

## § 58 Inledning

Ordföranden: Jag förklarar härmed sammanträdet öppnat och ber er notera en justering till dagordningen, nämligen att ärende 38 kommer att sambehandlas och integreras med ärende 20. De kommer från två olika håll men är likalydande. Därför är det bra om vi väljer samma personer till båda ärendena och behandlar dem vid ett och samma tillfälle i stället för vid två olika tillfällen. Ärende 38 kommer således att sambehandlas med ärende 20; de kommer till och med att integreras med varandra.

## § 59 Bordlagd interpellation 2019:7 av Jonas Lindberg (V) om dödsfall till följd av brist på vårdplatser

Anförande nr 1

Jonas Lindberg (V): Åhörare, ledamöter, ordförande, Irene! God morgon, allihop!

Tack för svaret, Irene, och tack för att du gick med på att bordlägga interpellationen så att vi nu kan ta den först i stället för som förra gången sist. Jag är dock lite förvånad över tonen i svaret. Det här är frågor som många som jobbar i regionen eller är patienter ställer sig, eller ställer till oss som är förtroendevalda.

Jag skulle vilja djupdyka lite i frågorna, bortom all statistik, för bortom överbeläggningar och annat finns det namn på de patienter som drabbats. Svenska Dagbladet hade den 20 januari ett reportage om en patient som hette Helena Nygren och som hade sökt två gånger i Huddinge för svåra infektionssymtom. Hon skickades hem båda gångerna eftersom det inte fanns tillräckligt med vårdplatser. Man lade över jättesvåra etiska beslut på läkare: Vi har inga platser. Vågar vi skicka hem dig? Eller ska vi skicka hem dig? Den tredje gången Helena sökte akut var hon i så dåligt skick att hon sövdes ned direkt på akuten och lades i respirator. Men på sjukhuset i Huddinge fanns inga lediga IVA-platser. Hon flyttades trots de välkända riskerna med att flytta svårt sjuka intensivvårdspatienter till ett annat sjukhus. Där försämrades hon ytterligare och lades i ECMO. Hennes liv gick inte att rädda.

Den 15 januari berättade tidningen Vårdfokus om två andra dödliga incidenter på samma sjukhus under 2018. Det var två patienter som inte kunde få vårdplatser på sina ansvariga kliniker. I stället blev de utlokaliserade på andra överbelagda avdelningar. När de fick akuta komplikationer kunde de inte få den kompetens de behövde i rimlig tid och båda patienterna är i dag döda. Alla dessa fall utreds enligt lex Maria.

Sverige är ett av de länder inom OECD som har lägst andel vårdplatser per 1 000 invånare, närmare 2,2. Till exempel ligger Tyskland runt 4 och Österrike runt 5 per 1 000 invånare. Vi vet att akuta dödsfall på sjukhus alltid kommer att ske på grund av medicinska tillstånd och svårigheter, med dödsfall på grund av resursbrist och för få vårdplatser är sådant som vi kan göra någonting åt. Därför är vi oerhört bekymrade över att nästan samtliga våra sjukhus har miljonunderskott samtidigt som de behöver göra stora offensiva satsningar för att kunna behålla sin personal. Det är en omöjlig ekvation. Det kan inte göras samtidigt.

Hur ska vi kunna bli Sveriges bästa offentliga arbetsgivare, Irene, med denna situation? Hur ska vi kunna öppna fler vårdplatser om vårt största sjukhus har anställningsstopp trots behov av hundratals nya sjukskötersketjänster? Det är så lätt att stå och säga att det är upp till cheferna i verksamheterna att bemanna sina verksamheter och utföra sitt uppdrag. Jag skulle vilja säga att vi behöver fatta övergripande beslut som underlättar deras förutsättningar att kunna bemanna sina verksamheter. Det är inte samma sak som politisk detaljstyrning eller att lägga sig i detaljer.

## Anförande nr 2

Regionrådet S v e n o n i u s (M): Ordförande, fullmäktige, bäste Jonas! Det här är en så viktig fråga att den förtjänar att debatteras klockan 10 en tisdagsmorgon snarare än klockan 20 en tisdagskväll. Jag hoppas att jag får min belöning av dig vid lämpligt tillfälle för detta tillmötesgående från min sida.

Frågan om sjukvården och hur den fungerar är otroligt viktig, och det är bra att vi kan föra kloka samtal om det och göra det på fullt allvar. Vårdplatser ska vi ha i det antal som behövs för våra patienter. Exakt antal kommer jag aldrig att kunna tala om. Vårdens professioner, de som leder våra sjukhus, de som leder hälso- och sjukvårdsförvaltningen, måste bedöma hur många vårdplatser vi behöver för det uppdrag vi har, att ge sjuka vård i tid. Oavsett hur många det ska vara är det uppenbart att vi just nu har för få vårdplatser öppna. Därför måste vi se vad det är som krävs på både kort och lång sikt.

Ett sätt att klara vårdplatserna — och det tror jag är den långsiktiga utmaningen som vi måste fånga — det är att vi måste bli bättre arbetsgivare så att vårdens professioner vill arbeta i akutvården. Detta är otroligt viktigt. Där är jag övertygad om att det handlar om individuell lönesättning, individuell kompetensplanering, decentraliserat beslutsfattande, så att besluten fattas *bottom up* i stället för *top down*, för att använda ett utrikes uttryck. Det kommer tyvärr att ta lite tid, men det finns inga genvägar.

Bedömningarna av var exakt vårdplatserna ska finnas måste naturligtvis göras hos beställaren, men varje sjukhus måste klara sitt uppdrag och då måste man vara attraktiv och arbeta med sin egen attraktivitet.

Det är också viktigt att vi fortsätter den väg vi har anträtt med att utöka ASIH, utöka geriatriska vårdplatser så att patienter som inte behöver akutsjukhusets resurser kan komma in på geriatriska vårdplatser. Där är vårdval geriatrik, som hälso- och sjukvårdsnämnden infört, otroligt viktigt när det gäller att bygga ut den geriatriska vården ytterligare.

Jag ser också att fortsatt poliklinisering, att patienter får kortare vårdtider efter operation till exempel, minskar behovet av att vara inlagda, och det avlastar även akutvården. Jag fick exempel på det för bara några dagar sedan. Jag återkommer.

## Anförande nr 3

Britt-Mari Canhasi (SD): Ordförande! Jag har lyssnat på debatten och kan konstatera att ett svar på hur man garanterar patientsäkerhet och öppnar upp för fler vårdplatser saknas. När såväl Läkarföreningen och Vårdförbundet som andra branschförbund som organiserar sjuksköterskor och läkare larmar om att de tvingas skicka hem sjuka på grund av platsbrist tycker vi att någonting är allvarligt fel.

Sverige har ett av världens högsta skattetryck, och Region Stockholm har Sveriges högsta landstingsskatt. Trots detta får människorna inte den vård de behöver, när de behöver den. I stället får de stå i timslånga köer, och när det väl blir deras tur får de ibland till och med vårdas i korridorerna. När det är för varmt ställs operationer in, och när det är vinter och semestertider blir sjuka hemskickade.

Det fungerar inte. Vi kan stå här och diskutera teknikaliteter, skylla på faktorer som vi inte har kontroll över och på oförutsedda händelser. Men faktum är att Region Stockholm har brustit. Vi har inte följt upp vårt åtagande gentemot medborgarna och deras skattemedel. Vilka felaktiga prioriteringar från detta fullmäktige som lett till att sjukvårdspersonalen inte vill arbeta kvar i den offentliga vården må vara osagt, men problemet är påtagligt. Förmodligen började det i samband med byggandet av Nya Karolinska och har därefter eskalerat och blivit till en ond cirkel. När erfaren personal lämnar blir det en större belastning på dem som är kvar, och därmed försämras yrkets attraktivitet ännu mer.

Vi har i Stockholm alla förutsättningar för en fantastisk och tillgänglig sjukvård. Vi är Nordens centrum. Vi huserar flera stora företag, myndigheter och riksdagen. Vi är

Sveriges huvudstadsregion med en växande befolkning och ett gott skatteunderlag. Det finns inga bortförklaringar för det som händer i sjukvården i dag. De blågröna har nu egen majoritet i Region Stockholm, och vi kommer att med spänning följa slutresultatet av den politik som förs under de kommande åren vad gäller patientsäkerhet och kompetensförsörjning.

#### Anförande nr 4

Regionrådet Alkurdi (S): Tack, Jonas, för en oerhört viktig interpellation! Den behandlar ett alltid angeläget och aktuellt ämne, särskilt nu med tanke på allt som sker med Karolinska och en stundande sommar med vårdplatsbrist på grund av personalbrist. Det är ett återkommande problem, år efter år.

Irene Svenonius står i talarstolen och talar om minskad detaljstyrning, men faktum är att vi ser mer av detaljstyrning. Det handlar egentligen om att ge tydliga ramar till våra sjukhus. Det handlar om att ha en aktiv ägardialog och en aktiv ägarstyrning för att säkerställa att våra medborgare, våra invånare, får den vård de behöver i tid och att ingen ska behöva utstå lidande, eller till och med dö, på grund av vårdplatsbrist. Vi får väl se hur det blir i sommar. Det är inte med spänning utan med oro för sommaren som vi står här i dag, och det är på grund av oro vi har den här interpellationsdebatten.

Jag vill tillägga att även Karolinska sjukhuset självt säger att de har vårdplatsbrist. Också personalen har hävdad vårdplatsbrist under hur många år som helst. Alldeles oavsett hur många gånger Moderaterna står i talarstolen och säger att det ska åtgärdas så har det inte åtgärdats. Hur tänker Irene Svenonius se till att den här sommaren inte blir lika allvarlig som exempelvis sommaren 2017?

#### Anförande nr 5

Marit Normasdotter (V): Ordförande, ledamöter, åhörare! Jag tycker att det är en otroligt viktig debatt vi har eftersom platsbristen hotar patientsäkerheten på ett fruktansvärt sätt. Vi kan riskera att patienter dör på grund av platsbrist. Det är ett enormt problem.

Redan nu känner jag till tre personer som bara den sista månaden fått sina operationer utsatta och försenade på grund av personalbrist, bland annat en cancerpatient. Det handlar om personalbrist. Det är därför vi har stängda vårdplatser. Vi behöver göra någonting åt personalsituationen. För cancerpatienter är det både påfrestande och livshotande, och därför behöver vi göra någonting åt det.

Jag vill understryka det som Talla Alkurdi sade. Vi går nu mot sommaren, och vi vet hur det har sett ut på somrarna med personalbrist och stängda vårdplatser. Om det redan nu, den här tiden på året, är platsbrist, hur ska det då inte se ut på sommaren? Personalen måste självklart få ha sommarledigt, och vi måste göra någonting åt situationen.

Det är anmärkningsvärt när Irene Svenonius börjar prata om privatisering av geriatriken, för det är inte svaret på den här frågan. Det har vi sett. Socialdemokraterna hade en motion som lades fram för ett tag sedan om hemtagningsteam för geriatriska patienter. Det har vi sett fungera väldigt bra i Botkyrka. Det kan vara ett svar, att kanske lyfta upp den frågan igen och titta på den för att se ifall man kan fånga upp dessa patienter. Problemet är nämligen att de återkommer några dagar senare eftersom de fortfarande är sjuka. De blir utskrivna för tidigt, och det finns ingen som tar emot dem när de kommer hem. Det är en fruktansvärd situation, och jag är otroligt bekymrad inför den sommar som komma skall.

#### Anförande nr 6

Regionrådet Starbrink (L): Ordförande, fullmäktige! Vårdplatsfrågan är en mycket viktig fråga. Det handlar om möjligheten för vården att erbjuda patienterna de insatser som de behöver. Vårdplatser och kompetens måste finnas så att det täcker de behov som

patienterna har. Där har vi i Stockholm tillsammans med alla andra regioner stora utmaningar och problem för att klara tillgängligheten till vård. Det är ingen tvekan om det. Därför måste vi arbeta konstruktivt och strategiskt för att lösa situationen, som är rätt allvarlig.

Då handlar det, menar jag, såklart om att öppna fler vårdplatser på akutsjukhusen. Men det handlar också om att se till att patienterna får komma vidare i vården, att ha fler geriatriska vårdplatser på våra geriatriska enheter och sjukhus öppna. Där gläder jag mig åt att det nyrenoverade och ombyggda sjukhuset i Sollentuna kommer att öppna så småningom.

Till dig, Marit, som inte tror att privata alternativ kan vara en del av lösningen, vill jag säga att vi behöver fler vårdgivare som kan ge vård, inte färre. Tanken att vi ska minska antalet och att regionen själv ska vara den som erbjuder vård kommer inte att leda till fler vårdplatser. Det kommer att leda till längre köer. Vi behöver öppna fler geriatriska vårdplatser i samarbete med privata aktörer men också genom vår egen organisation. Vi behöver skapa ännu större utrymme inom ASIH tillsammans med privata aktörer men även inom vår egen organisation. Och vi behöver släppa loss skaparkraften på sjukhusen ännu mer.

Jag tycker att det är en viktig omställning som Irene Svenonius har drivit på, att minska detaljstyrningen uppifrån och låta medarbetare och profession forma vården på ett tydligare sätt. Vi ser resultat. Vi ser hur man på Danderyds sjukhus minskar behovet för hjärtpatienter att vara inlagda under utredning. I stället kan de åka hem och sova i sin egen säng och vara på sjukhuset på dagarna. Vi kan se hur framgångsrikt det har blivit på Nya Karolinska Solna med hjärtvården där man arbetat bort köerna genom ett lokalt förbättringsarbete.

Det finns inte *ett* svar på hur vi ska möjliggöra fler vårdplatser och ett tillräckligt utbud på våra sjukhus. Det krävs flera svar. Ett är förstås att minska behovet av att vara inneliggande så att de patienter som har det behovet verkligen ska få tillgång till platserna. Det handlar också om att skapa nya platser på sjukhusen men även utanför. Men grunden i allt detta måste vara att fortsätta utveckla kompetensen, se till att vi har tillräckligt med kompetens på plats, och då spelar utbildningssatsningarna som vi gör i Region Stockholm stor roll.

#### Anförande nr 7

Jonas Lindberg (V): Tack för alla inlägg! Jag menar att vi har en sommarsituation året runt men att den sommar som nu kommer blir, som jag förstår det av höga verksamhetschefer, värre än den förra. Vi har i dag färre vårdplatser öppna än vi hade för ett år sedan. Nyligen gjordes en skattning av vilken floskel som vårdpersonalen anser vara den vanligast förekommande, och det är: Patientsäkerheten är inte hotad. Det är jättesorgligt att vi hamnat i en sådan situation att begreppet blivit så urvattnat.

Vi har hört vårdpersonal larma om att patientsäkerheten inte kan garanteras — under flera år, inför flera somrar. Sedan har vi en situation där de skrivs på näsan och man säger att det inte stämmer, att läget bara är ansträngt och att vi kommer att lösa det. Och i andra ändan har vi patienter som dör. Det är ett kraftigt underkännande av hela vår styrmodell.

Jag skulle vilja slå ett slag för boken *På spaning efter etik* av ett par Uppsalaforskare. Där tittar de på Stockholms läns landsting och hur etiken är närvarande i våra styrmodeller, hos bland annat våra chefer och politiker. Det man ser av denna studie är, tyvärr, att Stockholm har en hög frekvens av höga chefer och tjänstemän som var mer lojala med ekonomi och vårdavtal än med vårdens egentliga uppdrag och etiska principer. Det gjorde att kärnfull information inte framfördes eftersom man upplevde sig vara baktunden av avtal. Flera av dem uppger själva att de undviker att ge väsentlig information då det inte funnits utrymme i dialogen med politiken. Jag tycker att det är ganska skrämmande uppgifter som gör att vi behöver fundera över hur vi ska styra på ett annat sätt.

Jag hör att ni säger att vi ska införa vårdval geriatrik och att det är bra med fler privata alternativ som underlättar utflyttningen av vård. Då borde vi rimligtvis ha sett effekter av det. Om vi nu går in i vårdval nr 40, varför har vi då en värre vårdplatsbrist på våra sjukhus än någonsin tidigare? Varför har överbeläggningarna på Karolinska ökat? År 2015 hade de 3,9 överbeläggningar per 100 vårdplatser. I dag är de uppe i 10 överbeläggningar per 100 vårdplatser. Hade vårdval varit lösningen på det skulle de inte ha haft en beläggningsgrad på i snitt 100,6 procent. De hade inte sagt att de behöver öppna ytterligare 160–200 vårdplatser för att klara sitt vårduppdrag under högsäsong med en beläggningsgrad på 95 procent. Forskningen säger att man ska ligga runt 85 procent för att inte äventyra patientsäkerheten.

Det hela blir lite löjligt. Man botar inte sin huvudvärk genom att drämman sig själv med en stekpanna i huvudet flera gånger.

#### Anförande nr 8

Regionrådet **Svenonius (M)**: Ordförande! Den här diskussionen är intressant och viktig. Samtidigt är den väldigt tydliggörande, för det är uppenbart att Jonas Lindberg och Vänsterpartiet inte kommer med några skarpa förslag på hur vi ska öka antalet öppna vårdplatser i praktiken. När vi talar om att vi vill ha fler geriatriska vårdplatser, öppna fler ASIH tillsammans, använda alla de olika vårdgivare som finns och ge ett så stort vårdutbud som möjligt, där vill ni i Vänsterpartiet stänga, där vill ni stoppa, där ifrågasätter ni den valda vägen.

Jag hör inte att ni i praktiken talar om ett decentraliserat beslutsfattande som gör oss till mer attraktiva arbetsgivare eller som gör att man fattar fler beslut ute i vården. I stället återkommer ni ständigt till att vi här inne borde ta de stora greppen. Jag tror faktiskt att det är precis tvärtom.

Jag hör heller inte att ni lyfter fram att det finns ett sjukhus som har betydligt mindre bekymmer med vårdplatsbrist än alla de andra, och det kanske hänger ihop med att det drivs privat, nämligen Capio S:t Göran. Där har vi någonting att lära dels vad gäller våra egen-regi-sjukhus, dels att det ibland spelar roll vem som är arbetsgivare. Där har de kortare beslutsvägar och mindre toppstyrning vilket ger resultat. De har fler nöjda medarbetare, och det är enklare att lösa bemanningsfrågorna.

Det är någonting som vi oförtrutet måste arbeta vidare med. Samtidigt måste vi se det som Anna Starbrink tar upp, det som handlar om förändringarna i vården i form av poliklinisering, att hitta nya sätt att bedriva vården. Det är en teknisk och medicinsk utveckling som minskar behovet av att vara inlagd.

Det var där jag slutade mitt förra anförande. På Danderyd har man dagvård och åker hem nattetid. När man haft inne patienter för vissa operationer har man också kunnat kapa tiden för inlagd. På en enhet som jag haft kontakt med åkte 9 procent av patienterna år 2017 hem samma dag som operationen ägde rum. År 2019, det första kvartalet i år, kunde 37 1/2 procent av patienterna åka hem samma dag. Det är klart att det spelar stor roll. Den medicinska och tekniska utvecklingen kommer att spela roll, detta tillsammans med att vi självklart måste ha den bemanning som krävs för att hålla vårdplatser öppna i den omfattning som länet behöver.

#### Anförande nr 9

**Marit Normasdotter (V)**: Jag ska inte bli långrandig. Jag vill bara understryka det som Jonas Lindberg sade. Vi har sett att privata aktörer inte precis skapat vare sig fler vårdplatser eller större personaltäthet i det här länet. Vi kan konstatera att det inte är någon vidare lyckad väg att gå för att åtgärda dessa brister.

Vi har visst skarpa förslag för personalpolitiken. Vi vill ha betald specialistutbildning för sjuksköterskor. Vi vill införa en personalmiljard för att kunna satsa på lönerna och skapa bättre villkor för vår vårdpersonal.

Låt mig vad gäller S:t Göran bara nämna att det var bra också innan det såldes.

#### Anförande nr 10

Bengt Larsson (V): Åhörare, presidium, fullmäktige! Det är väl ganska känt att Vänsterpartiet har en annan ideologisk grundsyn. Det är helt klart.

Ibland måste man titta på siffrorna beträffande inskrivning och utskrivning på sjukhusen och hur det ser ut i regionen. När det gäller patientgruppen 65+, den grupp som i störst omfattning uppsöker akutsjukhusen, kommer 15 procent av dem som skrivs in tillbaka till en akutmottagning inom tio dagar och 24 procent kommer tillbaka inom 30 dagar. Det är inte acceptabelt. Hälften av alla besök på en akutmottagning leder i den patientgruppen till inskrivning på sjukhus. 9 procent av dem som hade varit på en vårdavdelning blev återinskrivna inom nio dagar och 19 procent efter 30 dagar.

Det är verkligheten, och det är det vi måste titta på. Precis som Jonas säger måste man få en mänsklig bild av hur patienterna ser ut men också titta på siffrorna. Och jag befarar liksom många andra att den här sommaren kommer att bli värre än de tidigare somrarna.

#### Anförande nr 11

Amelie Tarschys Ingre (L): Tack, Jonas Lindberg! Jag skulle vilja börja med att verkligen beklaga att patienten dog. Antalet öppna vårdplatser, både i och utanför sjukhusen, är naturligtvis viktiga för en god och tillgänglig vård för stockholmarna. Ja, vi har en annan lösning än Vänsterpartiet. Vi tror att bättre och mer tillgänglig vård får man genom fler vårdgivare. Det kan vi se då Stockholm har bättre siffror än övriga landet.

Du, Jonas, frågade varför fler behövt vård de senaste åren. Ett svar på din fråga är, även om det kanske inte är tillräckligt, att Stockholm de senaste tio åren vuxit med 350 000 invånare. Det är två SL-bussar per dag. Naturligtvis behövs det då mer vård. Med det säger jag inte att jag är nöjd, men jag säger att vi nu är fler i Stockholm.

Vi vill ha fler vårdgivare, fler geriatriska platser och fler i ASIH, precis som Irene och Anna sagt tidigare i debatten. Utbildning, planering och rekrytering är viktiga frågor som vi behöver fortsätta att jobba med för att lösa de problem vi har.

#### Anförande nr 12

Jonas Lindberg (V): Det sades att Vänsterpartiet inte har några skarpa förslag på hur vi ska få fler vårdplatser. Om man frågar sig vad vi identifierar som den största orsaken till att vi har vårdplatsbrist så är svaret personalkris. Vi kan rada upp mängder av olika förslag vi lagt fram i den här församlingen åtminstone under de sex år som jag suttit här. Det handlar om att övergripande ta tag i ohälsosamma treskiftsscheman, införa kortare arbetstid och betald vidareutbildning för alla former av specialistsjuksköterskor, inte bara för några få, införa kliniskt basår för sjuksköterskor som introduktion samt hälsoundersökningar för dem som jobbar treskift.

Det finns mängder med förslag, men det finns också förslag om att motverka den "förpappning" och överadministration som pågår och som drabbar vårdpersonal, kanske främst inom vårdvalen, och gör att man inte längre orkar jobba där och får fortbilda sig. Jag skulle alltså vilja säga att förslag på åtgärder har lagts fram, och kommer att läggas fram, men ni röstar ned dem hela tiden. Att säga att vi inte har några skarpa förslag tycker jag är fel. Tvärtom föreslår vi ganska bra åtgärder.

## **§ 60 Interpellation 2019:8 av Jens Sjöström (S) om spelreklam i kollektivtrafiken**

Anförande nr 13

Regionrådet Sjöström (S): Ordförande, ledamöter och åhörare! Jag vill börja med att tacka ansvarigt trafikregionråd Kristoffer Tamsons för svaret på min interpellation. Bakgrunden till interpellationen är väl känd. Efter årsskiftet fullkomligt översvämmas kommersiell radio, tv och tidningar av spelreklam. Därtill ser vi reklam på stortavlor utomhus och, inte minst, i vårt kollektivtrafiksystem.

Reaktionerna har inte låtit vänta på sig, och Konsumentverket har fått ta emot hundratals anmälningar från personer som upplever detta som ett problem.

Den 1 januari trädde den nya spellagen i kraft i Sverige. Avsikten med den nya spellagen är att via ett licenssystem reglera den spelmarknad som riktar sig till spelare i Sverige och därigenom kunna ställa krav på och utdöma ansvar av licensinnehavarna. En licensinnehavare ska säkerställa att sociala och hälsomässiga hänsyn iakttas i spelverksamheten för att skydda spelare mot överdrivet spelande och hjälpa dem att minska sitt spelande när det finns anledning till det, i enlighet med den så kallade omsorgsplikten.

Därtill säger lagen att vid marknadsföring av spel till konsumenter ska måttfullhet iakttas. Det är just måttfullheten, men knappast allmänhetens uppfattning, som man förknippar med spelreklamen. Faktum är att redan innan den nya spellagen trädde i kraft skedde en kraftig ökning av hur mycket spelbolagen lägger på marknadsföring. År 2017 var det 5,5 miljarder kronor, en ökning med 43 procent jämfört med året innan. Vad det slutar på i år vågar jag inte bedöma, men det kommer knappast att minska.

Enligt en undersökning gjord av Yougov i april vill 62 procent i dag totalförbjuda spelreklamen och menar att spelbolagen misslyckats i sina åtaganden. 24 procent anser att den bör begränsas kraftigare. 86 procent tycker alltså inte att spelbolagens marknadsföring hanteras på ett bra sätt.

Vi vet att många riskerar att hamna i spelmissbruk. Enligt Socialstyrelsen har ungefär 2 procent av befolkningen ett problematiskt spelande och 0,4 procent har problem med överspelande, ett allvarligt problem. Om vi översätter detta till Stockholmsregionen har mellan 40 000 och 50 000 människor ett problematiskt spelande och riskerar att påverkas negativt av den spelreklam som de dagligen möter i sitt resande med SL. Dessutom finns de som fått hjälp med att ta sig ur sitt spelberoende och som dagligen utsätts för en risk.

Självklart är SL inte den enda i samhället som erbjuder reklam i sin verksamhet, men rätten att med allmänna kollektivmedel kunna ta sig till jobbet, skolan, fritidsaktiviteterna utan att riskera sin hälsa borde enligt vår uppfattning vara en självklarhet. Vi har i Sverige en tillåtande reklam lag för spel, men med måttfullhet, och som ansvariga politiker för Stockholms lokaltrafik har vi som beslutsfattare ett eget ansvar för de beslut som ska gälla i vår verksamhet. Kristoffer Tamsons svar på min interpellation visar tydligt att han inte vill ta det ansvaret.

Anförande nr 14

Regionrådet Tamsons (M): Ordförande, regionfullmäktige! Jens Sjöström får gärna läsa svaret en gång till om det är hans slutsats. Som noterats fattade den svenska regeringen beslut om en omreglering av den svenska spelmarknaden från och med den 1 januari i år. Det innebär att ett statligt licenssystem införs som ger pengar till statskassan i utbyte mot registrering och möjlighet att verka i Sverige för de bolag som blir godkända. Man har, som sagt, rätt att verka i Sverige samt göra reklam för och marknadsföra sin verksamhet.

Det har väckt viss debatt, och regeringen har därför efter bara några månader efter sin egen omreglering bestämt sig för att göra en översyn av lagen. Jag har varit och vill fortsatt vara tydlig med att vi från vår horisont välkomnar detta. Vi vill också gärna att regeringen tydligare markerar vad som är intentionerna med omregleringen om det finns skäl att se över den. Därför följer vi nogsamt regeringens arbete och hoppas av ansvarig minister bli inbjudna till en dialog då vi är en stor och viktig aktör på området. En inbjudan har dock ännu inte låtit höra av sig.

När det gäller reklam verkar vi tillsammans med andra. Vi verkar inte i ett vakuum utan vi arbetar utifrån den svenska lagstiftningen och efter noga utverkade riktlinjer framtagna med andra som också har internationell bäring, till exempel avseende Internationella Handelskammarens riktlinjer. De har värkts fram under decennier och är inte någonting man bör vända på en femöring, alltså hur vi verkar och agerar tillsammans med andra gällande våra regelverk samt hur vi tillämpar desamma.

Vi gör även egna insatser när det gäller detta. Vi har, som också framgår av svaret, via vår reklamoperatör Clear Channel redan innan regeringen genomförde sin omreglering vidtagit åtgärder just för att ta höjd för det vi vet sker vid en omreglering i en ganska aktiv fas av marknadsföring från aktörer som etablerar sig. Det går att gå tillbaka till det svenska apoteksmonopolets omreglering för att se motsvarande fas. Så vill vi agera för att vara långsiktiga, ansvarsfulla och tydliga i vårt arbete med reklam i SL-trafiken. Det är ett arbete som vi vet ur den långsiktiga synvinkeln har stöd hos resenärerna. Det ger betydande intäkter och inspirerar andra, däribland Stockholms stad, som under förra mandatperiodens S-styre valde att ta över och efter SL:s hela regelverk beträffande hur man arbetar med reklam i det offentliga rummet och att fortsatt verka utifrån det.

Det kan också konstateras att utmaningen när det gäller reklam är något mindre i Stockholms kollektivtrafik än i andra delar av samhället. Mest aggressiv är marknadsföringen i medier och i digitala kanaler. Där är statens eget bolag Svenska Spel det mest aggressiva; de har ökat sin marknadsföringsbudget mest under det första tertialet, med 133,7 procent motsvarande 217 miljoner.

Vi följer, som sagt, utvecklingen. Vi är öppna för en dialog när det gäller den översyn som regeringen har utlovat, och vi har en förhoppning om att det ska bli en bra omreglering av den svenska spelmarknaden.

#### Anförande nr 15

Benjamin Dousa (M): Fru ordförande, regionfullmäktige! Jag tänkte börja med att berätta om Olga, 20 år, som sålde lotter åt Kombispiel, som ägs av Socialdemokraterna och som finansierar partiet med miljontals kronor varje år. Citat av Olga, 20: Så småningom fick man ont i magen och tänkte, snälla, köp inte, snälla, köp inte — när hon hänvisades till att lura äldre, många av dem fattigpensionärer.

Efter den skandalen tänkte man att Socialdemokraterna skulle sluta med sina aggressiva metoder för att lura på fattigpensionärer dessa lotter och andra spel, men icke. — Första lotten halva priset; det finns på Facebooksidan. Teckna avtal och få väskor, hundhalsband och resor helt gratis. — Äldre får lotter hemskickade till sig utan att de beställt dem. Jens Sjöström talar om måttfullhet. Är det någon som tycker att det här låter måttfullt?

När regeringen tog fram det nya licenssystemet och utformade de nya skattereglerna för spelbolagen var det en typ av lotter och spel som inte omfattades av regelverket, och det var såklart Jens Sjöströms egna lotter. När Shekarabi nu överväger olika typer av regleringar och förbud är det åter en typ av spel som inte omfattas, nämligen Socialdemokraternas egna lotter. När Jens Sjöström skriver en interpellation om spelreklamen är det en typ av lotter som inte omfattas. Den typen av lotter är dessutom de enda lotter som säljs i kollektivtrafiken. Ni känner säkert igen dem — Femman, Glädjelotten, Motorlotten och många, många fler som säljs via dotterbolaget Nordic Lottery.

Jens Sjöström! Det är en rätt hög grad av hyckleri att skriva en interpellation om spelreklam när den röda pin som du har på kavajslaget är finansierad av spelmissbruk. Socialdemokraterna borde sopa framför egen dörr innan de skriver interpellationer om spelreklam i kollektivtrafiken.

#### Anförande nr 16

Elinor Odeberg (S): Ordförande, ledamöter och åhörare! Låt mig återgå till den här församlingens ansvarsområde.

Du har spelat bort din sista hundring. Den skulle egentligen ha gått till mat. Det är fem dagar kvar tills lönen kommer, men om du gräver djupt i någon låda finns det säkert ett nudelpaket någonstans. Du skulle verkligen behöva mer pengar för att leva, för att täcka dina skulder. Du sätter dig på tunnelbanan. Framför dig finns en plansch från ditt favoritkasino: Vinsten på kontot innan nästa station. Uttag inom fem minuter. Fan, jag skulle verkligen behöva de där pengarna. Du sms:ar syrran och frågar om hon har 500 kronor du kan låna, bara tills lönen kommer, eller tills du vinner, tänker du. Kanske är det nu det händer.

Ledamöter! Det här är verkligheten. Spelbolagens aggressiva marknadsföring och metoder drabbar den vanliga befolkningen — tvåbarnsmamman, tonåringen som hängde med pappan till tipsbutiken som tioåring och egenföretagaren som bara skulle testa och nu försöker jaga i kapp sina förluster.

Folkhälsomyndigheten beräknar att ungefär 2 procent av befolkningen som helhet har problem med sitt spelande, och 0,4 procent har allvarliga problem. Ungefär 171 000 personer, varav ca 40 000 i Stockholm, lever tillsammans med någon som har spelproblem. Många av dem är barn. Cirka var femte person uppger att de har någon i sin nära omgivning som har spelproblem.

På senaste hälso- och sjukvårdsnämnden fattade vi som region beslut om att spelberoende ska betraktas precis på samma sätt som annan beroendeproblematik. Vi tog krafttag för att samverka med kommunerna och minska det dödliga spelberoendet bland befolkningen. Var finns den samverkan med trafikroteln i vår egen region, undrar jag. Varför, Kristoffer Tamsons, är du inte beredd att ta ditt ansvar och dra ditt strå till stacken för att minska spelberoendet, som slår sönder familjer och inte sällan leder till suicid?

#### Anförande nr 17

Sara Svansson (L): Ordförande, ledamöter! Frågan om spelreklam är inte helt enkel. Vi vet att vi har personer som lever under spelmissbruk, som har en begränsad frihet, vilket ofta får livslånga konsekvenser. Den nya spellagen har goda syften, att få kontroll på en marknad som tidigare var okontrollerad och att skydda konsumenterna. Därför innehåller lagen bland annat regler för hur marknadsföring får ske och hur den ska se ut. Utöver spellagen finns ICC:s och branschens egna riktlinjer att förhålla sig till, riktlinjer som Stockholms kollektivtrafik följer och som Kristoffer Tamsons redogjort för i sitt interpellationssvar.

Dessutom har näringslivet ett självregleringsorgan i form av Reklamombudsmannen dit man kan anmäla reklam om man menar att den bryter mot lagar, regler eller riktlinjer.

Med det sagt har vi nog alla upplevt den stora ökningen av spelreklam, framför allt för onlinespel, sedan årsskiftet. Under årets första två månader tog Konsumentverket emot ca 230 anmälningar mot otillåten eller missledande spelreklam, vilket kan jämföras med att det under hela 2018 kom in 400 anmälningar. Det visar att spelreklam väcker känslor.

Det grundläggande problemet med den nya lagen är att den uppfattas som otydlig, särskilt gällande måttfullhetsbegreppet vid marknadsföring. Det var skälet till att jag själv i januari anmälde reklam som fanns i Stockholms kollektivtrafik till just Reklamombudsmannen. Reklamombudsmannen valde att inte pröva min anmälan i

avvakten på den rättsliga prövning som kommer senare i år i svensk domstol med anledning av att Konsumentombudsmannen stämt ett spelbolag med hänvisning till den bristande måttfullheten. Eftersom det inte finns några domar kopplade till den nya lagen finns heller inga prejudikat för hur lagen ska tolkas, vilket försvårar för branschen att faktiskt kunna följa lagen. Därför menar jag att det är lite för tidigt att döma ut den nuvarande lagen.

I väntan på att vi får praxis och prejudikat, är det då helt riskfritt för bolag att bryta mot måttfullhet i reklamen? Nej, faktiskt inte. Spelinspektionen kan med stöd av spellagen utdöma sanktioner i efterhand ifall ärendet blivit prövat och det visar sig att man inte varit måttfull. Spelinspektionen kan också återta licenser av de skälen. En begränsning i yttrande- och tryckfrihet, som ett förbud mot spelreklam är, måste alltid vara den sista åtgärden, alltså när man bedömer att inga andra åtgärder fungerar eller att konsekvenserna är alltför stora.

Ännu är vi inte riktigt där, och därför vill vi liberaler i dagsläget inte pröva ett förbud mot spelreklam i kollektivtrafiken, utan vi vill avvakta de rättsliga prövningarna så att vi kan få praxis och prejudikat som näringslivet kan försöka förhålla sig till. Vi välkomnar dock att regeringen tillsätter utredningen för att följa utvecklingen och se över spellagen så att lagens syfte att få bättre kontroll och stärka konsumenterna infrias.

#### Anförande nr 18

Aristide Bamane Ngabissio (S): Presidium, åhörare, ledamöter! Jag blir väldigt illa berörd av spelreklamen. Låt mig berätta en historia om en kamrat jag hade, Kalle, även känd som Karl Knuters. Han var elektriker. Tillsammans med några kompisar åkte vi bland annat på en resa till Bryssel.

I julas skulle han fira jul tillsammans med sin familj i Göteborg och hälsa på sin mormor och morfar. Han dök inte upp, och hans familj i Göteborg undrade vart han tagit vägen. De fick ett sms. I sms:et stod att han älskade dem alla men att han inte orkade mer. Han tänkte ta sitt liv. Den gången kom polisen och fick tag på honom. Han lades in på akuten. Hans syster åkte dit och pratade med honom. Han berättade om sina spelproblem. Han hade spelat i flera år. Det sista han hade gjort den gången var att spela bort sin lön. Han fick den på fredag, den var slut på söndag. Han hade lånat för att kunna spela vidare och lånat ytterligare för att kunna finansiera spelandet. Han berättade för sin syster hur lätt det var att låna pengar. Dagen efter blev han utskriven, och då tog han sitt liv.

Det värsta med den här historien är att när jag berättade den för en bekant sade hon att hon kände till liknande historier. Ytterligare en bekant kunde berätta om en liknande händelse, en granne till mina föräldrar. De hade varit med om samma sak.

Frågan om reklam är ett stort samhällsproblem, och det växer, vilket vi kan läsa om i tidningarna. Jag som invald politiker i den här församlingen blir förbannad om det till exempel är så att mitt parti har lotterier. Man blir både förbannad och vill försöka göra någonting åt det. Jag blir bedrövad och förbannad när jag i tidningen Mitt i läser Tamsons svar, att han inte kommenterar och att han tycker att reklam är bra. Det är jättebra att han nu ändrat inställning, men det räcker inte. Vi som är invalda här har ett ansvar för medborgarna, och stockholmarena förtjänar bättre. Jag tycker inte att fler ska behöva drabbas av att en bekant tar sitt liv. Jag har varit med om det, och flera av er känner säkert också någon som gjort det. Det kommer smygande och överraskande, och man är inte beredd på det.

#### Anförande nr 19

Leif Gripestam (M): Herr ordförande! Detta med spelreklam är intressant. Den kanske mest aggressiva spelhålan i Sverige heter A-lotteriet. Den ägs av Socialdemokraterna; de driver Kombilotteriet. Det är en av de verksamheter i Sverige som skickat flest personer till kronofogden. De har haft fler än 8 000 ärenden hos kronofogden som skickats från A-lotteriet. Det är företrädesvis äldre människor som

Socialdemokraterna lurat. Man ringer nämligen i det vanliga telefonsystemet, och vem har sådana telefoner kvar? Jo, pensionärer. Man är otydlig i vem man är, och försöker prångla på människor lotter. Under perioden 2014–2017 skickade Socialdemokraterna varje dag sex pensionärer till kronofogden. De kunde inte betala sina lotter. Man kan nämligen köpa lotterna på kredit enligt en speciallagstiftning från 2004, som gynnar Socialdemokraternas lotterier. Det är verkligen avskyvärt. Det är en skandal utan dess like.

Löfven blev pressad av DN om att det socialdemokratiska partiet skickade sex pensionärer varje dag till kronofogden på grund av A-lotteriet. Löfvens svar blev: Vi ska inte skuldsätta människor. Har ni en aggressiv annons från A-lotteriet, från Kombilotteriet, köp då den dyraste champagne ni hittar. Det är solidaritet. Den dyraste champagnen tycker man från Socialdemokraternas lotteri att man ska köpa för de vinster man fått genom den aggressiva reklamen.

Jag visste att jag aldrig skulle bli rik genom att jobba ihop pengarna och bestämde mig för att skaffa en lott. Den som inte spelar kan aldrig vinna. Jag kartlade alla lotterier och fann att Kombilotteriet har de högsta vinstchanserna. Det är ganska aggressivt, skulle jag nog säga. Och då säger Löfven att vi inte ska skuldsätta människor! Det är svaret.

I lördags var jag med i en konversation på sociala medier. En kvinna skrev följande, ett och ett halvt år efter DN:s avslöjande: Min 87-åriga lite ålderssnurriga mamma fick Kombispelslotter i brevlådan som hon inte beställt. Nu har hon fått kravbrev och hot om inkasso. Det blir en hel del jobb för mig när jag ska begära in bevis på att min gamla mamma beställt lotterna samt sedan bestrida kraven. Jag blir mer än förbannad över spelbolagens sätt att lura gamla människor. Det är Socialdemokraterna i ett nötskal!

Förste vice ordföranden: Vi brukar försöka att inte gå alltför långt utanför ämnet. Den här interpellationen handlar om spelreklam i kollektivtrafiken, och därför bör åtminstone någon del av anförandet innehålla problematisering om just spelreklamen i kollektivtrafiken. I annat fall hamnar vi helt utanför ämnet.

Anförande nr 20

Marit Normasdotter (V): Ordförande, ledamöter och åhörare! Jag vill säga att det inte spelar någon roll vem som står bakom spelreklamen, utan det är spelreklamen i sig själv vi ska prata om nu. I svaret från Kristoffer Tamsöns är det anmärkningsvärt och tråkigt att se att det hela kokas ned till reklamens vara eller icke vara i kollektivtrafiken. Jag får en känsla av att det handlar om att reklamintäkterna är viktigare än människors mående, speciellt de utsatta människors som drabbats av spelberoende. Det tycker jag är fruktansvärt.

Det är också dåligt att i svaret insinuera att det är regeringens fel och att de får rätta till det. Det är lite sandlådenivå på det hela, kan jag tycka. Det är inte vårt fel, och då är det inte vi som ska göra någonting åt det heller.

Det görs 1,3 miljoner resor i kollektivtrafiken i länet varje dag, och därför är det många som berörs av spelreklamen. Eftersom Socialstyrelsen klassat spelberoende på samma sätt som annat beroende är det regionen som till stor del har ansvar för att stödja, behandla och rehabilitera dem som drabbats av spelberoende. Då blir det ännu mer kontraproduktivt att tillåta sådan aggressiv spelreklam i kollektivtrafiken. Vi skapar alltså våra egna patienter. Det är lite anmärkningsvärt.

Det är en bra markering att ta spelberoende och spelberoende patienter på allvar och inte tillåta spelreklam i kollektivtrafiken, på samma sätt som vi inte tillåter reklam för tobak och alkohol i kollektivtrafiken och inte heller på många andra ställen i samhället. Det har visat sig ha en väldigt god effekt på folkhälsan att inte tillåta den reklamen. För mig känns det självklart att inte tillåta spelreklam. Vi kan gå före med gott exempel. Vi behöver inte vänta på att det ska komma ett lagförslag från riksdag och regering.

Jag skulle vara väldigt intresserad av att även få höra vad Susanne Nordling och Christina Lorne som är ordförande för Psykiatriberedningen och Folkhälsoberedningen tycker om dessa frågor, alltså inte bara trafikregionrådet.

#### Anförande nr 21

Fredrik Saweståhl (M): Ordförande! Jag tänker inte prata om den vederstyggliga moral som präglar det socialdemokratiska partiet och deras Kombilotteri. Jag tänker prata om kollektivtrafiken.

Vi vet alla hur det brukar gå till när Socialdemokraterna och Vänsterpartiet får slå den ideologiska släggan i Stockholms kollektivtrafik. Vi blir av med hundratals miljoner kronor. Det leder till sämre kollektivtrafik. Det leder inte till sämre kollektivtrafik för er som bor i innerstaden eller för er som har tunnelbana eller pendeltåg. Det är vi som bor i Tyresö, på Värmdö och Ekerö, i Vaxholm och Norrtälje som får betala priset för era ideologiska skygglappar. Om de pengar försvinner som den här reklamen inbringar måste de hålen täckas eller så får Jens Sjöström gärna ställa sig och berätta exakt hur många av mina bussturer han tänker dra in för att kompensera för sin ideologiska drivkraft och stoppa bolag från att använda vår kollektivtrafik på de lagliga villkoren till att kommersiellt använda dessa ytor.

Vänsterpartiet behöver vi inte ens ta hänsyn till. Vi vet att de vill förbjuda allt. Det ska helst inte finnas en enda reklamskylt i det vänsterpartistiska Sverige. Det är den givna grunden för deras ideologi.

#### Anförande nr 22

Gabriel Kroon (SD): Jag har lyssnat på den här interpellationsdebatten och hört om Socialdemokraternas tydliga ställningstagande för ett förbud mot spelreklam i vår region. Jag tycker att Jens Sjöström på ett bra sätt har motiverat detta och redogjort för de många riskerna med spelreklam och med spelande. Det är många aspekter som även vi sverigedemokrater kan stå bakom.

Men jag måste ändå fråga dig, Jens Sjöström: Om man nu på allvar vill minska spelandet om pengar på nätkasino och lotterier, hur ser du då på att ditt eget parti, Socialdemokraterna, äger och förvaltar Kombispiel, som erbjuder just lotter och spel om pengar? Hur ser Jens Sjöström på att en tredjedel av intäkterna till den socialdemokratiska partikassan kommer från just spel om pengar? Och hur ser Jens Sjöström på att det socialdemokratiska lotteriet är den enda aktören i Sverige som tillåts sälja lotter på kredit, något som har lett till att närmare 8 000 svenskar, de flesta av dem spelberoende pensionärer, har skickats till Kronofogden?

Låt oss nu gripa oss an detta gemensamt för att minska spelberoendet i vår region och i Sverige som helhet. Låt oss inte inskränka oss till att bara begränsa spelreklamen i tunnelbanan, utan låt oss angripa problemet vid roten. Låt oss gemensamt avskaffa det socialdemokratiska lotteriet och dess undantag när det gäller spel på kredit!

#### Anförande nr 23

Michaëla Haga (C): Herr ordförande! Ledamöter och åhörare! Spelreklam finns överallt, inte bara i tunnelbanan. Det finns i dag i mobilen, på tv och på alla digitala plattformar som vi kan tänka oss. Det finns i det offentliga rummet. Det är också på de digitala plattformarna som människor befinner sig varje dag, även när de sitter i kollektivtrafiken.

Som konsument och privatperson är jag ingen vän av den här typen av reklam, men jag är inte heller för ett förbud. Jag tycker att det är komplicerat när den här typen av aktiviteter leder till ett beroende av något slag och i nästa steg till att personer behöver söka hjälp. Både den enskilde och de anhöriga drabbas hårt av missbruket.

Men det är inte bara spel som skapar problem. Vad ser vi i reklamen? Jo, konsumtion i stort, där folk blir köpberoende och skuldsätter sig själva och sin familj. Fetma och övervikt är också ett hälsoproblem, men vi ser sockerhaltiga drycker kopplade till idrottsaktiviteter. Men det tillåts också.

Var drar vi här i regionen gränsen för vilken reklam som ska få finnas i kollektivtrafiken? Vi vet ju att reklamen har en viss påverkan på oss, men det är inte hela sanningen om vi tror att spelreklamen drar ned oss alla i speltrasket. Så är det ju inte.

Vi har en konsumtionskultur som har byggts upp under lång tid. Vi vet att spelmissbrukare har en skörhet för att utveckla den här typen av beroendetillstånd, oavsett om det finns reklam i tunnelbanan eller ej.

Centerpartiet står bakom omregleringen av spelmarknaden, men jag vet att det finns anledningar att se över hur reklamen kan begränsas ytterligare och bli mer måttlig. Men detta behöver göras på ett nationellt plan, precis som Kristoffer sade. Det finns en utredning som är på gång och som ska se över möjligheterna att införa begränsningar i spelreklamen. Det behöver göras enhetligt, på ett nationellt plan.

Låt oss därför invänta utfallet av utredningen. Jag välkomnar också Sara Svanströms initiativ. Hon gjorde ju anmälan till Reklamombudsmannen. Det är förträffligt hanterat. Det kommer att bli intressant att se vad som följer av den prövningen.

#### Anförande nr 24

L i n a E l Y a f i (V): Ordförande, fullmäktige! Jag vill börja med att tacka Jens för en välformulerad interpellation som tar upp många bra frågor. Vi har också fått höra andra starka berättelser om spelmissbruk. Jag tycker att det är ganska dåligt att vi inte kan prata om det som frågan i dag handlar om, nämligen spelreklam i kollektivtrafiken.

Sedan den nya spellagen trädde i kraft den 1 februari har Stockholms kollektivtrafik översvämmats av reklam från spelbolag. Som Jens tog upp finns det i lagen krav på måttfullhet vid marknadsföring av spel. Måttfullt kan det knappast anses vara när reklamen lovar vinst på kontot innan bussen dyker upp.

Spelmissbruk är en allvarlig beroendesjukdom som numera ingår i socialtjänstlagen och i hälso- och sjukvårdslagen och som innebär att kommuner och landsting är ålagda att förebygga problem. De ska också erbjuda stöd och behandling till personer som har allvarliga spelproblem. Att då samtidigt tillåta spelreklam som riskerar att förvärra problemen för dem som är i riskzonen är inte att ta sitt ansvar. Det är i stället att uppmuntra spelande.

Det är framför allt unga människor som är i riskzonen för spelmissbruk, och det är ofta unga som väljer att åka kollektivt. Därför är det extra olyckligt med spelreklam i kollektivtrafiken. Det är reklam som det inte går att värja sig mot, utan man möter den var man än befinner sig.

Vänsterpartiet har tidigare tagit upp frågan om reklam i trafiknämnden. Vi har motsatt oss förslag som har förts fram om utökad kommersialisering av det offentliga rummet.

Reklam som ökar vår konsumtion är inte ekologiskt hållbar, och det är inte heller moraliskt försvarbart att fortsätta med spelreklam som riskerar folks hälsa.

#### Anförande nr 25

S u s a n n e N o r d l i n g (MP): Ordförande, fullmäktigeledamöter, åhörare! Jag tror nog att alla parter behöver ta sig en funderare när det gäller vad de kan göra. Jag tror också att alla parter har gjort det.

Vi har alltså spelberoende, som är sjukdomsklassat sedan 2013. Det finns i socialtjänstlagen och hälso- och sjukvårdslagen sedan 2018. Detta innebär att vi alltså har en skyldighet att samverka med kommunerna, eftersom beroendevården är ett delat ansvar mellan regioner och kommuner. Ett sådant samarbetsavtal finns sedan den 11/4 i år.

Arbetet med spelberoende som en sjukdom har alltså utvecklats under de senaste åren. Det ansvaret har vi att ta.

Samma dag som vi fattade beslutet, den 11/4, tog socialutskottet enhälligt beslut om att det ska vara en enda huvudman som har ansvaret i beroendefrågor. Hur detta ska se ut kommer att ta ytterligare ett par år att se. Våra processer maler väldigt långsamt.

I Region Stockholm har vi sedan 1999 en stömlinje som gäller just spelberoende. Det är ett arbete vi har tagit ansvar för länge, trots att spelberoende då inte var sjukdomsklassat.

Här behöver vi alltså framåt jobba tillsammans med kommuner och andra aktörer. Men vad har då hänt den senaste tiden? Har parterna börjat skärpa sig? Den 1 januari fick vi Spelpaus.se, samtidigt som det nya licenssystemet för spel kom. I slutet av mars kom spelbranschen med sina regelverk, som vi konstaterade var för svaga på nationell nivå.

Svenska spel kom den 10/4 och sade: Vi slutar med onlinereklam! Kommer nu de andra bolagen som har onlinespel att också ta det steget? Vad kommer de att göra?

Regeringen sade den 24/4: Det här duger inte! Vi måste titta över det och göra ytterligare utredningar.

Det pågår alltså en process, och någonstans är det oerhört svårt att springa före eller försöka vara snabbare. Även våra beslutsprocesser är långsamma. Men vi har en skyldighet att agera mot oseriösa aktörer, och det ska vi göra. När det gäller dem som följer nuvarande regler och lagstiftning måste vi skärpa lagstiftningen och reglerna. Vi måste också trycktesta systemet och stärka konsumentmakten. Det gjorde Sara. Hon trycktestade systemet, och det är detta vi måste göra om inte den nationella nivån ger oss skärpta regler när det gäller reklam för spelbranschen.

#### Anförande nr 26

Regionrådet Sjöström (S): Ordförande, ledamöter och åhörare! Jag har aldrig stått bakom aggressiv spelreklam eller osunda reklamkampanjer från olika bolag, oavsett om de heter Kombilotteriet eller något annat. Men, Benjamin, Leif och Gabriel, så talar trängda män som vill undvika sakfrågan och flytta fokus i debatten. Ägna er i stället åt det som ni kan påverka och har ansvar för! Det tycker jag vore ett lyft för fullmäktigedebatten.

Ni vill ha en spelmissbruksstrategi, men ni vill fortsätta att tillåta spelreklam i kollektivtrafiken. Kristoffer skriver bland annat att arbetet med reklam i kollektivtrafiken utgår från regeringens och riksdagens beslut i frågan. Dessutom hänvisar du till spelbranschens riksorganisations, SPER, egna etiska riktlinjer och att branschen själv nu har presenterat ytterligare förslag på självreglering. Ärligt talat, Kristoffer, är detta verkligen seriöst? Det har ju visat sig att de etiska riktlinjerna inte fungerar, och ansvarig minister Ardalan Shekarabi har, som vi hört tidigare, förkastat branschens förslag till självreglering med att det var otillräckligt.

Ardalan har i och med detta också tydligt deklarerat att man ska se över en regelskärpning och lagändringar för att komma till rätta med problemen. Detta välkomnar jag, för det kan förhoppningsvis leda till förbättringar. Men det förtar inte att vi fortsatt har en egen möjlighet till eget agerande inom Stockholms läns egen kollektivtrafik.

Därför blir jag glad när jag läser Sara Svanströms anmälan från januari av Ninja Kasino till Reklamombudsmannen för att pröva den aggressiva och vilseledande marknadsföringen. Tack också, Sara, för ett inlägg som ser problemet och vill diskutera sakfrågan!

I Riktlinjer för reklam och evenemang i SL-trafiken från 2014 är vi tydliga med att följande reklam inte tillåts: tobaksreklam, reklam för alkoholhaltiga drycker, reklam som kan uppfattas som stötande, sedlighetssårande eller sårande mot folkgrupp, reklam riktad mot kollektivtrafiken och reklam som kan anses strida mot god marknadsföringssed.

Kristoffer, vi tycker båda att reklamintäkter är en viktig del av finansieringen för att stärka SL-trafiken i vårt län. Men försök inte låt påskina att du inte har egen beslutsrätt över vilka regler vi sätter upp för reklamen i vårt gemensamma kollektivtrafiksystem. Jag tycker att debatten har handlat för mycket om att avvakta och vänta. Det låter som om det är regeringen som bestämmer vilken reklam som ska finnas i SL-trafiken.

MTR, som vi själva har som en upphandlad part, kom för några månader sedan med beskedet att de inte längre tillåter spelreklam i sin trafik, dock inte i den upphandlade trafiken, däribland kollektivtrafiken i Stockholms län.

Jag tycker att det är dags att vi här inne tar ett kollektivt ansvar och förbjuder spelreklam i kollektivtrafiken i Stockholms län.

#### Anförande nr 27

Regionrådet S e h l i n (V): Herr ordförande, ledamöter och åhörare! Jag tar vid lite där Jens slutar. Vi här har ju ansvar för det som våra resenärer möter i kollektivtrafiken. Vi har redan diskuterat riktlinjerna för vad som är acceptabelt i reklam under de gångna åren. När det händer saker i samhället – exempelvis den förändring det innebär att spelreklam nu syns aggressivt i tunnelbanan och i annan kollektivtrafik – måste vi kunna se hur vi kan anpassa våra riktlinjer, förändra dem och arbeta med de här frågorna. Precis som Jens säger kan vi inte bara passivt vänta på direktiv ovanifrån när vi ser att detta redan är ett problem för våra resenärer.

Det är samma diskussion som vi hade tidigare när exempelvis H&M hade trådsmla bikinimodeller i reklamen i kollektivtrafiken. Det är samma diskussion som vi har haft inför till exempel stötande politisk reklam. Då har våra chaufförer sagt att de inte vill köra bussar med dessa budskap. Det är samma problematik som vi kommer att hamna i hela tiden om vi inte är beredda att göra en omprioritering och ta en ny diskussion om saker som händer. Vi kommer inte framåt, så att säga.

Jag är också glad över att diskussionen kom tillbaka till vad det egentligen handlade om. Jag började fundera under debatten: Om vi i Vänsterpartiet hade lagt fram interpellationen hade ni åtminstone inte kunnat angripa oss om spelmonopol och sådant. Men vi måste kunna diskutera det som interpellationen handlar om, nämligen problematiken med spelreklam i kollektivtrafiken.

Jag är glad över att det blev en bättre debatt i slutändan.

Vi i Vänsterpartiet tycker att vi i det här läget måste titta på förbud och förändrade riktlinjer för att få bort den aggressiva spelreklamen i kollektivtrafiken, och vi måste göra det skyndsamt för våra resenärers skull.

#### Anförande nr 28

Leif Gripestam (M): Herr ordförande! Jag kan konstatera att Vänsterpartiet – jag sade inte VPK nu – tycker att det är skillnad på reklam och reklam. Kommersiell reklam, som de kallar det, vill de förbjuda i tunnelbanan, men sossarnas aggressiva reklam för Kombilotteriet och deras spelhåla i övrigt är helt okej. Det är jättekonstigt!

De kommersiella spelbolagen har inte skickat 8 000 äldre personer till Kronofogden, som Socialdemokraternas lotteri har gjort. Det är aggressiv reklam både här och där, men sossarnas reklam finns också i tunnelbanan. Tycker Vänsterpartiet att den också ska förbjudas?

Man borde hyfsa debatten här, så att man har rätt fakta. Spelmissbruk är naturligtvis jätteallvarligt, men jag var inne och kollade hos Folkhälsomyndigheten. Där kunde jag konstatera att spelmissbruket har minskat de senaste tre åren.

#### Anförande nr 29

L i s a R a s m u s s e n (V): Det är konstigt hur man tolkar vad folk säger. Om vi är för ett förbud mot spelreklam är det klart att det gäller all reklam som är aggressiv.

Det är lite konstiga signaler vi får från Moderaterna. Å ena sidan är det jättehemskt med aggressiv spelreklam. Å andra sidan är det jätteviktigt att få in pengarna. Men jag måste fråga: Gör två fel ett rätt?

Vi har fått in larmrapporter under våren om att spelreklamen och lånereklamen har ökat skuldsättningen explosionsartat. Spelberoende beräknas faktiskt ha en 15 gånger större självmordsrisk. Det är faktiskt vi i regionen som tar kostnaden för beroendevården. När det gäller detta med reklam är det alltså så att vad vi får in på gungorna förlorar vi på karusellen – vi förlorar intäkter genom kostnaden för beroendevård. Vi får alltså inte in så mycket pengar som vi tror, och under tiden blir det ett otroligt lidande.

Att man hyfsade debatten tycker jag skulle vara väldigt bra. Tillskriv oss inte åsikter som vi inte har uttalat!

#### Anförande nr 30

M a r i t N o r m a s d o t t e r (V): Jag vill bara säga några korta ord. Jag jobbar ju med spelberoende på daglig basis. Jag jobbar i den kommunala beroendevården i Botkyrka. Jag pratar alltså dagligen med dessa patienter. Samtliga uttrycker att det är fruktansvärt jobbigt att bli utsatt för spelreklam.

Spelberoende mår många gånger sämre än andra beroendesjuka. Vi ser bland annat att suicidrisken bland dessa patienter är skyhögt. Det krävs stora insatser från samhället med budget- och skuldrådgivning, arbete med barn som far illa och så vidare. Det är fruktansvärt, och jag förstår inte hur man kan stå här och försvara spelreklam i kollektivtrafiken!

#### Anförande nr 31

R e g i o n r å d e t T a m s o n s (M): Ordförande, regionfullmäktige! Denna debatt har vi haft många gånger förut. Jag känner igen varje argument från vänsterkanten. Det är faktiskt bara sakfrågan som är ny.

Vi har haft denna debatt då Socialdemokraterna ville förbjuda all politisk reklam i vår kollektivtrafik, bara för några år sedan. Vi har haft en debatt då Socialdemokraterna ville förbjuda reklamuttryck för vissa ideal i kollektivtrafiken. Vi har haft debatt om smal reklam och det som beskrevs som sexistisk reklam – det visade sig sedan vara grundlagsvidrigt att förbjuda detta utöver de regelverk som redan finns. Vi har haft debatter om Vänsterpartiets förslag att förbjuda all reklam i all kollektivtrafik.

Frågan känns alltså igen. I grund och botten handlar den kanske bara om huruvida man varje gång det uppstår en opinionsyttring tycker att förbud och kortsiktiga, onyanserade beslut är rätt väg framåt, eller om man förstår att vårt agerande måste baseras på långsiktigt ansvarstagande där vi verkar tillsammans med andra. Det handlar om att få fram lagstiftning, tolkning av lagstiftning och regelverk tillsammans med andra inom

ramarna för den internationella handelskammaren när det gäller hur vi jobbar med reklam.

Annars blir man svaret skyldig. Det blir alltid de partier som har förbudet som idé. Vad vill de se i stället? Reklamen ger oss ju intäkter på 350 miljoner eller mer varje år. När man presenterar förslagen måste man komma med en analys och visa vilka pengar man vill avstå genom att fatta kortsiktiga egensinniga beslut. Och hur ska det hela finansieras i stället – är det höjd skatt, neddragningar i trafiken eller höjt pris på SL-kortet? Ekvationen är ganska enkel i politikens värld. Det går inte att med ideologisk slägga tycka och göra utan att det får konsekvenser.

Det tillskrivs många människor åsikter som är fel här i debatten. Jag är väldigt tydlig med en sak här: Vi följer utvecklingen. Vi tycker att vi ska följa utvecklingen på samma sätt som tidigare, vilket ju innebär att vi framgångsrikt har byggt regelverk som andra nu tar efter. Bland annat det socialdemokratiska styret i Stockholms stad tog förra mandatperioden efter våra regelverk gällande reklam i det offentliga rummet. Låt oss följa utvecklingen och vara tydliga med att vi vill uppnå resultat.

Låt mig också avslutningsvis få konstatera en sak, på tal om fakta: Det har gjorts fler inlägg i den här debatten än vad SL har fått in synpunkter på reklam för spel under det första tertialet detta år. Av 121 000 inkomna synpunkter, klagomål och ärenden har 150 rört reklam och 38 spelreklam.

#### Anförande nr 32

Bengt Larsson (V): Presidium, åhörare och fullmäktige! Det finns ytterligare en sida av detta med spelmissbruk. Det handlar om svartspel, matchfixning och grov kriminalitet. I dag kan man spela på matcher där 13–14-åringar tävlar, både inom fotboll och inom andra idrotter.

Jag är viceordförande i en av de större idrottsföreningarna här i Stockholmsområdet, Hammarby, i dess innebandysektion. Jag ser hur ungdomar i de övre åldersklasserna spelar. Man bedömer att bland elitspelarna i Allsvenskan i fotboll är det ungefär 12–13 procent som har ett problematiskt spelande. Vi vet också att problematiskt spelande bland elitidrottsmän för med sig matchfixning, vilket i sin tur leder till grov kriminalitet.

Jag säger inte att det finns ett samband med den aggressiva reklamen i tunnelbanan, men vi måste fundera på hur vi förhåller oss till aggressiv reklam och baksidorna av spelandet.

#### Anförande nr 33

Regionrådet Sjöström (S): Ordförande, ledamöter, åhörare! Tack, alla, för en ganska klargörande debatt! Den var klargörande på så sätt att det finns de som tror på regionfullmäktiges egen beslutskraft och trafiknämndens beslutskraft. Det finns de som hänvisar till regeringen och till alla omständigheter som innebär att man själv slipper ta beslut i den här församlingen.

Kristoffer, det är 350 miljoner i reklamintäkter, men jag hoppas verkligen att det inte bara handlar om intäkter från spelreklam, även om jag vet att de intäkterna har ökat under den senaste tiden. Men man måste också se den andra sidan av myntet. Frågan är hur mycket samhällskostnader vi slipper. Det är en del av finessen med samhällsekonomiska beräkningar. Jag tycker att man skulle göra en sådan beräkning och ta reda på hur mycket spelmissbruket i dag kostar Stockholms läns landsting. Man ska också se på alla de insatser som i dag måste göras av kommunerna.

Det här handlar inte om en dagslända. Det handlar om moral och ansvar – om hur samhället ska ta sitt ansvar.

#### Anförande nr 34

Anna Attergren Granath (L): Ordförande, fullmäktige! Det är viktigt att se vad vi egentligen talar om här. Vi talar ju inte om reklam i största allmänhet, och de allra flesta som spelar klarar av det. Det här handlar om 1,7 procent av den vuxna befolkningen som har så stora problem med spelandet att de får en nedsatt funktion. De kanske inte alla uppfyller kriterierna för en diagnos, men en stor del av dem gör det. Bland ungdomar mellan 16 och 17 år är samma siffra 4 procent. Bland unga män är den 10 procent.

Det är 24 000 personer i Sverige som har så pass allvarliga problem att de skulle behöva hjälp, men de söker inte hjälp. Det blir lite kontraproduktivt när vi har aggressiv spelreklam i kollektivtrafiken samtidigt som vi som huvudmän ska försöka befrämja människor hälsa och motarbeta spelberoende.

Många gånger har Stockholm gått före den nationella nivån, och jag hade hoppats att så hade varit fallet i den här frågan.

#### Anförande nr 35

Karl Henriksson (KD): Ordförande, ledamöter! När man lyssnar på debatten förundras man över en hel del olika saker. En sak som jag har förundrats över är att debatten ibland låter som om vi är för eller emot spelmissbruk. Jag hoppas att vi alla är helt ense om att spelmissbruk är ett stort och viktigt samhällsproblem som vi som region måste vara med och ta vårt ansvar för att hantera.

Detta kan vi göra på olika sätt. Ett sätt är naturligtvis det arbete som vi har inom hälso- och sjukvården och som är jätteviktigt. Men vi behöver också se hur systemet som helhet fungerar. När det gäller reklam för spel tror jag att det finns ett samhällsproblem. Man kan inte slå på tv:n utan att mötas av aggressiv reklam. I betydligt mindre aggressiv form kan man också se reklam i vår kollektivtrafik, som framför allt bidrar genom att den har samma avsändare som den aggressiva tv-reklamen och onlinereklamen.

Med den nya lagstiftningen finns det dock en reglering. Tidigare har vi haft reklam utan reglering. En av fördelarna med att spelbolagen väljer att registrera sig i Sverige är att de har möjlighet att göra reklam i Sverige. Om de inte längre har möjlighet att göra reklam i Sverige kommer det kanske återigen att bli så att den reklam som möter oss är reklam för bolag som över huvud taget inte samarbetar för att motverka spelmissbruk.

Vi måste alltså hitta en bra avvägning. Jag tror inte att det är vi i den här församlingen som ska hitta den. Det är ju inte i vår verksamhet som de stora problemen uppstår. Vi behöver samarbeta med regering och riksdag för att hitta bra lösningar och se hur vi ska motverka det stora samhällsproblem som spelmissbruk utgör.

Där är det viktigt att alla delar av regionen – trafikförvaltningen, hälso- och sjukvårdsförvaltningen, landstingsstyrelsens förvaltning – är med och samarbetar med regering och riksdag för att på ett bra sätt hitta nya lösningar för att motverka det ökande spelmissbruk som vi anar.

#### Anförande nr 36

Aristide Bamane Ngabissiou (S): Jag tänkte inte förlänga debatten mer än nödvändigt. Jag tycker bara att det är väldigt märkligt att man tar upp pengafrågan när det handlar om människoliv. Jag tycker att den här regionen kan ta första steget. Det var bara detta jag ville säga.

#### Anförande nr 37

Regionrådet Tamsons (M): Jag ska tydligt notera Socialdemokraternas skarpa förslag i denna fråga om det också finns en finansiering. Annars är man ju inte villig att över huvud taget ta ansvar för frågan, vare sig det handlar om människoliv eller pengar.

Det har varit en bra debatt, tycker jag. Tre frågor hänger kvar i luften. Dem bör Jens Sjöström och Socialdemokraterna fundera över framöver, tycker jag. Det är moraliska frågor:

1. Är du, Jens Sjöström, nöjd med din regerings omreglering av spelmarknaden?
2. Hur anser du att din regering bör agera i fråga om en nu uttalad översyn av omregleringen av spelmarknaden? Och sist men inte minst en fråga som har bäring på kollektivtrafiken:
3. Hur avser du att agera där du har makt och inflytande att påverka, alltså när det gäller ditt eget partis spelverksamhet, både när det gäller reklam i kollektivtrafiken och försäljning av lotter och annat i och omkring kollektivtrafiken och i samhället i stort?

Dessa frågor får vi återkomma till. Andra frågor har fått svar i debatten.

## **§ 61 Interpellation 2019:9 av Veronica Kallander (V) om begränsning av resande med rullstolstaxi**

Anförande nr 38

Veronica Kallander (V): Ordförande, ledamöter! Detta är min debut i just den här talarstolen, så det känns lite halvnervöst. Jag hoppas att ni har överseende med det.

Bara att det alltid i viss mån har varit begränsningar i resandet för resenärer med färdtjänsttaxi är inget skäl att begränsa även för rullstolstaxiresenärerna. Tvärtom måste ambitionen vara att den som på grund av sin funktionsnedsättning inte kan åka med ordinarie kollektivtrafik ska kunna åtnjuta samma rörelsefrihet med färdtjänsten som all andra kan med kollektivtrafiken.

Fredrik Wallén skriver i sitt svar till mig att begränsningen bara rör fritidsresor. Det är visserligen sant. Man kan söka extraresor för, som det står, arbetsresor och väsentliga resor därutöver. Men då blir frågan: Vad är "väsentliga resor" och vem ska bedöma det? Och hur lång tid tar det att få sig tilldelade dessa extraresor när man har ansökt? Rättsosäkerheten förefaller vara ganska stor.

Administrationen kring detta är också stor och betydande. Som jag ser det sparar det heller inga pengar, faktiskt.

Hittills i år har det gjorts 13 procent färre resor än samma period förra året. Detta skulle kunna bero på att människors frihet har beskurits. Man blir tvungen att prioritera och ibland välja bort för att resorna ska räcka perioden ut. Jag tycker att vi ska följa upp orsakerna.

Jag hade ju ställt två frågor. Den andra frågan rör rimligheten i att över huvud taget begränsa för personer med funktionsnedsättning som åker färdtjänst. Fredrik Wallén tycker att det är rimligt och hänvisar till att det finns en lag om färdtjänst. Men det står inget i lagen om att man inte kan bevilja fri tilldelning. Det är inget lagbrott med fri tilldelning.

Sverige har också skrivit på FN-deklarationen om mänskliga rättigheter för personer med funktionsnedsättning. I bland annat artiklarna 5, 9 och 20 tar man upp jämlikhet och icke-diskriminering, tillgänglighet när det gäller den fysiska miljön och den personliga rörligheten. Det är skäl att inte begränsa för personer på grund av funktionsnedsättning.

Fredrik Wallén menar i sitt svar att regionen har en mycket generös färdtjänst. Det är möjligt, men det är i så fall precis så som det ska vara. Färdtjänsten är ju avsedd att vara kompensatorisk. Den ska inte hindra personer med avvikande funktionalitet från att åtnjuta samma rättigheter, friheter och möjligheter som andra stockholmare.

Anförande nr 39

Regionrådet B o h l i n (KD): Jag tackar Veronica så mycket för interpellationen! Jag vill be att få överlämna ordet till färdtjänstnämndens ordförande Fredrik Wallén.

Anförande nr 40

Fredrik Wallén (KD): Ordförande, ledamöter och i synnerhet interpellanten Veronica! Stort tack för interpellationen! I vår jättestora verksamhet känns det alltid bra att prata om den i perspektiv av mycket annat ändå lilla färdtjänstverksamheten, som ändå är den tredje största i världen. Och då finns inte färdtjänst på samma sätt som i Sverige på så många andra ställen. Men om man talar om anropsstyrd särskild kollektivtrafik är det bara Chicago och New York som är större än vi i Stockholms län.

När vi tittade på detta i den förra regionfullmäktigeförsamlingen under verksamhetsåret 2018 var det så att det inte gjordes någon individuell bedömning av resebehovet för de drygt 12 500 rullstolstaxiresenärerna när vi bedömde att det var rimligt att likrikta färdtjänsten så att grundtilldelningen av fritidsresor skulle vara antalsbegränsad. Under 2019 blev grundtilldelningen 500 grundtilldelade fritidsresor för den som har rullstolstaxi och 2016 för den som åker vanlig färdtjänsttaxi.

Däremot är detta, precis som du nämnde i ditt inlägg, Veronica, inte alla resor. Arbetsresor och väsentliga resor tillkommer. Så är det alltså avseende den frågan.

Sedan måste man vara i grunden lite formalistisk och komma ihåg att färdtjänst är myndighetsutövning. Det är något man tilldelas efter ett myndighetsbeslut. I Sverige tilldelas detta i linje med de europeiska konventioner vi har att följa, som vi ju är skyldiga att anpassa svensk lag efter. Färdtjänstlagen är en myndighetsutövningslag, där man gör bedömningar på ett annat sätt än när det gäller allmän kollektivtrafik.

Vi ska vara lite stolta över att vi i Region Stockholm jobbar hårt på att spegla färdtjänst och den allmänna kollektivtrafiken. För mig har det hela tiden varit en del av vårt allmänna och väldigt ambitiösa tillgänglighetsarbete. Så långt det är möjligt ska jag, om jag har behov av färdtjänst för att jag har väsentliga svårigheter att resa med allmän kollektivtrafik, kunna kompenseras för det med en färdtjänst som fungerar. Den ska gå i tid, ha god kvalitet, vara ekonomiskt hållbar och inte kunna missbrukas. Jag känner att vi har anledning att vara stolta över detta i Stockholms län. Det är ett arbete som jag hoppas att vi i färdtjänstnämnden kommer att fortsätta utveckla, i så stor utsträckning som möjligt tillsammans.

Anförande nr 41

Conny Fogelström (S): Herr ordförande! Tack, Veronica, för en angelägen interpellation! Fredrik Wallén, som är ordförande i färdtjänstnämnden, är ju inte regionråd, och jag antar att det är därför som Ella Bohlin har överlämnat till honom att svara.

I svaret på interpellationen hänger man ganska mycket upp sig på rapporten om framtidens färdtjänst som gjordes för ett par år sedan. Men man har från Alliansens sida strukit en hel del av de förslag som den rapporten levererar. Ett exempel är rapportens uppfattning att det ska vara lika många resor för rullstolstaxi och för vanlig färdtjänsttaxi. Det finns inte med i den budget som antogs senare.

En annan sak som var oerhört central och angelägen i utredningen var att man skulle inhandla ett nytt trafikhanteringssystem för att garantera när bilarna ska komma och också kunna kommunicera detta till brukarna. I dag är det mest en from förhoppning att den ska komma fram i tid. Detta ströks också ur Alliansens budget.

Den fråga som alltså hänger i luften är: Var kommer siffrorna ifrån? Man nämner siffran 500. Varför just 500, Fredrik? Varför inte 450 eller 550? Den frågan hänger i luften, och du får jättegärna svara på den. Jag tror att det är fler än jag som är nyfikna.

Den antogs dessutom i budgeten innan utredningen om det så kallade missbruket eller överutnyttjandet, där ett antal brukare i praktiken bodde i bilen, kan man tro.

Det är likadant med siffran 216 för dem som har färdtjänsttaxi. Var kommer den siffran ifrån? Om man ska likställa olika resenärer ska det väl vara samma antal resor för båda, annars blir det ju inte jämlikt? Jag har inte sett någon analys eller utredning om var dessa siffror kommer från. Det kanske är något som vi borde tillsätta. Vi kanske behöver en oberoende utredning om vad som är rimligt antal resor när det handlar om fritidsresor?

Det kan väl inte vara så, Fredrik, att man bara har höftat till dessa siffror? Jag tillhör dem som tror att politiska beslut måste baseras på oberoende fakta och underlag, så att vi fattar rätt beslut i den här församlingen för de brukare som har rätt till detta.

Detta hänger alltså i luften, Fredrik. Du får jättegärna svara på det.

#### Anförande nr 42

**Maria Mustonen (V):** Fredrik Wallén tar upp hur viktigt det är för alla i regionen att ha en välfungerande färdtjänst. En viktig del av en välfungerande trafik är naturligtvis att vi har personal som har bra arbetsvillkor och bra arbetsmiljö. Vi vet att det inte har varit så tidigare. Därför efterlyser vi i Vänsterpartiet en uppföljning av de nya avtal som har trätt i kraft och nu håller på att upphandlas. Detta var ett litet sidospår.

Det jag huvudsakligen vill anför är: Alliansen talar alltid om valfrihet och individuell frihet. Varför ska valfriheten vara mindre för folk som behöver färdtjänst? Varför ska man begränsa den? Det finns inget i lagstiftningen som innebär att man måste begränsa den.

Precis som föregående talare undrar jag: Var kommer siffrorna ifrån? Varför just 500? Det vill vi gärna få svar på.

#### Anförande nr 43

**Veronica Kallander (V):** Tack, Fredrik! Jag är ju fortfarande lite ny i klassen, så jag hade väl riktat min interpellation till fel person. Det var ju bra att Ella gick upp först och rättade till min fadäs.

Fredrik påpekar att det handlar om myndighetsutövning. Ja, den som har färdtjänst – däribland jag själv – har ju fått ett myndighetsbeslut om att man har färdtjänst. Men det finns inget i lagen som säger att man ska begränsa färdtjänståkandet, alltså antalet resor. Det är något som Region Stockholm och alliansstyret har hittat på, liksom differentieringen när det gäller antalet resor beroende på om man åker vanlig färdtjänsttaxi eller rullstolstaxi.

Sedan kan man ansöka om extraresor. Det påpekas ju här att begränsningen strikt gäller fritidsresor och annat väsentligt. Sedan kan man söka extra resor, men det är inget som säger att man får dem bara för att man ansöker. Jag vet ett antal personer här i Stockholm som är egenföretagare och har färdtjänst. De förväntas tala om för de potentiella kunder som de ska åka ut till att kunden måste betala resan när deras färdtjänstresor inte räcker, för det räknas inte som arbetsresa om resan inte går mellan hemadressen och en given arbetsplats. Det räknas alltså inte som en arbetsresa om man åker till någon annan adress, till exempel på kundbesök. Man måste ta av sina fritidsresor när man gör kundbesök.

Ska man exempelvis åka och träna för att bibehålla den funktion man har i sin kropp måste det vara biståndsbedömd träning, alltså med en auktoriserad tränare, till exempel sjukgymnastik eller liknande, för att det ska vara legitimt. Att åka och träna själv på ett gym går inte, om man nu kan det, för då är det en fritidsresa som får konkurrera med annat som man måste göra under perioden. Detta begränsar absolut, och för mig är det mer än något annat en jämlikhetsfråga. Jag och alla som åker färdtjänst i Stockholms län har lika rätt att röra oss fritt som alla andra i länet.

Kristdemokraterna brukar ofta tala sig varma för personlig assistans, vilken frihetskänsla det innebär och vilken rättighet det är. Men den är inget värd om vi inte kan röra oss i samhället.

Saker och ting hör ihop. Detta är mer än något annat en jämlikhetsfråga.

Anförande nr 44

Fredrik Wallén (KD): Jag ska försöka hushålla med min tid här för att kunna svara på alla dessa intressanta frågor.

Man ska komma ihåg att det är en teknisk skillnad mellan den allmänna kollektivtrafiken och den särskilda. Färdtjänsttaxi, oavsett om den sker med vanlig taxi eller med specialfordon, bygger ju på biltrafik. Den är beroende av hur många bilar som finns tillgängliga och hur trafiksituationen ser ut, och det måste vi anpassa oss praktiskt för. Vi måste också anpassa oss efter det kostnadsmässigt, för att få en långsiktig ekonomisk hållbarhet i vår färdtjänstverksamhet.

Allt detta kommer att följas upp under året. I praktiken är det en väsentlig vinst med den färdtjänstnämnd som regionfullmäktige återinförde 2019, att det finns en nämnd som har ett särskilt ansvar för att följa utvecklingen av färdtjänsten. Där har vi detta med antalstilldelningen när det gäller fritidsresor.

I utredningen om framtidens färdtjänst finns olika tankar om antalet resor för just rullstolstaxi. 500 var en av siffrorna där. Vår professionella förvaltning landade i den rekommendationen, och det blev detta som regionfullmäktiges majoritet beslutade för 2019. Vi får titta detta inför kommande budgetår. En viktig grund för det kommer att vara färdtjänstnämndens uppföljning av färdtjänsten.

Vi får titta på helheten av det vi erbjuder. Vi har ju ett antal saker i färdtjänsten i Stockholms län som är unika för Sverige. Vi har ett högkostnadsskydd. Jag vågar påstå att vi i den blågröna koalitionen är väldigt måna om att bevara det. Det innebär att man hela tiden måste titta så att färdtjänsten är ekonomiskt hållbar i alla avseenden. Omfattningen av hur man kan beställa resor är också unik för oss i Sverige. Den vill vi också bevara, och det innebär att vi hela tiden måste titta på hur resorna utvecklas. Därför är våra kontinuerliga uppföljningar i färdtjänstnämnden väldigt väsentliga.

Sedan måste vi titta på formalia när det gäller detta. Med risk för att låta kameral och formalistisk – detta är ibland en viktig del av att vara politiker i en majoritetssituation – vill jag säga att vi har en lagstiftning att utgå ifrån. Den är tydlig med att ramen för vad färdtjänsten ska innehålla är ganska smal. Vi ska hela tiden bära med oss att även om vi har olika syn i detaljer när det gäller hur omfattande färdtjänsten i Stockholms län ska vara, är det den mest omfattande färdtjänstverksamheten i hela Sverige, och det är något att vara lite stolta över.

Anförande nr 45

Anne-Marie Strömberg (V): Det är första gången för mig i denna talarstol och i detta sammanhang, men jag kunde inte låta bli att begära ordet. Jag har jobbat med myndighetsutövning under största delen av mitt långa yrkesliv.

Viss är färdtjänst myndighetsutövning, men man ska komma ihåg vad det är man prövar. Vad man bör pröva är behovet av färdtjänst. Den som kan åka med vanlig kollektivtrafik behöver inte färdtjänst. Det är detta man ska utreda.

Det vi från Vänsterpartiet inte håller med om är begränsningarna. Fredrik Wallén säger att det handlar om detaljer när det är begränsningar i antalet. Jag tycker inte att det är detaljer. Det är förmynderi! Om jag behöver färdtjänst för att kunna ta mig fram i stan ska alltså myndighetsutövningen bestämma hur många resor jag får göra, och bara om det finns väsentliga skäl kan jag få fler än 500.

Om jag skulle behöva åka rullstolstaxi och ha aktivitet på samma nivå som nu – jag är mycket aktiv på min fritid och har mycket föreningsaktiviteter, kultur och naturupplevelser – skulle jag behöva ungefär tre gånger så många. 500 resor innebär ju inte ens en resa tur och retur per dag.

Det är ett förmynderi det handlar om. Om det nu ändå inte är så många som reser mer än 500 gånger blir det inte så stora kostnader heller. Men det är friheten som är det viktiga. Ska det vara jämlikt ska jämlikheten gälla både oss som klarar att åka med vanlig kollektivtrafik och dem som behöver färdtjänst. Det ska vara ett fritt antal resor, och man väljer själv hur mycket man önskar resa, och till samma kostnad. Det är detta som är jämlikhet, frihet och lika villkor.

Anförande nr 46

Veronica Kallander (V): Tack, Fredrik, för svaren och för en bra debatt! Vi lär återkomma till detta, är jag helt övertygad om.

Du återkommer ofta till att detta ska följas upp. Nu är vi snart i mitten av maj. Finns det någon plan från styrets sida för hur uppföljningen ska ske och när? Gäller det också konsekvenser av tilldelningen, alltså vad som har hänt med de 13 procent som inte åker längre? Jag undrar hur det ser ut. Jag är nyfiken på om det finns något slags plan för när vi ska få uppföljningen.

Flera har också varit inne på varför man har valt just 500 resor för en grupp och 216 för en annan grupp. Det bör tas upp i uppföljningen. Det är likadant med det ofantligt krångliga systemet med tilldelningar, som vi i Vänsterpartiet vill försöka frisera lite grann genom att göra en årstilldelning. Vi är ju egentligen inte för detta med tilldelning över huvud taget.

Men vi lär återkomma till detta vid fler tillfällen. Jag tackar så hemskt mycket.

Anförande nr 47

Fredrik Wallén (KD): Tack så mycket! Jag ber också att få tacka för en intressant och givande debatt.

Uppföljningen är något som vi försöker ta löpande. Allt eftersom vi får in mer och mer uppföljningsmaterial blir det en större del av färdtjänstmötena som ägnas åt detta, alltså att vi går igenom läget i färdtjänsten och tittar på sådana saker.

Vi vet redan nu att av de 12 500 rullstolstaxiresenärerna – vi har ungefär 70 000 färdtjänstresenärer – var det mellan 350 och 400 som under 2018 gjorde mer än 500 resor.

En liten detaljfråga som jag gärna vill klara ut är att själva bedömningen – det blev ju nytt för rullstolstaxiresenärerna från 2019 att man gör en bedömning av arbetsresor och väsentliga resor – har gått väldigt fort. Det är något som vi har fått positiv feedback om från enskilda resenärer. Det är något att ha med oss.

Men, som sagt, vi syns i den här frågan återigen i fullmäktige och alldeles snart i färdtjänstnämnden!

## **§ 70 Frågestund**

### *Fråga 1*

Anförande nr 48

Regionrådet Ullberg (S): Herr ordförande, ledamöter och åhörare! Som traditionen bjuder låter vi första frågan i frågestunden gå till folket. Folkets fråga rör den här gången

situationen inne på Karolinska sjukhuset. Det är inte konstigt. Jag tror att vi är många som oroas av läget när det gäller såväl kontroll och styrning som budgetunderskott och konsekvenserna för personalen och inte minst för patienterna.

Edit är en av dem som har tagit upp frågan om ansvar och frågan om huruvida vi 149 folkvalda ledamöter, och i synnerhet den borgerliga majoriteten, tar sitt ansvar och säkerställer att vi har den goda kontroll som vi bör ha på universitetssjukhuset.

Revisorerna säger som ni vet att läget är otillfredsställande när det gäller ekonomi och verksamhetsmässigt resultat, och de säger att det är otillräckligt när det gäller intern styrning och kontroll.

Min fråga till dig, Irene Svenonius, lyder så här: Anser du att du tagit ansvar för Karolinska sjukhusets ekonomi?

Anförande nr 49

Regionrådet S v e n o n i u s (M): Ordförande och fullmäktige! Erika, tack för frågan! Jag tycker att jag har tagit det ansvar som ankommer på mig i rollen som regionstyrelsens ordförande och föredragande här i fullmäktige. Jag tycker att jag har tagit det på det sättet att det har vidtagits ett antal åtgärder. Det har tagits upp rapporter i både utskott och regionstyrelsen och här i fullmäktige. Det har också fattats en rad beslut, bland annat i den här salen för ganska exakt ett år sedan då vi bytte hela nämnden för Karolinska eftersom vi såg brister i den interna styrningen och ledningen.

Vi har också sett att det har vidtagits åtgärder med anledning av konsultanvändningen på Karolinska, en användning som har varit alldeles för stor, och som sedan år 2016 faktiskt är halverad. Detta pratar vi inte så mycket om, men det är de facto så att konsultanvändningen i praktiken har halverats på detta sjukhus. Det tycker jag är väldigt bra.

Vi har också fattat ett särskilt beslut i början på året då vi ändrade de ekonomiska förutsättningarna för år 2019 för Karolinska Universitetssjukhuset i syfte att ge styrelsen, det vill säga nämnden, och sjukhusledningen möjlighet att vidta genomtänkta åtgärder för att nå en ekonomi som är i balans på lång sikt, inte bara en *quick fix*. Det är att ta ansvar. Styrelsen har också inkommit med åtgärdsprogram, och de ska komma tillbaka till regionstyrelsen med en ny verksamhetsplan i samband med att tertialrapport I kommer i år.

Finns det mer kvar att göra? Ja, det gör det absolut! Fullmäktige har lämnat ansvaret för Karolinska till en nämnd. Vi i regionstyrelsen har uppsiktsplikten och den kommer vi att ta på fullaste allvar.

Anförande nr 50

Regionrådet U l l b e r g (S): Tack för det! Låt mig inledningsvis säga en halv vattenmelon också är en stor vattenmelon till mellis. Men visst, en halvering av konsultkostnaderna är en god ambition. Ännu bättre vore kanske att inte ha konsultkostnader, framför allt inte för den typ av managementkonsulter som har fått härja inne på Karolinska och som har sjösatt modeller som sedan äventyrar vården.

Det som är problemet med ekonomin är förstas ekonomin i sig, och att de problemen kommer att tränga ut andra behov i länet och andra verksamheter, men det är också de verksamhetsmässiga resultaten, att det blir mindre vård för mer pengar samt att vårdköerna är långa och att personal säger upp sig. Det kan handla om ytterligare 400 tjänster som äventyras om det blir miljardunderskott. Vi kunde ju läsa att Björn Zoëga i Dagens Nyheter hävdade, dagen efter det att hälso- och sjukvårdsnämnden fattat beslut om tillskott, att planen inte var tillräckligt robust, att åtgärderna var otillräckliga och att verksamheten fortfarande blöder, som man säger, de första månaderna år 2019.

Min fråga till dig är: Är du beredd att ändå försöka stärka den interna styrningen och kontrollen i enlighet med revisorernas rekommendationer?

Anförande nr 51

Regionrådet S v e n o n i u s (M): Jag kan konstatera att det finns brister i styrning och ledning. Jag delar den uppfattningen från revisionen och att nämnden har vidtagit en rad åtgärder. Det finns mer att göra. Vi kommer också att få en reviderad verksamhetsplan från sjukhuset. Den ska presenteras i samband med att tertialrapport I lämnas. Den kommer naturligtvis regionledningskontoret och vi i regionstyrelsen att få bedöma.

Vi får heller inte glömma bort att detta är ett sjukhus som bedriver världsledande vård, som förra året minskade operationsköerna med 25 procent! 91 procent av de patienter som är på Karolinska Universitetssjukhuset rekommenderar sjukhuset till andra patienter. Vi får inte glömma bort det.

När man svartmålar detta sjukhus, vilket är lätt hänt i den här salen, så tror jag att också hopplöshet infinner sig hos dem som vi vill se fler av på sjukhuset, nämligen vårdanställda. Det ska bli färre byråkrater och fler vårdanställda.

## Fråga 2

Anförande nr 52

Regionrådet S e h l i n (V): Det fria sommarlovskortet var en mycket uppskattad reform som kom till genom att Vänsterpartiet förhandlade med den tidigare regeringen. Med sommarlovskortet kunde ungdomar få resa fritt med kollektivtrafiken under sommaren, och det möjliggjorde även för barn och ungdomar som inte har föräldrar med sådana ekonomiska resurser att de kan köpa ett SL-kort till sina barn, att kunna ta del av fritidsaktiviteter, åka och bada med kompisar och ha ett bra sommarlov.

Det beviljades ungefär 78 miljoner kronor till det fria sommarlovskortet, medel som trafikförvaltningen fick. I runda slängar finns 40 miljoner kvar och de pengarna lades till förra årets resultat. Min fråga till ansvarigt regionråd är: Kommer du att göra en omfördelning i budgeten så att det kan bli ett sommarlovskort för barn och ungdomar även sommaren 2019?

Anförande nr 53

Regionrådet T a m s o n s (M): Vi välkomnade ju från regionens sida förra året att den regering som oftast tar från Stockholmsregionen ville ge en skärv tillbaka. Vi välkomnade därför de förstärkta resurserna till vår kollektivtrafik.

Dock är det ju inte sant, vilket Anna Sehlén vet som ju har ställt motsvarande frågor i trafikinämnden och där fått svar av vår förvaltning, att här finns något överskott. Tvärtom åts hela det tillskott som kom från staten upp av både så klart själva intäktsbortfallet och därutöver också av kostnader för produktion, distribution och hantering och vidare också så klart kalkyler som vare sig hanterade de olika incitamentskostnader till trafikutövarna eller för den delen trafikproduktionskostnaderna som följer av köra trafik.

Några pengar finns inte kvar. Snarare tvärtom, skulle jag säga. Dessutom är förslaget som du lägger inte lagligt. Det skulle nämligen stå i strid med kommunallagens krav på god ekonomisk hushållning att göra på precis det sätt som du vill.

Då hade det varit bättre, om Vänsterpartiet hade tyckt att denna fråga var viktigt, att man hade drivit den frågan i de budgetförhandlingar som man nyligen avslutat med regeringen. Jag kan konstatera att man där inte tyckte att frågan var så viktig. Jag kan också konstatera att Vänsterpartiet inte heller tyckte att det var så viktigt att regionen skulle ta höjd för detta och fattade beslutet eller lade fram förslag om detta när de lade fram sitt budgetförslag här i höstas.

Någon möjlighet att göra som Anna Sehlin föreslår finns inte. För detta finns inga pengar, och det förslag som hon framför är heller inte lagligt.

#### Anförande nr 54

Regionrådet S e h l i n (V): Det var ju tydliga besked. Det var nästan det besked som jag också förväntade mig. Men nu är det så fiffigt så att barn och ungdomar i Vänsterpartiets budgetreservation reser fritt hela året, så i vår budgetreservation har vi inte begränsat oss till sommaren.

Vi tycker fortfarande att det under just sommaren är viktigt att barn och unga kan resa fritt. Vi vill att ni i nästa budget, om det är omöjligt i denna budget, funderar på den här reformen som skulle kunna göra det möjligt för barn och unga att resa med kollektivtrafiken under sommaren.

Vi har ju gjort bedömningen att just ett fritt resande för barn och unga hela året är en rättviseåtgärd och att det fria resandet dessutom på sikt kan vara en klimatåtgärd, för vi tror att de barn och unga som reser med kollektivtrafiken också har mindre benägenhet att skaffa körkort och bil senare och därmed blir en del av de framtida kollektivtrafikresenärerna.

#### Anförande nr 55

Regionrådet T a m s o n s (M): Låt oss bara helt kortfattat konstatera två saker. Det enda är alltså att det förslag som Anna Sehlin presenterar inte är lagligt, det andra är att Vänsterpartiet inte drev frågan i de förhandlingar som man förde med regeringen när det gäller budgeten för innevarande år. Det är några konstateranden som vi har att göra och rätta oss efter.

Låt oss slutligen konstatera när det gäller Vänsterpartiets budgetförslag här i salen att det inte var något budgetförslag som skapade några utrymmen för satsningar. När vi summerade Vänsterpartiets förslag till budget så såg vi ju att det där saknades miljarder till investeringar och hundratals miljoner till driften. Om Vänsterpartiets budgetförslag hade bifallits så hade det blivit neddragningar i utbyggnaden av trafiken och det hade blivit neddragningar i den körda trafiken.

Måhända hade en och annan ungdom fått ett gratis SL-kort, men bussen som de skulle ha använt det fria SL-kortet på hade förmodligen varit tvungen att dras in. Det är inte någon hållbar politik, vare sig för Stockholmsregionen eller för de ungdomar som bor, lever och verkar här.

### Fråga 3

#### Anförande nr 56

G a b r i e l K r o o n (SD): Tack för ordet! Nyligen genomfördes en internrevision för att granska trafikförvaltningens samarbete med organisationen Lugna gatan och deras trygghetsvårdar. Lugna gatan ska arbeta som ett komplement till ordningsvakterna i tunnelbanan för att inge trygghet och säkerhet.

Tyvärr verkar det som att organisationen gjort allt annat än att inge just trygghet och säkerhet, för vid elva av de tolv granskade områdena får Lugna gatan klart underkänt. Några anmärkningsvärda iakttagelser som gjorts är att 22 av 79 anställda har dömts för brott under en treårsperiod eller under sin anställning hos Lugna gatan. Drog- och narkotikakontroller har inte kunnat genomföras. Felaktig fakturaadministration och därmed felaktiga utbetalningar har uppdagats, och slutligen har Lugna gatans vårdar i flera fall försvårat polisarbete.

Med tanke på internrevisionens rapport rörande avtalet om trygghetsvårdar undrar jag om trafikregionrådet är beredd att avsluta samarbetet med den här organisationen.

#### Anförande nr 57

Regionrådet T a m s o n s (M): Jag uppskattar mycket att Gabriel Kroon följer de initiativ som jag tar och dem som jag ger mitt stöd när det gäller förvaltningen. Bland dem finns just denna genomlysning, denna internrevision, som vi nu gjort av det samarbete som vi under längre tid har haft med Lugna gatan.

Jag hade också uppskattat om han kanske också hade tagit del av de kommentarer som jag gett med anledning av detta där jag väldigt tydligt sagt att det som förekommit här är oacceptabelt och att vi kräver åtgärder från Lugna gatans sida när det gäller att återupprätta det skadade förtroendet, när det gäller gå till botten med problemen, att rensa i leden och leverera till oss det som vi har blivit utlovade.

Med mindre än så kommer jag inte att låta mig nöja, och jag har också sagt att om de inte skärper sig och om de inte levererar i enlighet med de krav som vi nu ställer på dem i enlighet med den åtgärdsplan som ju upprättats och som innehåller tolv punkter, då utesluter jag inte att detta blir det sista året med Lugna gatan i SL-trafiken.

#### Anförande nr 58

G a b r i e l K r o o n (SD): Tack för det konkreta svaret! Jag tycker ändå att det är lite beklagligt att man utmålar de här problemen som att det är första gången de har uppdagats. Lugna gatan har tidigare varit föremål för granskning, inte minst i programmet Uppdrag granskning under år 2016, då många liknande problem också uppdagades, och det uppdagades inte minst hur ungdomsvårdar i flera fall hade försvårat polisens arbete.

Det här är inte en organisation som vi i Region Stockholm ska arbeta med. Jag har svårt att se att man den här gången ska lyssna på kritiken om man inte gjorde det redan år 2016. I stället borde det rimligtvis vara bättre att öka insatserna för att få fler ordningsvakter och kanske se över spektrat av att arbeta med andra organisationer.

#### Anförande nr 59

Regionrådet T a m s o n s (M): Jag kan ju glädja frågeställaren med att berätta att just precis det som han tycker att vi ska göra har redan blivit gjort. 25 procent av resurserna för Lugna gatan har flyttats till annan trygghetsskapande verksamhet som ett första steg och som ett led i den åtgärdsplan på tolv punkter som har upprättats.

Jag har också varit väldigt tydlig i de uttalanden som jag har gjort i den här frågan med att säga att jag vet att detta inte är första gången detta uppdagats och att det finns andra samarbetsavtal där motsvarande brister historiskt har uppkommit. Det är därför jag också ser extra allvarligt på detta.

Det är också därför som vi nu på varje punkt när det gäller samverkan med Lugna gatan kräver av dem att de återupprättar det skadade förtroendet. Med mindre kommer vi inte att nöja oss, och klarar de inte av att göra detta så utesluter inte jag att detta blir det sista året med Lugna gatan i SL-trafiken.

#### Fråga 4

#### Anförande nr 60

Regionrådet A l k u r d i (S): Ordförande! Vårdplatsbristen under år 2018 var större än vad den var året innan, och läget har förvärrats. Det är en stor tragedi och skandal att det har förekommit flera dödsfall i Stockholms sjukvård till följd av den utbredda personal- och vårdplatsbristen.

Inför sommaren, vilket jag tidigare tog upp, är situationen särskilt allvarlig för Karolinska som infört anställningsstopp till följd av sitt stora ekonomiska underskott. Det här riskerar att förvärra den redan alarmerande vårdplatsbristen.

Situationen som var under sommaren 2017 får inte upprepas, och därför ställer jag den här frågan till ansvarigt regionråd: Gör du allt som står i din makt för att öppna de stängda vårdplatserna inför sommaren 2019?

#### Anförande nr 61

Regionrådet **Starbrink (L)**: Ordförande! Tack, Talla Alkurdi, för din fråga! Det korta svaret är Ja. Jag och väldigt många andra i hälso- och sjukvården i Stockholm gör allt vi kan för att få till stånd en så bra sommarsituation som möjligt med tillgång till de vårdplatser som behövs. Precis som du beskriver i din fråga är situationen ändå svår, både i vår region och i alla andra regioner runt om i landet, med brist på kompetens och därmed också brist på öppna vårdplatser.

Vid senaste sammanträdet med hälso- och sjukvårdsnämnden fick vi en föredragning av regionens chefsläkare Johan Bratt om planeringen för sommaren. Det här är du redan väl insatt i Talla, men för övriga vill jag ändå säga att planeringen har pågått under hela det här året med utgångspunkt i ett arbete som påbörjades redan efter förra sommaren med utvärdering och lärdomar som drogs då, i syfte förstås att ha så många vårdplatser tillgängliga som behövs.

Det är inte enkelt, men det pågår ett intensivt arbete. Jag kan nämna några delar av det. Det handlar om att säkerställa att den avancerade sjukvården i hemmet har god kapacitet och håller öppet för de patienter som behöver den vården, för alternativet för dem är ofta sjukhusvård.

Samarbetet med privata vårdgivare såsom Sophiahemmet pågår också för att få hjälp med att hålla vårdplatser öppna för patienter som har behov av det. Arbetet med att möjliggöra för fler geriatriska patienter att få vårdplatser pågår också. I det fallet fungerade det mycket väl förra sommaren, så där har vi mycket att lära och möjligheter att utveckla ännu mer i år.

Det handlar i väldigt hög grad om planering och att se till att den prehospitala vården fungerar väl. Överallt på de här områdena, liksom i förlossningsvården vill jag nämna, så pågår det planering. De är inte helt färdiga än, men från chefsläkarna har vi fått besked om att man har nått långt i planeringen.

#### Anförande nr 62

Regionrådet **Alkurdi (S)**: Tack för svaret, Anna! Du nämnde hälso- och sjukvårdsnämndens sammanträde. Vid det mötet informerades vi om att man menade att läget var stabilt när det gäller intensivakuten. Dagen efter kom nyheten att 16 sjuksköterskor på Karolinskas intensiv akut skulle sluta.

Det är så klart en fråga om hur bra sammanhållen vård vi har, hur bra sammanhållen syn vi har över läget inom vår region. Faktum är att vårdval geriatrik nu träder i kraft och det skapar splittring inom vårdkedjan. Det här påverkar och förvärrar läget, menar jag. Och jag ser med oro på utvecklingen av vårdplatsbristen och överbeläggningarna.

#### Anförande nr 63

Regionrådet **Starbrink (L)**: Karolinska sjukhuset har en tuff situation och de är mycket väl medvetna om det och arbetar intensivt för att få både intensivakuten men framför allt vårdplatssituationen att fungera väl där. I det fallet har ett arbete pågått under våren tillsammans med hälso- och sjukvårdsförvaltningen och Karolinskas ledning för att

se över intensivakutens funktion och vilka patienter som ska komma dit. Det kräver också att sjukhuset arbetar vidare för att öppna vårdplatser.

Anställningsstoppet ska inte förhindra att sjukhuset anställer fler medarbetare i vården. Det tycker jag att Karolinskas ledning har varit tydlig med.

Det är märkligt att våra diskussioner om vårdplatser alltid måste landa i att ni är motståndare till vårdval. Här öppnar vi möjligheten för fler vårdgivare att vara med och bidra till utbudet av geriatrisk vård i Stockholm. Jag ser framför mig att de vårdgivare som hittills har hört av sig och sagt att de är intresserade av att starta fler vårdplatser inom geriatriken kommer att bli viktiga tillskott.

Vi återkommer till detta i fler debatter. Det är jag övertygad om.

### *Fråga 5*

#### Anförande nr 64

Jonas Lindberg (V): Ordförande och ledamöter! Sedan Nya Karolinskas nya organisationsmodell implementerades har man sett att antalet vårdplatser har minskat med ungefär 30 procent. På Karolinska säger man att det behövs ungefär 160 till 200 nya vårdplatser för att klara en belägningsgrad på 95 procent. Man har i dag en genomsnittlig belägningsgrad på 100,6 procent. Jag tror att vi alla här är eniga om att det här är en ohållbar situation.

Man vet att det saknas hundratals sjuksköterskor och specialistsjuksköterskor. Själva förutsättningen för att öppna fler vårdplatser är ju att man anställer fler personer till de nyckelfunktioner där det saknas personal. Därför undrar jag om du tror att det går att göra så samtidigt som man inför ett anställningsstopp och ska göra stora besparingar.

#### Anförande nr 65

Regionrådet Svenonius (M): Ordförande, fullmäktige! Jonas, tack för frågan! Det kärnfulla svaret är: Ja, jag tror faktiskt att det går att göra. Varför tror jag då det? Jo, för att anställningsstoppet införs för att få kontroll över situationen. Man ska säkerställa att man anställer rätt personer på rätt befattningar. Inte att man anställer folk på befattningar där de inte gör störst nytta i vården.

Om man studerar statistik beträffande personalen så ser man ju att det inte är så att antalet anställda på Karolinska har minskat vare sig 2017 eller 2018. Antalet har i stället ökat samtidigt som vi har haft de bekymmer som du beskriver med vårdplatsbrist, det vill säga för lite kompetens i vården.

Det här säkerställer ju att ledningen tar kontrollen, tar befälet över frågan om vilka som egentligen ska komma in. Detta har ju också sjukhusdirektören varit väldigt tydlig med i sin kommunikation. I det dispensförfarande som nu införs så kommer man ju att prioritera det som är vården, de patientrelaterade tjänsterna.

Det handlar också om att man kommer att minska antalet inhyrd personal. I den mån det bara är möjligt så är det där man i första hand ska genomföra minskningar för vi ser, och det har ju Karolinska också sett, att de har för många inhyrda. Man vill ha fler fast anställda i vården. Om det är något som det kommer att bli mindre av så är det just inhyrd personal. Detta är den målbild som jag har uppfattat från sjukhuset.

Du och jag borde kunna vara helt överens om att det är klokt och rätt och riktigt att för det första se till att de som anställs på sjukhuset är de som kan göra skillnad i vården, för det andra att vi ser till att vi har så många fast anställda som möjligt i vården för att klara uppdraget.

#### Anförande nr 66

Jonas Lindberg (V): Sådana här dispensförfaranden har ju det här sjukhuset haft i flera omgångar tidigare. De införs alltid när sjukhuset gör stora ekonomiska avsteg, kan man säga.

Det jag funderar över är ju inte bara hur anställningsstoppet nu kommer att påverka läget. Jag tycker att det är bra att man anställer folk till de verksamheter som verkligen behöver det, men det åligger sjukhuset att göra besparingar och detta kommer att påverka egentligen allting. Jag har själv sett hur sjukhusdirektören gått ut och vädjat till personalen att själv initiera och föreslå besparingsåtgärder. Det riskerar ju att försämra arbetsmiljön och göra att de som egentligen behöver bli anställda på det här sjukhuset inte kommer att söka sig dit.

En annan anledning är att väldigt många faktiskt har lämnat sina anställningar på sjukhuset det här halvåret på grund av regionens implementering av det nya arbetstidsavtalet, för de anser att de inte har blivit kompenserade för de lönebortfall som de har fått. Det finns ju inga förutsättningar att ge anständiga löner och att kompensera de här medarbetarna så som man har tänkt sig när man samtidigt ska göra stora besparingar på upp emot en miljard kronor.

#### Anförande nr 67

Regionrådet Svenonius (M): Nu får nog Jonas Lindberg bestämma sig för om han vill ha ett decentraliserat beslutsfattande även på det här sjukhuset eller inte. När sjukhusdirektören går ut och säger till personalen att de kan lämna in idéer, att de ska berätta vilka kostnader som vi ska sänka så är det en otroligt positiv signal om man vill involvera medarbetarna.

Du är sjuksköterska, du jobbar normalt inom vården när du inte är här. Det har jag aldrig gjort. Jag tillbringar däremot väldigt mycket tid ute i vården i Stockholms län, även på Karolinska. Det finns så många idéer ute bland våra anställda om hur man skulle kunna göra saker och ting på ett annat sätt, smartare, för att sänka kostnaderna.

Jag tycker att det är jättebra att Björn Zoëga fångar upp detta så att vi gör rätt besparingar. Det finns ju ingen anledning att slösa på skattepengar. Det gäller att hålla budgeten och se till att skattepengarna används så klokt som möjligt. Detta arbete tror jag blir betydligt bättre när man genomför det *bottom up* i stället för *top down*.

#### Fråga 6

##### Anförande nr 68

Britt-Mari Canhasi (SD): Jag tackar för ordet! Min fråga handlar om ett nationellt vaccinationsprogram för HPV oberoende av kön. HPV-vaccination av flickor infördes redan år 2010 för att ge skydd mot livmoderhalscancer. I dag vet man att flera HPV-infektioner kan kopplas till en rad cancerformer som drabbar både män och kvinnor. Regeringen hade kunskapsunderlaget på plats redan från år 2017, men beslutet att även pojkar ska ingå i det nationella vaccinationsprogrammet och erbjudas HPV-vaccinering låter vänta på sig.

Regionrådet Ella Bohlin har drivit på frågan i Region Stockholm, och vi är positiva till att regionen nu ska utreda frågan. Det finns inget hinder för regionen att själv besluta om att erbjuda HPV-vaccinering till pojkar.

Jag vill därför fråga regionrådet: Kommer vi i vår region att kunna erbjuda HPV-vaccination även till pojkar när det nya läsåret startar efter sommaren?

#### Anförande nr 69

Regionrådet B o h l i n (KD): Ordförande, presidium, ledamöter och åhörare! Jag tackar för frågan. Ända sedan år 2010 har vaccination mot HPV-virus för flickor ingått i det allmänna vaccinationsprogrammet. HPV-viruset kan, om det vill sig illa, faktiskt orsaka allvarlig cancer.

Den här frågan har utretts på längden och tvären, som man säger. Jag kan säga att jag är väldigt förvånad över regeringens agerande. Man har uppmanat Folkhälsomyndigheten att utreda frågan om ifall även pojkar skulle vaccineras. Ända sedan år 2017 har deras underlag funnits klart, alltså i nästan två år. Man har också fått ett kompletterande underlag, senast nu den 1 april. Ändå har man inte agerat i frågan. Det är inget annat än skandal

Nu har vi tröttnat här i Region Stockholm. Därför har jag bett våra tjänstemän på hälso- och sjukvårdsförvaltningen att börja räkna på vad det skulle kosta att gå före och på egen hand införa vaccination i vår region.

För flickor finns alltså redan vaccineringen på plats i det allmänna vaccinationsprogrammet. Jag hade tyckt att det vore mycket bra om vi kunde införa det i det allmänna vaccinationsprogrammet för det skulle i så fall bidra till jämlik vård. Om det blir så att regioner och landsting nu går före och på egen hand inför vaccinering så kommer vi inte att ha någon jämlik vård i Sverige. Det blir olika i olika delar av landet när det gäller frågan om vem som får vaccin och vem som inte får det. Det är inte optimalt.

Men vi har alltså tröttnat på att vänta, och det är därför som vi har gett ett utredningsuppdrag. Det officiella uppdraget kommer att ges vid sammanträde med vårdens kunskapsstyrningsnämnd i juni. Återrapportering ska ske till nämnden i augusti.

Jag kan inte svara mer exakt på din fråga när det gäller frågan om att vi skulle starta vaccinationsverksamheten runt skolstarten, men det här är den tidsplan som ligger. Återrapporteringen ska alltså ske senast i augusti.

Tyvärr finns det ännu inget utrymme i budgeten för att införa detta, men vi har ju en ny budgetprocess inför verksamhetsåret 2020. Min ambition är att vi ska få med detta i budgeten för nästa år. Jag kommer i alla fall att driva frågan i det sammanhanget.

#### Anförande nr 70

B r i t t - M a r i C a n h a s i (SD): Jag tackar Ella Bohlin för svaret och hoppas att ett beslut om att erbjuda HPV-vaccinering även till pojkar snart kommer att bli verklighet och inte bara bli en utredning.

Det är angeläget att Region Stockholm kan erbjuda ett vaccinationsprogram som inte gör skillnad mellan pojkar och flickor. Hälsofrämjande insatser ska inte vara beroende av vilket kön man har. Region Blekinge inväntade inte något beslut från regeringen och är först med att erbjuda vaccination även till pojkar. De väntas fatta beslut i frågan i juni och säger sig vara i gång med HPV-vaccinering även till pojkar nu i höst.

Sverigedemokraterna vill att vår region ska skynda på. Låt Region Stockholm vara ett lika gott exempel som Region Blekinge!

#### Anförande nr 71

Regionrådet B o h l i n (KD): Vi har nu fått facit från Folkhälsomyndigheten som menar att det är försvarbart att utifrån ett folkhälsoekonomiskt perspektiv låta också pojkar vaccineras. Vi vet också att många infektioner kan kopplas till en rad olika cancerformer som drabbar både män och kvinnor. Vi skulle kunna spara ungefär 300–400 liv per år. Jag tycker att det är väldigt många, och jag tycker att hela Sverige ska införa HPV-vaccinering även för pojkar.

I väntan på detta – och jag beklagar att regeringen varit så senfärdig – så kommer vi nu att utreda vad detta skulle kunna kosta för vår region.

Jag tror naturligtvis att en framgångsfaktor för detta är att vi samverkar med skolhälsovården. Vi kommer att behöva en nära och tät samverkan med kommunerna runt om i vår region för att detta ska bli framgångsrikt.

Jag ser fram emot en återrapportering från hälso- och sjukvårdsnämndens tjänstemän som kommer att lämnas till vårdens kunskapsstyrningsnämnd i augusti.

### *Fråga 7*

#### Anförande nr 72

Regionrådet Sjöström (S): Ordförande! Att alla unga kan resa med kollektivtrafiken under sommaren oavsett var de bor och oavsett deras föräldrars inkomster är en fråga om jämlikhet och jämlika möjligheter. Ingen ska hindras att träffa vänner, att delta i kultur-evenemang eller att ta sig till sommarjobbet på grund av kostnaden för SL-kortet.

Förra året fick Region Stockholm 79 miljoner kronor av regeringen för att låta unga mellan 12 och 18 års ålder åka med kollektivtrafiken utan avgift under just sommaren. För detta år finns inga mer pengar avsatta i den M–KD-budget som riksdagen fattat beslut om. Men enligt regionens årsrapport så finns ungefär hälften av satsningen kvar, cirka 40 miljoner.

Om det finns politisk vilja så finns det också pengar att genomföra satsningen år 2019. Ni har haft tid på er att lägga fram ett ärende till regionfullmäktige om detta.

Därför vill jag fråga: Kommer länets ungdomar att få avgiftsfritt sommarkort även år 2019 inom SL-trafiken trots den blågröna majoritetens ointresse att ge klart besked i frågan och då det finns pengar över från 2018 års statsanslag?

#### Anförande nr 73

Regionrådet Tamsons (M): Ordförande, regionfullmäktige! Det verkar vara Jens Sjöströms paradgren i den här församlingen att fälla sig själv eller att demonstrera Socialdemokraternas på kommunal eller nationell nivå olika tillkortakommanden och sedan komma hit till Region Stockholm och tycka att det blågröna styret här ska lösa de problem som uppkommit till följd av dessa tillkortakommanden. Riktigt så fungerar ju inte politiken. Det går inte riktigt ihop på det viset.

Nu är det som så att ni inte har samlat er till den typ av beslut som ni gjorde förra året på nationell nivå när det gäller sommarlovskortet. Det är ett faktum. Det finns inga pengar för detta avsatta på nationell nivå.

Det finns inga pengar avsatta för detta i Socialdemokraternas alternativ till budget här i regionen heller, det vill säga att det inte prioriterades och inte ansågs vara så viktigt för Socialdemokraterna då och där, alltså när ni kunde lägga skarpa och finansierade förslag.

Det är också som så, vilket jag svarade i en debatt lite tidigare i dag i motsvarande fråga från Vänsterpartiet och Anna Sehlin, att det förslag som du framfört både i trafikinämnden och fått svar på, och det förslag som du återigen framför här för det första inte är möjligt att genomföra ekonomisk därför att det sätt som du räknar på inte är korrekt, vilket trafikförvaltningen beskrivit och bevisat för dig. Det betyder att det inte finns några pengar, det finns inget överskott för detta.

För det andra är ditt förslag inte heller förenligt med kommunallagens krav på god ekonomisk hushållning. Man får helt enkelt inte göra på det sätt som du och Vänsterpartiet föreslår när det gäller att ta ett överskott – om det nu hade funnits – det ena året och per automatik överföra det i ett annat års driftsbudget. Jag hade hoppats och

trott att Socialdemokraterna skulle vara några som stod upp och ställde sig bakom kommunallagens krav på god ekonomisk hushållning och hela det balansramverk som vi ju så noggrant tillsammans märkt ut efter finanskrisen på 1990-talet.

Men uppenbarligen svajar Socialdemokrat nu i frågan om ekonomiskt ansvarstagande. Det är beklagligt. Om olyckan är framme och ni skulle få makten här i regionen så riskerar det bli våra skattebetalare och resenärer som får betala notan för den typen av beslut.

#### Anförande nr 74

Regionrådet Sjöström (S): Kristoffer Tamsons har fel. I både delårsbokslutet i september förra året och i årsbokslutet framgår det väldigt tydligt från förvaltningens redovisningar att det uppstår ett utrymme efter föregående års satsning, det är ungefär 40 miljoner kronor som finns kvar.

Det handlar snarare om bristande politiskt intresse och om att ni inte i god tid agerat politiskt som gör att vi befinner oss i en situation där länets ungdomar för 2019 inte kommer att få åtnjuta samma möjligheter som de fick år 2018.

Kommunallagen säger ingenting om att det inte är möjligt att göra budgetjusteringar. Vi hänvisar till att det finns ett utrymme som också har bidragits till när det gäller det överskott som i år visar sig för trafiknämnden. Hade man velat hade man från majoritetens sida kunnat lägga fram ett justeringsförslag i god tid. I stället har man låtit den här frågan dröja och låta ungdomarna vänta i ovisshet för att ni sedan till slut skulle slippa göra någonting åt det.

#### Anförande nr 75

Regionrådet Tamsons (M): De enda som möjligtvis väntat och visat ovilja är väl Socialdemokraterna själva som ju ägt frågan som regering. Nu får vi konstatera att detta är faktum.

Sedan försöker Jens Sjöström att skriva om historien. Det du föreslagit är att man ska ta ett överskott från förra året – som de facto inte finns – och använda det på ett sätt som kommunallagen föreskriver inte är tillåtet att göra. Det kommer jag inte att ställa mig bakom.

Sättet att så lättvindigt hantera kollektivtrafiken i den här regionens ekonomi har vi sett förut. Det var då ni skapade underskott på en halv miljard i kollektivtrafikens ekonomi. Det ledde till indragna bussturer, neddragningar i trafiken på pendeltågen för Nynäshamnsborna och en lång rad andra insatser och åtgärder. Vi ska inte tillbaka på den stigen!

Jag hade hoppats och jag hade trott att Socialdemokraterna skulle ha lärt sig någonting när det gäller att se så lättvindigt på svåra ekonomiska beslut som kräver att man vänder på kronorna, att man följer lagstiftningen och att man tar ansvar för att finansiera det man föreslår.

#### Fråga 8

#### Anförande nr 76

Ann Mari Engel (V): "Hej, patient! Vill du få en tid till oss snabbt? Drop in ersätts nu av bokade tider via vår nya chatt."

Så står det nu på Ringens vårdcentral som drivs av Capio. För att genomföra denna chatt krävs det att man har bank-ID, att man har utrustning, att man har kunskap som ganska många i dagens samhälle saknar – kanske särskilt de som söker sig till vården, äldre och människor med funktionsnedsättningar och kroniska sjukdomar. Det är ganska stora

grupper som inte har bank-ID och inte heller i skrift på ett tydligt och relevant sätt kan beskriva sina tillstånd.

Nu är det så att regionens mål är att öka tillgängligheten inom primärvården. Därför vill jag fråga dig, Anna, om du tycker att det här är ett sätt att förbättra tillgängligheten i primärvården för alla och särskilt för de här lite utsatta grupperna.

Anförande nr 77

Regionrådet Starbrink (L): Ordförande! Tack, Ann Mari, för din fråga! Svaret är Ja.

Jag tycker att det är fantastiskt att vi har vårdgivare, i det här fallet den privat drivna vårdcentralen Ringen, som utvecklar nya sätt för oss som patienter att få möta vården. Sedan det här infördes på Ringens vårdcentral så har ungefär 10 000 digitala besök genomförts. Det är en tydlig förbättring av både arbetsmiljö för personalen och tillgängligheten för patienterna.

Man räknar från Ringens och Capios sida att, när det är fullt utbyggt, ungefär 20 procent av dagens fysiska kontakter kommer att kunna ersättas med den här typen av digitala chattar.

Det är jättebra service som jag önskar att fler kan inspireras av, antingen i samma form som den som Capio Ringen har eller utveckla helt andra sätt. Vi behöver förnya och utveckla mötet mellan patienter och vården, inte minst inom primärvården.

En annan positiv effekt av detta är att det frigör utrymme för de patienter som du och jag vurmar extra för, nämligen för dem som har svårt att nå fram. Det handlar om dem som kanske inte är så uppkopplade, dem som inte känner sig bekväma eller ens har tillgång till tekniken för att kunna ha ett digitalt vårdmöte i chattform. Per telefon finns fortfarande möjlighet att boka tider.

Så svaret är: Ja, jag tycker att det här är jättebra!

Bara för att fakta ska ligga på bordet så ska jag också säga att vi inte ställer några krav i våra avtal på att man ska ha drop in-tider eller chattar. Vi ställer krav på att man ska leva upp till kraven i den gällande vårdgarantin. Hur detta organiseras avgör vårdcentralerna själva utifrån lokala förutsättningar.

Jag tror att detta är precis rätt väg att gå. Det är naturligtvis Ringens vårdcentral som känner sina patienters behov, precis som alla andra vårdcentraler känner sina patienters behov.

Svaret är Ja. Jag är positiv till detta.

Anförande nr 78

Ann Mari Engel (V): Det är ju roligt för dig att du är positiv. Det är kanske mindre roligt för alla de patienter som har mötts av det här beskedet.

Ringens vårdcentral har fått ganska många klagomål, och det är tyvärr så att de som har minst resurser drabbas mest av detta. Det är ju också så att kön blir längre och längre för de andra, för dem som fortfarande kan ringa till vårdcentralen, eftersom tiderna fördelas efter den här chatten.

Om man säger att man vill ha tid snabbt så ska man chatta. Detta utesluter väldigt många i vårt samhälle. Vårdcentralen kan få många chattsamtal med människor som kanske inte är de som mest behöver vården. Från patientsynpunkt är det här en stor försämring.

Det är tråkigt att du som ansvarig för sjukvården inte kan se detta, för det är väl ändå i första hand för patienterna som vården ska vara till.

Du säger att personalen är väldigt nöjd. Jag har pratat med personalen, och de säger till mig att de har fått väldigt många klagomål från äldre och sjuka. Personalen kanske är nöjda själva, men nu handlar det väl i första hand om att patienterna ska vara nöjda. Det här är något som bidrar till utestängningen av stora grupper i vårt samhälle. Tyvärr. Jag tycker inte att sjukvården ska bidra till det.

Anförande nr 79

Regionrådet *Starbrink* (L): Jag är inte så förvånad över den här otroligt negativa hållningen.

Den här vårdcentralen har inte stängt några dörrar. De har öppnat nya vägar för patienterna att komma dit.

Vårdcentralen har haft problem tidigare. Jag är faktiskt själv patient på Ringen, och jag vet hur det har varit. Man har kommit dit och suttit länge i väntrummet. Det har inte varit någon glad och munter stämning där, och vi har delat våra baciller med varandra.

Nu får vi en mycket bättre ordning. På samma sätt som på många andra vårdcentraler ringer man till vårdcentralen och får en tid. För dem som inte vill chatta så finns den möjligheten på Ringen. För den som det passar bättre att chatta än att sitta och vänta i telefonen så finns möjligheten att skriva en fråga och få svar. Man behöver inte sitta och passa. Och man kan fortsätta sin chatt under dagen.

Du säger att patienterna är missnöjda. Jag har faktiskt inte sett någon mätning än. Det tror jag att du inte heller har gjort, för den finns inte. Det blir naturligtvis viktigt att följa upp detta. Jag är helt övertygad om att ambitionerna på Ringens vårdcentral är att göra det bästa för sina patienter.

#### *Fråga 9*

Anförande nr 80

Roland Johansson (SD): Tack för ordet! Ordförande, ledamöter! En fungerande färdtjänst är vital för de människor som lever med olika funktionsvariationer, funktionsvariationer som försvårar och i vissa fall helt förhindrar ett aktivt livsval.

Därför är det särskilt viktigt att färdtjänstaktörerna levererar vad som krävs av dem. Tyvärr är det säkerligen många som här som har tagit del av skräckhistorier kopplade till regionens färdtjänstutövande.

Ni kanske minns den 85-åriga kvinnan med Alzheimer som lämnades utomhus i tofflor mitt i vintern och på fel adress av sin färdtjänsttaxi, eller den 78-årige rullstolsburne mannen med lunginflammation som lämnades i regnet utanför den stängda akutmottagningen på Löwenströmska. Svårt medtagen hittades han efter flera timmar av vårdpersonal.

Det här är givetvis skräckexempel på hur färdtjänst inte får bedrivas och det är så klart inte normala rutiner. Men incidenter av den här karaktären är inte acceptabla. Min fråga är: Kan du garantera att färdtjänstavtalen kommer att utvärderas och följas upp i tillräckligt stor utsträckning för att inga fler människor drabbas av liknande incidenter?

Anförande nr 81

Regionrådet *Bohlin* (KD): Ordförande, presidium, ledamöter och åhörare! Färdtjänsten är oerhört central för människor med olika funktionshinder. Det är en frihet att kunna röra sig, att slippa vara beroende av någon annan.

Vi har i Region Stockholm fått förtroendet av de 26 kommunerna i länet att rent faktiskt ta hand om den här verksamheten. Det är någonting som vi ska förvalta på bästa sätt. Jag tycker också att det är oerhört positivt att vi i den nya organisationen har en egen färdtjänstnämnd som har budgetansvar och som har ansvar för de här frågorna separat, för detta tycker jag också visar vilken status de här frågorna har och vilken status som vi tycker att de faktiskt ska ha och förtjänar.

Jag tror att vi ska skilja på de olika saker som det här handlar om. Frågan om hur man konstruerar avtal och att färdtjänstavtalen i sig skulle vara utformade så att de skickar människor till fel adress är en felaktig uppfattning. När människor och färdtjänstresenärer blir körda till fel adress så beror det ofta på att det har blivit fel i beställningen eller på grund av någon form av annan mänsklig faktor. Det är aldrig så att avtalets konstruktion gör att människor skickas till fel adress.

Detta är naturligtvis oacceptabelt, bland annat det exempel som du nämner om den äldre damen. Jag kan också säga att jag har fått brev från människor som tyvärr har körts till fel adress med alla de implikationer som följer med detta för den enskilda personen. Det beklagar jag djupt. Vi gör allt för att motverka att det ska hända.

Färdtjänstnämnden följer hela tiden sådana här ärenden i det som kallas för löpande uppföljning, och det känner alla ni som sitter i nämnden väl till. När det sker är det så klart både beklagligt och oacceptabelt. Varken nu eller tidigare har felkörningar något att göra med avtalets formuleringar. Det handlar om att olika enskilda misstag har begåtts någonstans längs vägen.

Jag vet att trafikförvaltningen kontinuerligt jobbar med att titta på detta. Det är vårt uppdrag, både internt och gentemot leverantörerna och resenärer. Så långt det är möjligt ska vi undvika att felkörningar uppkommer.

#### Anförande nr 82

R o l a n d J o h a n s s o n (SD): Tack för ordet! Jag förstår att det kan vara svårt att garantera att sådant här inte händer och inte kommer att hända igen. Det viktiga med det här är att det finns ett gediget system för att följa upp de här incidenterna och att göra allt som är möjligt för att förhindra att sådant här händer igen.

Leverantörer och åkerier måste då inse att de har ögonen på sig och att det kan innebära konsekvenser. Det fundamentala är att man förstår att en förändring har skett med det nya avtalet jämfört med det tidigare och att det är viktigt att upprätthålla högre kvalitet än tidigare.

Vi har ju nu fått en ny aktör som tillför 1 300 bilar, bara en sådan sak! Då är det viktigt att få det bättre. Vad jag är ute efter är att vi verkligen ser till att det finns en korrekt och ordentlig uppföljning och att man i största möjliga mån förhindrar att sådant här händer igen.

#### Anförande nr 83

R e g i o n r å d e t B o h l i n (KD): Ordförande, presidium, ledamöter! Ja, det som jag kan garantera är att vi inte ser genom fingrarna med detta, utan de här händelserna är någonting som är oacceptabelt och väldigt beklagligt.

Det jag kan garantera är att nämnden följer den här typen av ärenden i den löpande uppföljningen, och även trafikförvaltningens tjänstemän följer detta kontinuerligt. Det är nämndens uppdrag.

## Fråga 10

### Anförande nr 84

Robert Johansson (S): Herr ordförande! Kära ledamöter och åhörare! Regionrådet Svenonius, jag är väldigt orolig över att Karolinska sjukhuset är inne i en ond spiral. Den här bilden visar resultatet av den senaste medarbetarundersökningen. Den visar att medarbetarna har ett stort bristande ambassadörskap för sin arbetsplats, och det finns brister i förtroendet för ledningen hos personalen.

Jag tror att detta är ett av skälen till att vi har personalflykt. Detta leder i sin tur till färre öppna vårdplatser vilket leder till att man tvingas att anlita mer inhyrd personal för att hålla platserna öppna. Och detta leder till skenande kostnader, negativa resultat och så får man stänga ännu fler vårdplatser.

Jag vill i och med detta fråga finans- och personalregionrådet Irene Svenonius följande: Tycker du att den blågröna majoritetens personalpolitik varit lyckad när över hälften av personalen på Karolinska Universitetssjukhuset enligt den senaste medarbetarundersökningen inte tycker att de har en attraktiv arbetsgivare?

### Anförande nr 85

Regionrådet Svenonius (M): Herr ordförande! Tack, Robert, för frågan! Jag vill ju att 100 procent av de anställda i hela Region Stockholms alla verksamheter ska tycka att vi är en bra arbetsgivare, så jag är självfallet inte nöjd med det låga ambassadörskapet på Karolinska Universitetssjukhuset.

Det finns dock en bild till i den här frågan. Ambassadörskapet är väldigt lågt, men om vi tittar på det som kallas medarbetarindex så ser vi att vi, när vi har frågat alla anställda om hur de trivs på jobbet, har ett medarbetarindex i hela Region Stockholm som är 76. Det är alltså en väldigt hög siffra i sådana här sammanhang. Och alla våra sjukvårdsproducerande verksamheter ligger väldigt högt i det här avseendet. Det gör även Karolinska.

Karolinska har ett medarbetarindex på 73. Där ligger också det som är den positiva signalen till oss här i salen och även till deras chefer och till den nya ledningen på Karolinska: medarbetarna är hängivna sin uppgift, men man har med det här också sagt att man har synpunkter på ledarskapet. Det är ett ledarskap som nu också kraftigt förändras. Man har inte synpunkter på samtliga chefer, för om vi tittar på ledarskapsindex på sjukhuset så ser vi att det ligger på 78. Det är också väldigt, väldigt högt i sådana här sammanhang, i en stor verksamhet som har 16 000 anställda.

I det här fallet har man alltså haft synpunkter på den högsta ledningen. Nu har vi en ny nämnd, vi har en ny sjukhusdirektör, och ett antal ytterligare befattningshavare kommer att ersättas eller har redan ersatts. Här finns ändå någonting att bygga på som handlar om personalens engagemang i verksamheten, och de har uppenbarligen förtroende för sin närmsta chef.

### Anförande nr 86

Robert Johansson (S): Tack för svaret! Ja, det blir en ny ledning och en ny VD. Den som lever får se. Jag kommer ändå inte att sitta still utan fortsätta att ställa jobbiga frågor till majoriteten, och jag kommer att lägga andra förslag om hur vi kan få till stånd ett bättre fungerande akutsjukhus.

Det här är oerhört oroande. Visst, det finns siffror som kanske är bättre än genomsnittet, men endast 35 procent av de anställda har förtroende för ledningen på Karolinska sjukhuset. Jag tror aldrig att jag har sett en så låg siffra i en medarbetarundersökning.

Jag tror att det är otroligt viktigt att vi fortsätter, inte att detaljstyra – på den punkten är vi överens –, utan att ge tydliga om än breda ramar som ägare av sjukhuset. Det handlar om att vi måste införa tillitsbaserad styrning, men om det är så att det i den tillitsbaserade styrningen framkommer att mer resurser behövs så måste vi som politiker tillskjuta de resurserna.

Anförande nr 87

Regionrådet *Svenonius* (M): Robert, du ska inte sitta still, inte jag heller.

Jag uppfattar inte att koalitionen har suttit still. Vi bytte ut nämnden för ett år sedan. Den nya nämnden har arbetat väldigt intensivt, och det gör att hela ledningen för sjukhuset är under förändring. Hela syftet är ju att få till stånd ett väl fungerande sjukhus som ger vård till patienter och ett sjukhus där de anställda trivs och vill arbeta kvar. Vi behöver också ta fasta på det positiva, nämligen att medarbetarindexet är 73.

Jag vill också ta tillfället i akt att ändå uppmana alla oss här inne att besinna oss lite och se till helheten, till ett sjukhus som bedriver en fantastisk vård. Vi bidrar till att medarbetarna känner stolthet över att gå till jobbet. Det beror på hur vi uttrycker oss om detta sjukhus. Detta tror jag att vi ibland glömmer här när vi i iveren att slå varandra i huvudet och komma åt den politiska ledningen tar till överord när vi talar om sjukhuset.

### *Fråga 11*

Anförande nr 88

*Jonas Lindberg* (V): Ordförande! Den här frågan handlar inte om akuta tider i primärvården, det vill säga dem som man ringer om på morgonen och som det nästan råder huggsexa kring att få.

Nu talar jag om information som jag har fått från patienter som har haft långdragen hosta, vikttnedgång, allmän trötthetskänsla och som kontaktar sina vårdcentraler, framför allt i södra delen av vårt län, och då möts av information om att de kan erbjudas en läkartid om elva veckor. De ombeds i stället kontakta en annan vårdcentral. Så vänder de sig till en annan vårdcentral i ett närliggande område och får svaret att väntetiden är fem veckor för att få träffa en läkare.

Vi har ju lagstiftat om en åtgärd som heter förstärkt vårdgaranti. Inom tre dagar ska man kunna erbjudas en medicinsk bedömning av någon profession inom vården. Jag undrar lite om din syn på om vi har koll på väntetiderna inom primärvården i den här regionen. Vet vi egentligen hur det är? Jag tycker att jag möts av så motstridiga budskap i dessa frågor.

Anförande nr 89

Regionrådet *Nässén* (M): Herr ordförande! Tack för frågan! Självklart skulle jag som patient inte vara nöjd om det var väntetider på fem till elva veckor, och som tur är vill jag säga att det tillhör undantagen. Det finns en vårdgaranti som husläkarmottagningarna ska arbeta efter, och det pågår också arbete med att förbättra och effektivisera inrapporteringen av väntetider så att vi har kvalitetssäkrade siffror att jämföra med.

När man tittar på Sveriges kommuner och landstings öppna jämförelser så ser man att de mäter läkarbesök inom sju dagar i primärvården, och i det avseendet var Region Stockholms siffra 94,4 procent. Det är en förbättring från förra året och det är näst bäst i landet.

Precis som Irene Svenonius nämnde tidigare så behöver vi en nyanserad debatt där vi ser både det som fungerar väldigt väl och naturligtvis det som inte fungerar.

Det korta svaret är: Nej, det är klart att vi inte ska vara nöjda med väntetider som i enstaka fall uppgår till lång tid.

#### Anförande nr 90

Jonas Lindberg (V): Jag förstår ju att anledningen till att man ser över hur man rapporterar in den här statistiken är att de siffror som vi tidigare har fått inte har varit tillförlitliga, bland annat dessa 94 procent, som du nämner.

Jag vet att flera av de vårdcentraler som förra året rapporterade att de hade möjlighet att erbjuda 100 procent av patienter som kontaktade dem en läkartid inom sju dagar hade lämnat uppgifter som inte stämde. I stället hade man väntetider på tre till fyra veckor. Därför behövde patienter som har långvariga symptom som viktnedgång eller i de fall då det finns anledning att ha en malignitetsmisstanke söka akuttider för att få tillgång till primärvården.

Vi vet ju att dessa akuttider är 10 minuter långa besök, och man kan avhandla en sak i taget och besöket är snabbt över. Men de här längre tiderna med sin läkare då man går igenom hela symptom bilden och eventuell remisshantering, de tiderna är det för lång väntan till. Jag tror inte att de här 94 procenten stämmer utan att det har varit väldigt problem som du själv säger i återrapporteringen av detta.

#### Anförande nr 91

Regionrådet Näsén (M): Herr ordförande! Det är som sagt väldigt angeläget att vi har jämförbara och kvalitetssäkrade siffror som vi kan jobba efter. Jag tror ändå att Sveriges kommuner och landstings öppna jämförelser är så tillförlitliga som det går att få dem, och sedan kan vi ju ytterligare utveckla den kvaliteten. Men, i den här öppna jämförelsen över hela landet ligger Region Stockholm på andra plats när det gäller att få komma på läkarbesök inom sju dagar i primärvården. Region Stockholm ligger på första plats vad det gäller besök inom 90 dagar i specialiserad vård, och när det gäller kontinuitet och koordinering i primärvården så ligger vi på andra plats i landet.

Så återigen. Det var någon som sade stolt men inte nöjd. Vi har väldigt mycket att vara stolta över i Region Stockholm. Det är en växande region och vi kan fortfarande ge väldigt högkvalitativ vård, ofta inom vårdgarantins gräns. Men vi ska naturligtvis jobba för att bli ännu bättre.

Jag tycker också att det besked som väljarna gav över landet innebar en jordbävning vad det gäller utfallet i regioner och kommuner. Om man tittar på regionerna så ser man att väljarna har underkänt många vänsterstyren – bland annat på grund av långa vårdköer!

#### Avtackning

Ordföranden: Innan vi fortsätter på föredragningslistan har jag den stora äran och förmånen att initiera en avtackning.

De som har provat på den här talarstolen eller den andra talarstolen eller, för den delen, talat från sin stol här i fullmäktige har märkt att det efter ett tag kommer hem lite papper där hela anförandet finns nedskrivet. Det kan vara något riktigt speciellt och ibland lite skrämmande när man inser hur man valde att formulera sig. Detta sker ju inte av en slump, utan det är för att vi har fantastiskt duktiga stenografer som sitter här och antecknar för fullt – nu också, så jag antar att jag får möjlighet att ta del av detta sedan – och dokumenterar och förevigar det som vi säger här inne.

Förra fullmäktige var Lars Lingvalls sista regionfullmäktige som stenograf. Han har varit med här i landstinget och regionen sedan 1980-talet, sedan 1989, om jag har blivit rätt informerad. Före det arbetade han också under lång tid som stenograf i riksdagen. När han slutade var han också samordnare för stenograferna.

Vi lyssnar förstås alla noggrant på debatterna, men det finns ju några som verkligen vet vad vi har sagt, på gott och ont, och också ger oss möjligheten att få ta del av det.

Jag skulle å regionfullmäktiges vägnar vilja tacka dig, Lars. Du kanske kan komma fram?

Anförande nr 92

Lars Lingvall: Fru ordförande, fullmäktige! Tack så mycket för de vänliga orden och för äran att få tala här, i talarstolen för förtroendevalda! Min uppgift har ju varit att sitta nedanför presidiet, tyst och stilla, och möjligen någon gång höja på ena ögonbrynet – men egentligen inte det heller. Det har krävt viss självövertunnelse ibland!

Men som Cecilia sade har jag ju lite erfarenhet, från 23 år här, 17 år i Stadshuset och 42 år i riksdagen, fast jag där jobbade halva tiden med IT i stället. Sedan har det varit en massa kongresser för fackförbund, något parti och en mängd organisationer och så några gånger i Utrikesnämnden, där stenografer tjänstgör sedan länge.

- Många anföranden har det blivit.
- Jaha, hur många anföranden då?
- Jag har räknat på det!

Ja, jag har faktiskt räknat på det och fått det till att jag i den här fullmäktigeförsamlingen har jobbat med ungefär 11 600 anföranden. Men det är ju bara kvantitet. Förhoppningsvis har jag och mina kollegor framför allt stått för lite kvalitet.

Ledamöter har uttalat sig uppskattande om oss ibland. Någon beskrev det som att vi förskönade anförandena. Den som sade det kanske hade en känsla av att orden inte alltid föll så bra att de skulle göra sig i skrift.

Men det är ju precis så levande talspråk fungerar, när man inte läser upp manus utan talar fritt. Då letar man hela tiden efter orden, och då är det helt naturligt att korrigera något man nyss sagt, göra tillägg och bygga upp meningen successivt. Och då kanske olika delar av meningen inte riktigt håller ihop.

Skriver man då ut exakt ord för ord och sedan läser på papper eller skärm – där varje ord har samma tyngd och rytm och betoningar saknas helt – då blir det ganska svåräst, och framför allt ger det inte samma intryck som när man hörde precis samma ord från talarstolen.

Den ordagranna utskriften är inte den sanna utskriften. Det behövs en varsam redigering för att helt enkelt göra talaren rättvisa, och det är uppdraget för oss stenografer.

Några talspråkliga ord plockas bort. Annan ordföljd kan göra att innehållet kommer fram tydligare. Syftningar behöver kanske klaras ut. Eventuella språkfel som rättas har ingen uppmärksamhet, för man lyssnar intelligent, lyssnar på innehållet – för att förstå. Och så gäller det förstås för oss stenografer att inte redigera den oklara sanningen till en klar osanning.

Det finns mycket mer att säga – men kanske inte nu. Jag kan i stället hänvisa till min sajt [taltillskrift.se](http://taltillskrift.se) för den som vill läsa mer och se konkreta exempel.

Men det viktigaste med alla dessa ord i protokollet är ju det ni fullmäktigeledamöter står för: innehållet och ideologin – och engagemanget, när ni outtröttligt argumenterar här framme, helt oavsett om det kortsiktiga resultatet är givet på förhand: avslag! Det är ett engagemang som är värt all respekt.

Och ideologin känns särskilt viktig i tider som dessa, med allt det som breder ut sig i Europa och i Sverige: rasism, populism, nationalism, nazism, fascism. Det finns de som pratar om ett hot mot demokratin. Man ska inte överdriva, men man får inte heller vara naiv.

En viss invandrad man, som jag har levt tillsammans med i 30 år, är oerhört påverkad av de rapporter som kommer från utlandet och Sverige, som tillägg till incidenter som han själv varit med om. Och vi har väl alla läst om judar som inte vågar bära kippa och mycket annat.

Som böj eller jude kan man kanske "gömma sig", om ens framtoning inte är alltför avslöjande. Men en invandrare har oftast inte den möjligheten utan kan känna sig utsatt precis hela tiden. Vad skapar en sådan känsla? Och ska man behöva gömma sig och vara rädd för kategorisering och polarisering, misstro och hat?

I vårt östra grannland var ett parti med en nazistiskt anstruken kampanjfilm bara ett mandat från att bli största parti. Här i Sverige har vi en regering som dessbättre står för motsatsen. Men hur blir utvecklingen? Vart är olika partier på väg? Hur mycket kommer det att handla om att anpassa politiken för att vinna röster och att försöka vinna röster för den politik som man tror på och vill stå för?

Politiken har många utmaningar i konkreta vardagsfrågor. Men den stora utmaningen skulle jag säga gäller hanteringen av alla dessa hotande ismer. Själv har jag förhoppningar som gäller humanism och tryggad demokrati. Politiken känns viktigare än på länge.

Därför, fru ordförande, fullmäktige, skulle jag vilja avsluta med ett lika allvarsamt som välmenat lycka till: Lycka till med ert fortsatta viktiga politiska demokratiska värv!

## **§ 73 Årsredovisning 2018 för Stockholms läns landsting – årsbokslut, årsrapport**

Anförande nr 93

Regionrådet **Svenonius** (M): Fru ordförande, fullmäktige, kära åhörare! Politik gör skillnad för de svagaste, de sjukaste och de sköraste, för det är de som drabbas hårdast när offentlig sektor inte sköter finanser och sin verksamhet. Det är därför som Moderaterna och vi i koalitionen alltid kommer att slå vakt om ordning och reda i ekonomi och verksamhet. Redan 2007 städade vi upp efter ett vänsterstyre i gamla landstinget och såg till att vända underskott till överskott. Så har vi fortsatt under de senaste tolv åren att leverera positiva resultat. År 2018 är därvidlag inget undantag.

Landstinget har fortsatt att leverera det som är absolut nödvändigt för länets invånare – att sjuka får vård i stället för en kölapp och att våra resenärer kan lita på kollektivtrafiken i sin vardag. Detta kan låta som självklarheter, men så är det inte om vi tittar runt om i vårt avlånga land. Valåret 2018 utropades av Socialdemokraterna till en folkomröstning om välfärden. Och, mina vänner, det blev det faktiskt! Det blev en folkomröstning om välfärden och därmed också maktskiften i många regioner runt om i landet. Människor hade tröttnat på det socialdemokratiska misslyckandet, att misslyckas med det mest väsentliga i samhällskontraktet: att ge människor vård i tid.

Den koalition i Stockholms län som oförtröttligt har levererat kortast vårdköer i en sjukvård där valfrihet och mångfald har bejakats och varje år har utökat och förbättrat kollektivtrafiken så att den nu anses vara världens näst bästa efter Singapore, och som år ut och år in har en ekonomi i balans – ja, den koalitionen omvaldes av väljarna och förbättrades dessutom efter valet av vännerna i Miljöpartiet för den här mandatperioden.

För 2018 blev överskottet 2,2 miljarder. Det är det starkaste resultatet under överskådlig tid. Ordning och reda i ekonomin är själva grunden för hela Region Stockholms långsiktiga möjlighet att bedriva och utveckla verksamheten för en kraftigt växande befolkning. Det möjliggör nödvändiga investeringar i hälso- och sjukvården och i

kollektivtrafiken. Vi står därmed bättre rustade för framtidens utmaningar. För tro mig, sådana saknar vi inte, vare sig i omvärlden eller i vår egen verksamhet.

Vi ser nu att konjunkturen mattas av och att tillväxten i skatteunderlaget dämpas. Dessutom ska staten, för vilken gång i ordningen vet jag faktiskt inte, dränera oss på resurser genom skatteutjämningen. Förslaget till kostnadsutjämning som nu ligger på vårt bord i regionstyrelsen skulle slå hårt mot oss i Region Stockholm. Det skulle bli 1,6 miljarder i förlust. 1,6 miljarder är en gigantisk summa pengar.

Vi i koalitionen blundar inte heller för den utmaning som vi delar med resten av Sverige: att bemanna vårdens dygnet-runt-verksamheter så att det finns en kontinuitet i arbetslagen och att vi kan hålla vårdplatser öppna. Vi ska bli Sveriges bästa offentliga arbetsgivare för vårdens medarbetare, och detta är på riktigt. För utan medarbetarna är vi ingenting. Det är de som arbetar inom vården som är hjältar och bär välfärden på sina axlar. De förtjänar en bra arbetsgivare.

Fru ordförande! Det finns mycket att vara stolt över, till exempel kollektivtrafiken, med bussar, tunnelbana och pendeltåg, för att inte tala om mina älskade båtar. Så får vi stockholmarnas vardag att fungera. Över 80 procent nöjda resenärer förra året! Och SL-trafiken slog rekord i antal resor: 24 miljoner fler än året innan. Och resenärerna känner sig trygga.

Stockholm har också, bland annat tack vare vårdval, bland Sveriges kortaste vårdköer. Det gör mig stolt. Till skillnad från socialdemokrater och vänsterpartister, som dogmatiskt biter sig fast i ägarfrågan, är det viktigaste för oss moderater inte vad det står på tröjan hos den kirurg som opererar en patient. Nej, det viktigaste är att de sjuka får vård i tid och att vården är av god kvalitet. Vi måste ta av oss de ideologiska skyglapparna.

Med våra vänner i koalitionen står vi för ett annat ledarskap än det som har misslyckats runt om i Sverige. Jag yrkar bifall till regionstyrelsens förslag till beslut.

#### Anförande nr 94

Regionrådet Ullberg (S): Fru ordförande, ledamöter och åhörare! Jag vill börja med att tacka förvaltningen för en väldigt pedagogisk, tydlig, utförlig och strukturerad årsredovisning. Efter att ha hört stenografens tal till demokratin kan man kanske undra om inte också tjänstemännen ibland borde föra den politiska debatten här inne. Men vi får ändå göra vårt bästa.

Jag tycker att det är viktigt att läsa årsredovisningen som den chans till reflektion som den ska vara. Man ska titta på hur det gick förra året och vad man kan lära av det. Nu har vi hört gruppleddaren för Moderaterna, Irene Svenonius, tala om de svarta siffrorna i bokslutet och om överskottet – 1,3 miljarder kronor efter omställningskostnader. Det är klart att man måste få vara glad åt det. Det är viktigt med ett plus.

Man kan också säga att andra regioner har det tuffare. Så är det tveklöst. Det finns nog ingen region i landet som inte skulle vilja byta förutsättningar med oss med den tillväxt vi har, den befolkningsökning och den skattekraft vi har.

Men vårt uppdrag är inte att slå oss för bröstet eller att ta åt oss äran för saker och ting som andra gör eller för omständigheter som står utanför vår kontroll. Årsredovisningen är också en chans att reflektera över vad vi ansvarar för och hur vi har skött det.

Jag vill påminna om tre små saker. Den första är det kommunala balanskravet, som ger litet utrymme för något annat utfall än ett överskott. Den andra är att drygt en miljard inte är särskilt stor marginal på en budgetomslutning på omkring 100 miljarder. Den tredje är att överskottet framför allt består av saker som vi inte styr över, bland annat den generösa, S-ledda regeringens ökade statsbidrag eller att skatteprognosen överträffades, och framför allt oförmågan att genomföra beslutade investeringar. Vi har alltså räddats av saker och ting som fullmäktige inte styr över.

När det gäller investeringarna vill jag också påminna om vad revisorerna skriver i sin årsberättelse. De ser allvarligt på att landstingsstyrelsen i den övergripande styrningen inte lyckats minska de kommande årens investeringsutgifter i enlighet med fullmäktiges uppdrag: "Landstingsstyrelsens övergripande styrning har inte säkerställt kontrollen av vård- och trafikinvesteringar. Landstingsstyrelsen har inte lyckats dämpa kostnadsutvecklingstakten enligt fullmäktiges intentioner." Det är egentligen detta som är det allvarligaste: Verksamhetskostnaderna har ökat i en takt som är helt ohållbar.

Särskilt anmärkningsvärd är förstås den samlade kostnadsutvecklingen inom vårdvalen och specialistsjukvården – över 6 procent – och det kanske märkligaste är att man inte drar några slutsatser av det. Flera av våra stora sjukhus klarar inte de budgeterade kostnaderna. Särskilt oroande är det förstås när det gäller Karolinska Universitetssjukhuset. Från höstens prognostiserade underskott på ungefär 1/2 miljard ökade underskottet till nästan 1 miljard. Det är klart att jag är orolig att hanteringen av valåret och eftervaldiskussionerna, där man har tappat ungefär ett år av ägardialog, också har lett till att man inte har den kontroll och styrning som man borde ha och som också revisorerna anmärker på.

Jag skulle vilja citera Expressens ledare från den 2 maj, med rubriken "Ska haveriet kring Karolinska aldrig ta slut?". Ledaren skriver så här: "Revisorer är inte dramatiskt lagda. När såväl ekonomi och verksamhet som styrningen av Karolinska beskrivs som "otillfredsställande" är det så illa det kan bli. (Alternativa omdömen är "tillfredsställande" och "inte helt tillfredsställande".) Kostnaderna skjuter i höjden, underskottet är astronomiskt, personalstyrkan har ökat med 100 personer - men produktionen av sjukvård har sjunkit kraftigt. Vart tar alla pengar vägen?" Det är väl den mänskliga frågan som många ställer sig: Vad är det som håller på att hända egentligen?

Låt mig avsluta det här inledningsanförandet om årsredovisningen för 2018 med att säga att kostnadsutvecklingen för de verksamheter som politiken ytterst styr över och har ansvar för är ohållbar och pekar i fel riktning. De intäkter och kostnader som politiken inte kan påverka har faktiskt räddat resultatet.

Eftersom samstämmiga konjunkturprognoser pekar på att kommande år kommer att bli tuffare med dämpad tillväxt för regionen får man nog anse att vi går in i något som kan anses som mer normalt och att skatteprognoserna kanske inte kommer att öka i den takt som vi har set de senaste åren.

Tar man också bort andra faktorer som vi inte kan styra över och faktiskt börjar leverera de investeringar som regionen behöver kommer det att se väldigt tufft ut. Vi kan inte förlita oss på de exceptionellt låga räntorna.

Det finns alltså skäl att vara väldigt ödmjuk inför de utmaningar som årsredovisningen visar, och ödmjuk stavas precis som det låter.

#### Anförande nr 95

Catarina Wahlgren (V): Ordförande, fullmäktige! Region Stockholm visar i årsbokslutet på ett ekonomiskt överskott för 2018, men utan statliga pengar som tillskjutits regionen hade den blågröna koalitionen inte stått bättre rustad för framtiden, som Irene Svenonius just stod här och sade. Utan statliga tillskott hade det inte varit något överskott. Ändå stod Irene här och beklagade sig över skatteutjämningen och solidariteten med övriga Sverige.

Tittar vi på regionens egen verksamhet ser vi att framför allt akutsjukhusen blöder. I stort sett alla akutsjukhus visar på underskott ekonomiskt, men vad värre är är att flera av dem inte heller levererar den verksamhet de har i uppdrag att utföra. Patienterna får inte den vård de behöver i tid. Vi har tidigare i dag diskuterat patienter som dött till följd av detta.

Personalen säger upp sig, och hyrpersonal plockas in, med eller utan ramavtal. Detta sätter fart på ett hjul där ekonomin rusar åt fel håll och där man gör sig beroende av hyrpersonal och konsulter för att släcka bränder. Trots att styret i ärendet skriver att man vill driva en attraktiv personalpolitik och att inställningen hos personalen nu är mer positiv än förra året är det ett faktum att personalen säger upp sig. På NKS ska dessutom minst 400 personer sägas upp i effektiviseringsarbetet och anställningsstopp införas.

I årsredovisningen lyfts hot och våld mot medarbetare fram som den största utmaningen när det gäller kompetensförsörjning. I Vänsterpartiet tror vi snarare att för hög arbetsbelastning, eviga effektiviseringar utan tillräckliga lönepåslag, för få arbetskamrater och för lite inflytande – helt enkelt en dålig personalpolitik – kan vara en av orsakerna till att det ser ut som det gör.

I Vänsterpartiet ser vi personalrekryteringen och förmågan att behålla den kompetenta personal vi har som den största utmaningen för att över huvud taget få till stånd en sjukvård i framtiden.

Producerad vård minskar på våra akutsjukhus till följd av brist på disponibla vårdplatser. Läget beskrivs som liknande inom geriatriken. Det är brist på vårdplatser, bemanningssvårigheter och ökad vårdtyngd. För oss i Vänsterpartiet är det självklart att antalet vårdplatser ska utgå från invånarnas behov och inte från sjukhusens ekonomi. Vårdutbudet måste styras efter invånarnas behov, men vem ska vårda de sjuka om det inte finns någon personal?

Det blågröna styret förlitar sig fullt ut på att marknaden ska kunna tillmötesgå invånarnas behov och leva upp till hälso- och sjukvårdslagen. Detta fortsätter man att tro trots att vårdvalen ger oförutsägbara kostnader och inte tillgodoser behovet av vare sig geografisk eller socioekonomisk spridning. I Vänsterpartiet skulle vi hellre se att framtidens hälso- och sjukvård och utflyttningen från våra akutsjukhus bygger på sammanhållna vårdkedjor och nätverk kring patienterna.

De som är ytterst ansvariga för att regionen tillhandahåller den förebyggande, akuta, långsiktiga och tillgängliga vården som invånarna har behov av är politiker, och i vårt fall framför allt blågröna politiker.

I årsredovisningen diskuterar vi ekonomi. Den blågröna majoriteten slår sig för bröstet och talar om ordning och reda, men en årsredovisning handlar också om verksamhet. Om man inte uppnår verksamhetsmålen kan årsredovisningen inte beskrivas som positiv. Vi ställer oss kritiska till de resultatkrav som ställs på akutsjukhusen, som de i verkligheten inte har förutsättningar att uppfylla med bibehållen kvalitet i vården.

Det ekonomiska överskott som redovisas måste enligt oss självfallet användas för att öppna vårdplatser och erbjuda vård till våra invånare. Vänsterpartiets mål är att åstadkomma ett behovsstyrt vårdutbud och inte ett marknadsanpassat. Då tror vi att vi kan börja tala om positiva resultat i årsredovisningen.

Anförande nr 96

Gabriel Kroon (SD): Om vi ska börja med några positiva ord vill jag säga att det är glädjande att regionens ekonomi är i ordning, sett till det goda resultatet för koncernen som helhet. Årets utfall har varit närmare 2 miljarder kronor över budget.

Men trots det goda ekonomiska utfallet hade jag förnekat verkligheten om jag hade stannat vid att beskriva Region Stockholm som "i ordning". I stället skulle jag vilja beskriva den med ordet "köer". I dag står närmare 4 000 personer i kö för att besöka en specialist. 1 000 barn står i kö till en operation. Sammanlagt står 2 000 personer i kö till operation.

Vi har några av Sveriges längsta köer på akutmottagningarna. Vi har Sveriges längsta bostadsköer, och vi har troligtvis Sveriges längsta bilköer.

Självfallet finns det också ljuspunkter. Vi uppnår de nationella målen för vårdkontakt och första besök. Samtidigt har vi själva satt egna, mer långtgående mål än den nationella vårdgarantin. Jämför man med andra regioner ligger vi bättre till, sett till köer i vården.

Men det ger en felaktig bild att jämföra oss med andra regioner, för vi är den folkrikaste regionen med högst medelinkomst och högst landstingsskatt. Hos oss finns riksdagen, myndigheter och huvudstaden. Vi kan inte jämföra oss med andra när vi själva har bäst förutsättningar.

Om vi djupdyker i det ekonomiska kan vi konstatera att intäkternas utfall har överstigit prognoserna, vilket enkelt kan beskrivas som att vi skördade frukten av högre skatteintäkter under rådande högkonjunktur. Det är inget unikt faktum, utan ett högt resursutnyttjande och en låg arbetslöshet har präglat Region Stockholm och våra finanser under senare år.

Men i enlighet med andra bedömare, som SKL och Stockholms Handelskammare, är det nu vår uppfattning att konjunkturen börjar mattas av, vilket medför att vi har en minskad tillväxt av skatteintäkter och i värsta fall en stagnation. Till skillnad från tidigare lågkonjunkturer kommer Region Stockholm, i likhet med resten av Sverige, att behöva möta stora demografiska utmaningar.

Även om migrationen från tredjeländer till Sverige har mattats av jämfört med rekordåren under förra mandatperioden kommer vi nu att möta nästa utmaning, nämligen integrationen av de långvarigt arbetslösa asyl- och flyktinginvandrarna. De har bristfällig utbildning och dåliga kunskaper i det svenska språket.

Jag väljer här att föregripa mina meddebattörer och bemöta den liberala myten om att Sverige och Region Stockholm har tjänat på flyktinginvandringen. ESO-rapporten från Ruist visar att invandringen kostar nästan 74 000 kronor per år per person. Annan statistik visar att bara 50 procent av alla flyktinginvandrare har ett jobb efter åtta år i landet och att det i dag är hälften av alla arbetslösa som är utrikesfödda. Vi kan med säkerhet konstatera att detta kommer att få ekonomiska konsekvenser för vår region.

Vi får högre kostnader än intäkter eftersom asyl- och flyktinginvandrarna också har ett högre vårdutnyttjande samtidigt som de bidrar med lägre skattebetalningar till det offentliga. Vi kommer med största sannolikhet att behöva ompröva våra ekonomiska kalkyler för att bibehålla samma tillgång till hälso- och sjukvårdstjänster, inklusive välfärden, vid nästa lågkonjunktur, om vi inte ska behöva höja landstingsskatten.

Det är nu dags att vi i Region Stockholm tar hand om våra köer en gång för alla. Vi ser att lösningen på köerna i sjukvården är personalen. Vi måste förbättra arbetsmiljön. Vi måste ge möjlighet till avkastning och avlastning, höja lönerna för kritiska grupper och se till att fortbildningen är en integrerad del av arbetet.

Bostadsköerna måste bekämpas genom ett interregionalt fokus. Bilköerna måste bekämpas genom nya trafikinvesteringar, som Östlig förbindelse och att man fullt finansierar Tvärförbindelse Södertörn.

Jag hoppas innerligt att majoriteten behandlar den här årsredovisningen som ett utvärderande dokument. Men jag är rädd för att vi om ett år kommer att stå här och prata om samma saker och komma fram till samma slutsatser igen. Vi kommer fortfarande att ha bilköer och personal som slutar i vården på grund av arbetsmiljön, och vi kommer fortfarande att ha underskott på Karolinska och en fortsatt bostadsbrist.

Anförande nr 97

Regionrådet H e m m i n g (C): Fru ordförande! Debatten om årsredovisningar har alltid karaktären av perspektivet: Är glaset halvtomt eller halvfyllt? Jag tycker att vi har

anledning att försöka betrakta glaset inte bara från dess undersida utan även från dess översida.

År 2018 har ett starkt ekonomiskt resultat och en hög måluppfyllelse. Det är ett av de bästa ekonomiska resultaten för landstinget sedan millennieskiftet, detta trots att det var ett valår. Det finns ju en historisk tendens att valåren, oavsett politisk majoritet, får ekonomiska konsekvenser. Så har inte varit fallet den här gången.

Detta är också det tolfte året sedan Centerpartiet började styra SLL och Region Stockholm. Alla de gångna tolv åren har haft svarta siffror, det vill säga överskott i finanserna.

Det är klart att det finns utmaningar. Kostnadsutvecklingen i våra verksamheter är förstås utmanande. På lång sikt är det inte hållbart. Jag tror dock inte att vi ska överdriva dramatiken i kostnadsutvecklingen, men det är något som vi naturligtvis arbetar mycket idogt med att hålla nere och begränsa.

Väntetiderna i vården måste bli kortare. Men fler patienter får vård inom vårdgarantin än i riket som helhet. Här finns det siffror både när det gäller besök hos läkare och när det gäller specialiserad vård liksom för väntetider till operation. På alla dessa områden ligger vi bättre till än riksgenomsnittet.

Så har vi sorgebarnet kollektivtrafiken. Den är inte bäst i världen. Den är bara näst bäst. Det kan man faktiskt känna är lite beklagligt när vi kanske investerar mest i världen i vår kollektivtrafik. Ja, det är kanske inte mest, men det är hur som helst väldigt mycket historiskt sett, och vi gör stora nyinvesteringar och ombyggnationer. Jag tycker absolut att vi ska känna med oss själva och alla kollektivtrafikresenärer vilka prövningar detta medför, men på det hela taget har vi en utmärkt kollektivtrafik som sköter sin budget föredömligt.

Sjötrafiken, som jag själv som regionråd är ansvarig för, är ett starkt växande inslag som också är väldigt uppskattat.

Under 2018 var jag miljölandstingsråd, och jag känner lite fantomsmärtor, även om jag är mycket glad över att Tomas Eriksson nu har tagit över stafettpinnen. Men nu talar vi om år 2018, så därför tänkte jag faktiskt tala lite extra om detta flaggskepp för Region Stockholm.

Tyvärr har vårt fantastiska miljöarbete en ständigt ökad aktualitet när utvecklingen för både klimatet och övrig miljö i världen är så oroande. Men om alla hade gjort det som vi gör hade inte hjälten Greta Thunberg behövt strejka från skolan, för sedan 1990 har vi minskat våra klimatutsläpp med 70 procent. Målet för 2018 är 42 procents minskning från 2011, och vi har nått 45 procent.

Även på andra områden överträffar vi våra miljömål. Även energieffektiviseringen, som har varit ett svårt område, har tagit stora steg framåt, även om 2018 påverkades av att det var en mycket het sommar – alltför het ur ett klimatperspektiv. Det ledde till ökad energianvändning.

Under 2018, mitt sista år som miljölandstingsråd, åtminstone för den här gången, nådde vi en historisk milstolpe när vi bytte ut den sista bussen med fossilbränsle. År 2006 hade vi 430 miljöbussar. År 2018 hade vi 2 100. Det betyder att varje vecka under tolv års tid har tre bussar i Stockholms län gått från fossilt bränsle till fossilfritt bränsle. Vi är fortfarande inte en hållbar regionorganisation eller en hållbar storstadsregion – det är mycket kvar som behöver göras – men om alla hade gjort det vi hade gjort hade vi varit på mycket god väg och inte befunnit oss i det alarmerande läge som vi nu är i när det gäller klimatfrågan. Få har gjort så mycket som vi på detta område.

Med detta vill jag yrka bifall till årsbokslutet för Region Stockholm 2018 och bifall till regionstyrelsens förslag.

Anförande nr 98

Regionrådet Starbrink (L): Ordförande, fullmäktige! Region Stockholm står stark. Vår kollektivtrafik står stark. Vår hälso- och sjukvård står stark. Det gynnar alla som reser i vår region och alla som behöver vård – alla som bor, verkar och lever här. Detta kan vi konstatera när vi sammanfattar det sista året med Stockholms läns landsting, som ju i dag är Region Stockholm.

Flera invånare i Region Stockholm får vård på rätt vårdnivå. Det handlar framför allt om att färre behöver söka sig till sjukhusakuterna. Många fler får hjälp på någon av våra nya närakuter för barn och vuxna. Det var 75 000 färre besök på akutsjukhusens akutmottagningar, vilket är en minskning med 11 procent och ett klart trendbrott som förstås gör trycket betydligt lättare att hantera, även om det fortfarande är stort. Totalt var det 290 000 besök på de nya närakuterna. Det kan inte kallas för något annat än en succé.

Samtidigt fortsätter vi att ha stort fokus på primärvården, på vårdcentralerna och distriktssjuksköterskorna, på psykologer och andra som är verksamma där. De behöver bli fler för att kunna hjälpa ännu fler patienter, och framför allt behöver vi fler allmänläkare. Vi kan konstatera att vi nu har fler än tidigare i utbildning för att bli specialister i allmänmedicin, och det är också ett viktigt trendbrott.

Under året har vi också fortsatt att bygga ut den uppskattade avancerade sjukvården i hemmet. Vi ser hur förlossningsvården har blivit bättre och mer uppskattad, med färre vårdskador och komplikationer. Fler får föda på den förlossningsklinik de själva har önskat.

Vi uppfyller vårdgarantin i ökande grad, och vi har sedan länge bland landets kortaste vårdköer, och på vissa områden de allra kortaste, och det är förstås positivt i det arbete som vi gör för att implementera en modern och uppdaterad kömiljard. Där har vi i Stockholm lagt en god grund.

Vi ser inte minst hur digitaliseringen nu börjar få genomslag med full kraft. Allt fler invånare söker kontakt med vården digitalt och får även behandling digitalt, till exempel genom möten via chatt på vårdcentraler eller genom bättre stöd för sin egenvård i hemmet. Den utvecklingen, även om den verkligen har tagit fart, är vi ännu bara i början av, och vi kan knappast själva överblicka möjligheterna än.

Allt detta har möjliggjorts genom våra fantastiska medarbetare i Region Stockholm men också förstås i samverkan med väldigt många privata aktörer.

Förra året var ett märkesår också i och med invigningen av vårt nya universitetssjukhus i Solna. Det har varit omdebatterat, så klart, men jag tycker att vi kan sträck på oss och känna stolthet över att vi i Region Stockholm har kunnat satsa på att bygga ett sjukhus för den mest avancerade vården. Nu måste vi ta ett ansvar att ge sjukhuset så bra förutsättningar som möjligt, för vi behöver vara en aktör inte bara för stockholmarnas vård utan för hela landets högspecialiserade vård.

Är då allting bra? Nej, så klart har vi problem och utmaningar i Region Stockholm, och dem ska vi ta på största allvar. Det handlar inte minst om att se till att vi har kompetens som vill och kan arbeta i vården. Det fortsätter vi att göra med full kraft. Vi ska inte skönmåla. Det finns problem. Det finns utmaningar. Vi ska inte vara nöjda förrän köerna är helt borta.

Men vi ska heller inte svartmåla. Vi ska se alla de insatser som medarbetare gör och den utveckling som sker i vår region när det gäller hälso- och sjukvård och även när det gäller kollektivtrafiken, som rankas näst bäst i världen. Jag vill också lyfta fram kulturen och kulturnämndens framgångsrika arbete, som i mycket hög grad har handlat om att se till att kultur är tillgänglig också för dem som inte själva kan ta sig till kulturlivet, våra patienter i hälso- och sjukvården. Jag är väldigt stolt över att vi i Stockholm inte bara har byggt upp i projektform utan nu också permanentat verksamheten i det kompetenscentrum för kultur och hälsa som finns på kulturförvaltningen, där vi

samarbetar nära med Karolinska Institutet. Det är en milstolpe i kulturnämndens arbete som jag tycker att vi ska vara extra stolta över.

Jag yrkar bifall till regionstyrelsens förslag till beslut.

#### Anförande nr 99

Regionrådet B o h l i n (KD): Ordförande, presidium, ledamöter och åhörare! Årsbokslut är alltid ett bra tillfälle att reflektera lite över det som har varit. Årsbokslut är kanske mest förknippade med att upprätta en resultat- och balansräkning, men årsbokslutet för Region Stockholm 2018 förtjänar att vi uppehåller oss lite mer vid vad som finns bakom siffrorna. Det är verkligen en omfattande verksamhet som vi alla är engagerade i.

Även om vi som politiker naturligtvis har ett stort engagemang hade allt det som vi gör i regionen inte varit möjligt utan de över 45 000 medarbetare som vi har. Jag vill i detta skede av mitt anförande lyfta fram dem och peka på dem som ett exempel och visa stor tacksamhet för allt som görs inom vården, trafiken och kulturen i vår stora region.

Resultatet visar att vi är ungefär 1 900 miljoner kronor över budget. Det är naturligtvis glädjande. Vi har nu kunnat visa ett positivt resultat i över tolv år i följd. Det är en bedrift. Det är ingen självklarhet.

År 2018 har präglats av stora förändringar. Vi är nu inne i slutfasen av framtidens hälso- och sjukvård, och det påverkar naturligtvis alla verksamheter. På fastighetssidan har vi en väldigt stark utbyggnad, och det har skett en väldigt stor utbyggnad under året i relation till såväl sjukhusen som den övriga hälso- och sjukvården.

För att alla invånare i Region Stockholm ska få den allra bästa vården, den tätaste och punktligaste kollektivtrafiken och den fria kulturen är god ekonomi en absolut förutsättning. Vi kan inte satsa på alla dessa verksamheter utan att ha ordning och reda i ekonomin. Jag tycker att det framför allt är där vi ska utvärdera.

Det positiva resultatet består dels i lägre finansiella kostnader, ökade skatteintäkter, statsbidrag och vissa reavinster – alltså inte enbart statsbidrag, vilket jag tror att oppositionen gärna försöker framställa det som.

Jag skulle vilja tala lite om miljö och hållbarhet och om vad som hände på det området under 2018. Sett till miljö och hållbarhet har regionens övergripande klimatpåverkan sedan 2011 minskat med 45 procent och fortsätter att minska. Nu närmar vi oss snabbt målet om att minska vår egen energiförbrukning med 10 procent till 2021. Jag tror att siffran nu är på 9,5 procent i minskning. Vi ligger alltså lite före tidtabellen.

Ekologiska råvaror i livsmedel i våra verksamheter har ökat från 36 procent till 41 procent mellan 2017 och 2018, och vi gör framsteg hela tiden.

Vi kan konstatera att regionens engagemang inom klinisk forskning fortsätter att öka och har gjort det de senaste åren. Det är inte bara med Karolinska Institutet som vi har ett samarbetsavtal, utan det gäller också andra universitet och högskolor runt om i vår region.

Under 2018 har det skett över 100 000 utbildningsveckor i regionens regi. Nu omfattas alla regionfinansierade verksamheter inom hälso- och sjukvården av utbildningsuppdraget, såsom verksamhetsförlagd utbildning och verksamhetsintegrerat lärande, VIL.

Nu kommer jag till ekonomin. Flera av våra stora akutsjukhus visar ett negativt resultat, och det är naturligtvis bekymmersamt. Vi konstaterar i årsredovisningen att Karolinska Universitetssjukhuset måste intensifiera arbetet med att effektivisera sin verksamhet. Det är en absolut nödvändighet för en ekonomi i balans.

Regionstyrelsen har uppsiktsplikt över Karolinska sjukhuset och har anmodat att man snabbt ska vidta åtgärder för en ekonomi i balans. Jag vill understryka att vi i koalitionen tar detta på stort allvar. Det ska inte råda något tvivel om det. Att akutsjukhusen går med underskott är inte acceptabelt på lång sikt.

Till sist: Utvecklingen av vårdvolymerna inom akutsjukhusen ligger i linje med framtidsplanen. Den planerade utvecklingen och utbyggnaden av vården utanför akutsjukhusen skedde, konstaterar man, i en sådan takt att den har avlastat akutsjukhusen i enlighet med omställningsavtalets intentioner. Vårdproduktionen inom öppenvården i SLSO ökade med 3 procent, bland annat genom att vi har etablerat en ny struktur för närakuter, satsat mer på psykiatri och öppnat Akademiskt specialistcenter, som kunnat ta emot fler patienter, framför allt från Karolinska Universitetssjukhuset.

Vi kan alltså konstatera att 2018 gav ett positivt ekonomiskt resultat, inte bara i kronor och ören utan också i facit vad gäller minskad klimatpåverkan, ökad forskning och en utbyggd vård. Samtidigt blundar vi inte för utmaningarna. Akutsjukhusens ekonomi är det vi måste fokusera på nu.

Bifall till regionstyrelsen!

Anförande nr 100

Regionrådet Eriksson (MP): Fru ordförande, ledamöter och åhörare! Den årsredovisning som vi i dag debatterar rör året 2018. Miljöpartiet ingick i styret från och med hösten 2018. Den årsredovisning vi nu debatterar kan alltså för vår del sägas innebära ett avstamp inför den kommande mandatperioden och en möjlighet för mig och mitt parti att tacka våra koalitionspartner för tidigare väl utfört arbete.

De resultat som vi här diskuterar visar en lovande utveckling för såväl miljöarbetet som arbetet med att stärka den sociala hållbarheten liksom arbetet med framkomlighet och tillgänglighet inom kollektivtrafiken. Jag är stolt och glad över att få vara regionråd med ansvar för dessa frågor.

Region Stockholm är och ska förbli en av de bästa regionerna när det gäller att leda arbetet, samtidigt som tempo och ambitioner behöver stärkas.

Jag tänkte inte ägna det här anförandet åt att i detalj gå igenom indikatorer och rabbla resultat, men jag skulle ändå vilja göra några nedslag och ta upp sådant jag tycker är värdefullt att lyfta fram. Framför allt handlar det om utvecklingen av miljöpåverkan från våra livsmedel. Den är särskilt glädjande. Vi har mer ekologisk mat på tallrikarna, och det är mindre mat som slängs. Det är bra för patienterna, klimatet och miljön.

Att vi nu når 45 procent ekologisk mat innebär att regionen som helhet är på god väg att nå målet om 50 procent ekologisk mat år 2021. Jag hoppas att detta kommer att göra stor nytta för alla våra patienter.

En annan sak som är värdefull och anmärkningsvärd är att trots den värmebölja som var i somras har våra fantastiskt duktiga tjänstemän och andra anställda på Locum lyckats minska den totala energianvändningen – detta trots att vi behövde lägga ganska mycket energi på att försöka kyla ned våra verksamheter. Jag ser det arbetet som en lovande nystart för något som vi kommer att behöva ägna mycket energi åt under den kommande mandatperioden.

Arbetet med att minska klimatpåverkan är ju, som alla säkert vet, en hjärtefråga för oss i Miljöpartiet. Då är vi naturligtvis extra glada för att vi nu är nära att nå målet om en 50-procentig minskning av våra klimatutsläpp jämfört med 2011. Det är mycket glädjande, och vi fortsätter att ta offensiva steg framåt.

Det finns dock fortsatt några utmaningar på en del områden. Ett sådant område gäller miljöpåverkan från textilier. Tyvärr ligger vi fortfarande högt i användningen av engångstextilier, och vi har ännu inte hittat sätt att nå våra mål. En ljusning som kan ses

på detta område är dock att den kassation och svinn av kläder som har funnits har börjat minska. Detta är i sin tur en följd av olika tekniska innovationer, som gör att man registrerar sitt uttag av kläder.

Men den stora och glädjande nyheten under 2018 – och där ska jag skicka ett särskilt tack till trafiklandstingsrådet för ett förtjänstfullt arbete – är att vi nu har 100 procent fossilfri landtrafik. Det är vi först i Sverige med och ska vara oerhört stolta för. Vi fortsätter under det här året för att i högre grad övergå till fossilfri trafik även på sjösidan. Detta gör vi i enlighet med en särskilt framtagna drivmedelsplan.

Kollektivtrafiken uppnår 100 procent av sina mål när det gäller tillgänglighet, vilket jag naturligtvis är väldigt stolt över. Jag är även stolt över att framkomligheten för vår kollektivtrafik nu börjar bli bättre. Det hänger i sin tur tätt samman med minskningen av biltrafiken.

För Miljöpartiets del yrkar jag bifall till regionstyrelsens förslag och kan konstatera att det finns god anledning att vara stolt men inte nöjd med vårt arbete.

#### Anförande nr 101

Regionrådet Ullberg (S): Fru ordförande! Irene Svenonius, jag har två frågor till dig. Den första gäller konsultkostnaderna. Ni skriver att det är glädjande och ett stort steg i rätt riktning att konsultkostnaderna inom vården minskar. Detta är förstås positivt, men det är ganska vilseledande att ta upp att kostnaderna minskar eftersom de tvärtom ökar totalt sett. Landstingets konsultkostnader för 2018 uppgick till närmare 1 miljard kronor. Kostnaden blev 200 miljoner kronor högre än budgeterat.

Ni skriver: "Arbetet med att begränsa och effektivisera användningen av konsulter inom regionen ska fortsätta." Men om man fortsätter går det ju åt fel håll. Borde man inte höja ambitionerna? Min fråga till dig är alltså: Hur ska detta förstås och förklaras när vi samtidigt har 3 000 centrala tjänstemän?

Den andra frågan gäller ägarstyrningen, som revisorerna tycker är otillräcklig. Hur kan den bli starkare?

#### Anförande nr 102

Regionrådet Svenonius (M): Ordförande! Tack, Erika! Konsultkostnaderna inom hälso- och sjukvården har sjunkit kraftigt. Jag talade förut om Karolinska, men detta gäller inom hela hälso- och sjukvården. Där har arbetet fått effekt.

Det som har gjort att konsultkostnaderna ökar inom andra delar av verksamheten är dels de stora investeringar som kräver expertkunskaper inom trafiken, dels framtidens vårdinformationsmiljö, som också kräver expertis inom it, vilket vi inte har långsiktigt inom vår egen verksamhet. Men också detta ska självfallet begränsas. Jag vet att trafiknämnden också fortsätter med det som man kallar konsultväxling.

Här är det dock viktigt att vi har rätt kompetens överallt, så att vi kan ha så låga kostnader som möjligt.

Jag noterar att Stockholms läns landsting, med över 100 miljarder i budget, hade lägre konsultkostnader än det förut socialdemokratiskt styrda Stockholms stad, som bara hade hälften så stor budget som vi.

#### Anförande nr 103

Regionrådet Ullberg (S): Allt om Stockholms stad kan du mycket bättre, Irene. Jag kan däremot jämföra med exempelvis SKL, som vill arbeta mer med kollektivtrafikfrågor och då lyfte frågan om man kanske behövde höja avgiften för att kunna rekrytera fler tjänstemän som jobbade med det. Då blev det ett unisont nej från oss i regioner och

kommuner, som tyckte att de i stället skulle omfördela resurser. De får ta från något annat i stället för att bara komma och be om mer pengar.

Lite på samma sätt känner jag det nu. Man kan inte ursäktat att konsultkostnaderna efter den debatt vi har haft och de oskäligt höga kostnader som har varit fortsätter att öka. Man säger att man måste fortsätta använda konsulter och absolut inte kan dra ned någon annanstans, så det blir 200 miljoner över budget. Det är ju inte rimligt!

Dessutom är det farligt att använda konsulter för mycket eftersom man inte bygger upp någon egen kompetens. Det vet jag att vi är överens om.

Den andra frågan gällde ägarstyrningen. Revisorerna tycker att den inte är tillräcklig. Då är min konkreta fråga: Är det då rätt drag att avskaffa ägarutskottet, som ni gjorde efter valet? Hur ska då ägarstyrningen stärkas?

#### Anförande nr 104

Regionrådet S v e n o n i u s (M): När det gäller konsulterna handlar det faktiskt om att vi måste ha rätt kompetens, ibland av spjutspetsart, om vi ska bygga avancerad ny kollektivtrafik. Det är kanske inte personer som ens vill jobba hos oss. På samma sätt är det med kunskap om it och ny teknik. Vi måste kunna använda extern expertis.

När det däremot handlar om verksamhet som ska bedrivas över tid, som ju är vad SKL vill syssla med, håller jag helt med dig. Vi är helt eniga om att det ska nedbringas.

Sedan frågade du om synen på ägarstyrningen. Jag tycker att hela den organisation som vi sjösatte efter valet tyder på att också jag tyckte att ägarstyrningen behövde förbättras. Det behöver inte heta ägarutskott för att man tydliggör styrningen. Dels har regionstyrelsen ett tungt ansvar, dels har vi nu ett produktionsutskott tillsammans med Lisabs styrelse, som kommer att ta ett mycket större ansvar för våra verksamheter och förhoppningsvis på ett lite annat sätt.

#### Anförande nr 105

G a b r i e l K r o o n (SD): Ibland får man intrycket att en årsredovisning behandlas som ett trött dokument. Det är något man gör för att man måste, utan att egentligen veta varför. Men i själva verket har faktiskt årsredovisningen en väldigt stor potential, inte minst för att den kartlägger, mäter och fångar upp viktiga händelser under året. I bästa fall bottenar den i en utvärdering som leder till förändringar och nya sätt att arbeta på ute i verksamheterna.

En av de aktuella frågorna i årets redovisning är hälso- och sjukvården. Ser vi till de olika sjukvårdsverksamheterna kan vi konstatera att närmare nio av tio har fått ökade kostnader just på grund av en ökad andel inhyrd personal. Som helhet ökade kostnaderna med nästan en fjärdedel mellan 2017 och 2018.

I ljuset av årsredovisningen, som är ett dokument för utvärdering och förändring för kommande år, vill jag fråga Irene Svenonius: Vilka delar avser du att förändra för att motverka den stigande andelen inhyrd personal i sjukvården till nästa årsredovisning?

#### Anförande nr 106

Regionrådet S v e n o n i u s (M): Ordförande! Tack, Gabriel Kroon! Det är ju inte varje dag vi är helt överens i talarstolen, men det här är ett unikt tillfälle. Jag håller helt med dig. Årsredovisningen är ett underskattat dokument som kan användas för lärande av oss i politiken och också ute i våra nämnder och styrelser, som ska dra lärdom av vad som inte fungerat prickfritt och av vad som gått bra, så att vi är en lärande organisation.

Vi har målet att max 2 procent av vår bemanningskostnad ska vara inhyrningar. Vi ligger på 2,4 procent i bokslutet, vill jag minnas, och arbetet handlar om att vi måste bli mer attraktiva som arbetsgivare för sjukvårdens anställda, så att de vill stanna kvar. Det ger också en bättre kontinuitet i vården. Det handlar om att decentralisera beslutsfattandet. Det är individuell lönesättning med mera och mycket mer "bottom-up" än "top-down" framöver. Det är jag övertygad om kommer att minska inhyrningarna på sikt.

#### Anförande nr 107

Gabriel Kroon (SD): Jag uppskattar att ambitionen att förändra finns hos majoriteten och Irene. Men jag skulle ändå vilja höra några konkreta förslag på hur vi ska förändra och vad vi kan förvänta oss vid nästa årsredovisning. Kan vi vänta oss ytterligare ökade kostnader, eller kan vi vänta oss sänkta kostnader för inhyr personal till förmån för att fler i vår egen personal ska vilja stanna och att alla de som lämnat ska vilja komma tillbaka till yrket?

#### Anförande nr 108

Regionrådet Svenonius (M): Ordförande! Det är svårt att så här i början av året göra en prognos för helåret. Vi kommer snart att få Tertialrapport 1 från regiondirektören, och där kanske vi kan få en första prognos. Men vi måste självklart bromsa ökningarna i inhyrningen och se till att vi blir vassare och attraktiva som arbetsgivare.

Vi är Sveriges tredje bästa region. Vi har en inhyrning på ca 2,4 procent av bemanningskostnaderna. Skåne och Östergötland har en något lägre andel än vi. Högst vill jag minnas att Västerbotten ligger, med 15 procent. Detta är alltså ett gigantiskt nationellt problem. Här har vi något att lära i hela den offentligt drivna vården i Sverige. Vi måste bli bättre som arbetsgivare. Det finns inga genvägar. Det må ta en stund, men vi måste vända på kuttingen: minskad byråkrati och decentraliserat beslutsfattande. Vi måste låta människor få ta större ansvar i vården i stället för att fatta beslut uppifrån.

#### Anförande nr 109

Gabriel Kroon (SD): Jag kommer inte att kommentera själva årsrapporten så mycket, för jag vet att ni socialdemokrater ständigt understryker att resultatet av verksamheterna och därmed årsrapporten är resultatet av den styrande majoritetens arbete. Jag vet också att ni mer än gärna hade velat påverka de politiska inslagen, och det vill även vi sverigedemokrater göra.

Nu sitter vi i en minoritetsopposition, Sverigedemokraterna, Socialdemokraterna och Vänsterpartiet. Men loppet är inte kört. Om vi i oppositionen skulle samla oss skulle vi kunna påverka den politiska inriktningen på riktigt, inte minst genom alla dessa återremisser. Exempelvis skulle flera av era återremisser, som nu har fallit eftersom ni inte fått vårt stöd, ha kunnat bli verklighet om ni hade förankrat dem hos oss. Det hade i sin tur kunnat förändra den övergripande inriktningen för Region Stockholm.

Jag vill därför fråga dig, Erika Ullberg, om du är beredd att göra handling av politik och påverka Region Stockholm på riktigt. Eller vill du fortsätta att verka i en tandlös opposition den här mandatperioden, fram till 2022?

#### Anförande nr 110

Regionrådet Ullberg (S): Fru ordförande! Om det där var en utsträckt hand från Sverigedemokraterna säger jag tack men nej tack.

#### Anförande nr 111

Gabriel Kroon (SD): Ett kort och koncist svar. Jag finner det lite lustigt att man inte vill göra verklighet av sin egen politik. Vi i Sverigedemokraterna är öppna för att samarbeta med alla. Det viktigaste är att få igenom så mycket som möjligt av sin politik.

Det är den där attityden hos Erika Ullberg som har gjort att Socialdemokraterna suttit i opposition sedan 2006 samtidigt som Socialdemokraterna på riksnivå under två mandatperioder varit i regeringsställning. Av allt att döma verkar det bli i opposition även efter 2022.

#### Anförande nr 112

Regionrådet S v e n o n i u s (M): Fru ordförande! Bästa Erika! Hoppet är ju det sista som ska överge människan. Jag har kanske inget större hopp om att hinna omvända dig så här i din kanske sista årsredovisningsdebatt i regionfullmäktige, men för medborgarnas skull måste jag ändå fråga dig om en helt annan sida av myntet. Du pratar hela tiden om att vårdvalens kostnader har ökat med 6 procent. Det sade du i ditt inledningsanförande. Du kritiserar vårdvalen, och du påstår att kostnaderna skenar. Vi har bland Sveriges kortaste vårdköer i den här regionen. Det hänger ihop med att vi har många vårdgivare och valfrihet. När du pratar om att kostnaderna skenar är det för att patienterna får vård så att de inte behöver stå med en kölapp eller med mössan i hand och vänta på sin tur.

Ser du sambandet mellan långa köer och bristen på valfrihet?

#### Anförande nr 113

Regionrådet U l l b e r g (S): Tack, Irene! Jag tycker att vi har så mycket på vårt eget bord att vi inte behöver tala om hur det är i Dalarna eller i Västernorrland, eller i Halland för den delen, men du brukar alltid vilja jämföra med andra regioner och landsting. Då får vi göra det.

Då tycker jag att det är intressant att jämföra vårdvalen med mer framgångsrika moderata styren i landet. Det stämmer som du sade att ni före valet styrde över hälften av alla invånares sjukvård i Sverige, och efter valet är det väl snarare tre fjärdedelar av alla invånare som lyder under moderat sjukvårdspolitik i regionerna. De allra flesta kolleger till dig som du träffar i olika sammanhang har valt att ha väldigt få vårdval inom specialistsjukvården, men de har också lägre kostnader, korta väntetider och nöjd personal. Det finns uppenbarligen inget samband mellan ideologiska experiment och etableringsfrihet för privata vårdgivare inom specialistsjukvården och goda resultat. Det är roligt att kunna slå fast det.

Valfrihet för patienter, ja, men valfrihet för vårdbolag tycker jag inte hör hemma inom den offentligt finansierade sjukvården.

#### Anförande nr 114

Regionrådet S v e n o n i u s (M): Det är så spännande att du inte ser kopplingen, Erika, för med vårdvalen får vi en etableringsfrihet som gör att vi har många alternativ att välja mellan. Vi har ett stort utbud av vård. Det blir en konkurrens som leder till kvalitetsförbättringar inom vården, vilket kommer patienterna, invånarna i den här regionen, till del.

Jag kan inte förstå varför Socialdemokraterna efter snart tre decennier med framgångsrika valfrihetsmodeller inom olika områden fortfarande har sina ideologiska skyggglappar på sig. På vilket sätt hade det blivit bättre för invånarna om de fått stå i en vårdkö i stället för att få vård? Varför är det viktigare för dig att det står Stockholms läns landsting eller Region Stockholm på kirurgens tröja än att där står ett privat vårdbolags namn?

#### Anförande nr 115

Regionrådet U l l b e r g (S): Det är kul med debatter, för det blir så mycket retorik. Det där var verkligen klassisk moderat retorik väl värd att reflektera över.

Moderatstyrda Västra Götalandsregionen hade snabbast växande vårddkøer förra mandatperioden. Det förtjänar de kritik för. De har väldigt få vårdval. Bäst resultat fick kanske Halland. De har också väldigt få vårdval inom specialistsjukvården. De har inte tyckt att det är ett självändamål att splittra upp vården, att införa etableringsfrihet för vårdgivare, att försvåra vårdkedjor etcetera. De har fått ned kostnaderna och har korta køer.

Jag undrar när du håller dina anföranden på era partikongresser och ingen annan ledande moderat sjukvårdspolitiker någon annanstans i landet nickar och håller med hur det känns. Det känns väl ändå när ni i den kontexten kör det ideologiska? Jag tror faktiskt inte att andra moderata sjukvårdspolitiker i Sverige är jätteimponerade. Jag kan ha fel.

#### Anförande nr 116

Regionrådet H e m m i n g (C): Gabriel! Du kastade en handske med det du kallade liberala myter, och sedan började du själv vika din statistik på det sätt som skulle gagna din tes. Du blandar ihop nationella, och väldigt gamla, siffror med vad som skulle gälla för Stockholmsregionen och den tid som är i dag.

Det är onekligen så att etableringstiderna för nyanlända är för långa, men de är inte längre åtta år och framför allt inte i Stockholmsregionen. Du älskade att i talarstolen stödda dig på handelskammaren, men handelskammaren pekar ut kompetensförsörjningen inom stora delar av arbetsmarknaden som det största hotet mot Stockholmsregionens utveckling.

I Stockholms län har utrikesfödda män en högre sysselsättningsgrad än svenska män i övrigt.

Jag vill fråga dig: Vad vill du göra åt kompetensförsörjningen, som enligt handelskammaren är det största problemet?

#### Anförande nr 117

G a b r i e l K r o o n (SD): Tack för frågan, Gustav! Jag instämmer i att kompetensförsörjningen är en av de största utmaningar vi har i Region Stockholm, men vi måste skilja på hur vi ser på kompetensförsörjning och vad kompetensförsörjning är. För mig handlar det om en bra arbetskraftsinvandring. Om vi ska gå ett steg längre och inte bara titta på Region Stockholm — det var väl lite det som din fråga anspelade på — så är det självklart att ingenjören på ABB inte ska bli utvisad från Sverige för att han inte fyllt i papperen på ett korrekt sätt.

Samtidigt måste vi tydliggöra skillnaden. Vi har tagit ett ansvar i Sverige, vi har tagit ett ansvar i Stockholm, men vi kan inte förvänta oss att dessa människor kommer ut i arbete direkt. Det kommer att ta lång tid, och det kommer att leda till arbetslöshet och till minskade skatteintäkter. Samtidigt har vi ett högt vårdutnyttjande och ett liknande utnyttjande av kollektivtrafiken. Det kommer att leda till underskott både i de statliga finanserna och i våra regionala finanser. Det var det jag pekade på.

#### Anförande nr 118

Regionrådet H e m m i n g (C): Det var inte bara det du pekade på. Det är en skriande brist på arbetskraft i Stockholmsregionen, och alla de yrkena kräver inte en ingenjörsutbildning eller ens akademisk utbildning, utan yrkesutbildning kan leda väldigt långt. Det finns kommuner som arbetar väldigt bra med att modernisera, förbättra och stärka sambandet mellan yrkesutbildning och bransch och så vidare. Jag är helt säker på att Stockholmsregionen skulle stått sig betydligt sämre i den internationella konkurrensen om vi inte under lång tid hade haft en stor inflyttning till vår region från övriga delar av världen.

Vi har alla chanser att göra någonting bra av det här i stället för att bara beskriva problemen. Det kommer att bli en vinstaffär för Stockholmsregionen.

Anförande nr 119

Gabriel Kroon (SD): Gustav säger: Det här kommer att bli en vinstaffär för Stockholmsregionen. Det här kommer att bli en vinstaffär för Sverige.

Vi ser hur man i flera kommuner, och delvis också i andra regioner, har börjat få stora problem med sin offentliga ekonomi. Det är de problemen vi pekar på. Det är de problemen som även kommer att uppstå i Stockholm. Det är inget fel i att det blir invandring till Stockholm. Det stora problemet är att Stockholm har en extremt bristfällig integration som gör att alla de jobb som ska tillsättas inte kan tillsättas, som gör att människor lever i utanförskap, som gör att människor kan leva i Stockholm i flera år, i tiotals år, utan att komma i arbete. Det är de faktorerna vi pekar på, och det är de faktorerna som varken alliansregeringen eller den rödgröna regeringen kunnat göra någonting åt tidigare.

Anförande nr 120

Regionrådet Ullberg (S): De tillkortakommanden och brister som du talar om i ditt inlägg, Gabriel, är ett resultat av det alliansstyre som förra mandatperioden, under fyra års tid, bara var möjligt genom Sverigedemokraternas ovillkorliga stöd. Det var ni som gav ert aktiva stöd till att låta Alliansen styra vidare i majoritet i styrelser och nämnder, en majoritet som alltså inte väljarna gav dem i valet 2014 utan som ni sverigedemokrater gav dem här i omröstningar. Ditt parti har således ett ansvar för den verksamhet som bedrevs 2018 och som den här debatten rör. Därför tror jag att du lite grann har missat din möjlighet att kalla er ett verkligt oppositionsparti.

Anförande nr 121

Gabriel Kroon (SD): Jag kan bara konstatera att vi hade två alternativ att välja mellan, ett fientligt Socialdemokraterna som, vilket man hör på dig, varken ville prata med oss eller hjälpa till vad gällde de privata initiativen i vården, eller Alliansen. Jag var inte här då, jag var inte delaktig under förra mandatperioden, men vad jag kan förstå gjorde man rätt val, stödde rätt part. Det betyder inte att vi är nöjda med allt som skett. Det betyder inte att vi röstat emot i de frågor som vi varit missnöjda med.

Nu sitter vi här i en ny mandatperiod, 2018–2022. Vi är ett oppositionsparti. Vi vill återigen samla en minoritetsopposition och påverka politiken. Det är det vi är här för att göra. Vi är här för att påverka politiken, inte bara stå i denna kammare och beskylla varandra.

Anförande nr 122

Regionrådet Ullberg (S): 2018 var det alltså en allians och en minoritet som styrde. Man kunde få igenom sina förslag som majoritet i landstingsstyrelsen och i de större nämnderna eftersom ni i Sverigedemokraterna hade gett dem en utslagsröst, vilket väljarna inte hade gett dem och som inte speglade fullmäktiges sammansättning.

Det är en ganska svag förklaring gentemot väljarna att säga att man personligen inte satt här då. Jag kan ha fel i det, det kanske fungerar. Jag tror att ni gjorde det för att nå ert långsiktiga mål, att en dag styra tillsammans med Moderaterna och Kristdemokraterna. Det är svårt att sia om hur det kommer att gå nationellt och i värsta fall även regionalt. Jag har ingen kristallkula, men jag kan konstatera att något närmande mellan ditt och mitt parti aldrig kommer att ske, och det känner jag mig väldigt trygg med.

#### Anförande nr 123

Gabriel Kroon (SD): Debatten handlar om årsredovisningen, men jag kan väl ändå svara på ditt inlägg, Erika. Vi är öppna för att samtala och ha en dialog med alla partier. Det handlar om att få igenom så mycket politik som möjligt. Jag hade hoppats och trott att vi alla här eftersträvade det.

Jag kan tillägga att vi var vågmästare i fullmäktige under förra mandatperioden, vilket innebar att oavsett vad som sades och hände i nämnderna var det fortfarande fullmäktige som hade sista ordet, som hade avgörandet. Där var vi vågmästare, och det var också där vi påverkade flertalet beslut då vi fällde Alliansen.

#### Anförande nr 124

Regionrådet Tamsöns (M): Fru ordförande, regionfullmäktige! Jag ska inte hålla ett politiskt anförande utan ägna mina minuter åt lite faktamässig genomgång av trafiken under det senaste året, vilket jag tror kan vara till nytta för vår gemensamma faktainhämtning men också för blicken framåt.

Förra året gjorde vi inte bara ett rekordresultat när det gäller kollektivtrafikens ekonomi i Region Stockholm, ett resultat på 580 miljoner kronor, 330 miljoner kronor över budgeterat resultatkrav på 250 miljoner kronor, utan bakom dessa siffror gömmer sig också ett antal andra bra fakta att ta med sig.

För det första kan konstateras att det gjordes 24 miljoner fler resor, totalt 844 miljoner resor, med SL och vår kollektivtrafik under 2018. Fler än så har aldrig tidigare rest med vår kollektivtrafik. Det innebär att vi nu har en kollektivtrafik som människor söker sig till – i större utsträckning än de föds och söker sig till Stockholmsregionen.

För det andra kan vi konstatera att våra biljettintäkter ökade med 329 miljoner kronor, även det över budget. Om vi tittar på SL-trafiken specifikt ökade biljettintäkterna med 94 miljoner kronor över budget, en väldigt bra och stark utveckling, vilket betyder att biljettintäkterna ökar mer än vad biljettprisökningen de facto har inneburit. Också det är ett starkt styrkebesked för en verksamhet när det gäller dess underliggande utveckling.

För det tredje kan vi konstatera att kostnadsökningstakten fortsatt hålls i schack. Vi kan se att vi landade på en kostnadsökningstakt för köpt landtrafik på 1,4 procent, totalt runt 2 procent för trafikförvaltningen, trafiknämnden, när det gäller trafiken samlat. Det i sin tur innebär ett styrkebesked. Kom ihåg att kravbilden under det föregående året var 3,3 procent. I den utvecklingen ska vi dessutom lägga till en annan viktig sak, nämligen att vi under ett antal år har sparat i ladorna, effektiviserat, fått ned kostnadsökningstakten i befintlig verksamhet.

Det växlar vi nu upp genom att bygga ut och utveckla trafiken, vilket börjar märkas och under kommande år kommer att märkas i utbyggd trafik och driftsättning av många av våra investeringar. Förra året tog det sig uttryck bland annat i 28 000 fler avgångar med vår busstrafik, en pendeltågstrafik som fick 20 procent fler avgångar, närmare 20 000 fler avgångar, ett permanentande av linje 89, ett nytt isgående fartyg i Furusund och utökad trafik i stort när det gäller tunnelbanan, Lidingöbanan, samt en helt ny station som öppnades i och med Spårväg City.

I år och kommande år fortsätter den utvecklingen. Det sker med en stark ekonomi som grund.

Nu ska vi inte bara konstatera att vi har en kostnadsökningstakt som håller måttet utan vi har också en fortsatt hög kundnöjdhet i SL-trafiken. Vi fick ett mål av er i regionfullmäktige om en kundnöjdhet på 75 procent. Det slår vi återigen med råge och hade förra året 80 procent nöjda resenärer. Även här har vi ett trendmässigt starkt resultat, givet, ska sägas, att regionen får fler invånare och därmed ett ökat tryck på sin kollektivtrafik.

Vi har, vilket ni känner till, under föregående år haft rätt många utmaningar med den svenska järnvägen och på grund av detta med pendeltågstrafiken. Likväl håller vi historiskt höga kundnöjdhetstal för vår verksamhet. Så sträck på er! Ni levererar en kollektivtrafik i världsklass, näst bäst i världen när oberoende bedömare mäter den och med en kundnöjdhet som år för år blir högre när regionens invånare själva får ge betyg.

År 2006 var det samlade betyget på kollektivtrafiken i regionen 64 procents kundnöjdhet. Nu har vi rört oss upp till 80 procent. Det har vi gjort steg för steg. Trots att vi haft en stark befolkningstillväxt och många utmaningar till följd av investeringar och annat så levererar vi mer och starkare resultat till invånarna, och det gillas. Den utvecklingen kommer att fortsätta under kommande år. Därför kan det vara viktigt att ha med sig att vi inte lever i ett vakuum, som jag brukar säga.

Hur står det då till med vår verksamhet? Är den konkurrenskraftig i förhållande till andra storstadsregioner? Vi kan titta på de andra två storstadsregionerna i Sverige, det vill säga Skånetrafiken och Västtrafiken i Västra Götaland, och konstatera att här får man mer trafik för mindre pengar än i någon annan storstadsregion i Sverige. Det är ett bra betyg, tycker jag, på en verksamhet som vi fortsätter att utveckla och som vi ska se till blir ännu bättre under kommande år. Det saknas inte utmaningar, men vi är på rätt väg. Nu fortsätter resan.

#### Anförande nr 125

Regionrådet Sjöström (S): Ordförande, ledamöter och åhörare! Stockholmsregionen är Sveriges tillväxtmotor. Här skapas årligen en tredjedel av Sveriges BNP, här finns en stor del av landets forskning och utveckling och här finns kunskapsintensiva företag och varuproducerande exportföretag. Regionen har en stark attraktionskraft, och under förra året växte vårt län med 36 000 nya invånare. Fram till 2030 beräknas vi bli drygt en halv miljon fler och 2050 1,2 miljoner fler. Det behövs på många sätt för att klara kompetensutvecklingen inte minst inom välfärdssektorerna och de kunskapsintensiva företagen. Rätt hanterat ger det möjligheter att bygga samhället mer resurseffektivt och klimatsmart. Rätt hanterat ger det möjligheter att skapa en mer sammanhållen och jämlik region.

Klimatfrågan är vår tids stora ödesfråga inför framtiden, och den avgörs här och nu. Vår förmåga eller oförmåga att hantera alla de viktiga beslut som måste fattas är avgörande för om vi ska klara miljö- och klimatmålen. Transporternas utsläpp är i dag en av de största utmaningarna, att minska utsläppen i tillräcklig omfattning. Inte minst handlar det om att på ett effektivare sätt kunna kollektivtrafikförsörja vår region. Därför blir en fortsatt utbyggnad och utveckling av kollektivtrafiken avgörande för att minska transporternas negativa klimatpåverkan i en starkt växande region.

Vår kollektivtrafik måste vara attraktiv, trygg och effektiv. Man måste kunna lita på kollektivtrafiken. Tåg och bussar måste komma i tid. Trängseln måste minska. Då kan fler ställa bilen hemma och välja att åka kollektivt.

När vi nu summerar 2018 finns det skäl att på många punkter vara positiv till utvecklingen i kollektivtrafiken — tunnelbanans pågående stora utbyggnad, Barkarby, Arenastaden, Nacka med elva nya stationer och nya Älvsjö—Fridhemsplan. 2,6 eller 70 000 fler reser med kollektivtrafiken en vanlig dag. Fordonsflottan är äntligen helt fossilfri, och inte minst har vi den personal som dagligen ser till att 860 000 resenärer kan göra 2,8 miljoner resor, ta sig till skolan, till jobbet och till fritidsaktiviteter.

Men det finns också en betydligt mer bekymmersam och allvarlig beskrivning av 2018 som riskerar den nödvändiga utbyggnaden och utvecklingen. Revisorerna framför i sin berättelse skarp kritik mot trafiknämndens verksamhet 2018.

De skriver följande: Nämndens långsiktiga ekonomiska styrning för en ekonomi i balans är otillräcklig. Nämnden behöver dels säkerställa en helhetsbild av de tillkommande investeringsbehoven, dels efterfråga underlag för bedömningar av de samlade ekonomiska

konsekvenserna ur ett längre tidsperspektiv. Revisionen bedömer att landstingsstyrelsens övergripande styrning inte säkerställt kontrollen av vård- och trafikinvesteringar. Slutligen skriver de: Vi bedömer att landstingsstyrelsen inte säkerställt en god ekonomisk hushållning på sikt.

Med andra ord verkar det enligt revisorerna som om varken trafiknämnden eller regionstyrelsen har kontroll över den långsiktiga ekonomiska utvecklingen.

När jag i förra fullmäktige ställde frågor till ansvarigt trafikregionråd om just detta avfärdades det med att revisorerna fått saken om bakfoten och inte förstod. Jag tycker snarast att den typen av försvar blir farlig och riskerar att negligera allvaret i situationen. Regionen står inför gigantiska trafikinvesteringar för att klara befolkningstillväxt och klimatåtaganden. Revisorerna hänvisar bland annat till trafikförvaltningens egen analys som nämnden inte fått ta del av och där det uttryckligen står att det ekonomiska resultatet för verksamheten i det längre tidsperspektivet riskerar att bli negativt. Revisorerna är tydliga i sin bedömning när de konstaterar att trafiknämndens bristande styrning av kostnadsutvecklingen har en väsentlig påverkan på hela regionens ekonomi. I sitt underlag till landstingsstyrelsens förvaltning inför budgeten för 2019 anger man att medan verksamhetskostnaderna ökar med i genomsnitt 2 procent ökar kapitalkostnaden i genomsnitt med närmare 6 procent per år.

Ledamöter! Det här är oerhört allvarligt. Läger man ihop det med den bristande styrningen över investeringar inom sjukvården riskerar det på lång sikt Region Stockholms ekonomiska stabilitet. Den moderatledda majoriteten framhåller gärna den goda ekonomin och det ekonomiska resultatet inom trafikverksamheten. Jag kan bara konstatera att av årets resultat på 581 miljoner är 337 miljoner försäljning av fordringar samt att kostnaden för den köpta trafiken blivit lägre. Det handlar om att bussar och tåg inte kommit i tid, viten som utdömts och brister av trafikleveranser vad gäller pendeltåg. Färre reste med färdtjänsten, men av vilka skäl, kan man fråga sig. Dessutom har vi kunnat konstatera att underhållskostnaderna blivit 173 miljoner kronor lägre.

Med andra ord: Sålta fordringar, inställda tåg, försenade bussar och bristande underhåll av rulltrappor och hissar lyfter trafiknämndens ekonomiska resultat för 2018. Det kan väl inte vara något att vara stolt över, för samtidigt sänker det kollektivtrafikens förtroende, vilket också syns i färre antal nöjda resenärer.

#### Anförande nr 126

Regionrådet T a m s o n s (M): Vi har precis hört företrädaren för det parti tala som var med och styrde den här regionen och vi hade en kundnöjdhet i kollektivtrafiken på 64 procent. De lämnade efter sig ett gigantiskt underskott.

Jag har ett par enkla frågor till dig, Jens Sjöström: Hur kommer det sig, utifrån den beskrivning du ger, att Socialdemokraterna anser att det finns mer pengar att spendera på investeringar, miljarder mer till trafikinvesteringar, än vad vi i det blågröna styret anser att vi har råd med, givet att vi tar ett långsiktigt ekonomiskt ansvar?

Och hur kommer det sig att du anser att det finns så gott om pengar att du i en debatt i förmiddags stod och sade att du ville ta pengar från det egna kapitalet och använda till varaktiga driftskostnadsökningar i 70–80-miljonersklassen i kollektivtrafiken? Hur kommer det sig, och hur rimmar det med din beskrivning av god ekonomisk hushållning och det resonemang du för?

En sak är säker: Vi vet vad Socialdemokraternas förslag innebär, och vi vet vad facit varit när de har styrt. Den erfarenheten räcker.

#### Anförande nr 127

Regionrådet S j ö s t r ö m (S): Tack, Kristoffer, för din fråga! Beträffande den debatt vi hade tidigare vet du mycket väl att förvaltningen räknade ut att det inte var några 80

miljoner utan 40 miljoner. Jag föreslog att man skulle göra en disposition i budgeten. Det resultat vi ser för 2018 visar att det utrymmet i så fall också fanns. Bland annat inbringades det av att man gjorde plus i statsanslagen för sommarlovskorten.

När det gäller de investeringar du hänvisar till lägger vi i vår budget, precis som ni i er, ett antal förslag som är välbalanserade. Bland annat lade vi ett antal förslag om uppdrag för att se över vilka investeringar för framtiden regionen behöver göra. Enligt vad jag kunde läsa i tidningen bara häromdagen har du gjort detsamma när det gäller att se över de tillkommande investeringarna i framtiden för tunnelbanan. Har du redan nu finansierat dem alla fullt ut? Är du klar med hur all finansiering av de lånen ska upptas?

#### Anförande nr 128

Regionrådet T a m s o n s (M): Så bra, Jens Sjöström, då har vi en samsyn i detta, att investeringar och vår förmåga att möta dem handlar om vad vi gör här och nu, att vi ser till att ha en varaktigt uthållig kostnadsökningstakt i vår verksamhet, att vi ser till att de investeringar som vi föreslår och fattar beslut om också har en medföljande finansiering. Det är så man skapar uthållighet i saker och ting.

Sedan utreds det en mängd olika saker som vi behöver ha koll på för framtiden och som så småningom till styckevis, eller inte till styckevis, kommer att bli verklighet. Så bedriver man en framgångsrik verksamhet, och det är så vi steg för steg ser till att den här regionen inte har en kundnöjdhet i sin kollektivtrafik på 64 procent och underskott i verksamheten utan klarar av att göra historiska investeringar för framtiden, fullt ut finansierade, samtidigt som vi har en historiskt hög kundnöjdhet i kollektivtrafiken och levererar goda överskott som lägger grund för framtiden.

#### Anförande nr 129

Regionrådet S j ö s t r ö m (S): Ekonomisk hushållning och en budget som går ihop har alltid varit en viktig fråga för Socialdemokraterna. Det hoppas jag gäller för alla här i salen.

Jag kan dock konstatera att Kristoffer Tamsons undviker den viktigaste frågan inte bara för dagen utan också för framtiden. I årsbokslut och årsredovisningar kan vi läsa om revisorernas kritik och kan konstatera att vi har ökade kostnader för kapitalinvesteringar, ungefär 6 procent, vilket inte är hållbart i längden. Revisorerna kritiserar det och menar att det på sikt kan riskera och underminera regionens hela ekonomi.

Dessutom är resultatet för 2018 ganska svagt eftersom det är fråga om tillfälliga intäkter, eller rättare sagt inställda bussar, problem med pendeltågens leverans med mera som gett viten och därmed förstärkt resultatet. Därtill kommer att man sålt fordringar på drygt 300 miljoner.

#### Anförande nr 130

K a r l H e n r i k s s o n (KD): Ordförande, ledamöter! Jag ska börja med att yrka bifall till regionstyrelsens förslag till beslut. Efter Kristoffer Tamsons excellenta genomgång av hur utvecklingen på kollektivtrafikens område sett ut de senaste åren kunde man möjligtvis tänka sig att det inte finns så mycket mer att tillägga i den här debatten. Men jag ska ändå försöka ge ett eget tillskott till den beskrivningen.

När jag passerade spärren i min hemort Skogås i morse, blippade mitt Accesskort och klev igenom tänkte jag på hur det såg ut för tolv år sedan. Kommer ni ihåg det? Jag kommer ihåg det väldigt bra eftersom jag vid den tidpunkten jobbade som spärrvakt på stationen i Skogås. Jag satt med en stämpel; kommer ni ihåg dem? Varje kvart skulle man trycka ett klick så att tiden på stämpeln gick framåt 15 minuter. I slutet av varje dygn satte man sig med en penna och petade på stämpeln för att byta datum på den. Man tryckte stämpeln på alla enkelbiljetter och andra biljetter som passerade spärren. Så såg läget ut i vår kollektivtrafik för bara tolv år sedan.

SL 2006 var längst bak i klassen, längst bak bland de olika trafiksystemen i Sverige och, skulle jag säga, i Europa när det gällde digitalisering och smarta betalningslösningar. Vi hade en mycket lång väg att gå. I dag är vi i ett radikalt annat läge, i en radikalt annan situation när man jämför oss med resten av världen.

När vi läser årsredovisningen kan vi se att kunderna från och med den 1 februari 2018 kan betala med betalkort på webbplatsen och i appen, eller betala med Swish. Vi har gått från att vara väldigt otillgängliga, väldigt krångliga, väldigt gammaldags till att bli moderna, till att bli digitala i vårt arbetssätt.

Och vi går vidare. Under 2018 började vi arbetet med att ta fram nästa generation av betalningssystem. Vi tycker att det är viktigt att det ska gå lätt att göra rätt. En av de viktigaste sakerna när det gäller att motverka fusk i trafiken och se till att vi får kontinuerligt ökade biljettintäkter, som ju är grunden till att vi kan erbjuda resenärerna ett bra trafiksystem, det är att vi hela tiden får in pengar, att vi har ett smart och välfungerade betalningssystem. Där kan vi vara stolta över det arbete som skedde under 2018. Det är en liten detalj i det arbete som pågår med att digitalisera, automatisera och elektrifiera trafiken, att ta SL in i framtiden på ett bra sätt.

Vi har flera gånger under dagen hört sägas att vi i UITP:s rankning redan i dag har det näst bästa kollektivtrafiksystemet i världen, men det betyder inte att vi inte kan och inte måste bli ännu bättre. Det måste vi bli hela tiden. Vi gör det arbetet, och jag är stolt över det. Tillsammans ska vi göra det arbetet ännu bättre under 2019.

Med de sekunder jag har kvar av talartiden vill jag passa på att tacka alla våra duktiga medarbetare. Naturligtvis har vi duktiga medarbetare inom alla områden — sjukvården, kulturen och så vidare — men jag vill framför allt tacka alla dem som arbetar inom kollektivtrafiken, i den egna organisationen på trafikförvaltningen men också hos alla våra underentreprenörer, som gör att vi kan erbjuda en bra kollektivtrafik till våra resenärer. Tack för ert viktiga arbete!

#### Anförande nr 131

Regionrådet S e h l i n (V): Fru ordförande, ledamöter! Vi har pratat om regionens stora överskott och att det till stor del beror på yttre faktorer. Det beror på ökade statsbidrag och ökade skatteintäkter, det är många som betalar skatt. Vi ser av prognoserna att det kanske inte kommer att se ut så vad gäller skatteunderlaget i framtiden. Vi har också diskuterat utjämningssystemet, och om förslaget om förändringar i det går igenom kommer vi att förlora mer pengar i framtiden. Även om Kristoffer visar siffror på trafikens kostnadsutveckling har vi en kostnadsutvecklingstakt i koncernen på 4,3 procent. Med våra volymer, 100 miljarder i omsättning, är det väldigt mycket pengar som försvinner eller som gör att våra verksamheter kostar mer.

Vi har också en stor konsultanvändning. Till och med på Nya Karolinska Solna där vi har anställningsstopp har vi fortfarande många konsulter. När det gäller våra infrastrukturutbyggnader är det till stor del konsulter. Man kan ha synpunkter på det. Det kan i många fall vara fråga om specialistkompetenser, men vi bygger tunnelbanan på lång sikt. Flera har redan nämnt att vi har en vision om en tunnelbaneutbyggnad som fortsätter. Det här är bara början, och då kanske den kompetensen ska finnas hos oss och inte bestå av konsulter.

När det gäller investeringar befinner vi oss på en topp i investeringarna både på vård- och på trafiksidan. Vi har Nya Karolinska Solna, som i stort sett är klart, men vi har också stora tunnelbaneutbyggnader och många investeringar i våra vårdutbyggnader. Vi har en uppbyggnadsgrad på 72 procent. Det är ganska lågt, skulle jag säga, med tanke på våra volymer. Det betyder att vi puttar våra investeringar framåt i tiden. Vi vet inte exakt hur det kommer att se ut på marknaden, men vi kan misstänka att det innebär fördyringar. Vi vet i dag att det är svårt med kompetens, att det är svårt att få den kompetens som behövs

på byggmarknaden, speciellt när det är så många olika investeringar samtidigt. Det gör att vi kan räkna med att det blir stora ökade kostnader.

Vi har också, återigen på koncernnivå, mål som vi ska nå. Den samlade bedömningen är att vi har nått 16 av våra 22 mål. Det handlar mycket om att ta oss ett steg längre fram och se hur vi klarar de stora utmaningarna för framtiden. Där kan jag säga att varken revisorerna, vi eller måluppfyllelsen visar att vi är duktiga på måluppstyning. Vi har heller inte indikatorer som är tillräckligt bra för att kunna se om vi är på rätt väg. Rent konkret når vi inte målet om regional utveckling, men inte heller når det gäller målet om tillgänglighet i vården och kollektivtrafiken skulle jag säga att våra indikatorer och målformuleringar är så tydliga att vi vet att vi verkligen är på rätt väg. Där har vi stora utmaningar framför oss.

Vi har olika sätt att se på styrning och ledning; det diskuterar vi hela tiden. Den blågröna majoriteten vill att vi inte ska styra och leda, utan det ska verksamheterna göra, men vi får tillbaka från verksamheterna att det inte är så lätt. Akutsjukhusen går med underskott, vartenda ett. Vad gäller trafikförvaltningen säger revisorerna att styrning, ledning, strukturer behöver förbättras. Vi klarar inte alltid våra upphandlingar. Vår trafikförvaltning är en upphandlande myndighet och ska ha specialistkompetens på det området. Men vi ser att det är svårt. Det är svårt att följa upp, och vi har en kostnadsökning som kanske inte är så stor som tidigare men fortfarande stor.

Vi har dessutom väldigt få egna investeringar i kollektivtrafiken. Vi har Stockholmsöverenskommelsen och Sverigeförhandlingen. Tyvärr är våra egna investeringar till stor del flyttade på framtiden, vilket får konsekvenser för resenärerna i dag då det är väldigt trångt och systemet hela tiden är på bristningsgränsen. Det gäller såväl trafikinformation och trängsel som känslan av att man inte vet hur länge det håller.

Jag skulle säga att det är bra med överskott. De pengarna behövs. Det behövs bättre ledning och styrning och ett politiskt ansvar när det visar sig att verksamheterna inte levererar. Vi har leveranskrav. Vi måste leverera inom både vården och kollektivtrafiken, och där måste vi bli bättre.

#### Anförande nr 132

Regionrådet N ä s s é n (M): Fru ordförande, fullmäktige! När vi nu debatterar årsredovisningen för förra året vill jag nämna det som vi tog upp tidigare, vikten av att kunna hålla isär att vi har problem och att saker också har fungerat bra, att vi har en nyanserad debatt. Låt mig ta upp två exempel från verksamheten inom vården under föregående år som vi kan vara väldigt stolta över men som kanske inte når ut till den breda allmänheten om man inte följer forskningstidskrifter och så vidare.

Ett nytt arbetssätt inom strokevården i Stockholm har minskat behandlingstiden för så kallad trombektomi, där man kan dra ut blodproppen. Man har förkortat behandlingstiden med ungefär en till en och en halv timme genom ett samarbete mellan ambulanssjukvården och den högspecialiserade vården vid Nya Karolinska. Nu sker ett arbete inom SKL för att föra ut dessa goda exempel till resten av landet.

Ett annat forskningsområde är immunterapi mot cancer. Det finns en forskande läkare på Nya Karolinska vid namn Mattias Carlsten som studerar en speciell form av vita blodkroppar som kan döda cancerceller. I en studie har över hälften svarat på behandlingen och en tredjedel blev så pass mycket bättre att de kunde genomgå en benmärgstransplantation som räddade dem till livet och har hållit dem friska. Det forskningsområdet har också kopplingar till förra årets Nobelpris i medicin.

Det är mycket värdefullt att vi här i salen känner till det när vi pratar med representanter för medier, med medborgare och med väljare eftersom man kan tycka att diskussionen om och bilden av Nya Karolinska kanske är lite ensidigt svart. Det är viktigt att även ha med oss dessa bitar när vi tittar tillbaka på året som gått.

Forskning och behandling som kan rädda människoliv är beroende av en stabil ekonomi, och som helhet har Region Stockholm en stabil ekonomi. Det saknas inte utmaningar. Framöver kanske det kommer förändringar i utjämnningssystemet som för Region Stockholms del motsvarar hela driften av Södertälje sjukhus. Men som helhet har vi en stabil ekonomi, vilket lägger en bra grund för nästa år.

Anförande nr 133

Regionrådet Alkurdi (S): Ordförande! Statens medicinsk-etiska råd kom för ungefär två månader sedan med en rapport om etik som styrmedel för politiken, alltså inte bara etik i samband med forskning med mera utan just för politiken. Det handlar om hur den etiska bedömningen ser ut i den konsekvensanalys som görs när man ska fatta diverse beslut. De tar upp Region Stockholm som exempel, även om de tittade på oss när vi ännu var landsting.

Det handlar om besluten inom primärvården, om att säkerställa en sammanhållen vård som utgår från patienten och inte utifrån hårdnackade ideologiska system som man klamrar sig fast vid. Det handlar om att säkerställa att man inte ska behöva korsa flera kommungränser för att komma till närmaste gynmottagning. Det handlar om barns och ungas psykiska ohälsa som ökar, hur vi ser till att de som har störst behov får den vård de behöver. Det handlar om att inte ha uppstyckad vård för våra äldre, att det finns allergivård och att idéburna organisationer kan vara med och utveckla vården. Det är sådant som politiken behöver göra etiska konsekvensanalyser av och säkerställa att det hela sker rätt och riktigt.

Landstingsrevisorernas rapport om patientstyrning lyfter fram många allvarliga brister i genomförandet och utvecklandet av vården enligt framtidsplanen, hur man i stället för att stärka primärvården kanske har bidragit till mer uppstyckad vård. De lyfter fram hur man säkerställer att forskning och utveckling hänger med när man flyttar ut vården från våra akutsjukhus. Därtill pekar de på att närakuterna inte haft det enhetliga uppdrag och innehåll som var tanken med dem när det beslutades om dem. Vissa av dem saknar tillgång till medicinsk service, det vill säga laboratorium och röntgen. Fyra av nio närakuter har inte lokalmässiga förutsättningar att ha observationsplatser i tillräckligt stor utsträckning. Det innebär att det blir svårare med direktinläggning på geriatriken. Andelen besök av äldre över 80 år på närakuterna ökade med endast 0,1 procentenheter 2018. 2017 var siffran noll procent.

Våra akutmottagningar är fortfarande, trots viss avlastning av närakuterna, extremt pressade. Det har vi diskuterat tidigare i dag. Akutväntetiderna ökade på i stort sett alla våra sjukhus under 2018. Därför är det problematiskt att närakuterna i endast liten utsträckning tar emot äldre patienter. Det leder till att våra akutsjukhus, akutmottagningar, får en ökad vårdtyngd. Det spelar egentligen ingen roll hur mycket vi pratar om att närakuterna avlastar, för det är stor vårdtyngd på våra akutmottagningar.

Det här kräver såklart ett omtag. Det hänvisas till det i årsredovisningen, att man ska säkerställa vårdbehovet efter hur den förändrade befolkningsutvecklingen ser ut.

Jag ska inte gå in på enskilda detaljer och statistik, det har påtalats tidigare, men den region som har de absolut bästa förutsättningarna i landet ska klara av att hålla vårdplatserna öppna, ska klara av att hålla väntetiderna på våra akutmottagningar nere. Väntetiderna ska inte bli längre. Man ska se till att avlastning sker. Det handlar inte om att politiken säger det, utan personalen ska verkligen märka av avlastningen. När politiken säger att vården ska vara tillgänglig då ska den också vara det, inte läggas ned på grund av att ett visst etableringsfrihetssystem innebär att vissa patienter kanske inte anses vara tillräckligt lönsamma med anledning av det postnummer de har. Vår region är den region i landet som har de absolut bästa förutsättningarna att skapa en tillgänglig vård, vård efter behov, och en sammanhållen vård.

Innan jag avslutar mitt anförande vill jag hänvisa till vårt särskilda uttalande som vi lade fram i regionstyrelsen.

#### Anförande nr 134

Regionrådet *Starbrink* (L): Ordförande! Det är anmärkningsvärt, Talla, att varje problem, varje brist, hänvisar ni till vårdval. Jag vill ta chansen och informera dig och många andra om vad vårdvalen betyder i form av avlastning för akutsjukhusen, i form av en möjlig förändring när vi går från att människor ska vara på akutsjukhus oavsett om de behöver de resurserna eller inte till ett stort och brett utbud med stor valfrihet utanför akutsjukhusen. Det är en fantastisk möjlighet, inte minst för äldre patienter som behöver ha en god och nära vård.

Det är också anmärkningsvärt att ni inte ser behovet av att låta fler aktörer vara med och bidra, till exempel när det gäller vårdval geriatrisk.

Våra närakuter, av vilka en del drivs av SLSO, andra av privata aktörer, har på den korta tid de funnits kunnat avlasta akutsjukhusen kraftfullt. Nu bygger vi ut dem ytterligare och knyter ihop dem med geriatriken. Det är en positiv utveckling.

#### Anförande nr 135

Regionrådet *Alkurdi* (S): Nej, det är inte bara vårdvalen som har skapat problemen inom sjukvården i vår region. Det är bristande ägarstyrning, bristande personalpolitik, att man inte säkerställer valfriheten för patienterna genom att se till att olika aktörer kan etablera sig på ett bra och behovsanpassat sätt i vår region i stället för att ge etableringsfrihet till vårdbolagen. Det är patienternas valfrihet jag värnar. Det är en god ägarstyrning jag värnar. Och det är en bra personalpolitik jag verkligen vill föra.

#### Anförande nr 136

Regionrådet *Starbrink* (L): Vi har utvecklat ägarstyrningen och fortsätter att göra det. Det är viktigt. Men när du säger att du värnar valfriheten för patienterna är det bara snömos. Du vill avskaffa valfriheten. Ni gick till val på att ta bort valfriheten i till exempel gynekologi, den mest intima vården. Där ska patienterna inte få välja, för där ska Talla Alkurdi tala om vart vi ska gå.

#### Anförande nr 137

Regionrådet *Alkurdi* (S): Det finns ingen valfrihet för kvinnorna i Nynäshamn. Det finns ingen valfrihet för kvinnorna i Haninge när vård läggs ned. Var finns den valfriheten? Jag vill se till att det finns aktörer i Nynäshamn. Jag vill se till att det finns gynnottagning i Haninge. Jag vill se till att det finns valfrihet för patienterna.

#### Anförande nr 138

Regionrådet *Nässén* (M): Fru ordförande! Jag vill instämma i Anna Starbrinks påpekande. Det är som i boken *1984*, ett slags nyspråk. Man talar sig varm för patienternas valfrihet när man egentligen vill lägga ned de möjligheter till valfrihet som finns. Vi hör också påståenden om att mottagningen i Nynäshamn, som drivs av Södertälje sjukhus, skulle vara hotad, ha ändrade öppettider och så vidare. Jag har talat med verksamhetschefen, och det är öppet en dag i veckan. Det ingår i uppdraget att driva den. Men när verkligheten talar emot måste man väl glida på sanningen, vilket är ett tråkigt sätt att debattera.

#### Anförande nr 139

Regionrådet *Alkurdi* (S): Jag möter patienter från Nynäshamn och Haninge som berättar hur mycket svårare det är för dem att besöka en gynnottagning, att få den gynnord de behöver. Det här handlar om kvinnors frihet som ni vill underminera när ni klamrar er fast vid ett ideologiskt styrmedel.

Tala med allergologerna! De säger att vårdval allergologi inte innebär någon valfrihet, tvärtom innebär det en nedmontering av allergivården. Vi har psoriasispatienter som tidigare sagt ja till vårdval men nu säger ett skarpt nej till det eftersom det innebär att idéburna verksamheter slås ut, den idéburna verksamhet som säkerställt att de fått den ljusbehandling som de behöver.

Det är inte valfrihet för patienterna ni värnar om. Om det är så, se då till att LOU-upphandla i stället. Det är en mycket bättre väg att säkerställa patientens valfrihet, inte vårdbolagens.

#### Anförande nr 140

Regionrådet N ä s s é n (M): Fru ordförande! Självklart är det patienternas valfrihet och tillgång till kvalitativ vård som står i centrum. Det tror jag gäller för alla partier här. Att påstå att målet skulle vara något annat stämmer inte. Vi välkomnar idédrivna vårdgivare, och vilka vårdgivare som helst, att delta i vårdvalen. Många mindre idédrivna verksamheter skulle inte klara av att delta i en LOU-upphandling. Det har de själva sagt. Det passar inte dem. Det blir ryckigt, för efter några år ska de göra om upphandlingen. Det är ganska tydligt här i salen vilka som står för patienternas och andra människors valfrihet.

#### Anförande nr 141

Regionrådet A l k u r d i (S): Jag skulle uppmana Tobias Nässén att ta kontakt med psoriasisföreningen och prata med dem om vad de tycker om vårdvalet. De säger att det innebär att de inte kan ha sin verksamhet i gång, vilket i sin tur innebär att många patienter inte kommer att få den ljusbehandling som de är i stort behov av.

Om ni värnar valfriheten för patienterna, om ni sätter den i främsta rummet, varför LOU-upphandlar ni då inte?

#### Anförande nr 142

Fredrik Wallén (KD): Fru ordförande, fullmäktigeledamöter och åhörare! Tiden går fort när man har roligt, eller tiden går i alla fall fort. Jag räknade just ut att för mig, som troligtvis ligger åtminstone ett kvartssekel från att bli ålderman i den här församlingen, är det femte gången som jag är med och debatterar en årsredovisning. Som sagt, tiden går fort.

Det som slagit mig från år ett och framåt är storleken på vår verksamhet, omfattningen, volymen. Då ligger det kanske i sakens natur när man pratar om årsredovisningen att vi som står vid rodret, vi som den här mandatperioden utgör en stabil majoritet av fullmäktigeförsamlingen, vi pratar om styrkorna. Oppositionen pratar om oken. Någonstans finns naturligtvis bägge delarna, men vi ska nog komma ihåg att i vår jättestora region överväger styrkorna.

Det finns saker att hantera. Jag som till vardags jobbar med färdtjänsten — även den verksamheten är jättestor i Region Stockholm i förhållande till övriga Sverige — får praktiskt taget varje dag möta medmänniskor som inte riktigt fått den hjälp som de har rätt till eller kan förvänta sig. De människorna måste man lyssna till och ta in feedback från för att vi ska kunna bli ännu bättre. Men vi måste komma ihåg att det ändå handlar om saker och ting som i det stora hela fungerar väldigt bra. Vi har förmånen att verka i en stark region.

Från det perspektivet ska man väl försöka blicka framåt lite grann, även om vi står och pratar om en årsredovisning. Oavsett om man är i opposition märker man — och än mera om man är i majoritet — i årets arbete att mycket bra som är på gång påbörjades under förra verksamhetsåret. Om jag återgår till mitt eget huvudsakliga verksamhetsområde, färdtjänsten och färdtjänstnämnden, kan jag säga att vi jobbar med upphandlingar som

initierades som en del i en långsiktig strategisk plan för att få en hållbar färdtjänst i vår region. Det skedde redan under 2018, i en del fall redan under 2017 och ännu tidigare.

Vi fick ett nytt färdtjänstavtal för färdtjänsttaxi som vi har mycket stora förhoppningar på och där vi lite försiktigt, för man ska inte börja utvärdera något efter fyra veckor, redan kan se förbättringar. Det initierades under förra året när en del av oss som då stod vid styråran, då vi i någon mån åtminstone fram till valet var i minoritet i den här församlingen, såg till att planera för. I årsredovisningen finns inte bara retroperspektivet, att titta i backspegeln. Om man tittar i årsredovisningen ser man att mycket rör framtiden, bra saker som vi beslutade om under föregående verksamhetsår och som vi de facto får nytta av under innevarande år.

Med detta sagt ska vi också komma ihåg hur stora vi är som arbetsgivare — och som uppdragsgivare. Jag vill gärna instämma i det som flera andra har sagt tidigare och rikta ett stort tack till alla våra anställda. Jag skulle dessutom vilja bredda det lite och rikta ett stort tack till alla våra underleverantörer som inom ramen för valfriheten, tillgängligheten, skapar den mångfald som vi vill ha i vår verksamhet. Vi tror att den blir bättre av det. Det innebär att man kan göra stora tjänster för regionen och regionens invånare utan att nödvändigtvis vara regionanställd. Man kan vara avtalspart med oss. Även de är värda ett stort tack.

Jag ska också lite grann ta upp den mjukvara vi har inom samverkansarbetet i vår region. Även där är vi störst. Jag vågar nog påstå att vi är störst i Sverige. Vi har ett samverkansråd för funktionsvariationsorganisationer. På regionstyrelsenivå har vi också ett pensionärsråd. Bägge dessa råkar dessutom ledas av en partikamrat till mig, Maria Fält. Hon är ordförande i råden. Det är något att vara stolt över, speciellt som det sipprar ned i organisationen. Det är inte alltid vi är helt överens i dessa råd. Jag träffar företrädare för många intresseorganisationer. De har många åsikter, tankar och idéer, och här finns ett forum för det. Vi behöver lite oftare komma ihåg att vi även i det avseendet är störst i Sverige. Jag har verkligen letat. Det finns ingen annan region eller någon kommun som har samverkan med olika viktiga organisationer i civilsamhället såsom vi har i Region Stockholm.

Vi har mycket att vara stolta över och mycket att se fram emot. Med det vill jag yrka bifall till regionstyrelsens förslag.

#### Anförande nr 143

J o n a s L i n d b e r g (V): Även jag är stolt över väldigt mycket i svensk sjukvård och i Stockholms sjukvård. Jag är väldigt stolt över att få jobba med sjukvårdsarbete på daglig basis. Det är fantastiskt att se hur överlevnaden i olika cancersjukdomar på tio år avsevärt har förbättrats, hur vi har lyckats korta ledtiderna för strokepatienter och hur vi har lyckats utveckla nya medicinska tekniker som gör att patienter som tidigare behövde opereras och ligga kvar på sjukhus i två veckor nu kan gå hem dagen efter. Jag är dock inte så stolt över hur vi styr sjukvården.

Till skillnad från er, ansvariga regionråd, har jag under tre års tid haft förmånen att jobba inom ett vårdvalssystem, ASIH, som ni gärna framhåller är ett av de bästa. Jag har under dessa tre år nog aldrig stött på någon som jobbar inom detta område som tycker att det här bör vara under vårdval. Alla skakar på huvudet och rynkar sin panna. Något som för mig är bärande i kritiken mot vårdvalssystem är att underlagen till att man fattar beslut om vårdval inte bygger på vad professionen och patienterna tycker eller på vad forskningen säger. Det är nog ideologerna på era partikanslier som har bestämt att det är så här vi bör bedriva sjukvård.

Jag är också jättestolt över den svenska hälso- och sjukvårdslagen. Den har fina skrivningar som vi alla är överens om, såsom att den som har störst behov av vård ska ställas främst i kön. Tyvärr tycker jag att man i dag ser att den är ganska tandlös. I och med etablerandet av lagen om valfrihet och allt fler upphandlingar kan man se hur den

grundläggande hälso- och sjukvårdslagen underordnas, vilket är beklämmande. Vad gör vi när olika lagstiftningar kommer i kontakt och konflikt med varandra?

Tillgängligheten och köerna till primärvården började faktiskt drastiskt sjunka redan innan valfrihetsreformerna kom 2008. Men efter det har det mattats av. När Riksrevisionen har frågat ansvariga läkare på olika kliniker i hela Sverige har man fått samstämmiga svar om att de upplever att lagen om valfrihet har försvårat möjligheterna att arbeta utifrån hälso- och sjukvårdslagens prioriteringsordning. Det är något vi bör ta i beaktande.

När det gäller vår årsredovisning konstaterar jag återigen att de indikatorer som vi använder för att mäta vården bedöms av revisorerna som väldigt svåra och inte helt tillförlitliga. Därför kan man inte bedöma om målet är uppfyllt.

Vi har en situation där egentligen hela omstruktureringen för framtidens hälso- och sjukvård saknar ett politiskt organ, trots att revisorerna i sina rapporter har påtalat detta flera gånger. Då går det heller inte att ta ett samlat grepp. Detta har dessutom orsakat att mycket sjukvård som nu skulle flytta från Karolinska inte har kunnat göra det då strukturen i fråga ännu inte finns på plats. Det har i sig förvärrat underskottet.

Detta går tillbaka till den tid då ni bestämde er för att driva igenom Nya Karolinska genom en OPS-upphandling och skapa en fristående NKS-förvaltning utan koppling till övrig sjukvårdsstruktur. Då skapade man en ö där en egen vårdplanering ägde rum, som sedan inte har jackat ihop med övrig hälso- och sjukvård.

Vi menar att det finns så mycket substantiell kritik i revisorernas granskning av exempelvis Karolinska sjukhuset som pekar åt fel håll. Trots att revisionsrapporter påtalat begynnande och aktuella problem har i princip allting gått i fel riktning. Man har riktat kritik mot ägarstyrningen och framför allt hur stora och viktiga upphandlingsbeslut nu fattas i informella rum i stället för i formella rum.

Vänsterpartiet menar att den ytterst ansvariga nivån för detta – regionstyrelsen – inte har kontroll över våra akutsjukhus och allra minst över Karolinska. Man har skrivit väldigt snäva omställningsavtal, som inte alls har underlättat för sjukhusen att öppna vårdplatser. Den nya formen av nivåstrukturering, med implementeringen av närakuter, innehåller dessutom brister, vilket revisorerna också påpekar. Talla Alkurdi tog tidigare upp detta.

Vi ser också att ni under fem års tid har slarvat bort en så viktig funktion som mobil röntgen. År 2014 röstade vi alla för att en utredning om detta skulle göras. Sedan bestämde ni i Alliansen att den skulle upphandlas i stället för att drivas i egen regi. En sådan åtgärd hade haft en otroligt central betydelse i dagens omstrukturering och nivåstrukturering av hälso- och sjukvården. I dag har vi ingen sådan verksamhet.

Anförande nr 144

**Britt-Mari Canhasi (SD):** Ordförande! Det är svårt att inte känna oro inför den verklighet som tränger sig på inom sjukvården. Nyheter om för få vårdplatser, personalbrist, stress och skenande kostnader syns alltför ofta. Under de senaste veckorna har vi sett rubriker om sjuksköterskor som överväger att lämna sina anställningar på grund av försämrade arbetsvillkor och sänkta löner. Även barnsjuksköterskor på Nya Karolinska har aviserat att de har allvarliga planer på att lämna sina yrken.

Välutbildad och rutinerad personal lämnar sina jobb, och professionen är orolig för att vården tappar i kompetens när en alltmer slimmad verksamhet sparar in på viktig fortbildning. Så länge regionens sjukhus tappar kompetent och erfaren personal hjälper det inte att fylla på med nyanställda. Alla rekryteringssatsningar slutar i bästa fall som ett nollsummespel.

Läkarförbundet varnar för att ett splittrat vårdval, som enbart ser till vårdbehov och inte tar hänsyn till utbildningsuppdrag, har lett till att Region Stockholm inte förmår att tillgodose det egna behovet av utbildade specialistläkare.

Antalet patienter som tvingas övernatta på akuten i väntan på en vårdplats har ökat, trots att färre kommer in akut till såväl Huddinge som Solna. Väntetiden på akutmottagningarna är ofta långa, och mer än var tionde blir kvar i över åtta timmar. Det är en hel arbetsdag. Orsaken till det förklaras ofta med att vårdplatser hålls stängda i brist på personal. Men hur anställer man fler i en verksamhet som ska spara och har infört anställningsstopp?

Akutmottagningarna sägs vara sjukhusets hjärta. Intensivvårdsakuten på Nya Karolinska, en avdelning som ska fungera som en spjutspets i det akuta omhändertagandet i regionen, tycks lida av hjärtsvikt. Svidande kritik riktas från Region Stockholms revisorer mot Karolinska universitetssjukhuset. Rapporten visar på fler anställda, färre patienter men mindre vård. Trots tillskott från regionen räcker inte de planerade besparingarna. Underskottet väntas nu uppgå till 1 ½ miljard, och sjukhuset måste spara ytterligare en halv miljard.

Det är inte bara ekonomin som kritiseras. Besluten är otydligt dokumenterade, protokollen är bristfälliga och kontrollen likaså. Bland annat har direktupphandlingar för mångmiljonbelopp av inte minst bemanningstjänster gjorts utanför ramavtalet under flera år. Därutöver har kontakterna mellan Karolinska, den dåvarande landstingsstyrelsen och förvaltningen sköts informellt. Under hela 2018 finns inga minnesanteckningar eller protokoll diarieförda hos vare sig sjukhuset eller förvaltningen gällande hanteringen av sjukhusets gigantiska underskott.

Hur ska Stockholms invånare kunna känna förtroende för politikerna och för ledningen av Nya Karolinska, och därmed hela vården, när brister som dessa konstant uppmärksammas? Det borde vara en självklarhet att beslut fattas med fullgott underlag och att de är väldokumenterade, oavsett om de fattas av tjänstemän eller politiker.

Jag hoppas att den grönbå majoriteten nu tar till sig av den hårda kritiken från revisorerna. Nuvarande ordning är inte acceptabel.

Anförande nr 145

Martina Mossberg (M): Ordförande, ledamöter, åhörare! Det är alltid spännande med årsredovisning. Det ger möjlighet att diskutera både högt och lågt, både ideologiska skillnader och, framför allt, det som har varit. Men i mångt och mycket handlar det om det som blir skiljelinjer mellan vad vi i allianspartierna och Miljöpartiet tycker och tänker och vilka problem som oppositionen ser. Det är spännande.

Absolut först i årsredovisningen, under förvaltningschefens kommentarer, står det på följande sätt: "Året har präglats av att på olika sätt möta behoven hos en kraftigt växande befolkning och att regionen måste rustas inför en fortsatt tillväxt. Ambitionen har varit att förena tillväxt med effektivitet så att skattemedel används på bästa sätt och att utveckla ledning och styrning för att göra detta möjligt." Det är väl detta, mina vänner, som är vår regions stora utmaningar just nu. Jag tycker att vi i dag kanske lite för lite har talat om grundförutsättningen för att vi ska klara av det som årsredovisningen inleds med, det vill säga ekonomin.

Det visar tydligt att det finns en ekonomi i balans. Vänstersidan menar att opåverkbara faktorer gör att det förhåller sig såhär. Ja, så kanske det är. I min hemkommun Haninge, som är S-styrd, är det ungefär samma sak. Under 2019 kommer det dock att bli svårt att klara av det hela. Tidigare har man lyckats. Där finns det dock ingen oro för det här. Man tutar och kör utan att vända på alla de stenar som vi i regionen har jobbat med, vilket jag tycker att man kan se i årsredovisningen. Vi funderar hela tiden på hur vi kan effektivisera och verkligen se till att vi möter människors behov. Vi måste nämligen ha en sjukvård och en kollektivtrafik som möter de behov som finns.

Vi har i dag hört om valfrihet och vad det kostar, men vi får höra väldigt få förslag om hur man skulle kunna lösa det hela. Vi har också hört tydliga skillnader hur man vill styra och leda. Det är alltifrån ambitioner från S och V att detaljstyra till vår idé om att styra på en strukturell nivå.

Grundförutsättningarna för att kunna möta framtidens behov är att vi hela tiden har koll på hur vi på absolut bästa sätt använder skattemedel så att de ger sådan effekt att människor kan möta en sjukvård och en kollektivtrafik som motsvarar de behov som finns i regionen. Detta genomsyrar också årsredovisningen.

Vi ska ha ordning och reda i finanserna. Det tycker jag att årsredovisningen visar. Sedan finns absolut utmaningar, och det finns också idéer om hur vi möter dem.

Bifall till regionstyrelsens förslag!

Anförande nr 146

**Jonas Lindberg (V):** Jag skulle vilja ställa en fråga till dig. Du sa att representanter för Vänsterpartiet och Socialdemokraterna har varit uppe i talarstolen och föreslagit detaljstyrning. Kan du ge ett exempel på ett detaljstyrande förslag som vi har talat om här i dag?

Anförande nr 147

**Martina Mossberg (M):** Jag tycker att det egentligen präglar allt det som både du och andra har framfört. Det handlar till exempel om det förslag som du tog upp angående ASIH och hur det skulle bli mycket bättre om regionen skötte det själv. Jag är inte hundra på att det är lösningen. Det finns säkert problem som behöver lösas i detta. Men frågan om huruvida regionen ska sköta detta själv eller inte löser inte denna problematik.

Anförande nr 148

**Jonas Lindberg (V):** Att föreslå att man ska styra ASIH på ett annat sätt är väl inte ett detaljstyrande förslag? Jag kan däremot ge dig en hel lista över detaljstyrande mekanismer som ni har byggt in i vårdvalssystemet och som driver personalen och cheferna till vansinne. Om du vill göra något åt detaljstyrningen kan du börja avveckla vårdvalen och i stället ge personalen frihet.

Anförande nr 149

**Martina Mossberg (M):** Andra förslag som har diskuterats i dag är hur vi ska rita en karta över regionen och pricka in exakt var olika vårdgivare ska finnas. Det är ett exempel på en detaljstyrning som jag inte är säker på gynnar människor och den valfrihet som människor förväntar sig att man ska ha 2019.

Anförande nr 150

**Robert Johansson (S):** Ordförande! Kära ledamöter och åhörare! Jag tänker tala om två saker. De är tämligen väsensskilda, men båda är otroligt viktiga: personal och klimatfrågor. Jag börjar med det sistnämnda.

Flera av siffrorna pekar åt rätt håll. Exempelvis minskar energiförbrukningen i våra fastigheter. Det är bra. Satsningar på energieffektivisering räddar vårt klimat. Investeringar kan dessutom i mångt och mycket räknas hem i minskade kostnader för den energi som vi fortsätter att använda. Det finns naturligtvis en del avskrivningskostnader kopplade till detta, men i stort sett är en energieffektivisering i fastigheter en ren vinst.

En annan siffra som dock är oroande är att utsläppen från tjänsteresor ökar. Den nagel- eller tabellbitande säger kanske att de sjönk mellan 2017 och 2018. Det är naturligtvis korrekt, men – håll i er nu, fullmäktige – de sjönk med bara, eller hela, 0,4 procent. Samma tabellbitande person torde också kunna notera att utsläppen för regionens tjänsteresor har ökat med 2 procent sedan basåret 2016. Med en uppskattad beräkning från 2011 är ökningen 8 procent.

Vi socialdemokrater föreslog förra året att tjänsteresor skulle diskuteras särskilt i miljöberedningen för att vi skulle kunna analysera orsakerna till dem och föreslå möjliga åtgärder. Detta röstades tyvärr ned. Jag hoppas nu att frågan kan återuppväckas.

Personligen – jag vill vara tydlig med att det gäller mig personligen för mitt parti har nog ingen åsikt i frågan – tycker jag inte att vi bör flyga på tjänsteresor som går till platser söder om Sundsvall, annat än möjligtvis till Gotland. Flyget dit är nämligen ibland mer miljövänligt än färjan. Om man ska vara för en förändring, herr ordförande, ska man också göra den förändring som man själv vill se. Jag lovar därför att jag under denna mandatperiod inte kommer att flyga söder om Sundsvall eller till Gotland, utom i det fall fartyt är mindre miljövänliga.

Låt mig nu tala om personalen. Det är mycket oroande att kostnaden för hyrpersonal ökar. I flera andra regioner, oavsett färg på den styrande koalitionen, minskar kostnaden för hyrpersonal. Något vi gör här är fel, och det borde den styrande koalitionen fundera över. Jag vet vad mitt partis lösning är, nämligen mer resurser till våra akutsjukhus för att kunna öka den egna bemanningen. Det handlar om högre löner för både undersköterskor och sjuksköterskor. Vi avsätter 1 miljard under fyra år i något som vi kallar akutsjukvårdslyft. Hälften av pengarna ska där vara öronmärkta till löner som fördelas genom förhandling mellan parterna på lokalt plan.

Ett annat stort bekymmer är bristen på specialutbildad personal. Jag är glad över att den blågröna koalitionen äntligen har insett det som vi har tjatat om i många år, det vill säga att satsa mer på fler AT- och ST-platser. Tyvärr finns det fortfarande inga ordentliga sanktioner mot vårdgivare som inte deltar i utbildningsuppdraget. Det blir, herr ordförande, tämligen komiskt när partier som ofta vill borga för lag och ordning inte straffar dem som struntar i att följa de krav som vi i åratal har haft i våra avtal.

Det är också glädjande att man som sjuksköterska nu kan specialistutbilda sig med bibehållen lön. Stort tack, regeringen, för dessa pengar! Utan dem tror jag inte att vi i regionen hade satsat så mycket som vi gör.

Låt mig sluta där jag började när det gäller personalen. Målet om att 2019 inte vara beroende av hyrpersonal är tyvärr långt borta.

Anförande nr 151

Regionrådet Eriksson (MP): Herr ordförande! Låt mig inleda min replik med att säga att du har läst statistiken om flygresor helt rätt, Robert. Jag tycker också att du i mycket drar rätt slutsats. Jag kan från majoritetens sida meddela att vi under hösten ämnar återkomma med en reviderad policy om tjänsteresor och hur vi ämnar hantera denna fråga i ett sådant dokument.

Jag kan visserligen känna sympati för din åsikt om att vi inte ska flyga vid tjänsteresor söder om Sundsvall, men det kommer i sig inte att ha någon avgörande skillnad för frågan. Den stora majoriteten av de klimatpåverkande tjänsteresor med flyg som görs görs till utlandet. De görs dessutom från ett specifikt sjukhus, nämligen Karolinska sjukhuset. Det handlar ofta om deltagande i olika former av konferenser eller om att genomföra operationer utomlands. I vissa fall får man kanske fråga sig om det är något som är nödvändigt och väsentligt för läkare X eller kirurg Y att delta i, och ibland är det kanske inte det.

Vi ska dock ha ett klart och tydligt regelverk. Vi har delvis redan i dag ett ganska tydligt regelverk om vilka färdmedel som personer anställda inom våra verksamheter ska använda sig av.

#### Anförande nr 152

Robert Johansson (S): Tack för svaret, Tomas! Man ska komma ihåg att det inte finns en enskild lösning på klimatkrisen. Varje flygresor vi avstår ifrån är viktig. Jag vet att det fortfarande förekommer att man gör flygresor mellan Stockholm och Göteborg.

Det är väldigt glädjande att höra att ni ämnar återkomma om detta i höst. Jag hoppas att ni så snabbt som möjligt även bjuder in de partier som inte tillhör den blågröna koalitionen i arbetet så att vi kan få en bred majoritet för en ny resepolicy.

#### Anförande nr 153

Samuel Klippfalk (KD): Herr ordförande! Vid årsredovisningar erbjuds ett bra tillfälle att stanna upp och blicka bakåt lite grann innan man fortsätter att åter titta framåt. När vi tittar tillbaka på 2018 kan vi se att det var ett händelserikt år. Vi har i regionen producerat mycket vård och har också kommit en bra bit på väg i utbyggnaden av tunnelbanan. I detta skede sker väldigt mycket arbete bakom kulisserna, och det syns inte riktigt ännu överallt i stadsmiljön.

Vi kan dock inte bara göra som vi har gjort tidigare. För om man gör som man alltid har gjort kommer man alltid att få det resultat som man har fått.

Varför kan vi då inte fortsätta göra som vi har gjort? Låt oss se på hur det ser ut på nationell nivå. I Sverige uppgår den totala vårdkostnaden till ungefär 450 miljarder kronor per år. Enligt den uppgift jag har fått bedrivs 40 procent av denna vård inte enligt bästa evidens. Ungefär en av fem äldre patienter läggs in igen inom 30 dagar efter att de har kommit ut från sjukvården. Detta leder till lidande för den enskilda patienten och utgör ett ineffektivt system för regionen. Sjukvårdens andel ökar för övrigt. Den uppgår nästan till 12 procent av bruttonationalprodukten och ökar som sagt. Vi kan alltså inte göra som vi alltid har gjort.

En väg framåt är innovation. Det kan handla om något så enkelt som att man arbetar på ett nytt sätt med nya arbetsprocesser men också med nya tekniska lösningar. Låt mig ta två konkreta exempel som vi har jobbat med under 2018. Vi har lanserat appen Alltid öppet med syfte att öka tillgängligheten till vården genom videomöten. Det är något som numera kan göras. Vi arbetar med artificiell intelligens, AI. Programmen har tränats att känna igen frakturer och kan göra bedömningar på samma nivå som tränade människor. Detta arbetar vi alltså redan med, och det frigör resurser för andra delar i vården.

Låt oss se framåt! Hur sätter vi patienten i centrum? Journalerna är ett viktigt verktyg. De ska vara tillgängliga. De ska bygga på ett nationellt system och ska byta vårdinformation över hela landet. Folk söker nämligen vård på olika håll i landet.

Nog om innovation. Jag vill också tala om något som vi enligt mig inte talar tillräckligt mycket om. I Uppsala stoppas företagsetableringar för att elnätet inte räcker till. Enligt en artikel i Bloomberg häromdagen har Sverige infört sin ansökan om ett eventuellt vinter-OS 2026 sagt att man kommer att säkra upp med reservkraft då man inte är säker på att den befintliga elnätsstrukturen räcker till. I Stockholm ser det tyvärr inte särskilt mycket bättre ut. Risken är stor att vi redan i år kommer att nå maxgränsen för vad våra nät klarar av att leverera. Vi behöver nya ledningar, inte nya skatter som tar bort ännu mer effekt.

Det tar dock kanske tio eller femton år att få nya ledningar på plats. Det blir överklaganden. Det krävs nätkoncessioner, och formella processer ska ske. Allt detta ska göras. Men vi måste därför arbeta för att en sådan planering ska komma igång. Samtidigt ropas det efter fler laddstolpar. Inget fel i det, men det måste också finnas infrastruktur för att leverera elen till stolparna. Där är vi på väg att nå en flaskhals.

Om vi inte arbetar aktivt med denna fråga kommer det både nationellt och regionalt att slå på tillväxten. Eftersom Stockholm är Sveriges tillväxtmotor kommer det att få stora konsekvenser för hela landet. Det kommer att bli svårt att genomföra alla nya infrastrukturprojekt. Exempelvis kan även den nya tunnelbanan påverkas av detta.

Självklart kan innovativa lösningar ge möjligheter som vi inte tänker på i dag. Men i väntan på det behövs en större medvetenhet. Jag hoppas att vi i alla delar av vår region, i olika nämnden och styrelser, kommer att arbeta med detta under det närmaste året för att ligga på när det gäller den nationella nivån så att de lagändringar och annat som behövs verkligen görs.

I och med detta vill jag yrka bifall till regionstyrelsens förslag.

Anförande nr 154

Lars Bryntesson (S): Ordförande! Jag är som sagt ny i församlingen och har med stort intresse tagit del av de inlägg och de många fina föredragningar som har gjorts. Jag vill gärna lyfta fram det som min egen gruppledare, Erika Ullberg, sade i början, nämligen att den här typen av diskussioner tjänar på att föras med en hel del ödmjukhet.

Jag tror att det är som flera i majoriteten har sagt: Det är väldigt bra att använda detta tillfälle till att lite grann reflektera över detta utifrån ett helikopterperspektiv. Gustav Hemming sade i sitt inledningsanförande att man kan se på en årsredovisning som att glaset är halvfullt eller halvtomt. Han valde att se det uppifrån, och man kan ju konstatera att uppifrån är det en del kvar innan man är helt nöjd och har glaset fullt.

Jag tycker verkligen att det finns skäl för er i majoriteten att lyfta fram många goda resultat på miljöområdet. Det finns framgångar för klimat, energianvändning, utsläpp, ekologisk mat och annat. Miljö och hållbarhet har gått framåt. Jag tycker att det är värt beröm även från vår sida.

Jag gillar också att många lyfter fram medarbetarna, de 45 000 personer som lägger sina liv och sitt engagemang på att göra vår verksamhet bra. Ella Bohlin lyfte fram detta och betonade just tillfället att reflektera och se vad som finns bakom siffrorna.

Vi ska vara stolta över det som sker inom vården, trafiken och kulturen, något som regionrådet Anna Starbrink betonade. Jag tycker också, Anna, att det finns framgångar som vi kan dela med dig och känna glädje över vårdens utveckling, inte minst avseende fördelningen mellan olika vårdformer och att man hamnar på rätt plats inom primärvården, akutsjukvården och annat. Det finns saker vi kan vara glada över.

Tomas Eriksson har en förmåga att gå ett steg ytterligare och kan fokusera på vilka utmaningar vi nu har. Det är kanske det allra viktigaste när man ska ta avstamp i en årsredovisning och se framåt.

Jag tycker egentligen att det blir bäst när man konstaterar vilka de riktiga problemen är. Som jag ser det finns det två problem, varav ett kanske inte riktigt står på dagordningen. Jag vill dock ändå passa på att lyfta fram det. Jag tycker att vi har problem med styrningen, och jag tycker att vi har problem med attityder.

När det gäller styrningen är det uppseendeväckande att vi återkommande får redovisningar som gör att håret på knoppen nästan raknar. Mitt hår är visserligen ganska rakt och kort, men det är svåra beskrivningar vi återkommande får ta del av. Det gäller inte bara Nya Karolinska utan också i andra sammanhang. Det präglas av informell styrning och bristande diarieföring. När man också i borgerliga tidningar läser att en professor säger att det påminner om en bastuklubb blir man självklart lite bekymrad.

Samma professor sade att det hela är allvarligt eftersom det ytterst handlar om insyn och lokaldemokratiska processer. Det är faktiskt precis detta det handlar om när det gäller

styrning. Styrning är inte enkelt; det är svårt. Det är därför det är så viktigt. Vi måste lägga kraft framöver på att utveckla styrningen. Jag tror att det är väldigt viktigt.

Det förhåller sig så, mina vänner, att på sikt har vi strukturellt sett ekonomiska problem. Vi kan diskutera om det beror på regeringen eller egen kraft, om det är trots eller tack vare vårdval och liknande. Detta hör till den politiska debattens villkor. Oavsett vad vi tycker om detta är det inte hållbart att kostnaderna ökar snabbare än intäkterna. Och detta är inget angrepp på någon viss politik, utan det är en verklighet som är gemensam för oss alla.

Särskilt problematiskt är det naturligtvis när detta sker i toppen av en högkonjunktur. Kostnaden för vårdvalet innebär en ökning med 6 procent och intäkterna ökar med 4 procent i dag. På sikt måste man, oavsett vad man tycker om olika saker, greppa detta.

Majoriteten väljer ofta att lyfta fram att det är tack vare vårdvalet som det går så bra. Jag är en stark anhängare av alternativa driftsformer. Det kommer ni att märka i andra sammanhang framöver. Men jag vill ändå påstå att det som gör att vi har bra förutsättningar i vår region är ett antal andra faktorer. Vi har starkast tillväxt i landet, och vi har högst skattekraft. Vi har unikt goda förutsättningar, framför allt på grund av vår täthet. Vi har dessutom högst skatt i landet. Det är klart att dessa fyra faktorer är helt avgörande för att bedriva en rationell verksamhet.

Låt oss ta detta med täthet, som vi ofta underskattar. Om vi hade haft samma befolkningstäthet i Sundbyberg som i Arjeplog skulle det ha bött en och en halv person i Sundbyberg. I Arjeplog hade det omvänt bött 67 miljoner. Man förstår att förutsättningarna att bedriva verksamhet skiljer sig avsevärt åt. Där tror jag att vi har en stor förklaring, som är betydligt större än vårdvalet.

#### Anförande nr 155

Regionrådet St a r b r i n k (L): Ordförande! Tack, Lars Bryntesson, för ett väldigt intressant och nyanserat inlägg! Jag tycker att du väcker intressanta tankar som vi behöver arbeta vidare med. Det gäller exempelvis kostnadsutvecklingen.

Jag kan känna att vi ibland fastnar i om det ska vara vårdval eller inte. En viktig fråga, där vi har haft en gemensam grundsyn, är att vi behöver utveckla den öppna specialistvården och att människor inte ska behöva komma till akutsjukhusen utan i stället få hjälp utanför. Jag tror att den inriktningen är rätt och riktig. Min slutsats av det är att då måste den delen av sjukvården, oavsett driftsform, få kosta mer för att vi ska kunna avlasta sjukhusen. När vi säger det är det ett sätt att gå back to basics och stå fast vid det som vi har varit eniga om, nämligen inriktningen för framtidens hälso- och sjukvård.

Jag tar till mig av det du säger, Lars, och tror att det finns mycket som vi framöver kan samverka om inom hälso- och sjukvården i Region Stockholm.

#### Anförande nr 156

L a r s B r y n t e s s o n (S): Tack, Anna, för ditt svar! Jag uppskattar det verkligen. Det är precis en nyanserad diskussion som denna som vi behöver.

Det finns en sak som jag inte hann säga i mitt inlägg och som knyter an till dig när det gäller att ha en debatt på de villkor du för fram. Det är för övrigt en stafettpinne som jag tycker att vi ska ta. Jag är bekymrad över att vi alltför ofta i denna sal har en attityd mot varandra som inte bygger på den försonlighet som du nu visar, utan som i stället bygger på att vi medvetet missförstår eller misstolkar varandra. Det här gäller inte minst vissa inlägg i dag när vi diskuterar årsredovisningen.

Att försöka leta efter motståndarnas svagaste argument i stället för att respektera de starkaste leder inte politiken framåt. Jag hoppas att vi kan få en attitydförändring framöver, och därför, Anna, välkomnar jag det du sade.

#### Anförande nr 157

**Benjamin Dousa (M):** Jag fortsätter väl i samma balanserade och nyanserade anda. Det är ju lite av min livsgärning.

Vi i denna församling har nu haft tolv år av överskott. Det har varit tolv år av ökade anslag och resurser till kollektivtrafiken liksom fler bussavgångar och tunnelbanestationer. När jag har lyssnat på denna debatt har det nästan låtit som om det vore en naturlag, att det alltid är såhär och att det alltid kommer att vara så för all evinnerlig framtid, oavsett vilken politisk majoritet eller riktning vi har.

Nyckeln i detta är dock ordning och reda och ansvar för skattebetalarnas pengar. Man måste fokusera på kärnverksamheten i stället för att hitta på nya, skojiga projekt som är dyra och kostar pengar. Bara 2019, i år, innebär denna politik 127 000 nya bussavgångar. Det är avgångar som är helt avgörande för att unga och vi som bor i ytterstaden ska kunna ta sig till skolan eller jobbet.

En fråga som ligger mig och mina väljare ute på Järvafältet extra varmt om hjärtat är såklart tryggheten. Den har under de senaste åren utvecklats i fel riktning i Sverige vad gäller skjutningar och brott, inte minst våldsbrott. Otryggheten, känslan av att vara utsatt, har också rört sig i fel riktning. Bara förra året kände sig 29 procent av svenska folket otrygga, en siffra som har gått upp från tidigare 25 procent. Samtidigt vet vi att polisen i den senaste budgeten nu får en neddragning på 232 miljoner.

Detta kan jämföras med politiken här i Stockholm. Vi framstår i detta avseende som en ljuspunkt i ett väldigt mörkt Sverige. Tryggheten i kollektivtrafiken ökar från 70 procent till 72 procent. Fler trygghetskameror sätts upp, och fler trygghetsvakter anställs. Det går i helt motsatt riktning jämfört med det nationella planet.

Det är ingen naturlag att det fungerar så väl eller att kollektivtrafiken och tryggheten får mer pengar, utan det beror på politiska prioriteringar. Tänk om Region Stockholm i stället hade styrts av Socialdemokraterna i Dalarna! Hur mycket mer resurser hade tryggheten, busslinjerna och tunnelbanan i så fall fått? Det hade blivit betydligt mindre.

Om det är fler som plankar och om man tillåter mindre reklam och dessutom prioriterar fel blir det också mindre pengar till det som vi alla tycker är absolut viktigast här i Region Stockholm. Vi behöver därför ha fokus på kärnverksamheten och ha ordning och reda på skattebetalarnas pengar. Det är nyckeln till att det går bra för Stockholm. Det är definitivt dock ingen naturlag.

#### Anförande nr 158

**Staffan Norberg (V):** Ordförande, fullmäktige! Anställda och fackförbund vittnar om en verksamhet i sönderfall. Att från regionledningens sida öka kontrollen och kraven på en ekonomi i balans hjälper föga så länge sjukhusen är systematiskt underfinansierade. Det är två väldigt viktiga frågor som vi i Vänsterpartiet tar upp i vårt särskilda uttalande i regionstyrelsen.

Vi ska redan under dagordningspunkterna 17 och 18 vid dagens sammanträde diskutera granskningsrapporter av olika slag – det gäller inte minst NKS – liksom ansvarsfrågor. Vi från Vänsterpartiet återkommer då.

#### Anförande nr 159

**Fredrik Saweståhl (M):** Ordförande! Miljööredovisningen visar att Region Stockholms övergripande miljöpåverkan fortsätter att minska. Vår klimatpåverkan har minskat med 45 procent sedan 2011. Det här är mycket glädjande siffror. Särskilt glädjande är det också att energianvändningen, det vill säga omställningen av våra fastigheter, har minskat med 9,5 procent och att andelen ekologiska livsmedel nu uppgår till 41 procent. Allt detta är resultatet av målmedvetna och ambitiösa politiska prioriteringar för bättre klimat och miljö.

Vi genomför nu en omfattande omställning av kollektivtrafiken, och gör det med stor framgång. Vi är kreativa och innovativa på detta område. Vi bejakar också digitalisering och innovation över hela linjen för att prioritera miljö och hållbarhet. Vi är på rätt väg, men vi får inte stanna.

Jag har under de senaste dagarna haft nöjet att gå igenom nomineringarna av dem som i morgon kan bli belönade av miljö- och hållbarhetsberedningen med årets miljöpris och de andra priser som vi delar ut. Det har varit en väldigt intressant läsning. Jag kan konstatera att vad dessa medarbetare har gjort har lett till stora framgångar, stora förändringar och stora, positiva miljö- och hållbarhetsresultat.

Det är den kreativiteten och innovationskraften och den förmåga som vi inom politiken har att bejaka denna kraft som gör att vi kommer att kunna lösa dessa utmaningar och se till att Region Stockholm når sina mål. Vi är på rätt väg, och vi har en tydlig ledartröja i miljö- och hållbarhetsarbetet. Jag kan lova att den blågröna koalitionen inte kommer att stanna upp.

#### Anförande nr 160

Lars Rådén (M): Ordförande, fullmäktige! Jag vill börja med att rikta ett stort tack till alla de tjänstemän som har varit med och tagit fram denna väldigt omfattande årsredovisning. Den ger en god överblick till oss förtroendevalda om den omfattande verksamhet som bedrivs i Region Stockholm.

Till att börja med vill jag säga att vi här kan utläsa att vi har en ekonomi i balans, och det är en förutsättning för att vi ska kunna utveckla vården, kollektivtrafiken och kvaliteten i våra verksamheter. Det är glädjande att se.

Som sjukvårdspolitiker här i landstinget vill jag lyfta fram det goda arbete som utförts inom målområdet Vård i tid. Vi kan här se att vi når målet för andelen patienter som får vård i tid hos husläkaren. Vi når målet och ökar också lite grann när det gäller andelen som får träffa en specialist inom den tid som vi har satt som mål. Däremot ser vi att det finns mer att göra avseende väntetiderna för behandling. Vi når här inte målet, trots att det blev en ökning under föregående år.

Jag lyfter fram dessa exempel eftersom jag tycker att det är väldigt viktigt att vi som är förtroendevalda och jobbar inom hälso- och sjukvården följer tillgängligheten och hela tiden strävar efter att området ska lyckas bättre. Hela tiden måste vi höja kraven på tillgänglighet och jobba för att de för varje år blir bättre och bättre. Den vårdgaranti som vi utfäster måste vara vår utgångspunkt, och vi får inte vara nöjda förrän alla får vård i tid.

Inom detta målområde är det även väldigt viktigt att utläsa det som har med närakuterna att göra. Där har utvecklingen varit fantastiskt viktig. Vi har i väldigt många år jobbat med att hitta metoder för att kunna avlasta akutmottagningarna. Alldeles för många patienter kommer dit, och det leder till långa väntetider för patienterna men också till en svår arbetssituation för dem som jobbar där. Det har varit ett ständigt problem.

Vi kan här utläsa att vi når ett mycket gott resultat. Nära hälften av alla besök som tidigare skedde på akutsjukhusens akutmottagningar går nu genom de nyetablerade närakuterna. Jag tycker att denna utveckling är fantastisk, och vi måste förvalta detta så att utvecklingen fortsätter framöver.

Jag vill rikta ett stort tack till alla de vårdgivare som har varit med och bidragit till en god vård i tid och alla de medarbetare som genom hårt arbete har lyckats med dessa mål.

**Michaela Haga (C):** Herr ordförande! Liksom mina koalitionskollegor vill även jag framhålla regionens arbete. Mycket är på gång inom både hälso- och sjukvårdsområdet och kollektivtrafiken. Det sker en historisk utbyggnad av kollektivtrafiken.

Jag vill som tidigare talare också rikta ett tack till alla medarbetare inom förvaltningen som levererar alla tjänsteutlåtanden till politiska beslut, till alla medarbetare inom verksamheterna och till de utförare som finns inom Region Stockholm. Utan dem skulle utvecklingen stanna.

I vår region bor närmare en fjärdedel av Sveriges befolkning. Det ställer krav på välfärden men också på den regionala infrastrukturen. För att få ned biltrafiken behöver kollektivtrafiken byggas ut. Det görs, och det görs som aldrig förr. Vi har utbyggnad av tvärbana och tunnelbana och upprustning av befintliga banor. Dessutom väntas fler bussavgångar, även med fokus på de tvärgående förbindelserna. För att vi ska kunna färdas mellan regionens olika stadsdelar är detta nödvändigt. Vi behöver kunna ta oss mellan arbetsplatser och bostadsområden. Vi behöver åka till fritidsaktiviteter och kunna nå service och handel.

Regionen har lyckligtvis börjat föra en dialog med kommunerna om att tidigarelägga Sverigeförhandlingens tre objekt. Det är endast om en utveckling av bostäder och infrastruktur går hand i hand och med jämna steg som vi får en region som håller ihop. Genom att tänka nytt när det gäller hur kollektivtrafiken ska finansieras och byggas, det vill säga tack vare Sverigeförhandlingen, omvandlas öde stationer till att bli levande, och hållbar statsutveckling börjar nu ske på riktigt.

Pendelbåtar börjar också bli en del av vardagen. De har börjat användas mer frekvent för dagliga persontransporter. Sjötrafiken skapar nya resmönster, och vattenvägarna börjar användas som de gjorde tidigare. Skärgårdstrafiken möjliggör även för bofasta i skärgården att ha en fungerande vardag. Deltidsboende kan komma ut till sina fastigheter, och besökare kan åtnjuta några av de vackraste platserna i vår region.

Trots allt bra som görs behöver vi dock arbeta mer för att resenärerna ska känna sig trygga i kollektivtrafiken. Under 2018 gjordes en hel del: fler kameror, ordningsvakter och trygghetskampanjer. Krafttag behöver också tas för att pendeltågen ska komma i tid. På de staplar som Kristoffer tidigare visade kunde vi se att vi har nöjda kunder inom kollektivtrafiken. Men just stapeln för pendeltågen utmärker sig. Den behöver bli högre.

I stort uppnår dock kollektivtrafiken målen om att leverera både attraktiva och effektiva resor. Vi mäter attraktivitet, kundnöjdhet och effektivitet i parametrar såsom andel förnybar energi, kostnad per personkilometer och antal påstigande liksom att kollektivtrafikens andel av de motoriserade resorna ska öka.

Som ordförande i sjötrafikberedning och utskott finns det mycket att glädjas över. Vi har med marginal uppnått målen avseende nöjda resenärer. Inte mindre än 96 procent av skärgårdsbåtsresenärerna är nöjda. När det gäller pendelbåtsresenärer är siffran 97 procent.

Även omställningen till fossilfritt går åt rätt håll och följer den drivmedelsplan som är fastställd. Just nu är tillgången och prisutvecklingen inte på vår sida, men vi står fast vid att 50 procent av drivmedlen ska vara förnybara 2019–2020 och 90 procent till 2021.

Antalet resenärer inom kollektivtrafik på vatten har också ökat, och det har ökat med 6,6 procent. Nu åker alltså 4,2 miljoner resenärer med någon av våra pendelbåtar. Inom skärgårdstrafiken är siffran 1,8 miljoner. Sjötrafiken har som mål att bli fullt tillgänglig till år 2030. Det finns en del att jobba med, men det sker en inventering. Äldre fartyg renoveras. Ett nytt fartyg, Yxlan, är helt byggt enligt de riktlinjer som har satts upp för tillgänglighet.

Under 2018 har ett SL-kortsförsök gjorts. I går kunde man läsa nyheten om att detta kommer att bli permanent, vilket är mycket glädjande. Sjötrafiken bidrar till att målen uppfylls i regionen.

Jag yrkar bifall till regionstyrelsens förslag.

#### Anförande nr 162

Regionrådet S v e n o n i u s (M): Herr ordförande! Tack, fullmäktige! Det förefaller som att vi nu är på väg in för landning efter en lång diskussion om årsredovisningen. Jag hoppas att vi också tar med oss ett lärande.

Det jag tycker är viktigt och som jag tar med mig från debatten är det som Lars Bryntesson talade om härifrån talarstolen, nämligen att oppositionen inte bara ska uppmärksamma det som inte fungerar. Jag kan lova att vi inte bara ska uppmärksamma det som faktiskt fungerar. Vi strävar hela tiden efter att synliggöra också det som skaver för att vidta åtgärder och se till att vässa hela vår verksamhet till fromma för medborgarna. Vi ska se till att vi får pang för pengarna. Jag tycker att det är väldigt viktigt att lyfta fram det som fungerar väl, samtidigt som vi inte får sopa problemen under mattan.

Här inne i salen har vi haft olika tendenser. Vi har ofta lyft upp problemen, och mycket blir nattsvalt. Det tror jag är skadligt, för nyanser är det som ofta stämmer bättre med sanningen. Vi måste beakta det som jag försökte säga tidigare under frågestunden i dag, nämligen att det vi säger här påverkar personalens självuppfattning och stolthet över sitt arbete. Och om det är någonting som jag verkligen vill förmedla är det min djupa tacksamhet och stolthet över det arbete som anställda i vår region gör. De ska självklart också ständigt arbeta med förbättring, utveckling och lärande så att vi hela tiden vässar verksamheten och levererar lite bättre.

I dagarna blev professor Jan-Inge Henter på Karolinska publicerad i den högt rankade internationella tidskriften Blood. Där presenterade han och hans kollegor riktlinjer för barn som har en ganska ovanlig defekt i regleringen av immunförsvaret. Innan deras forskningsresultat kunde gå över i verksamheten överlevde noll procent av barnen med denna effekt. Nu kan 60 procent av de drabbade barnen överleva, och det sker tack vare den forskning och den vård som bedrivs på Nya Karolinska.

Detta säger jag apropå att vi faktiskt behöver diskussionerna för att vi ska komma framåt och se till att verksamheten ständigt blir bättre. Vi har otroligt mycket att vara stolta över.

#### Anförande nr 163

L a r s B r y n t e s s o n (S): Ordförande! Jag hade inte tänkt begära ordet, men eftersom Irene omnämnde mig vill jag ändå ta tillfället i akt och säga något.

Jag blev väldigt glad över det du sade, Irene. Jag tror att om vi har omsorg om de verksamheter som vi i medborgarnas tjänst ska ansvara för måste vi ha en attityd som är konstruktiv. Jag menar verkligen att om vi alltför mycket har fokus på konfrontation i negativ bemärkelse är det inte bra. Det är bra med konfrontation om den syftar till att tydliggöra och tydligt redovisa politiska alternativ. Det tycker jag att vi överlag är duktiga på. Men när det handlar om att lägga ord i munnen på varandra, medvetet misstolka och missförstå och ständigt leta efter meningsmotståndarens svagaste punkt och inte respektera de starkaste argumenten är det dåligt.

Jag säger detta då jag har ytterligare ett argument i detta sammanhang, som jag tror är väldigt viktigt för oss. Vi utgör Sveriges näst största parlament, och vi är viktiga som förebilder för många andra människor som väljer att lägga tid på engagemang och politik som de tror på. Det innebär att vi också måste visa att vi respekterar varandra. Om vi inte gör det utan ägnar oss åt annat – spelet – göder det politikerföraktet, undergräver demokratin och bäddar för helt andra krafter än dem jag tror att vi står för.

Med det sagt: Jag har betalat min förstamajnål helt själv. Den kostade 40 kronor. Leif och Benjamin kan också få köpa om de vill.

## **§ 74 Revisionsberättelser och granskningsrapporter för landstingsstyrelsen, övriga nämnder, bolag m.m. och för kommunalförbundet Sjukvård och omsorg i Norrtäljes verksamhet år 2018 samt ansvarsprövning**

Förste vice ordföranden: Under denna punkt är det dags för revisionsberättelser och granskningsrapporter för landstingsstyrelsen och övriga nämnder, bolag med mera och för Kommunalförbundet Sjukvård och omsorg i Norrtäljes verksamhet år 2018 samt ansvarsprövning.

Vi hoppas att ni har noterat att det i de handlingar som är utsända finns en liten rättelse från revisorernas rapport på s. 7. Detta finns i handlingarna i läsplattan.

Under denna punkt finns anledning att säga något om jäv och reglerna för ansvarsprövning, eftersom vi nu ska hantera revisionen. Om man är jävig och önskar byta till en ersättare är det nu man ska göra det.

Vid fullmäktiges behandling av revisionsärenden är kommunallagens bestämmelser om jäv tillämpliga. Generellt gäller hinder på grund av jäv för den som är redovisningsskyldig att delta i fullmäktiges handläggning av fråga om ansvarsfrihet. Detsamma gäller närstående till redovisningsskyldiga. Ledamöter och ersättare i nämnder och styrelser är redovisningsskyldiga till landstingsfullmäktige. Dessa får därför inte delta i fullmäktiges handläggning av ärenden om ansvarsfrihet för egen del och för den egna nämnden. En ledamot eller ersättare får inte delta oavsett om han eller hon tjänstgjort vid nämndsammanträden under granskningsperioden. Enskilda förtroendevalda kan, om kritik mot dem framkommer, delta i fullmäktiges överläggningar när revisionsberättelsen över den verksamhet som de har ansvar för behandlas. Ordförande och vice ordförande i en nämnd får också delta i fullmäktiges överläggning när verksamheten inom den egna nämnden behandlas.

Utöver detta vill jag säga att vi brukar ha den praxis att vi i protokollet med automatik noterar det slags jäv man har för sina respektive nämnduppdrag. Man behöver inte anmäla det själv, utan det görs generellt för alla som deltar under dagens sammanträde.

Vi brukar lämna ordet till våra revisorer, och först till revisorskollegiet. Eftersom dess ordförande, Lars Joakim Lundquist, inte är närvarande kommer ordet i stället att gå till dess vice ordförande, Kenneth Strömberg. Han är dessutom ordförande i revisorsgrupp 1.

Anförande nr 164

Kenneth Strömberg (-): Ordförande, fullmäktige! Som ordföranden redogjorde för är jag som sagt ordförande i revisorsgrupp 1 och vice ordförande i revisorskollegiet. Därför tänkte jag börja med att med några svepande ord säga något om vår funktion och hur vi jobbar. Skälet är helt enkelt att det finns ganska många nya ledamöter eftersom mandatperioden är ny. Jag tänkte därför kanske uppta er tid lite extra mycket, förutom att jag ska redogöra för ställningstagandena i fråga från revisorsgrupp 1.

Vårt att poängtera är att vi har vårt uppdrag från er, alltså från fullmäktige. Ytterst kan man se vårt arbete som medborgarnas demokratiska instrument för granskning och kontroll av regionens verksamheter. Den övergripande uppgiften för oss är att granska hur nämnder och styrelser inför fullmäktige ansvarar för hur de själva, anställda och uppdragstagare genomför verksamheter.

Uppdraget är dock bredare än det man normalt hör när man hör ordet revision. De flesta förknippar nog ordet revision med den ekonomiska sidan. I vårt uppdrag har vi också att granska verksamheterna. Vårt att påpeka är att vi i vårt dagliga arbete tar hjälp av olika

auktoriserade revisorer när det gäller att göra den så kallade basgranskningen. Vi har således ett vidare perspektiv i vårt arbete.

Formellt granskar vi, som kommunallagen anger, att nämnder och styrelser har en ändamålsenlig verksamhet. Vi utgår då från fullmäktiges mål, beslut och riktlinjer samt de föreskrifter som gäller för verksamheter, att verksamheterna genomför sin verksamhet på ett ekonomiskt tillfredsställande sätt och att det sker med en tillräcklig intern kontroll. Det är något som vi brukar återkomma till i våra revisionsberättelser. Slutligen granskar vi naturligtvis att nämnderna har upprättat rättvisande räkenskaper.

För bolagen görs bedömningarna av räkenskaperna av de auktoriserade revisorerna. Som lekmannarevisorer i bolagen kompletterar vi den auktoriserade revisorns granskning så att den motsvarar granskningen i en nämnd. Vi finns alltså med i bolagen, men vi lämnar inga revisionsberättelser. Vi lämnar i stället så kallade granskningsrapporter.

Vi har nu avslutat revisionen av 2018 års verksamheter och har lämnat underlag för att ni här i salen ska kunna ta ställning till om varje enskild nämnd ska beviljas ansvarsfrihet eller inte. När det gäller bolagen ligger ansvarsprövningen hos bolagsstämorna. I era läsplattor finns vår sammanställning av hela årets granskning, som vi kallar Regionrevisorernas årliga redogörelse. Där hittar ni våra revisionsrapporter och granskningsrapporter men också de sakkunniga revisorernas sammanfattning av granskningen.

Årsrapporterna finns på regionens webbplats, och där finns även de större granskningar som vi gör löpande som vi årligen presenterar i projektrapporten och tillställer er med jämna mellanrum.

Ett nyhetsbrev från oss läggs också löpande ut på era läsplattor när vi är klara med våra projekt. En kort sammanfattning av projektet 2018 finns på slutet i vår årliga redogörelse. I redogörelsen som finns på era läsplattor finns på s. 7 en översikt över våra bedömningar för varje nämnd och styrelse enligt trafikljusmodellen. Där har också ordföranden nämnt att det finns en korrigerings Tryckfelsniss har varit i farten.

Innan jag går in på våra bedömningar vill jag också förklara att vi använder begreppet lands-tinget, landstingsfullmäktige och landstingsstyrelsen eftersom vår granskning avser år 2018. När vi talar om tiden från den 1 januari 2019 så använder vi de nya namnen.

Nu ska jag lämna den inledande beskrivningen av vårt arbete och i stället gå in på revisors-grupp I:s ställningstaganden och de bedömningar vi har gjort. Jag är alltså ordförande i revisorsgrupp I.

Revisorsgrupp I granskar landstingsstyrelsen, LISAB, det vill säga moderbolaget för lands-tingets aktiebolag, internfinans, alltså vår bank, samt tillväxt- och regionplane-nämnden.

Den kritik som vi från revisorsgrupp I riktar mot verksamheten år 2018 gäller främst lands-tingsstyrelsen. Landstingsstyrelsen har ansvar för styrning, samordning och uppföljning och ska ha uppsikt över övriga styrelser och nämnder samt ansvarar tillsammans med LISAB för ägarstyrningen av bolagen. Vi bedömer att det verksamhetsmässiga resultatet inte är helt tillfredsställande.

Landstingsstyrelsen skriver själv i årsredovisningen att målet om regional utveckling inte går att mäta. Vi anser att det finns fler mål som är svåra att mäta, och därmed är måluppfyllelsen också svår att bedöma. Det gäller målen för hälso- och sjukvården, det gäller målen för kollektivtrafiken och hållbar verksamhet som mina kollegor senare här i dag kommer att ge exempel på.

Detta beror på att indikatorerna som ska mäta målen ibland är för få, eller tillsammans bara mäter en del av målen. Vi bedömer att landstingsstyrelsen och övriga enheter inom revisionsområdet I även för 2018 har uppnått de ekonomiska resultatkraven. Ekonomin för år 2018 är alltså i balans.

Vi ser ändå med oro på den långsiktiga ekonomiska utvecklingen för regionen och frågan om en ekonomi i balans på längre sikt. Våra skäl till att vara oroade är följande. Investeringarna ökar mycket kraftigt de senaste åren. Vi bedömer att kontrollen över investeringsvolymerna behöver stärkas eftersom omfattande investeringar innebär ökad belastning på ekonomin under lång tid framöver. Landstingsstyrelsen har i sin övergripande styrning inte lyckats minska de kommande årens investeringar enligt fullmäktiges uppdrag vilket vi menar är mycket allvarligt.

Den övergripande styrningen har inte heller säkerställt kontrollen av vård- och trafikinvesteringar. Landstingsstyrelsen har inte heller lyckats dämpa kostnadsutvecklingstakten enligt fullmäktiges intentioner. Resultatet för enskilda år under en högkonjunktur som år 2018 kan klaras genom ökade skatteintäkter, men den långsiktiga kostnadsutvecklingen inom verksamheterna kommer att vara avgörande för regionens framtid.

Vi skriver därför i vår revisionsberättelse att landstingsstyrelsen inte säkerställt god ekonomisk hushållning på sikt och att landstingsstyrelsens långsiktiga ekonomiska styrning bedöms som otillräcklig. I övrigt bedömer vi att samordning, styrning och intern kontroll inte är helt tillräcklig och behöver stärkas inom flera områden. Det gäller bland annat ägarstyrningen.

Vi bedömer att ägarstyrningen för att bland annat ansvar och roller ska bli tydligare. Till exempel är det väsentligt att regionstyrelsen tydliggör hur begäran och tillskott från en nämnd eller en styrelse ska hanteras för att det inte ska uppstå otydligheter.

Ett annat viktigt område som jag vill peka på är Framtidens hälso- och sjukvård som revisionen löpande har granskat sedan starten. Under år 2018 har vi konstaterat att det inte finns något politiskt organ, tyvärr, som har en samlad bild av utvecklingen av Framtidens hälso- och sjukvård. Detta är allvarligt eftersom det politiska ansvaret för styrningen av uppdraget förutsätter kontinuerlig uppföljning och återrapportering av hur arbetet fortskrider.

Vi har under året också påbörjat en granskning av programmet framtidens vårdinformationsmiljö, och den granskningen kommer att pågå till dess att programmet avslutas. Vi bedömer att landstingsstyrelsen inte har tydliggjort ansvarsfördelningen och dess slutstrukturer i det programmet.

Vi menar att det finns ett antal risker som måste hanteras i projektet, och även den framtida organisationen av FVM-förvaltningen måste lösas. Som ni vet har regionen svårigheter med kompetensförsörjningen inom många områden. Vår granskning visar att det pågår ett ambitiöst arbete med en mängd olika aktiviteter i syfte att regionen ska vara en attraktiv arbetsgivare.

Vi bedömer att regionstyrelsens styrning och uppföljning kan stärkas för att bättre stödja nämndernas och styrelsernas arbete.

Ordförande, jag vill också påpeka en del saker rörande våra granskningar av informations-säkerhet inom Karolinska Universitetssjukhuset, Stockholms läns sjukvårdsområde och hälso- och sjukvårdsnämnden. Vi menar att det är av stor vikt att alla verksamheter kommer i gång med systematiskt informationssäkerhetsarbete. Det är alltså viktigt att det sker en systematisk uppföljning av informationssäkerheten hos de privata utförarna.

Avslutningsvis bedömer vi att landstingets årsredovisning för år 2018 i allt väsentligt är upprättad enligt god redovisningssed och ger en rättvisande bild av det gångna årets verk-samhet.

Vi föreslår att landstingsstyrelsen och tillväxt- och regionplanenämnden därmed beviljas ansvarsfrihet för år 2018.

Anförande nr 165

Hans-Erik Salomonsson: Revisorsgrupp II, som jag är ordförande i, granskar hälso- och sjukvårdens samtliga nämnder och styrelser, det vill säga hälso- och sjukvårdsnämnden, patientnämnden, SLSO, de fem akutsjukhusen, AISAB, folktandvården och Stockholm Care.

Bland de nämnder och styrelser som ingår i revisionsområde II och som inte har uppnått fullmäktiges ekonomiska resultatkrav finns Ambulanssjukvården i Storstockholm AB, Danderyds sjukhus AB och Stockholm Care AB. Det ekonomiska och verksamhetsmässiga resultatet i dessa bedöms sammantaget som inte helt tillfredsställande.

Södersjukhuset AB och SLSO uppnår inte helt sina resultatkrav men avvikelserna är i förhållande till omsättningen relativt små.

När det gäller Karolinska Universitetssjukhuset bedöms det ekonomiska och verksamhetsmässiga resultatet sammantaget som otillfredsställande. Det beror framför allt på att avvikelsen gentemot resultatkravet är betydande och uppgår till 852 miljoner kronor. Dessutom är det verksamhetsmässiga inte helt tillfredsställande på Karolinska Universitetssjukhuset. Det är framför allt det övergripande målet om vård i rätt tid som inte nåtts.

För år 2018 riktar vi även allvarlig kritik när det gäller den interna styrningen och kontrollen på Karolinska Universitetssjukhuset och bedömer den som otillräcklig. De effektiviseringsåtgärder som har vidtagits har inte varit tillräckliga och ger inte en anpassad kostnadsökningstakt på sikt. Karolinska avvaktar med beslut om nödvändiga åtgärder som därmed blivit försenade.

Vi menar även att otydligheterna i Karolinskas rapportering och beslutsunderlag till nämnden har försvårat ekonomistyrningen och uppföljningen av den ekonomiska utvecklingen. Vi lämnar nu liksom för år 2017 allvarlig kritik mot Karolinska även när det gäller upphandlingar. Vi konstaterar i vår revisionsberättelse, trots den allvarliga kritik som jag nu redogjort för, att flertalet av ledamöterna tillträtt i maj år 2018. Vi revisorer avstår därför från att rikta anmärkning mot ledamöterna i nämnden för Karolinska Universitetssjukhuset för år 2018.

Målet för verksamheten inom hälso- och sjukvårdsnämnden har delvis uppnåtts för år 2018, och vissa förbättringar har skett jämfört med år 2017. Vi menar ändå att hälso- och sjukvårdsnämnden behöver fortsätta att utveckla indikatorer för att fullt ut kunna mäta uppfyllelsen av fullmäktiges mål. Till exempel finns bara tre indikatorer vardera för fullmäktiges mål säker vård och målet effektiv vård. Dessa indikatorer täcker inte målet fullt ut.

Den interna styrningen och kontrollen inom hälso- och sjukvårdsnämnden är inte helt tillräcklig, vilket beror på flera saker. Upphandlingsverksamheten och informations-säkerheten är exempel på områden där fortsatt förbättringsarbete behövs.

När det gäller framtidens hälso- och sjukvård har vi i flera projekt sett att nämnden behöver ta aktivt ansvar för de bärande idéerna, nämligen utvecklandet av en nätverkssjukvård där det akuta omhändertagandet är en viktig del.

Vi har under år 2018 granskat patientstyrningen och har konstatera att vårdnivåerna inte är enhetliga och att de ekonomiska incitamenten inte tillräckligt tydliga för att styrningen av patienterna till rätt nivå ska fungera. Det finns heller inte något beslutat sätt att mäta och följa utvecklingen av effektivitet och produktivitet i sjukvården trots att ett av målen i Framtidens hälso- och sjukvård är effektivare vård.

Den interna styrningen och kontrollen inom SLSO är inte helt tillräcklig. Liksom tidigare pekar vi på att det ekonomiska beroendet av hjälpmedelverksamheterna behöver minska. Andra områden visar brister i informationssäkerhet, förberedelse för kris- och katastrofberedskap samt hanteringen av upphandlingar över direktupphandlingsgränsen.

Avslutningsvis bedömer vi att räkenskaperna är rättvisande i samtliga nämnder och styrelser inom revisionsområde II. Vi föreslår att alla nämnder inom revisionsområde II beviljas ansvarsfrihet för sin verksamhet under år 2018.

Anförande nr 166

Turid Stenhausen: Jag har under år 2018 varit ordförande för revisorsgrupp III som granskar trafikorganisationen, Locum, kulturnämnden och Medicarrier.

Vi bedömer att alla av oss granskade nämnder och styrelser har nått fullmäktiges ekonomiska resultatkrav. När det gäller de verksamhetsmässiga målen för trafikorganisationen har de till största delen uppfyllts. Andelen nöjda resenärer både i den allmänna kollektivtrafiken och i kollektivtrafik på vatten ligger över målet. Andelen resenärer i färdtjänsten är däremot strax under målet.

Vi menar att trafiknämnden måste fortsätta att utveckla indikatorer för att på ett bra sätt kunna mäta fullmäktiges mål. Till exempel finns bara två indikatorer för att mäta fullmäktiges mål för en tillgänglig och sammanhållen region. Dessa indikatorer täcker inte målen.

Vår bedömning är att samtliga nämnder och styrelser inom revisionsområdet III har ett tillfredsställande verksamhetsmässigt resultat. Vi riktar liksom tidigare kritik mot trafiknämnden och SL för brister i den interna styrningen och kontrollen. Vi ser dock positivt på att nämnden kontinuerligt genomfört förbättringar. Det har dock även i 2018 års granskning framkommit områden där åtgärder behöver vidtas. Jag ska ge några exempel.

Fortfarande finns behov av att stärka kontrollen och styrningen över trafikverksamhetens långsiktiga ekonomiska utveckling. Nämnden behöver ha en helhetsbild av tillkommande investeringsbehov och efterfråga underlag för att ta ställning till de samlade ekonomiska konsekvenserna av investeringsbeslut i ett längre tidsperspektiv.

De samlade effekterna behöver vidareförmedlas till regionstyrelsen och till regionfullmäktige. Vår granskning i flera projekt visar att detta brister i dag. Utöver detta anser vi också att nämnden ännu inte åtgärdat flera av våra viktiga rekommendationer när det gäller bristande informationssäkerhet, skal- och tillträdesskydd, brandskydd samt den interna kontrollen inom biljettsystemet.

Vi bedömer därför att den interna styrningen och kontrollen för trafikorganisationen, utifrån den granskning som genomförts av revisionskontoret och den auktoriserade revisorn, sammantaget inte är helt tillräcklig. Övriga verksamheter som granskats av revisorsgrupp III bedöms ha tillräcklig intern styrning och kontroll. När det gäller räkenskaperna är de rättvisande och sakliga.

Vi föreslår slutligen att alla nämnder inom revisionsområde III beviljas ansvarsfrihet för 2018.

Anförande nr 167

Gabriel Kroon (SD): Tack för ordet! Sverigedemokraterna kommer att avstå från att delta i besluten på båda punkterna.

Anförande nr 168

Catarina Wahlgren (V): Ordförande, fullmäktige! Vi vill härmed tacka revisorerna för det arbete som de har lagt ned och för de rapporter som vi har fått ta del av. Utifrån det underlag som presenterades här kan vi nu bara konstatera att vi instämmer i den allvarliga kritik som har riktats. Vi har därmed kommit fram till en annan slutsats än vad revisorerna har, och har följande förslag till beslut.

Vänsterpartiet föreslår regionfullmäktige att besluta att inte bevilja ansvarsfrihet för landstingsstyrelsen och styrelsen för Karolinska sjukhuset, att bevilja ansvarsfrihet för övriga nämnder och styrelser i revisorsgrupperna I–III samt för förbundsdirektionen för Kommunalförbundet sjukvård och omsorg i Norrtälje för verksamheten 2018, att uppdra åt regionens ombud att vid respektive bolagsstämma rösta för att styrelsen och den verkställande direktören beviljas ansvarsfrihet för 2018 års verksamhet.

Anförande nr 169

Regionrådet Ullberg (S): Det är väldigt oroande läsning i både granskningsrapporter och revisionsberättelser från revisorerna. Jag vill hänvisa till vårt särskilt uttalande som ledamöterna också kan ta del av via läsplattorna nu.

## **§ 76 Överlämnande av delrapport som avser genomlysning av Nya Karolinska Solna-projektet**

Anförande nr 170

Regionrådet Ullberg (S): Fru ordförande! För mig börjar det bli dags att summera fyra år som gruppleadare och oppositionsråd och andre vice ordförande i landstingsstyrelsen och regionstyrelsen. Det är klart att när man är i opposition kan det bli lite frustrerande ibland att inte alltid få gehör för alla kloka idéer som den socialdemokratiska gruppen framför, men här vi faktiskt fått igenom någonting. Det var vi som tog initiativ till den här gedigna granskningen.

Det har varit fantastiskt roligt att se forskarnas och skribenternas resultat. En delrapport har vi fått tidigare, och nu får vi i ett sammanhang flera delar. För mig känns det lite som något bestående, konkret resultat av det som man har drivit. Det är klart att det här också knyter an till det motstånd som Socialdemokraterna hade mot hela OPS-upphandlingen. Vi röstade nej år 2008, vi röstade för att den skulle avbrytas år 2009 och vi deltog inte i tilldelningsbeslutet i maj 2010.

Forskarna visar i sina delrapporter att det här var ett politiskt drivet projekt, att det hände något efter maktskiftet 2006, och den samsyn som fanns bröts.

Jag vill egentligen bara säga att det här är intressant. Rapporterna omfattar väldigt många sidor, men det här gör också att andra kan läsa och lära och förhoppningsvis inte begå misstag som har begåtts i den här salen tidigare.

Med detta yrkar jag bifall till Socialdemokraternas förslag till beslut som alltså är att ta emot dessa delrapporter, men vi känner att vissa nyanser i det politiska tjänsteutlåtandet inte stämmer överens med verklighetens formuleringar.

Anförande nr 171

Regionrådet Svenonius (M): Fru ordförande, fullmäktige! Det här är en väldigt intressant delrapport som Stockholms universitet lämnar. Jag är väldigt glad över att vi förra våren fattade beslut om att genomföra ett så noggrant forskningsprojekt för att

dokumentera vad som genomfördes, och verkligen blicka bakåt för att dra lärdomar framåt av ett så gigantiskt projekt som Nya Karolinska är.

Jag är glad i dag, Erika, att du också uppskattar djupet och bredden i Stockholms universitets genomgångar, för nu tror jag att du ser att detta är på riktigt. Jag minns våra samtal och jag minns också när vi fattade beslutet och ni från Socialdemokraterna ville ha ännu en revision i stället. Jag var ganska påstridig och ville få en mer forskningsmässig genomgång av hela NKS-projektet, för det förtjänar verkligen det.

Det här är på många sätt ett unikt projekt, och det har redan från början präglats av det djupaste av samförstånd till att det var mindre samförstånd runt just OPS-lösningen ett tag för att slutligen återigen präglas av samförstånd vid beslutets stund.

I en hel del av det som rör det här samförståndet som rådde före OPS och sedan även efter besluten tror jag att vi behöver ta lärdom av. Det gäller alla politiker från alla partier i det här huset. Man måste lära sig att man, när man genomför stora projekt som påverkar en verksamhet, när man både ska bygga en ny byggnad och genomföra verksamhetsförändringar så kan man aldrig genomföra det hela över huvudet på dem som är satta att sköta verksamheten. Det kan man inte göra över huvudet på en styrelse, på sjukhusledningen i det här fallet eller på medarbetarna. Då tappar man nämligen hela grunden för förändringen och man får ett enormt motstånd.

Jag tror att en hel del av de bekymmer som vi har drabbats av under genomförandet, inflyttningen och driftsstarten av sjukhuset faktiskt hänger ihop med bristfälligt inflytande i den tidigare processen för de anställda vid sjukhuset. Man har helt enkelt inte känt sig vara med, det här har inte varit deras projekt.

Jag tror att jag har sagt i den här talarstolen förut att ett betydligt mindre sjukhusprojekt som har skett också, det är den nya behandlingsbyggnaden i Södertälje. Där blev det helt annorlunda, för där involverades personalen alla nivåer, och man lade inte makten i en separat organisation långt bort med en särskilt idé om att de som jobbar inte skulle få vara med och påverka. Tvärtom, där fick alla vara delaktiga. Alla kände också delägarskap i den nya byggnaden, i driftsättningen och i frågan om hur arbetet skulle bedrivas. Jag tror att det är en av de viktigaste lärdomarna vi kan dra, samt att aldrig ha en liten särorganisation på det här sättet.

Jag skulle kunna prata mycket, mycket längre om detta. Jag har naturligtvis läst både den förra rapporten, som kom förra våren, och den här med stort intresse. Jag har varit engagerad i Nya Karolinska-frågan långt innan jag kom hit. Det kanske var en av de saker som bar mig hit till den här talarstolen, halvt ofrivilligt dessutom.

Med detta yrkar jag att vi tillstyrker regionstyrelsens förslag till beslut!

Anförande nr 172

Gabriel Kroon (SD): Tack för ordet! Jag vill börja med att välkomna rapporten och tacka det tidigare fullmäktige som valde att genomföra detta mycket intressanta initiativ, just att man låter genomföra en akademisk, oberoende, neutral granskning för att förstå var det gick snett, vad vi kan förbättra för framtiden men även hur det kan förbättras generellt i Sverige.

Det är också intressant hur de här rapporterna kan belysa fenomen från lite andra håll. Jag tänkte betona ett perspektiv här, just det socialdemokratiska perspektivet och kanske deras perspektiv på vilket ansvar de faktiskt hade i hela den här processen. Det har ju framkommit väldigt mycket tydligare i och med den här rapporten, i varje fall för min del.

Som vi alla har hört har ett av Socialdemokraternas och Erika Ullbergs paradornummer under den senaste mandatperiod, men även i valrörelsen, varit att kritisera NKS-processen och i synnerhet OPS-finansieringen. Man har beskyllt Alliansen helt och hållet för att vara ensamma skyldiga för hela NKS. Och just för att belysa politikernas ansvar i

regionfullmäktige är det väldigt intressant att läsa vad rapporterna har kommit fram till. För till skillnad från vad Socialdemokraterna och Ullberg har fått det att framstå som, eller försökt att få det att framstå som, så framkommer det tydligt här att det var ni som möjliggjorde att OPS-uppdraget och genomförandet av NKS blev möjligt och blev verklighet.

Ni ställde er positiva, eller i alla fall indirekt positiva, till det år 2010. Ert stöd blev därmed direkt avgörande för projektets och finansieringens genomförande, vilket därmed ordagrant faktiskt framkommer i den här rapporten. Och jag ska citera: "Om inte den styrande majoriteten i landstinget hade kommit överens med oppositionspartierna hade den enda möjliga alternativa utvägen varit att avbryta upphandlingen helt och hållet..."

Det här låter inte för mig som om det vore Alliansens ensidiga förehavanden, utan det låter som att Socialdemokraterna var högst delaktiga i den process som ni nu kritiserar. Sedan dess har ni även slagit er för bröstet för att ha omförhandlat vederlagen, det vill säga byggkostnaden, under förhandlingen år 2010 för NKS.

Någonting som jag inte hört er lyfta lika ofta är att det var era omförhandlingar som öppnade upp för de kritiserade tilläggsavtalen, om dörrar som kostade miljoner och med klädhängare för tiotusentals kronor. Inte bara var ni avgörande för att OPS-finansieringen blev verksamhet och att NKS blev verksamhet, ni bär också huvudansvaret för kostnadsökningarna självfallet tillsammans med Alliansen.

Nu gläder det mig, slutligen, att vi har den här akademiska genomlysningen som inte bara påpekar det som vi redan vet men också det som vi inte redan visste och lyfter upp saker i nya perspektiv. Exempelvis lyfter det upp Socialdemokraternas stora inflytande i hela NKS-paketet.

Återigen är Sverigedemokraterna det enda riktiga oppositionsparti som inte har varit inblandade i NKS över huvud taget.

#### Anförande nr 173

Regionrådet Ullberg (S): En lögn blir inte sann bara för att den upprepas från en talarstol. Men det som är intressant här är att du har lyckats hitta ett ställe i dessa hundratals forskningssidor, Gabriel, där det står precis det du sade. Det var sant. Citatet var korrekt. Det står längst ned på s. 45 i en av delrapporterna.

På ungefär alla andra sidor i alla andra delrapporter står det om just det politiska prestigeprojektet att det var en politisk vision, att det var politiskt ensidigt beslutat och att initiativet tagits av den styrande Alliansen som startade upphandlingen år 2008 då vi röstade nej, som fortsatte år 2009 när vi yrkade att vi skulle avbryta det hela eftersom det bara fanns en anbudsgivare och som ensamma stod för tilldelningsbeslutet i maj 2010.

Det stämmer att Ilija Batljan som ny gruppleadare 2010 tog initiativ till vad han, tror jag, då upplevde var ett försök att förbättra en redan ingången affär. Han försökte göra någonting bra av det som redan var beslutat av Alliansen.

Andra får bedöma om det var rätt eller fel, men det fanns alltså absolut ingen som helst enighet om OPS-upphandlingens samtliga delar.

#### Anförande nr 174

Gabriel Kroon (SD): Tack så mycket för ordet! Kul att du instämmer i mina synpunkter och kul att du bekräftar mina perspektiv och kul att vi nu har fått det här konkreta resultatet från rapporten om hur avgörande ditt parti och dina ledamöter i fullmäktige faktiskt var i hela NKS-arbetet!

Även om Alliansen initierade det, även om det är de som ska ha det huvudsakliga ansvaret så var det tack vare dig och dina partikamrater som det här möjliggjordes. Det är värt att ha i åtanke när ni står och kritiserar Alliansens förehavanden i dag.

Anförande nr 175

Regionrådet Ullberg (S): Jag vill bara påminna om att vi har hört väldigt kloka ord här inne i dag, bland annat från en stenograf och även från folkvalda, som har talat om oron för den populism och den tid som vi lever i när halvsanningar eller uppenbara lögners förs fram.

Jag måste verkligen vädja till dig, Gabriel, och säga att om du verkligen vill vara seriös i NKS-diskussionen så läs då protokollen och håll dig till sanningen! Det där pratet övertygar kanske dina väljare, men det är faktiskt helt sjukt att vi socialdemokrater, till och med efter det att regionfullmäktige har fått de här fyra delrapporterna, ska behöva försvara hur vi röstade och hur vi yrkade när det finns protokollfört.

Det är bara gå till sanningen och till historien.

Anförande nr 176

Gabriel Kroon (SD): Jag beklagar retoriken som framförs i den här salen nu faktiskt. Jag har läst rapporten, jag har läst alla rapporter. Jag har läst dem så noga så jag har läst varje mening och varje ord. Det är där det har framkommit hur det egentligen har förhållit sig, vilka partier som har varit inblandade.

Jag tycker ju att väljarna om någonting bör få veta vilka aktörer det är som har varit delaktiga i det här.

Anförande nr 177

Jonas Lindberg (V): Den här delrapporten är ju jätteintressant! Jag tänker så här, Gabriel Kroon. Gör som vårt parti, bjud in de här forskarna till en föreläsning för ert parti och ställ de här frågorna till dem, för det har vi gjort. Vi har ställt alla frågor om hur vi agerade, hur Socialdemokraterna agerade och hurdan var oppositionen mot det här. Du kommer att få ett helt annat svar än det som du har trollat fram i de citat som du nu lägger fram här.

Men jag undrar om du har läst protokollen. Dem har nämligen jag med mig. För en gångs skull är jag så trött på den här diskussionen så det är dags att sätta stopp för den. År 2008, om du kan tågordningen, Gabriel, så vet du att det var då man för första gången fattade beslutet om att det här skulle göras med OPS. Då ser man att det finns ett förslag till beslut där landstingsstyrelsen yrkar på OPS-avtal och att det ska göras om det finns konkurrens.

Här nere på bilden ser du att Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet reserverade sig till förmån för vårt förslag om en samverkansentreprenad.

Sedan kom ett nytt förslag till beslut år 2010, ett så kallad tilldelningsbeslut, där man återigen yrkar bifall till landstingsstyrelsens förslag. Det är alltså att avtalet ska tillfalla Skanska Infrastructure Development AB och Innisfree Limited. Reservationer: Socialdemokraterna, Vänsterpartiet, Miljöpartiet reserverar sig mot fullmäktiges beslut. Det finns även särskilda uttalanden som du kan läsa.

Sedan kommer ytterligare ett beslut, nämligen det här som är ett nytt tilldelningsbeslut som Ilija Batljan förhandlade fram i juni 2010. Där väljer alla partier att sluta upp bakom en besparingsåtgärd på 6–9 miljarder. Vi lägger ett särskilt uttalande där vi bland annat skriver att "Fortfarande kvarstår det faktum att förväntad konkurrens inte har uppnåtts och avkastningen till aktieägarna är fortfarande alltför stor. Hela processen kring OPS-upphandlingen har dessutom visat att OPS och demokrati inte går att förena."

Vi har under hela processen lagt förslag som syftar till att avbryta upphandlingen och i stället genomföra en samverkansentreprenad. Dessvärre har dessa förslag fullständigt nonchalerats från den borgerliga majoriteten.

Det finns alltså mycket starka – både ekonomiska och demokratiargument för att inte använda sig av OPS-upphandlingar vid stora sjukvårds- och infrastrukturprojekt i kommuner och landsting. I det här fallet har vi redan förlorat striden om OPS och väljer därför att medverka till en räddningsaktion av skattebetalarnas pengar. Vänsterpartiet har inte nu och kommer inte heller i framtiden att förordna användandet av OPS-upphandling. Detta gäller oavsett vilken politisk majoritet som styr Stockholms läns landsting.”

Jag förstår att du ljugar om det som har stått i de här protokollen och hittar på. Det som jag tycker är synd är om den borgerliga majoriteten eller Irene Svenonius säger att det rådde samförstånd i de här frågorna, för det fanns inget samförstånd. Ni kommer inte att kunna hitta det i något material från tidigare perioder här i fullmäktige. Det kan vi åtminstone konstatera.

#### Anförande nr 178

Gabriel Kroon (SD): Jag vill reda ut några oklarheter som jag tror har uppkommit här. Vi ifrågasätter inte ert agerande år 2008. Vi ifrågasätter inte ert agerande i början på 2010. Vi ifrågasätter det sista agerandet som skedde i synnerhet från Socialdemokraterna 2010 och delvis från er sida då ni valde att omförhandla och slutligen gå med på OPS.

Problemet är att det var någonstans då, inte ert agerande tidigare utan ert agerande 2010, som gjorde projektet möjligt. Den kritik jag just framförde med argumentationen att det var tack vare det socialdemokratiska oppositionsrådet som vederlagen skulle bli nedförhandlade stämmer absolut. Men om man läser den här rapporten som har publicerats nu så framkommer det delvis att de här omfördelningarna så att säga har påverkat kontraktet på lång sikt. Det har påverkat tilläggsavtalen, och det är tack vare delvis den om förhandlingen som man inte riktigt har kunnat kontrollera de här tilläggsavgifterna som på senare tid har tillkommit.

Det är i alla fall så jag har tolkat den här rapporten och jag tror att det är det som står.

#### Anförande nr 179

Jonas Lindberg (V): Du har tolkat den helt fel skulle jag vilja säga. Jag tycker att du ska prata med dem som har skrivit rapporten och som kan tolka den bättre än vad du kan.

Om man tittar så ser man att inriktningsbeslutet för OPS faktiskt redan är taget. Det alternativet handlade om var ifall vi skulle göra det här 9 miljarder billigare eller 9 miljarder dyrare. Om vi hade gjort som du har gjort så hade vi suttit med en mycket dyrare nota här i dag och det är inte speciellt ansvarsfullt, eller hur.

#### Anförande nr 180

Gabriel Kroon (SD): Hade vi gjort som jag gjort så hade vi inte suttit med en OPS-finansiering över huvud taget och kanske inte ens med NKS. Vi hade rustat upp gamla Karolinska i synnerhet.

#### Anförande nr 181

Regionrådet Svenonius (M): Jag begärde ordet när Jonas tittade argt på mig och sade att det inte rådde något samförstånd.

Jo, om man har läst alla rapporterna både dem som lämnades förra året och i år från Stockholm universitet så är det glasklart att hela planeringen av det nya sjukhuset skedde i samförstånd, att det skulle bli ett nytt sjukhus, att det skulle planeras över huvudet på det

gamla sjukhuset och på alla som arbetade där, för Landstingshuset skulle äntligen vinna matchen mot professorerna på Karolinska. Nu skulle man en gång för alla göra upp och se till att ta befälet över det här förbaskade sjukhuset.

Detta framgår ju i alla de här rapporterna och man var rörande överens i den här salen och där begick man ett avgörande misstag, menar jag, som vi fortfarande betalar priset för. Man kan nämligen aldrig genomföra stora förändringar över huvudet på alla medarbetare och alla chefer på det sätt som gjordes. Det måste alla här inne ta ansvar för och förstå och dra lärdomar av.

#### Anförande nr 182

J o n a s L i n d b e r g (V): Då kan man prata om samförstånd i olika bemärkelser. Det rådde samförstånd här inne om att man skulle bygga ett nytt sjukhus och att det skulle ha ett högspecialiserat uppdrag. Detta hade vi mycket dialog kring. Det är inget konstigt med det.

Med anledning av det du sade förut om att rusta upp gamla Karolinska så fanns det en utredning som sade att det skulle bli mycket mer kostnadskrävande än att bygga ett nytt sjukhus.

Det var ju på den punkten som det fanns en dialog, kring det högspecialiserade uppdraget. Det fanns ingen dialog eller samförstånd i frågan om OPS-upphandling. Det som fanns var ju att man bestämde att det här skulle genomföras om det fanns konkurrens, men det fanns det inte, så man bröt mot sina egna beslut i hela den här processen.

Det är absolut möjligt att alla ska idka självkritik, men jag är fullständigt trygg med den inställning som Vänsterpartiet har haft.

Jag kan förstå att det är väldigt jobbigt att stå i rampljuset för den här frågan, för det är väldigt mycket som hänger kvar från Nya Karolinska som drabbar dig personligen och andra. Jag tycker att det är synd ibland att Moderaterna får bära hela hundhuvudet eftersom det var Kristdemokraterna som drev frågan om OPS-upphandling.

#### Anförande nr 183

R e g i o n r å d e t S v e n o n i u s (M): Jag ville bara klargöra att hela planeringen av det här nya sjukhuset gjordes över alla gränser. OPS, det sade jag också från talarstolen, innebar en ändrad inriktning och i den frågan hade man olika uppfattningar för att vid det slutliga beslutet så småningom åter vara tillbaka i det salomoniska i att vara överens om det förändrade OPS-avtalet.

Det finns några berömda citat av Ilija där han talar om en ny form av svensk OPS, och det var ju helt fantastiskt. Men, gud ske pris, något sådant ska i alla fall aldrig genomföras i Region Stockholm så länge jag är här.

#### Anförande nr 184

R e g i o n r å d e t B o h l i n (KD): Ordförande, presidium, ledamöter och åhörare! De här två rapporterna från Stockholms universitet är oerhört viktiga. De är dock inte de enda.

Projektet har löpande granskats utifrån en hel del olika aspekter av landstingets oberoende revisorer, och flera andra genomlysningar har gjorts på delar av uppdraget av landstingets olika organ.

Därutöver har bygget som finansieringsform så väl som vårdens innehåll och utformning varit föremål för ett omfattande intresse från olika aktörer i omvärlden, inte minst från medierna.

Egentligen tycker jag att en sådan här granskning och genomlysning borde göras av alla större, offentligt finansierade byggprojekt och inte bara Karolinska.

Det uppdrag som gavs till Stockholms universitet var att granska flera olika delar av sjukhuset. Det finns två delar av sjukhusstrukturen som berördes av beslutet om ett helt nytt universitetssjukhus. Det ena handlar om hur vårdarbetet inne på Karolinska skulle organiseras. I stället för att arbeta i stuprör skulle man fokusera på patientens väg genom vården, att vårdpersonalen skulle röra sig runt patienten i stället för den traditionella där patienten flyttar sig till olika kliniker. Här skulle ju professionen vara än mer involverad.

Jag tycker att det är olyckligt, i det efterspel som blev, att det blev väldigt många konsulter och en konsultrullning som tog fart. Jag tror att politikens roll hade varit att stötta bättre i detta skede.

Den andra delen rör Karolinskas nya uppdrag, att det skulle vara ett högspecialiserat sjukhus. Det var ett beslut som fattades av politiken. Beslutet går i linje med den utveckling som vi också ser internationellt där Sverige faktiskt ligger långt efter och som handlar om att man behöver flytta sjukvård från slutenvård till öppenvård.

Detta utmanar den rådande synen att sjuka ska samlas på ett enda ställe för vård. Synen i dag är att det är läkaren och professionen som behöver flytta sig runt patienten och inte tvärtom. Med ny operationsteknik och nya rön om mobilisering efter kirurgin och nya läkemedel så behöver patienten vårdas allt kortare tid på sjukhus i dag, ibland inte alls. Man behandlas mer och mer polikliniskt.

Som sagt så välkomnar jag granskningen, men det finns faktiskt en del sakfel i den här rapporten. De kanske verkar banala när man först ser dem, men i en rapport som säger sig vara vetenskaplig så tycker jag att man också ska ha rätt i de avseendena. Det är framför allt tre saker som jag har hittat vid min läsning. Det handlar om dels Vänsterpartiets och Miljöpartiets ledamöter som ersättare och adjungerade. Det stämmer inte med vad som faktiskt gällde framför allt i den NKS-förvaltning som fanns.

NKS-förvaltningen hade aldrig något kontor på Hamngatan, som det står i rapporten. Det står att i och med att kontoret låg på Hamngatan så visade man att NKS hade en särskild ställning, man ville peka ut att det hade en särskild ställning. Kontoret har inte legat på Hamngatan. Kontor hyrdes på Vasagatan och kontorsverksamheten flyttades sedan till Norra Stationsgatan. Det är samma praxis som vi har tillämpat med egna lokaler.

Det tredje sakfelet handlar om arkitekttävlingen. Den slutade inte år 2005 utan i augusti 2006. Det finns en del sakfel i den här rapporten som jag vet också har framförts till rapportförfattaren.

Karolinska var den murbräcka som på allvar utmanade den sjukhustunga vården. Tanken med den var att det var så det skulle ske.

Nu tycker jag att vi behöver blicka framåt. Vi ligger i startgroparna för att vi ska kunna hämta hem nationell, högspecialiserad vård till Karolinska sjukhuset. Då kommer Karolinska på riktigt att kunna uppfylla sitt uppdrag, det uppdrag som det är byggt och tänkt för, att serva hela Sverige med den bästa högspecialiserade vården. Det är den framtid som vi ska gå i riktning mot, och Karolinska var bara början på det.

Anförande nr 185

Regionrådet H e m m i n g (C): Fru ordförande! Det är en intressant delrapport som vi har fått ta del av. Den här debatten, om den ska vara konstruktiv, handlar egentligen inte om ifall man är för eller emot att bygga Nya Karolinska. Sjukhuset står nu klart. Det vi nu framför allt kan göra är två saker, dels att se till att det är möjligt att utkräva ansvar, dels att lära oss av våra misstag så att vi inte gör om dem igen.

Det är lätt att konstatera att en av de saker som blev mindre bra med den här processen är insynen. Det är något som vi bör ta till oss inför framtida större projekt så att det inte händer igen.

Men det innebär inte att alla beslut som kritiserats i debatten har varit felaktiga. Det är egentligen inte heller det som den här delrapporten handlar om. Den handlar om hur beslutsprocesserna har sett ut som har lett fram till besluten. Det är egentligen inte primärt en värdering av besluten.

Precis som forskarna själva framhåller så hade man kunnat fatta andra beslut men då hade man också fått ett annat utfall. Vi har inga garantier för att det utfallet skulle ha blivit bättre. Det hade kanske fört andra nackdelar med sig.

Om vi till exempel hade, när vi fattade beslutet om att genomföra det hela med OPS, kunnat förutse att det flera år efteråt skulle vara minusränta så hade vi kanske valt en annan modell. Men om ekonomin hade fallit annorlunda ut så hade vi i dag stått med en annan kostnadsbild för sjukhuset. Vi vet ju också att i jämförelse med andra sjukhusbyggen i Sverige och även i vårt eget län så är ju inte själva byggkostnaden för NKS högre. Den är tvärtom snarare lägre än vad den är på många andra sjukhusbyggen.

Om vi, när beslutet fattades hade kunnat förutse att en handlingskraftig organisation eller en organisation som prioriterade handlingskraft skulle minska sjukhusets legitimitet så hade vi kanske valt att ge fler människor inflytande. Men då hade vi å andra sidan kanske stått i ett läge i dag då vi debatterade varför vi aldrig lyckades fatta ett beslut. Och om vi hade fattat beslut tidigare om vad högspecialiserad vård är och ska vara så kanske vi i dag hade stått med ett sjukhus som innehöll omodern teknik och dåliga tekniska lösningar.

Jag har varit landstingsråd och regionråd sedan år 2006 och varit med om att fatta de beslut som tagits efter 2006. Jag anser att jag har ett stort ansvar för de beslut som har fattats. En del beslut fattades före år 2006. Dem har jag inte något personligt ansvar för. Dem har Vänsterpartiet och Socialdemokraterna ett ganska stort ansvar för.

Jag och Centerpartiet skulle i dag inte ha valt en OPS-modell, och jag gissar att det är en slutsats som delas av alla partier här i fullmäktige, inte bara på grund av utfallen, dem känner vi inte helt och hållet till, men utifrån att det är väldigt svårt att debattera, diskutera och utvärdera en sådan modell. Den är väldigt, väldigt långsiktig.

När det gäller valet att göra ett litet, väldigt högspecialiserat och forskningsdrivet sjukhus så finns det säkert många fördelar som kanske ligger i framtiden, men det är också ett beslut som man kanske behöver värdera rörande frågan om att det fanns för- och nackdelar med det.

Det viktiga nu är att vi tar med oss en sund försiktighet och skepsis när det gäller stora projekt som är väldigt komplexa framåt i tiden, sådana projekt som riskerar att bli så kallade superprojekt. Om vi kan komma ihåg erfarenheterna från Nya Karolinska-debatten och ta med oss lärdomarna från de här delrapporterna och den slutrapport som kommer så småningom, så har det här faktiskt ändå gjort någon nytta.

Jag tror bland annat att ett exempel på något som är väldigt, väldigt komplext, är Framtidens vårdinformationsmiljöer. Jag tror att vi har anledning att använda oss av erfarenheterna från arbetet med Nya Karolinska i att inte ha för stora förväntningar på att allt kan lösas med ett enda projekt. Bifall till regionstyrelsens förslag!

Anförande nr 186

Regionrådet Sehlén (V): Fru ordförande, ledamöter! Det är bra att vi har de här rapporterna nu. Den senaste rapporten var precis som de tidigare väldigt bra och strukturerad.

Min önskan är att vi skulle kunna utgå från det som faktiskt står i rapporterna och sedan bygga vidare på det. I stort sett all kritik som Vänsterpartiet har framfört under processens gång finns i de här rapporterna. Det har också kommit fram här under diskussionerna att mycket av det som man har sett – att fatta beslut över huvud taget på det gamla sjukhuset, att bygga ett nytt sjukhus, att finansiera det med OPS, att driva frågan trots att det bara fanns en intressent – är sådant som får konsekvenser. De konsekvenserna ser vi till viss del i dag.

Alla problem som finns på Nya Karolinska Solna är kanske inte kopplade till OPS men tangerar det ändå. Det finns omfattande översvämningar och konstiga saker i byggnaden som vi har minimal insyn i. Vi har byggt ett sjukhus – det har vi också pratat om – som är mindre än vad vi hade behov av tidigare, för vi har förändrat hela vårdstrukturen och flyttat ut mycket vård från akutsjukhusen. Allt får konsekvenser.

Det jag hoppas nu är dels att det aldrig mer blir någon OPS i regionen, att vi lär oss av det som vi har sett inte har fungerat med både OPS och vår struktur med Nya Karolinska Solna, men att vi också är lite försiktiga.

Vi har andra finansieringsmodeller, till exempel Stockholmsöverenskommelsen och Sverigeförhandlingen, där vi inte har egna pengar utan har kommunal medfinansiering, höga mål om bostadsbyggande och så vidare. I ingen av dessa modeller har vi riktigt sett var det landar. Och precis som det står i rapporten har vi heller inte sett var det landar när det gäller Nya Karolinska Solna förrän vi har sett alla kostnader fram till att driftsavtalet är avslutat.

Vi i Vänsterpartiet har sagt att vi vill omförhandla avtalet för att – så som Ilija Batljan försökte – få ned kostnaderna, vilket vi har diskuterat i dag. Vi ser nämligen hur det hela tiden blir allt dyrare. Den slutliga prislappen kommer vi att se när driftsavtalet är avslutat.

Det behövs alltså en viss försiktighet inför finansieringsformer som vi inte har provat. Kanske behövs även en ödmjukhet här i salen. Även om oppositionspartiernas roll är att påpeka felaktigheter i majoritetens styre kan oppositionspartier också ha en poäng då och då. Det betyder inte att man ska negligera dem om vi har hissat varningsflagg för ofta. En hel del av det som vi i dag ser är sådant som vi väldigt många gånger har diskuterat här i fullmäktige.

Det vore skönt om vi nästa gång när vi i oppositionen föreslår en granskning och genomlysning och att vi vill ha oberoende ögon som tittar på detta bara kunde få ett okej från majoritetssidan och att man därifrån säger: Vi vågar det. Vi har sett att rapporterna är så pass bra och grundliga. Precis som Jonas sade bjöd vi in dessa forskare och pratade med dem. Vi såg vilket bra och gediget arbete de hade gjort. Kanske behöver vi göra fler sådana genomlysningar av olika stora projekt här i regionen, både vad gäller finansiering och struktur.

Kanske kan vi se lite ödmjukhet i framtiden och att vi utgår från samma bakgrunds-historia.

Vänsterpartiet har för övrigt ett särskilt uttalande i regionstyrelsen.

Anförande nr 187

Regionrådet Svenonius (M): Fru ordförande! Tack, Anna, för ditt inlägg! Jag håller med dig om att det är viktigt att kunna göra opartiska granskningar och att man på ett ganska enkelt sätt ska kunna komma överens om sådana. Jag kom som alldeles ny hit i januari 2017 och fick börja med detta som ett av mina första ärenden att hantera. För mig var detta självklart. Jag har från min tid i en annan stor offentlig organisation varit van vid att man gör externa utvärderingar av stora projekt, men också att man kan göra granskningar när det behövs.

Jag ser fru regionrådet Starbrink här. Inom hennes område har man till exempel tagit in granskare som ska titta på ett annat stort ärende som rör 1177. Det gjordes ganska snabbt efter att det hela inträffat.

Man ska nog ha en ödmjuk inställning till sådant som detta. Ibland kanske vi också själva kan ta in en second opinion från externt håll för att göra bedömningar av vägval, så att man kan ha två olika bilder när man fattar ett beslut. Allting som förbättrar besluten är vi för.

#### Anförande nr 188

Regionrådet Sehlén (V): Inom politiken ärver vi alla beslut som har fattats tidigare. Jag tycker att vår inställning hela tiden måste vara att lita på våra kamrater som satt här tidigare men också att utifrån de omständigheter som faktiskt finns titta på vilken påverkan besluten har fått och vad de innebär i dagsläget. Som jag precis lyfte upp finns det andra stora projekt här i regionen som man på olika sätt också skulle kunna titta på.

Nya Karolinska har ju, precis som vi har sagt, blivit extremt mycket granskat. Det är inte så konstigt eftersom det är en OPS-lösning och ett väldigt stort projekt. Vi talar om extrema summor. Det är alltså inte konstigt att det har granskats. Men vi har som sagt också andra stora investeringar som kanske behöver granskas.

#### Anförande nr 189

Regionrådet Starbrink (L): Ordförande, fullmäktige! Det är utmärkt att vi nu har denna rapport från Stockholms universitet på bordet. Med de randanmärkningar som Ella framförde tycker jag att den ändå innehåller mycket intressant information och inte minst en intressant analys.

Jag kommer ihåg den där junidagen 2010. Vi behöver inte ha pajkastning om det, eftersom det finns tydligt nedskrivet i protokollet. Ilija Batljan sade att det var politik när den är som bäst. Jag tror att det var precis så många i salen då kände. Det fanns en gemensam vilja att bygga något gott och viktigt. Sedan dess har det kanske inte bara känts som politikens bästa stunder när vi har diskuterat NKS.

Jag tycker att vi nu är skyldiga patienter, medarbetare, invånare och skattebetalare att ta sjukhusets situation på största allvar och göra allt som står i vår makt att se till att det blir precis det högspecialiserade, välfungerande sjukhus som spelar så stor roll för invånarna i vår region men också för invånarna i hela Sverige och kanske även i andra länder. Det är både i dag och kommer än mer att bli i framtiden en viktig plats för medicinsk forskning och medicinska landvinningar. Det tycker jag att vi är skyldiga framför allt medarbetarna och patienterna.

Det finns mycket vi kan lära av denna rapport. En lärdom som jag tror att alla partier här gemensamt drar är att OPS är något som vi inte vill göra om på nytt någon gång. Men låt inte kritiken mot hur detta stora och viktiga projekt har hanterats göra oss rädda. Vi har ansvar för att fortsätta utveckla Stockholmsregionen, att våga fortsätta satsa på de stora framtidsprojekten. Vi är en ledande region i Sverige, och det ska vi fortsätta att vara. Våra invånare förväntar sig att vi fortsätter att modernisera och utveckla och att vi också kan ha ett gott demokratiskt samtal om det. Vi måste kunna vara ense när vi är ense men också kunna vara konstruktiva när vi inte är ense.

Jag har i alla fall gott hopp om att vårt fantastiska sjukhus i Solna ska bli precis den viktiga plats för högspecialiserad vård av högsta betydelse lokalt såväl som nationellt som det är ämnat för. Vi ska fortsätta ge sjukhuset möjligheter att utvecklas. Vi vet att det finns stora problem i dag, och vi har tillfört mer resurser. Ändå finns ett budgetunderskott. Vi måste gemensamt ta ansvar och stötta sjukhusledningen och alla medarbetare i strävan att få sjukhuset att fungera så gott det bara går.

När jag besöker Karolinska universitetssjukhuset i Solna ser jag en sjukvård som är fantastisk. Jag är imponerad av de stora insatser som medarbetarna gör. Jag har mött föräldrar till patienter på neonatalavdelningen som var med under flytten och som beskrev färden i kulvertarna som en flytt från forntid till framtid. Man fick komma till en modern vårdmiljö där man kunde vara tillsammans med sitt barn. Jag har lyssnat på patientföreträdare som säger: "Äntligen kan vi vara delaktiga när vår vård formas!" Låt oss ta fasta på detta!

Jag har också varit på besök på Karolinska och vandrat runt tillsammans med representanter från de fackliga organisationerna och för mig fått utpekat bekymmer, problem och utmaningar som måste lösas. Det har jag tagit med mig tillbaka, och vi har tillsammans gett nya förutsättningar och haft en dialog med sjukhusledningen om hur man kan förbättra och skapa enklare beslutsvägar.

Jag tror att det är precis så praktiskt och konstruktivt vi måste arbeta. Vi måste också förstå att vår roll är att leda och styra politiskt. Och vi måste våga ha tilltro till såväl medarbetare som chefer och andra inom hälso- och sjukvården. Inte minst måste patienterna komma in för att vara med och forma det hela. På så vis kan vi bygga en fungerande sjukvård.

Jag tror att en ständig pajkastning, som vi från alla håll här i salen kanske gör oss skyldiga till, skadar medarbetarna. Det skadar förtroendet för vården. Jag tycker att vi från och med nu ska upphöra med det. I stället behöver vi arbeta konstruktivt. Självklart ska vi ställa oss kritiska när det finns kritiska punkter, men vi ska alltid ha patienternas bästa för ögonen.

Med detta vill jag yrka bifall till regionstyrelsens förslag.

Anförande nr 190

Regionrådet Ullberg (S): Vid landstingsstyrelsens möte den 30 augusti 2016 voterades det om den motion i vilken vi socialdemokrater krävde en extern revision av OPS-avtalet och upphandlingen av Nya Karolinska. I protokollet kan man se att allianspartierna, som styrde i minoritet, röstade nej. De ville inte bifalla motionen, utan ville bevara den. S, V, MP och SD röstade däremot för bifall av motionen. På grund av den utslagsröst som Sverigedemokraterna på förhand hade gett alliansstyret vann dock Alliansens förslag, och motionen gick inte igenom. Sedan dess har mycket hänt. Nu står vi här med resultatet av delrapporterna.

Så förhöll det sig. Vi var inte överens om OPS-upphandlingen. Vi var tyvärr heller inte överens om granskningen, när vi framförde sådana krav. Frågan är, såhär i slutet av diskussionen, om vi kommer överens om fortsättningen. Eller kommer vi att fortsätta vara oense? Sedan kanske vi blir ense om en del av det hela eller om en viss variant av det. Därefter ska vi träta om huruvida vi var överens eller inte. Jag tror att det blir ohållbart.

Vi menar att man ska omförhandla men utesluter inte att man ska häva OPS-avtalet. Vi vill ha en seriös granskning av det, då vi inte är nöjda med att de konsulter som var med och tecknade avtalet, och då satt på dubbla stolar, har fått göra vad jag vet är den enda utredning som finns på förvaltningen. De som själva var med och uppfann hela konstruktionen rekommenderar där som konsulter att vi inte ska häva avtalet. Jag är inte nöjd med detta underlag.

Precis som Anna Sehlin sade har vi fortfarande krav om hur vi skulle vilja gå vidare. Jag hoppas att ni när jag slutar fortsätter att tala om detta. Förhoppningsvis kommer ni även överens. Jag hoppas också att ni före jul kommer överens om att Karolinska sjukhusets kontroll och styrning ska stärkas genom att det styrs som den politiska nämnd det är. Då skulle vi få ordning på att det inte finns några protokoll, verksamhetsplaner eller erforderliga ekonomiska underlag inför beslut. Det finns alltså mycket att göra i frågan.

Tack för denna debatt!

## § 77 Val av ordförande, ledamöter och suppleanter i bolag

Ordföranden: Vi går nu över till ärende 20 som handlar om nominering av ordförande och ledamöter i bolag. Detta ärenden har så att säga gått ihop med ärende 38, som vi nu hanterar. I ärende 38 finns allt som också finns i ärende 20 plus lite bonus. Därför tycker jag att vi helt enkelt förhåller oss till ärende 20.

I handlingarna återfinns samtliga nomineringar som har kommit in via bland annat regionstyrelsen. Vi går därför över till diskussionen.

### Anförande nr 191

Olle Reichenberg (M): Fru ordförande! Jag har fått i uppgift att framföra att det finns en ändring i det förslag som gäller det ursprungliga ärende 20 avseende nominering av ordförande och ledamöter i bolag. Det handlar om Stockholms läns landstings internfinans. Där ska justeringar göras. Förslaget är att Carina Lundberg Udelepp utses till ordförande. Så står det också i handlingarna, men till vice ordförande föreslås Gunnel Forsberg och till ledamot föreslås Eva-Karin Sennette.

Detta har att göra med att regionledningskontorets ekonomidirektör har slutat från sin tjänst, och vi har en tillförordnad ekonomidirektör. Av denna anledning föreslås den här justeringen, och den gäller som sagt Stockholms läns landstings internfinans och finns redogjord för under ärende 20.

### Anförande nr 192

Regionrådet Ullberg (S): I detta ärende tänkte jag vara lite effektiv. När det gäller ärende 20 och 38, som ordföranden framhöll, liksom i ärende 37, som kommer lite senare, avser vi att lämna följande protokollsanteckning.

Det är en självklarhet att alla val som förrättas av regionfullmäktige ska fattas utifrån principen om proportionalitet. Detta regleras av kommunallagen. Vi finner det olyckligt och över tid orimligt att utan enighet över partigränser göra avsteg från denna bärande princip vid val till styrelser.

Så som vi yrkade vid valberedningens möte i morse vill jag skicka ett av de ärenden som vi inte tycker följer denna princip på återremiss. Det gäller Konserthuset. Jag har stor förståelse för frustrationen som uppstår över att någon yrkar på återremiss när man har dröjt så länge med att välja namn till denna viktiga styrelse. Det kan dock inte riktigt trumfa det fall att vi tycker att man måste börja utse namn enligt de principer som kommunallagen stipulerar. Det har de facto funnits tid att tala om namn, om viljan hade funnits.

Vi gör inget annat än framställer denna protokollsanteckning nu och vill därmed inskräpa att det finns möjligheter att längre fram ta till andra verktyg i verktygslådan. Men det bästa vore om vi var helt eniga om samtliga namn och om de principer som de utses utifrån.

### Anförande nr 193

Ann Mari Engel (V): Ordförande, fullmäktige! Vänsterpartiet har ett förslag till tilläggsbeslut.

Detta ärende handlar om regionens bolag, och det är inga vanliga affärsbolag som arbetar med vinstmaximering. Bolag är bara en annan form för att organisera regionens verksamhet. De är helt finansierade av regionens invånare. De får sina uppdrag från regionen. De redovisar hit. Offentlighetsprincip och andra regelverk gäller i samma utsträckning som för nämnderna. För övrigt påpekar revisorerna att de tycker att regionstyrelsen ska ta ett större ansvar för att utveckla direktiven och förtydliga uppdragen till bolagen. De tycker inte att styrningen av dem är bra.

Det är väldigt egendomligt, och väldigt specifikt för vår region, att några av regionens bolagsstyrelser inte består av folkvalda politiker, trots att de egentligen är att jämställa med nämnder. De kallas professionella styrelser, men de är inte professionella i den meningen att de består av proffs från områden som sjukvården. De består i stället i hög grad av folk från näringslivet.

Vi har flera gånger och i olika sammanhang föreslagit att de professionella styrelserna ska ersättas av folkvalda politiker. Vi tycker att det är en förutsättning för att beslut ska kunna förankras och återkopplas på ett bra sätt till de förtroendevalda. Den debatt som har tagit en stor del av tiden i dag – om bristande insyn och styrning av Karolinska – är väl också ett bevis på att bättre insyn i och styrning av våra bolagsstyrelser behövs. Det är också viktigt att man i styrelserna har människor utan privatekonomiska intressekonflikter, vilket snarare kan bli fallet om man väljer folk utifrån.

Jag yrkar bifall till Vänsterpartiets förslag till tilläggsbeslut. När det gäller ärende 37, som kommer senare, har vi anslutit oss till Socialdemokraternas reservation avseende hur man i fortsättningen ska utse personer till de olika styrelserna.

#### Anförande nr 194

Olle Reichenberg (M): Fru ordförande! Som jag uppfattar det yrkar Socialdemokraterna och Vänsterpartiet alltså i enlighet med sitt yrkande på valberedningens möte i morse, det vill säga att ärendet om att utse ledamöter i Konserthusstiftelsen ska återremitteras. Jag vill därför för formens skull yrka bifall till valberedningens förslag, det vill säga avslag på återremissyrkandet om att ärendet avgörs i dag.

Som jag har uppfattat det har det skett en avstämning med Socialdemokraterna på gängse sätt vad gäller denna nominering.

Ordföranden: Innan jag lämnar ordet till Lars Bryntesson vill jag för den som eventuellt känner sig förvirrad berätta att vi nu håller på med ärende 20. Ärende 37 kommer vi till om en ganska lång stund, efter att vi har ägnat oss åt många andra ärenden.

Jag noterar att det har kommit yrkanden från Socialdemokraterna och ett motyrkande från Moderaterna samt ett konstaterande om en kommande åsikt under ärende 37 och ett motkonstaterande av Moderaterna. Vi försöker komma ihåg detta till ärenden 37, men ni får gärna påminna oss om det då. Övriga behöver inte lägga detta på minnet ännu, såvida ni inte känner er väldigt engagerade i just denna fråga.

#### Anförande nr 195

Lars Bryntesson (S): Ordförande! Jag är glad över den anda av enighet och konstruktivitet som har präglat diskussionerna de senaste timmarna. Jag hoppas också att det i framtiden ska gälla hanteringen av frågor som denna som gäller bolagsstyrelser.

Jag kan notera att det har funnits en del, som jag upplever det, historiska missförstånd kring hur man utser bolagsstyrelser. Man kan enkelt beskriva det såhär: Det är precis på samma sätt som när vi utser nämnder eller för den delen när man utser nämndemän i en kommun. Proportionalitetsprincipen gäller. Det räcker med att en grupp kräver det för att den ska gälla. Man kan till och med begära ett proportionellt röstförfarande. Normalt sett gör man dock inte det. Lagen om proportionella val finns till för att vara ett stöd och en garant för proportionalitet, inte för att användas. Men om det inte respekteras kan man alltid kräva det.

Vi kommer nu, precis som har framgått, att gå med på att släppa igenom detta. Men jag vill understryka det som har sagts tidigare om att vi inte är riktigt nöjda med hanteringen. Vi tycker att det finns oklarheter i detta.

Diskussionen om professionella styrelser kontra politiskt utsedda styrelser är i mycket en pseudodiskussion. Jag har själv i kommuner varit med och bildat bolag. I stor politisk enighet kom vi när vi exempelvis bildade hamnbolaget i Värmdö fram till att vi i grunden skulle ha en professionell styrelse kompletterad med två partiföreträdare från respektive block. Då valde vi att sätta oss ned och resonera oss fram till de namn som vi var överens om. När alla var helt överens genomförde vi valet och fick en väldigt bra styrelse.

Det går inte att kommandostyra sådana saker, eftersom proportionalitetsprincipen ska gälla. Jag hoppas att vi kan leva upp till det lite tydligare framöver.

Skälet till detta är att till skillnad från hur det är i rikspolitiken omfattas vi av en kommunallag som bygger på ett helt annat fundament än hur det är inom rikspolitiken. Kommunallagen som ju gäller för kommuner och landsting, vilket vi i juridisk mening fortfarande heter, bygger på samlingsstyremodellen. Det är därför vi inte utser en enda regeringsbildare som sedan utser sin styrelse, regionstyrelsen. Där finns i stället företrädare från såväl majoritet som opposition.

Detta är något som vi i Sverige har valt som en konstitutionell fråga för hur landsting eller regioner och kommuner ska styras. Med det följer också att det är strikt proportionalitet som gäller även när man väljer bolagsstyrelser som ska bestå av proffs. Det krävs när man väljs av en fullmäktige att proportionalitetsprincipen respekteras.

Vi vill gärna gå in i en mer aktiv diskussion om detta med precis samma höga ambitionsnivå som majoriteten har om att det ska vara professionella styrelser. Men proportionaliteten ska gälla.

Som tidigare har noterats yrkar vi på återremiss vad gäller konserthusstyrelsen. Den kommer senare. Från vår sida har vi inte upplevt att det har funnits ett samförstånd. Det är lite märkligt att valberedningens ordförande säger så. Det bygger på att vi instämmer i det. Man kan inte säga till oss att vi borde instämma i det. Det gör vi faktiskt inte.

När det gäller de övriga bolagsstyrelserna väljer vi att släppa igenom beslutet med den protokollsanteckning som Erika Ullberg tidigare framförde.

#### Anförande nr 196

**A n n M a r i E n g e l (V):** Jag vill bara säga att vi gärna instämmer i det här om proportionalitetsprincipen, men jag vill inte hålla med om att det handlar om en pseudodiskussion om man ska ha professionella styrelser eller folkvalda styrelser. För oss är det en viktig demokratifråga.

#### Anförande nr 197

**L a r s B r y n t e s s o n (S):** Jag tror att du och jag är helt överens om det. Man ska här välja den utnämning som är på politiskt mandat. Vi är en politisk församling. Men om man påstår att det är olika principer som gäller beroende på om det är en professionell styrelse eller en politiskt utsedd styrelse är det en pseudodiskussion.

### **§ 79 Motion 2017:77 av Håkan Jörnehed (V) och Birgitta Sevefjord (V) om idéburet offentligt partnerskap**

#### Anförande nr 198

**C a t h a r i n a W a h l g r e n (V):** Ordförande, fullmäktige! Vänsterpartiet tackar för svaret på motionen, även om det för många kan anses komma väldigt sent. Flera av de verksamheter som åsyftas i motionen har redan försummats i den hantering som regionen har valt.

Jag skulle vilja citera ett uttalande som kommer från Forum för idéburna organisationer med social inriktning. Jag tycker att det beskriver IOP-avtalen på ett väldigt bra sätt: "När en offentlig instans och en idéburen organisation ingår ett Idéburet offentligt partnerskap, IOP, definierar de tillsammans en samhällsutmaning. På så sätt ökar möjligheten att förstå ett samhällsproblem och vad det är som behövs för att det ska lösas." Jag tycker att detta är en så fin beskrivning av vad detta kan vara.

I sitt svar på motionen skriver regionledningen om lagliga och juridiska svårigheter som finns för att åstadkomma avtal av detta slag. Det är riktigt. Det stämmer att vi behöver arbeta på flera plan för att kunna behålla och utveckla bra verksamhet på ett lagligt sätt. Men i enlighet med det uttalande som jag nyss läste upp föreslås i vår motion också att regionen kan vara mer framåt och pröva lagstiftningen och definitionen av hälso- och sjukvård som en icke-ekonomisk tjänst av allmänt intresse. Det stod i citatet att IOP definierar en samhällsutmaning.

Regionledningen gör i sitt svar en liknelse med inköspolicyn, som säger att affärsrelationer ska utformas för att stimulera konkurrens och möjliggöra för fler aktörer att lämna anbud. Just i denna mening tycker vi att den borgerliga koalitionen huvudinriktning lyser igenom. Deras eventuellt positiva inställning till IOP och idéburna verksamheter verkar främst ligga i att åstadkomma konkurrens mellan vårdgivare.

För oss i Vänsterpartiet handlar det om den verksamhet som utan vinstintressen har utformats nära brukare och patienter. Det är verksamheter som i decennier har funnits i vår region och har fungerat mycket bra men som nu slås ut och ersätts av konkurrensdrivande vårdföretag, om de alls ersätts. Viss typ av vård kommer troligtvis att gå helt förlorad.

I IOP finns utrymmen, mötesplatser, där vi kan upptäcka och fånga upp de personer som riskerar att falla mellan stolarna. I de flesta fall handlar det inte om några starka patientgrupper som kan stå upp och ställa krav alternativt utgöra underlag för en ekonomisk lönsamhet för att få sin vård tillgodosedd.

Kunskaper som har byggts upp och utvecklats försvinner. Det är inte så enkelt som att personal bara kan följa med till nya vårdgivare. För många är det ett aktivt val att arbeta i idéburna organisationer.

Vi konstaterar att regionledningen gömmer sig bakom att de vill invänta en utredning. Detta bidrar till att fler idéburna verksamheter kommer att ointetgöras, och ersättningsverksamheter måste byggas upp inom nya vinstdrivande organisationer som inte har den erfarenheten och de kunskaper som det tar decennier av förtroendefullt arbete att bygga upp.

Jag vill härmed yrka bifall till motionen.

Anförande nr 199

Regionrådet S v e n o n i u s (M): Ordförande, fullmäktige! Jag vill tacka Vänsterpartiet för motionen, även om motionärerna inte förgyller vår tillvaro här längre. Det värmer verkligen i hjärteroten att Vänsterpartiet kan skriva en motion som är för fler aktörer inom sjukvården, att alternativ kan ha en plats. Låt oss hoppas att detta kan vara ett första viktigt steg för en omprövning från Vänsterpartiets sida i dess ställningstaganden vad gäller alternativen inom vården.

Både jag och hela koalitionen är väldigt engagerade i att vi ska ha många olika alternativ. Det är också därför som hälso- och sjukvårdsnämnden under 2018 genomförde ett första IOP. Detta måste naturligtvis utvärderas. Vi följer noga det utredningsarbete som sker på nationell nivå, eftersom lagstiftningen i dag inte är tillräckligt klarlagd för att vi ska våga göra detta på bred front även om vi har en positiv inställning.

Det finns andra offentliga organ och exempel på kommuner där man har tilldömts upphandlingsskadeavgifter när man har genomfört IOP, och vi ska absolut inte göra fel. Även om vi vill ha en mångfald av utförare ska vi inte göra fel. Vi försöker naturligtvis därför på andra sätt att uppmuntra idéburna organisationer att lägga anbud i helt vanliga upphandlingar som vi genomför.

Det har funnits en oro inför vissa upphandlingar. Jag vill minnas att det till exempel var en upphandling vad gällde kirurgiska ingrepp i mage-tarm och Ersta. Där lade Ersta ett fantastiskt anbud på egna meriter och klådde den övriga branschen. Därmed rodde man hem ett avtal. Det finns alltså en möjlighet för idéburna organisationer att vinna helt vanligt genomförda upphandlingar.

Kort sagt följer vi detta noga, och vi följer den lagstiftning som finns. Vi vill bredda så att vi får en mångfald av aktörer. Vi har en mycket stor öppenhet för de idéburna verksamheterna, som betyder väldigt mycket och som var med och bröt helt ny mark innan möjligheter fanns för andra aktörer att erbjuda valfrihet inom välfärden. Vi värnar alltså dem och hoppas på förändringar i den nationella lagstiftningen.

Jag yrkar därmed bifall till regionstyrelsens förslag att anse motionen besvarad.

Anförande nr 200

Lars Bryntesson (S): Ordförande! Inledningsvis vill jag tacka Vänsterpartiet för en motion på ett angeläget och högaktuellt tema.

Att ge den idéburna hälso- och sjukvården rimliga förutsättningar att bidra till välfärden borde vara något som kan förena oss alla här i regionfullmäktige. Det förutsätter dock att vi tar frågan på allvar och utvecklar en gemensam syn på den idéburna vårdens värde i sig. Hittills upplever jag inte att så har varit fallet. I stället har frågan fått stå tillbaka för andra fokuserade konflikter inom politiken, framför allt den mellan offentligt och privat.

I vårt land råder en förenklad bild av att samhället består av endast två sektorer, den offentliga och den privata. De idéburna organisationerna har genom Forum – den organisation som det hänvisas till i tjänsteskrivelsen och den stora organisation som Svenska kyrkan, Röda Korset och Rädda Barnen finns med i – på nationell nivå formulerat sin kritik på ungefär följande sätt. Till socialdemokratiska regeringar fram till 2006 sade man: ”Ni måste förstå att samhället är större än staten.” Till den borgerliga regeringen som satt vid makten mellan 2006–2014 formulerade man sig så här: ”Ni måste förstå att samhället är större än marknaden.”

Jag tycker att båda dessa uttalanden är lika riktiga. Det är dags att vi inser att samhället är större än både staten, det vill säga det offentliga, och marknaden. I andra delar av världen förstår man detta bättre än vad vi gör i Sverige. Det finns tre sektorer: den offentliga, den privata – det kommersiella näringslivet – och den idéburna. Och alla styrs av sin egen logik.

Man kan kalla det ideellt, idéburet, civilsamhället, social ekonomi eller non-profit – kärt barn har många namn. Det som förenar sektorn är att den är självständig från den offentliga sektorn. Vi kan kalla den privat-gemensam. Den bedrivs utan ekonomiskt vinstsyfte. Verksamheten är målet, och ekonomin är medlet.

Denna tredje sektor är en väldigt viktig beståndsdel i vårt samhälle för såväl demokrati som välfärd och tillväxt. Den stärker samhällsgemenskapen och brukar ibland beskrivas som själva kittet i demokratin. I de länder där den saknas eller är mycket svag växer intoleransen och missmodet. Internationella studier visar att där den sociala ekonomin blommar växer också det privata företagandet, på fria, icke-politiskt konstruerade marknader. Den gemensamma nämnaren är entreprenörskap, även om drivkrafterna skiljer sig åt vad gäller mål och medel.

Jag tycker att det är hög tid för oss i Stockholmsregionen att nu verkligen lyssna på den idéburna sektorn och de krav som man därifrån ställer på att behandlas utifrån dess egen särart och utifrån en annan logik än den som kännetecknar styrningen av offentlig sektor respektive konkurrensutsättning på marknader och deras behov av konkurrensvård.

Den idéburna sektorn skiljer sig från dessa båda. Här finns en högre grad av delaktighet, betoning av medlemsnytta och medlemsstyrning samt ömsesidighet. Nyckelordet är samverkan, och utmaningen ligger i att utveckla former för samverkansvård.

Det är just detta som den pågående utredningen om idéburen välfärd, som det hänvisas till, fokuserar på. Den ska ge förutsättningar för idéburna offentliga partnerskap, som det finns ett särskilt fokus på. Det är klarlagt att det juridiska utrymmet för detta slags överenskommelser finns. Frågan är hur det ska beskrivas, i nästa steg normsättas och därefter få ökad spridning. I utredningsdirektiven talas om en nationell standard eller liknande instrument.

IOP bygger på ömsesidighet, gemensamma mål, gemensamt ansvar och ömsesidigt bidragande. Det var ett bra citat som tidigare lästes upp.

Som ni vet har den idéburna välfärdssektorn flitigt uppvaktat regionen för att hitta en väg framåt som innebär utvecklingsmöjligheter utifrån att vi respekterar den för det den verkligen är, de värden den levererar och de resurser den tillför genom dess karaktär. Den får inte bli intvingad i en annan logik, varken den offentligt direktstyrda eller den marknadsstyrda.

De två önskemål som den gemensamma organisationen Famna har överst på sin önskelista är att man ska skapa en regional överenskommelse och göra åtskillnad mellan de tre sektorer som jag tog upp tidigare. Jag skulle vilja lägga till en tredje sak, nämligen att sätta upp ett mål för andelen idéburen välfärd. För precis som Irene Svenonius sade är det glädjande att vi nu kan vara överens om att vi ska ha en mångfald av aktörer.

Alla dessa tre åtgärder – att ha en regional överenskommelse, att göra åtskillnad mellan sektorerna och att sätta upp ett mål – är fullt realistiska att vidta. Min förhoppning är att det ska ske redan under detta år. Vi har inte tid att slösa mer på ändlös väntan i de här frågorna. Vi är med och hoppas att också ni är det.

#### Anförande nr 201

Karin Fälldin (C): Ordförande! Även jag vill tacka motionärerna och Vänsterpartiet för en motion på ett väldigt angeläget tema. Jag håller helt med om att vi här i regionen har för få idéburna offentliga partnerskap, men även i hela landet finns det för få.

Civilsamhället tillför och kan tillföra hälso- och sjukvårdsnämnden många värden för vår befolkning. Men det juridiska ramverket kring partnerskapen är otydligt, och det ger svårigheter, vilket Irene på ett bra sätt tog upp i sitt anförande. Vi i regionen ska självklart följa gällande lagar och regler, men jag tror också att vi från politiskt håll kan driva på för att få till fler partnerskap. Det kan vi göra genom att ställa oss frågan om *hur* vi kan få fler IOP:n, inte *om* vi kan få dem. Genom den första frågan får vi ett konstruktivt svar som vi sedan kan ta ställning till huruvida det är juridiskt hållbart. Med den andra frågan riskerar vi att få ett juridiskt nej på grund av att vi inte har sett över alla möjligheter.

När det nu pågår en utredning på nationell nivå tycker jag att det är klokt att invänta svaren. Hela syftet är att faktiskt få ett tydligt svar på hur vi på ett bättre sätt kan teckna fler IOP-avtal. När vi väl får dessa svar, vilket förhoppningsvis blir i december i år, är det vårt ansvar här inne att vara lösningsorienterade och teckna avtal om partnerskap. Jag tror nämligen att de skulle vara väldigt viktiga för vår region. Det tänker jag och Centerpartiet göra, och jag hoppas att alla ni andra har samma mindset.

#### Anförande nr 202

Bengt Larsson (V): Vänsterpartiet är inte emot att ideella aktörer driver verksamheter. Det vi är emot är att vinstdrivande företag driver verksamheter. Där skiljer vi oss åt. Men jag tror inte att vi skiljer oss åt i synen på ideella organisationer.

Som tidigare sades är det ganska länge sedan motionen ställdes, och det har runnit ganska mycket vatten sedan dess. Det är riktigt att vi måste hålla oss till den lagstiftning som finns för att kunna utveckla verksamheterna på ett bra och lagligt sätt. I motionen föreslås dock att regionen ska vara mer framåt och pröva lagstiftningen – det har man alltid möjlighet att göra – och definitionen av hälso- och sjukvård som en icke-ekonomisk tjänst av allmänt intresse. Som man i regionens svar mycket riktigt skriver förändrades lagstiftningen i LOU vid årsskiftet. Vänsterpartiets uppfattning är alltså att vi ska pröva lagstiftningen och kanske föregå den utredning som pågår.

Jag yrkar härmed bifall till motionen.

#### Anförande nr 203

Susanne Nordling (MP): Ordförande, fullmäktige, ledamöter, åhörare! De idéburna organisationerna bidrar med värdegrund när de kommer in i hälso- och sjukvården. De har ofta en extra touch när det gäller omvårdnaden och omsorgen. De idéburna organisationerna utgör absolut en bidragande faktor till att kunna ge en högkvalitativ vård inom hälso- och sjukvården här i Stockholmsregionen.

Vi har inom ramen för verksamheten 2019 lagt in en passus om att det ska komma fram ett arbete om hur vi kan stärka den idéburna välfärdens konkurrenskraft i Stockholmsregionen. Hur det kommer att se ut behöver vi givetvis invänta. Det finns bland annat de tio åtgärder som Famna självt har tagit fram som ett stöd i detta. Det handlar om alltifrån nya kontaktytor och kunskap om de idéburna organisationerna till att de idéburna måste ha kunskap om upphandlingar och möjligheten att delta i upphandlingar. Det behöver kanske inte specifikt vara i IOP-form utan kan kanske omfattas av LOU eller LOV. Det finns möjligheter inom alla tre former.

Huruvida det ska vara IOP-avtal tycker jag att vi behöver avvakta. Vad gäller Alingsåsfallet med Bräcke diakoni kommer en dom i slutet av maj. Vi måste invänta denna dom för att se vad den betyder för Stockholmsregionens räkning.

De idéburna organisationernas värde i vården behöver vi kunna ta till vara, och de måste kunna teckna avtal oavsett om det handlar om IOP, LOU eller LOV. Vi ska jobba med deras förutsättningar så att de känner att de är både välkomna och tillför oss och våra vårdtagare och patienter ett mervärde.

#### Anförande nr 204

Lars Bryntesson (S): Det blir i frågor som dessa, där det finns en osäkerhet om legalt utrymme, naturligtvis en hel del diskussioner om relationen till juridiken. Jag har full förståelse och respekt för det. Samtidigt kan man lite lakoniskt säga att politikens uppgift också är att utveckla och pröva sig framåt.

Med respekt för att Vänsterpartiet har väckt denna motion vill jag ta upp frågan om LOV. När infördes LOV? Lagen kom 2007, men verksamheten infördes, om jag minns rätt, 1986. Det var då Erik Langby prövade att konkurrensutsätta fotvården i Nacka. Det fanns ingen lag som sade att det var tillåtet. Han gjorde det för att han ville det. Han ville bygga sin samhällsmodell. I spåren av detta kom en rad andra kommuner, Täby och många andra, som utvecklade egna varianter av valfrihetssystem. År 2007 kom en lagstiftning, eftersom man ville normera floran av olika system och skala upp det hela. Det var politiskt drivet.

Med detta vill jag säga att politik handlar om att vilja och välja utveckling. Vill man ha utveckling på idéburen grund måste man ge redskap för det. Det finns inget förbud mot idéburna offentliga partnerskap. Frågar man en jurist om det är tillåtet får man svaret att juridiken inte hittar något utrymme för det. Men om man säger att vi vill att en överenskommelse om ett idéburet offentligt partnerskap som utformas på ett sådant sätt att det inte står i strid med lagen om offentlig upphandling klarar man av detta inom juridiken. Det finns i vårt land nästan 300 exempel på det här.

Det finns ett fall – ibland sägs att det finns *minst* ett fall, men det finns totalt *ett* fall – som är föremål för prövning. Det fälldes i första instans, och det handlar om Alingsås. Där handlade det om en väldigt provokativ sak. Man hade nämligen konkurrensupphandlat äldreomsorg, ett boende. Bräcke diakoni vann upphandlingen. De ville inte fortsätta med den fragmentiserade vården utan jobba med en vårdkedja. Man inledde en dialog med kommunen, som gjorde en konkurrensutsättning av juridiken i kommunen och lät i stället en fristående firma titta på de juridiska aspekterna. Det handlade bland annat om relationen till EU-rätten. De fick ett gediget underlag och tog öppet ställning. Samtliga politiska partier i Alingsås ville ha ett idéburet offentligt partnerskap i stället för en upphandling. Provokationen bestod i att det fanns en etablerad marknad som nu övergick till att i stället bli ett partnerskap. Följaktligen överklagades det hela.

Konkurrensverket har tittat på tio IOP runt om i landet. Det var bara detta som man tyckte var konkurrensbegränsande. Inga andra har föranlett åtgärder.

Det blir lite svårt när majoriteten talar om att vi ska stärka den idéburna sektorns konkurrenskraft. Jag brukar säga att konkurrenskraft är som att vinna ett lopp. Men vem av en delfin och en häst är snabbast på 100 meter? Det beror ju på om loppet är i vattnet eller på land. Om man säger att hästen är lite dålig på att simma och att vi måste träna hästen att simma bättre kommer den hur mycket den än tränar inte att vinna mot delfinen. Jag hoppas att ni förstår min liknelse. Den idéburna sektorn måste bygga på en egen grund och en egen logik.

#### Anförande nr 205

Regionrådet *Svenonius* (M): Herr ordförande! Politik är mycket riktigt att vilja. Men hur mycket man än vill måste man följa lagar, och upphandlingsböter ska detta län inte ha fler av. Följaktligen ska vi följa LOU till punkt och pricka. När det finns tvivel om huruvida vi kan genomföra saker som strider mot LOU ska vi faktiskt undvika det.

Den goda hälso- och sjukvårdsnämnden har skrivit ett IOP-avtal, vilket är mycket bra. Vi är positiva till fler sådana lösningar. När vi gjorde den upphandling som jag tidigare talade om hade vi gjort bedömningen att vi inte utifrån lagstiftningen skulle ha vunnit ett sådant fall om vi hade gjort det på ett annat sätt. Men Ersta vann utan att få någon fördel från oss, eftersom de är duktiga på egna meriter. Det visar att de klarar sig på egna ben.

Det är jätteviktigt att vi får en tydlig lagstiftning till stånd som gör det möjligt för oss att hantera de idéburna på ett bättre sätt.

#### Anförande nr 206

Regionrådet *Starbrink* (L): Ordförande! Tack, Lars, för dina inlägg! Jag har flera gånger i talarstolen talat om vikten av ett gott samarbete med den idéburna, ideella sektorn. Jag tycker fortfarande att det är centralt och gläder mig över att lagstiftningen har förändrats även om steget är för litet. Det behövs betydligt mer för att underlätta för de idéburna organisationerna.

Flera av oss har träffat Famna för att diskutera dessa frågor. Ett arbete pågår, och vi kommer att återkomma till det. Vi är lika angelägna som jag upplever att du är om att få till ett bra samarbete.

Vi har en lite tråkig historia, och det kan alla majoriteter känna sig skyldiga till. Historiskt har vi med idéburna organisationer tecknat avtal som har visat sig inte vara hållbara. Vi har fått kritik från granskande myndigheter. Efter det har vi bedömt att det inte har varit möjligt att göra om dessa avtal till IOP av just det skäl som du lyfte fram, som en parallell till Alingsåsmodellen, det vill säga det har funnits en tidigare upphandlad verksamhet. Då går det inte. Men vi har lyckats med Ericastiftelsen, och det är ett första viktigt steg.

#### Anförande nr 207

Lars Bryntesson (S): Jag är övertygad om att det finns en god vilja. Jag tar de signaler som vi har fått från flera politiska företrädare för majoriteten om att man verkligen vill det här.

Det är viktigt att vi har en beredskap, eftersom det i december kommer tydliggöranden. Då kommer utredningen att lägga fram sina förslag och tydliggöra det legala utrymme som finns. Redan nu kan vi konstatera att det inte är förbjudet med IOP. Det går att göra idéburna offentliga partnerskap om man vill, och det är glädjande att vi i ett fall har gjort det. Så det är ju inget större problem. Det är större skillnad mellan noll och ett än mellan ett och hundra. Låt oss därför skala upp det hela.

Jag märker dock att det finns en återhållsamhet hos majoriteten. De vill gärna tvinga in detta i en konkurrenstänkarbox. Men den idéburna sektorn säger ju att den inte är riggad för konkurrensvård. Den är riggad för samverkan, för gemensamma lösningar och för samverkan om gemensamma mål och gemensamt ansvarstagande. Det är just utrymmet för detta som utredningen ska identifiera. I Sverige är det så klokt ordnat att det inte behöver finnas en lag för att något ska vara tillåtet. Det är tillåtet så länge det inte strider mot lagen.

#### Anförande nr 208

Regionrådet Svenonius (M): Herr ordförande! Jag vill helt kort bara säga att vi självfallet måste ha tydliga regelverk för de idéburna. Men de idéburna måste också klara av den kvalitetsmässiga konkurrensen med andra aktörer, eftersom de måste kunna leverera en minst lika bra, och helst bättre, verksamhet. Det får heller inte vara en ursäkt för att leverera en verksamhet som är dyrare för skattebetalarna.

Det handlar ju om att skapa ett annat slags mervärde. Vi måste säkerställa att medborgarna får ut mesta möjliga av varje satsad skattekrona, oavsett vilken aktör som utför en vård- eller omsorgstjänst. Vad vi här är ute efter är att kunna fånga, genomföra och köpa tjänster på ett annat sätt, tjänster som skapar ett annat mervärde. Det kan exempelvis ske över olika organisationsgränser som inte finns i dag. Vi ska inte snedvrida konkurrensen och ha olika ersättningssystem i grunden för olika verksamheter.

#### Anförande nr 209

Lars Bryntesson (S): Då tolkar jag Irene som att hon i grunden är positiv men att hon har reservationer som jag tycker är berättigade.

Vi har haft ett bekymmer när vi inte har tillerkänt denna verksamhet tillräckligt god kvalitet, och jag tror att det ibland har varit en felaktig slutsats. Röda Korsets traumacenter är ett sådant exempel. Det har funnits annan verksamhet som har drivits idéburet, som har haft hög kvalitet och som har legat i frontline vad gäller forskning och annat men inte har kunnat fortsätta på grund av att man har försökt tvinga in den i ett sammanhang där den inte har passat in.

Ett stort problem som vi i dag har är psoriasisvården, som psoriasisorganisationerna står för. Kunskapsmässigt ligger de på många sätt i frontline. Men de system vi har fungerar inte i relation till dem.

Jag är bekymrad över att vi inte kan hantera detta på ett klokt sätt.

Anförande nr 210

Regionrådet S v e n o n i u s (M): Ordförande! De idéburna organisationerna har gjort stora insatser för att bredda möjligheterna att göra ett val, att få en kvalitetsutveckling i offentligt finansierade tjänster, att tänka nytt och att ta till vara en drivkraft i verksamhetsutveckling som annars inte hade funnits. Vi har en rad sådana verksamheter som arbetar för Region Stockholm men också för kommunerna i länet. De har gjort och gör stora insatser. Det ska vi självfallet vara rädda om.

Men vi måste ha ett regelverk på plats. De måste fungera så att vi kan jämföra deras verksamhet med det som andra gör så att vi har rimliga ersättningsmodeller. Vi har ju ett ansvar också inför skattebetalarna och inte bara mot våra patienter.

### **§ 80 Motion 2018:9 av Erika Ullberg (S) om åtgärder för att minska trakasserier och övergrepp i vården**

Anförande nr 211

Regionrådet U l l b e r g (S): Denna motion skrev jag för rätt länge sedan. Jag tror att vi alla blev ganska omskakade av de berättelser som kom i spåren av metoo och den diskussion som följde. Ett av de största uppropet skedde under #utantystnadsplikt. Det var framför allt vårdanställda kvinnor som hade skrivit under det. Det var undersköterskor, sjuksköterskor, läkare och personer från andra professioner som vittnade om en svår och oacceptabel situation. Man kan ha fördomen att allting har att göra med att vissa grupper känner sig mer utsatta, men det här har oerhört mycket att göra med problem, hierarkier och trakasserier inom olika yrkesgrupper på olika arbetsplatser.

Jag träffade några av dessa kvinnliga läkare och läkarstuderande som stod bakom uppropet. Jag fick höra väldigt intressanta berättelser som satte fingret på att det kan handla om saker som hur man utlyser ST-tjänster eller hur man själv försöker säkerställa att man inte har gjort sig obekvä. Det finns krav och förväntningar på kvinnor att vara på ett visst sätt för att senare premieras eller bli insläppta på riktigt. Det fanns starka önskemål om stärkt anonymitet när man svarar på landstingets enkäter. Som det står i motionen yrkar vi på en årlig uppföljning.

Jag vill tacka för svaret på motionen. Det märks att många delar engagemanget för dessa frågor. Oftast är diskussionen som kan uppstå efter att man har väckt en fråga och skrivit en motion det mest värdefulla. Därför vill jag verkligen tacka för det här. Anledningen till att vi fortfarande yrkar bifall till motionen är att det finns delar i våra att-satser som vi tror skulle, om de gick igenom, leda till något positivt.

Man kan också konstatera att fler personer i medarbetarundersökningen från 2018 uppger att de vet vart de ska vända sig när de har blivit utsatta. Det är förstås oerhört välkommet. Däremot gör siffran i sig inte att vi kan vara trygga med att fler vågar anmäla. Fler uppger att de vet var de ska anmäla sådant. Men är det fler som de facto kommer att göra en anmälan? Det kan ju fortsatt finnas ett stort mörkertal för vilka som anmäler och inte. Det är heller inte säkert att de i större utsträckning känner sig lyssnade på när de har anmält.

Även här är det bra om vi hela tiden har ett rörligt intellekt och en förståelse för att det kan finnas fler frågor som kan ge en bredare bild av läget.

I och med det vill jag tacka för svaret och yrka bifall till motionen.

Anförande nr 212

Regionrådet S v e n o n i u s (M): Herr ordförande! Tack, Erika, för en väldigt viktig motion! Det här är ett otroligt viktigt ämne. Hela metoo-uppropet medförde ju att dammluckorna öppnades och vi fick höra olika berättelser. Personerna vågade tala om sådant som de aldrig talat om tidigare. När det gällde det som handlade om sjukvården bjöd jag, Anna Starbrink och dåvarande personallandstingsrådet Peter Carpelan in till

samtal om detta. Också vi fick ta del av en del skakande berättelser och uppgifter om hur det faktiskt fungerar. Till exempel kom det som du pratar om, Erika, ST-tjänsterna, upp.

Annat handlade om frågor som uppstår när man som läkarkandidat och så småningom ST-läkare kanske har delad tjänstgöring mellan Karolinska Institutet och Stockholms läns landsting, som det då var. Vart anmäler man? Det kan vara lite flytande, och det har lett till att Karolinska Institutet och vi har gjort upp om hur man hanterar det. Nu finns riktlinjer. Tillsammans med Stockholms universitet har det tagits fram en kunskapssammanställning om kränkande särbehandling. Nu går per automatik också ut information till våra medarbetare om hur man anmäler, och man uppmuntras att anmäla.

Bortsett från att våga anmäla, som det är viktigt att folk vågar göra, är det minst lika viktigt hur vi hanterar anmälningarna. Låt mig genast säga att man självfallet ska kunna anmäla anonymt. Det finns på vissa ställen redan visselblåsarfunktioner dit man kan vända sig anonymt, till exempel på Karolinska och Södersjukhuset. Vi kommer, säger regionledningskontoret, att ha den regionövergripande visselblåsarfunktionen i gång till sommaren. Man håller precis på att sätta modellen; det är ett system som man gjort en upphandling av. Det ska finnas. På så sätt kan man också gå förbi sin egen organisation där man är anställd och anmäla direkt till oss. Dessutom finns nu vår regellefterlevnadschef vid regionen centralt. Dit kan man också vända sig.

Sedan har jag, som några väl vet, varit med om att när man inte vetat vad man skulle göra har man mejlat till mig i sådana här frågor. Då gäller det att omedelbart överlämna ärendet till dem som ska hantera det. Den som anmäler ska känna att det tas på fullaste allvar och att man utreder och går till botten med det i varje givet fall. Ingen ska behöva tåla kränkande särbehandling oavsett om det är fråga om sexuella trakasserier eller annan kränkande särbehandling.

Jag tror att vi är helt eniga i sak. Vi besvarar motionen för att vi anser att väldigt mycket av det som du tar upp i motionen redan har genomförts eller är på gång att genomföras. Vad gäller medarbetarundersökningen är den ju inte nedbrytbar, så den är anonym. Man bryter inte ned den till färre antal än vad som är statistiskt godkänt enligt en gemensam branschstandard, detta just för att man inte ska kunna identifiera individer i en grupp som svarar. Lika viktigt är att alla som jobbar med dessa frågor tar del av resultaten på varje arbetsplats.

Jag yrkar bifall till regionstyrelsens förslag.

#### Anförande nr 213

**Marit Normasdotter (V):** Ordförande, ledamöter och webbtittare! Det som Erika och Irene sagt är att metoo-upproppen har gjort sexuella trakasserier synliga. Det är någonting som drabbar demokratiskt. Det drabbar kvinnor i alla klasser, på alla nivåer, i alla yrkesgrupper. Det har verkligen blivit tydligt och synligt i och med metoo-upproppen.

Jag tänkte att jag skulle prata lite om kulturen, den kultur som råder på arbetsplatserna inom olika yrkeskåror, i lunchrummen och i korridorerna. Det är strukturer som har sedimenterats under många år. Det finns en jargong och ett beteende som pågått i så många år att det kommer att ta tid att göra någonting åt det. Om man därtill ser de patriarkala strukturer som finns i samhället som vi lever i, där män är överordnade kvinnor, inser man att man har problem.

I en yrkeskår som läkarnas, där det finns en benhård hierarki, är det särskilt viktigt att motverka och förhindra att kvinnor blir utsatta för trakasserier och övergrepp, i synnerhet som det är den yrkeskåren som många gånger ska ta hand om de kvinnor som utsatts för övergrepp. Då är det extra viktigt att ta itu med de interna problemen.

Ett första steg i att åtgärda problemen i arbetslivet generellt är att låta dem bli synliga. Man kan börja med att prata om dem och åtgärda dem. Därför är det här en viktig motion och ett bra förslag från Socialdemokraterna som jag vill tacka Erika för, och jag tycker att den absolut bör bifallas.

## **§ 81 Motion 2018:19 av Elinor Odeberg (S) och Freddie Lundqvist (S) om ordning och reda i bemanningsbranschen**

Anförande nr 214

Elinor Odeberg (S): Ordförande! Tack så mycket för svaret! Låt mig börja i den positiva ändan. Region Stockholm har de bästa personella förutsättningarna i form av att det är en attraktiv tätbefolkad tillväxtregion med goda möjligheter till arbetspendling. Vi är inte ett avfolkningslandsting, tvärtom. Trots det positiva utgångsläget misslyckades vi i år att nå målet om att bli oberoende av hyrpersonal. 2018 lade vi 658 miljoner kronor på inhyrning av personal, en 20-procentig ökning jämfört med föregående år. Det råder bred enighet såväl i den här salen som nationellt om att den utvecklingen måste vändas eftersom inhyrning fördyrar vården och försämrar kontinuiteten och arbetsmiljön.

Hittills har den styrande majoriteten svarat med breda penseldrag och sagt att vi behöver bli bättre arbetsgivare men utan att backa upp det med åtgärder som bidrar i den riktningen. I stället fortsätter regionen att ha upphandlingsförfaranden som i sig gör det extremt lukrativt för vissa grupper, exempelvis läkare, att hyra ut sig själva i stället för att anställas. Det blir alltså både en push- och en pullfaktor i det. Samtidigt får de som stannar kvar i sin anställning se löneutrymmet ätas upp av dyra direktupphandlingar och konsultnotor.

För att ta ett exempel från psykiatrin: Där har inhyrningskostnaderna ökat som mest på senare år. Förra veckan besökte jag en BUP-mottagning där de var jätteglada över att de hade *en* fast anställd läkare. Behovet var fyra läkare, men de övriga tre var inhyrda. Det finns nästan inga fast anställda barn- och ungdomspsykiatrer på BUP längre.

Samtidigt som vi har den beskrivna problematiken för bristgrupper i ena ändan finns det inhyrning för grupper som inte har samma starka position gentemot arbetsgivare, till exempel lokalvårdare och vårdbiträden. För dem innebär det ytterligare osäkerhet i arbetet. Du vet varken var eller när du får ett uppdrag. På så vis har regionens inhyrningspolitik befäst den starkes lag.

Alla yrkesgrupper behövs inom sjukvården. Ett sjukhus som exempelvis inte blir ordentligt städad till följd av att vi har ett okontrollerat upphandlingsförfarande med tre underleverantörer och en lokalvårdare i slutet av kedjan som får springa mellan rummen för 50 kronor i timmen är också ett hot mot patientsäkerheten. Enligt en rapport från Kommunal förra året var hälften av alla bemanningsanställda arbetare inom vård och omsorg anställda på tidsbegränsade anställningar. Deltidsarbetet var också mer utbrett. Här betalar vi alltså mer för personalen men de får sämre villkor än de direktanställda. Använd de resurserna på riktiga trygga jobb i stället och täck upp korttidsfrånvaron med vikariepooler i enlighet med vad som föreslås i motionen.

I de fall där inhyrning inte kan undvikas ska vi hyra av seriösa aktörer med kollektivavtal samt upprätta ramavtal i stället för att syssla med kostsamma direktupphandlingar. För vård- och omsorgsarbetare säger bemanningsavtalet att samma villkor ska gälla för inhyrda som för direktanställda.

Detta säger alltså regionstyrelsen nej till i sitt svar och försvarar därmed en ordning, medvetet eller omedvetet, som riskerar att människor utnyttjas. Inom inhyrning har vi allt från stafettläkare med egen firma, som kan göra stora vinster, till den arbetskraftsinvandrade städaren, som hyrs ut till lägsta pris. Den gemensamma nämnaren här är att vi avsäger oss något helt centralt, nämligen vårt arbetsgivaransvar. Det är på sikt helt ohållbart att personalbudgetens resurser går till bemanningsbranschens vinster i stället för att fördelas långsiktigt efter patienternas och verksamheternas behov och

personalens kompetens. Personalbudgetens resurser ska gå till att öka grundbemanningen och satsa på de direktanställda, inte till kortsiktig inhyrning.

Jag yrkar bifall till motionen.

#### Anförande nr 215

Regionrådet S v e n o n i u s (M): Herr ordförande! Tack, motionärer! Det är viktigt att vi har ordning och reda i alla de branscher där vi köper tjänster eller produkter från företag och att vi har ordning och reda i våra upphandlingar, att vi följer upp avtalen, att vi har en återföring och en kunskap inför kommande upphandlingar utifrån hur existerande avtal har fungerat, vad som fungerat väl och vad som fungerat mindre väl. Detta följer helt av den nya inköspolicy som fullmäktige antog förra året, att det är ett sådant arbete vi ska ha.

När det gäller bemanning och just bemanningsbranschen är hela målsättningen att vi ska minska vårt beroende av extern bemanningstjänst i sjukvården, att vi ska klara det 2-procentsmålet för bemanningskostnaderna maximalt som vi är överens om inom ramen för Sveriges Kommuner och Landsting. Vi ska självfallet också ha seriösa leverantörer när vi tar in externa bemanningstjänster, och vi ställer krav på dem som följer av lagstiftningen. Vad är det för krav vi har rätt att ställa som inte är konkurrensbegränsande? En del av det som framförs i motionen är sådant som bedöms kunna vara konkurrensbegränsande och kan därmed inte genomföras enligt lagen om offentlig upphandling.

Samtidigt behöver det påpekas att i förslaget från motionärerna talas det om att vi borde ha interna bemanningstjänster. Det finns sådana i regionen. Karolinska har en stor sådan, och det har även SÖS, Danderyd och Folktandvården. De har egna bemanningstjänster med fast anställd personal som hyrs ut internt. Därutöver använder de självfallet även externa bemanningstjänster för att kunna klara det som är kärnverksamheten, nämligen att ge vård till våra sjuka.

När det gäller att klara våra bemanningsbehov handlar det inte bara om att ha bemanningsföretag eller kunna göra bra upphandlingar av dem, utan vår främsta uppgift, vår främsta insats — det pratade vi en hel del om i förmiddags både i interpellationsdebatten och vid frågestunden — måste vara att vi blir mycket mer attraktiva som arbetsgivare för att kunna attrahera och behålla medarbetare. Då behöver vi inte ha inhyrd kompetens. Då kan vi klara sjukfrånvaron med de interna bemanningstjänster som finns inom våra egna verksamheter och behöver inte ha externt inhyrd personal.

Avslutningsvis: Jag uppfattade att det pratades om städtjänster. Där har vi ju inte bemanning på det sättet. Det är en verksamhetsupphandling av ett helt verksamhetsområde som handlats upp och där ett antal krav har ställts. Där måste huvudentreprenören lämna in uppgifter om underleverantörer och ansvara för dem som om det vore deras egen personal och deras egen verksamhet. Det handlar till exempel om krav på att man är en seriös arbetsgivare, att man betalar skatter, avgifter och andra sådana viktiga saker.

Jag yrkar bifall till regionstyrelsens förslag till beslut om besvarande av motionen.

#### Anförande nr 216

R o b e r t J o h a n s s o n (S): Herr ordförande, kära fullmäktigeledamöter, eventuella åhörare! Tack, Elinor och Freddie, för en viktig motion! Den här frågan bör egentligen hanteras i två delar. Det första handlar om att minska beroendet, och där tror jag att den enda lösningen kortsiktigt är en kraftig injektion av resurser till våra bolag och förvaltningar. Som Irene sade pratade vi lite grann om det i förmiddags.

Kära fullmäktige! Det börjar bli bråttom, för från och med den 1 juli 2019 kommer det att tas ut moms på dessa tjänster. Det gäller visserligen inte kommuner och landsting/regioner men det gäller kommunala bolag och landstingsägda/regionägda bolag. Förvisso har vårt kära SKL tydligt sagt att de rekommenderar sina medlemmar att inte betala något förrän det finns en lagakraftvunnen dom. Men sannolikheten är stor för att vi förr eller senare kommer att få en kraftig ökning av kostnaderna för dessa tjänster.

Således har vi nu ett handlingsfönster där vi på sikt skulle kunna minska kostnaden genom att göra en investering i personalen. Varför? Jo, därför att vi vet att sannolikheten är stor för att kostnaden kommer att öka ytterligare, och då måste vi mota Olle i grind. Det är ungefär som att vi fått insiderinformation som gör att vi kan investera i våra verksamheter, men det är en insiderinformation som faktiskt är laglig.

Det andra är hur vi hanterar den inhyrning som vi kommer att behöva ha kvar. Där tycker jag att det som motionen tar upp är oerhört viktigt, att vi har gemensamma krav. Jag har sagt det förut i den här talarstolen: Politik, och framför allt upphandlingar, är i mångt och mycket som fotboll. Det finns regler, alla måste känna till dem, och om man bryter mot dem måste man straffas. Att exempelvis kräva auktorisering och/eller kollektivavtalsliknande villkor gör att vi skapar möjligheter för branschen att konkurrera på lika villkor.

Nu nämnde Irene lite grann i sitt muntliga anförande att det både från regionrådsberedningen och från regiondirektören saknas någonting i svaret. Vad är det vi ska kräva? Vad kräver vi i dag? Det vet inte jag, och det är det jag saknar. Naturligtvis ska det ställas krav som är konkurrensneutrala, men jag tror inte att en auktorisation i likhet med till exempel en arbetsgivarorganisation skulle vara ett olagligt krav. Om vi säger att man måste vara medlem i exempelvis Almega Bemanningsföretagen så *fine*, det kanske inte är konkurrensneutralitet, men att kräva auktorisering i likhet med deras villkor torde inte vara det. Då finns det inget krav, precis som vi inte kan ställa krav på kollektivavtalsliknande villkor. Det är inget som skapar konkurrensfördelar eller konkurrensnackdelar. Du behöver inte teckna kollektivavtal, du ska bara uppfylla villkor liknande det. Du behöver inte gå med i en branschorganisation, du ska bara uppfylla det som krävs för att bli auktoriserad.

Med det sagt tror jag faktiskt att vi kan yrka bifall till denna viktiga motion. Då får vi, när vi tar in bemanningsföretag, ännu tydligare krav.

#### Anförande nr 217

Regionrådet S v e n o n i u s (M): Herr ordförande! Det är lätt att säga att vi ska ställa krav på det ena och det andra, men att göra det i en upphandling och på förhand veta att det strider mot lagstiftningen, att vi kommer att förlora vid en överprövning, tycker jag inte är rätt väg att gå. Det är inte seriöst av en så stor upphandlande verksamhet som Region Stockholm är. Däremot ska vi ställa de krav vi kan ställa. Vi ställer redan krav på att man naturligtvis ska betala skatter och avgifter, att sådant ska följas upp under avtalstiden, att vi har seriösa leverantörer.

I underlaget från förvaltningen talas det om att man ska kunna bedöma om särskilda arbetsrättsliga villkor behöver ställas. Det ska göras i enlighet med gällande lagstiftning, om det behövs. Det öppnar man upp för i förvaltningens förslag. När kontraktet tecknats ska man sedan följa upp leverantören så att det levereras i enlighet med vad som är sagt.

Det föreslås alltså ett antal saker i tjänsteutlåtandet.

#### Anförande nr 218

L i n a E l Y a f i (V): Motionen tar på ett bra sätt upp problemen med bemanningsbranschen. Precis som Elinor sade är det allt fler yrkesgrupper som hyrs in. De har i många fall sämre arbetsvillkor och lön, och man gör upphandlingar med företag utan kollektivavtal. Inhyrning av personal är både dyrt och dåligt för personalen.

Vänsterpartiet vill i första hand se en ökad grundbemanning inom hälso- och sjukvården, och för att lösa korttidsfrånvaron vill vi ha egna vikariepooler på sjukhusen där personalen har trygga anställningar, bra arbetsmiljöer och löner som överensstämmer med kraven i yrket.

Jag yrkar bifall till Socialdemokraternas motion.

#### Anförande nr 219

Henrik Eriksson (C): Ordförande, fullmäktige! Tack, Irene, för bra inlägg! Risken är att jag kanske låter lite tjatig, men det bästa sättet att minska inhyrningen av personal är att vi blir en bättre arbetsgivare, att vi kan skapa en god arbetsmiljö för vår personal. Det är personalen ute i vården som är experterna. Om vi kan ge dem ansvar, om de får ta ansvar och påverka sin egen arbetssituation, blir vi en bättre arbetsgivare. Det vi behöver är mindre detaljstyrning av vården. Vi ska helt enkelt låta personalen, som är experterna, utforma den bästa sjukvården.

Det har vi i majoriteten tagit fasta på. Vi jobbar kontinuerligt för att minska detaljstyrningen och öka makten för personalen. Det är inte genom att vi politiker inrättar en vikariepool som regionen blir en bra arbetsgivare, utan det är genom att vi ger personalen verktyg och möjligheter så att de kan påverka sin egen arbetssituation. Besluten ska fattas nära patienterna, inte av oss i landstingssalen.

#### Anförande nr 220

Elinor Odeberg (S): Tack för svaret! Jag noterar att det råder viss förvirring om hur inhyrning går till i regionen. Den förvirringen förklaras till stor del av att vi tillåter direktupphandlingar. Av bara SLSO:s egna verksamheter gick 13 procent av kostnaderna för inhyrning till direktupphandlingar, alltså när verksamheterna själva ringer och den av bemanningsbolagen som först svarar får jobbet. Vi har ingen kostnadskontroll, och vi har ingen insyn i vilka som tilldelas uppdragen. Det förekommer bland annat inom städ, men det förekommer också bland läkare där man till och med kan lista sig hos olika bolag och på så vis välja det avrop som blir mest förmånligt. Det är rena rama vildern.

Jag skulle också vilja säga att idén om att vi som upphandlande myndighet inte kan ställa krav är helt fel till exempel när det kommer till att ha kollektivavtalsliknande villkor. Låt mig läsa upp några viktiga delar ur LOU-lagstiftningen: En upphandlande myndighet bör beakta miljöhänsyn, sociala och arbetsrättsliga hänsyn vid offentlig upphandling om upphandlingens art motiverar detta, 4 kap. 3 § LOU. ... får ställa särskilda miljömässiga, sociala, arbetsrättsliga och andra villkor för hur ett kontrakt ska fullgöras, 17 kap. 1 § LOU. Ska, om det är behövligt, kräva att leverantören ska fullgöra kontraktet enligt minimivillkor om lön, semester och arbetstid som följer av ett centralt kollektivavtal som tillämpas i hela Sverige eller på motsvarande område.

Det är alltså en feluppfattning att vi inte kan ställa dessa krav. Som vi också är överens om i exempelvis SKL:s grupp om att nå oberoende hyrpersonal ser vi att det här äventyrar kontinuiteten och patientsäkerheten. Vi behöver ta tillbaka arbetsgivaransvaret och i stället jobba mer med vikariepooler som redan förekommer på ett framgångsrikt sätt i flera av våra verksamheter i dag.

#### Anförande nr 221

Regionrådet Svensson (M): Herr ordförande! Nej, det råder inte vildern. Vi har stenhårda krav på att alla ska följa lagen om offentlig upphandling. Direktupphandlingar ska enbart förekomma i undantagsfall i våra verksamheter, och då ska det dokumenteras noga. Det har inträffat, det vet vi, att upphandlade företag inte har kunnat leverera de tjänster som behövs. Det kan då utgöra ett undantag, det vill säga att man kan få göra en tillåten direktupphandling om man dokumenterar skälen, för man har en patient i andra ändan som behöver vård.

Detta måste skötas oerhört noga. De existerande avtalen följs nu upp inför en framtida upphandling av bemanningstjänster så att vi ställer hårdare krav och också ser till att vi har leveransförmåga. Därutöver har vi egna bemanningstjänster vid sjukhusen, och de utökas dessutom på Karolinska.

#### Anförande nr 222

Elinor Odeberg (S): Problemet är att när 13 procent av inhyrningskostnaden går till direktupphandling kan det inte sägas vara undantagsfall. Det är ganska mycket, och vi vet att det är ännu mer utanför våra egna verksamheter som vi har ännu mindre insyn i vad gäller hur det går till.

Som Robert tog upp i sitt anförande är kärnfrågan hur vi minskar pushen till bemanningsföretagen genom att bli bättre arbetsgivare. Där saknar vi fortfarande konkreta åtgärder. Dessutom måste vi minska pull-effekten så att det inte är så förmånligt för vissa att gå till bemanningsföretagen i stället för att vara direktanställda, vilket till exempel är fallet med barn- och ungdomspsykiatrer. Vad är svaret för de barn som i dag inte kan få en personalkontinuitet inom barn- och ungdomspsykiatrin för att vi gjort det alltför förmånligt för barn- och ungdomspsykiatrer att gå till hyrbranschen?

#### Anförande nr 223

Regionrådet Svenonius (M): Vi är helt eniga om att vi måste bli en mer attraktiv arbetsgivare så att vi behöver färre inhyrd kompetens. Det är själva grunden för kontinuitet och kvalitet i vården för våra patienter och för att det ska bli en bra arbetsmiljö för den fast anställda personalen. Det är oerhört viktigt. Det handlar om att minska toppstyrningen, ha individuell lönesättning, öka inflytandet på arbetsplatsen för våra anställda, belöna lojalitet och kompetensutveckling, belöna dem som tar på sig större ansvar. Det finns inga genvägar. Det måste dessutom göras lokalt ute i vården.

Det finns verksamheter som har brutit inhyrningsökningarna. Det ena är på just psykiatrin. Det andra är på Södertälje sjukhus. Där tror jag att övriga vårdgivare måste titta på vad dessa båda gjort som brutit den negativa utvecklingen, om jag får uttrycka mig så. Här har vi två goda exempel.

#### Anförande nr 224

Magnus Persson (C): Herr ordförande, ledamöter och åhörare! Jag instämmer i åsikten att vi som region självklart ska ha seriösa aktörer som leverantörer. Det tycker jag är en självklar del av det mål som vi satt upp, att vi ska bli Sveriges bästa offentliga upphandlare. Det är ett högt mål, och då ska vi förstås också ha seriösa leverantörer och plocka bort dem som inte är det.

Jag noterar att Socialdemokraterna i sin motion, det ser man om man läser motionstexten, uttryckligen kommer med ett förslag som skulle diskvalificera de seriösa aktörer som väljer att agera på annat sätt än genom att teckna kollektivavtal. Jag inser givetvis att det finns en ideologisk spännvidd i detta, men jag tycker att det är fel väg att gå när det gäller att ta fram sociala krav på det här området.

Om vi ska bli Sveriges bästa offentliga upphandlare ska vi också tydligt följa de regler som gäller på området. En jätteviktig regel är transparens. Man kan inte hänvisa till ett kollektivavtal som kanske inte är tillgängligt för den som inte har tecknat det. Alla kollektivavtal är inte offentligt upplagda. Man kan också tänkas ställa frågan vilket kollektivavtal som åsyftas. Det är inte alldeles ovanligt att det finns flera fackförbund av olika slag eller med olika kopplingar som kan vara relevanta inom samma område.

Regionrådsberedningen nämner uttryckligen, och Irene nämnde det också i sitt tidigare inlägg, möjligheten att använda särskilda arbetsrättsliga villkor, men det behöver inte vara exakt samma sak som att peka på ett specifikt kollektivavtal eller ha en svepande formulering om kollektivavtal eller kollektivavtalsliknande villkor. Det finns nämligen

andra sätt att formulera dessa krav på. Exempelvis tas sådana kravlistor fram av Upphandlingsmyndigheten på områden där de har identifierat behov därav. Det är alltså kravlistor som man kan uppfylla antingen på så sätt att man tecknar ett relevant kollektivavtal eller genom att uttryckligen sätta sig i andemeningen att följa det. Då finns för upphandlande myndighet också en chans att göra en uppföljning. Därmed kan de användas på ett sätt som innebär att man inte sällar bort de seriösa arbetsgivare som vill agera leverantör till regionen och till andra myndigheter men som valt att göra det på andra sätt än genom kollektivavtal. Det kan vara familjeföretag eller liknande, och det kan ibland även vara relevanta bemanningsföretag i form av enmansföretag. Ni har själva beskrivit att de finns i den här branschen.

Med det konstaterar jag att det här säkert är en ideologisk diskussion som återkommer. Jag har varit med om den förr. Jag har själv i kommunen röstat för förslag som inneburit särskilda arbetsrättsliga villkor samtidigt som det funnits motförslag om uttryckligen formulerade kollektivavtal eller kollektivavtalsliknande villkor från Socialdemokraterna.

Jag yrkar sammanfattningsvis bifall till regionstyrelsens förslag.

#### Anförande nr 225

**Elinor Odeberg (S):** Jag försökte i ett tidigare inlägg lite grann klargöra hur lagstiftningen ser ut på det här området och att det i själva verket är en fråga om politisk vilja huruvida vi ska ta vårt arbetsgivaransvar eller inte. Jag kan upplysa om att det inte finns en massa olika avtal eller liknande, utan det finns ett centralt bemanningsavtal som säger att direktanställda och inhyrd personal ska ha lika villkor. Det är det avtalet gäller. Det är det ni i ert svar säger nej till när ni säger att auktoriserade bemanningsbolag inte ska vara normen när vi upphandlar.

#### Anförande nr 226

**Magnus Persson (C):** Helt visst finns det en ideologisk skiljelinje här. Jag tycker i alla fall inte att vi ska ha ett samhälle där det ska vara obligatoriskt för leverantörer till det allmänna att teckna kollektivavtal.

#### Anförande nr 227

**Robert Johansson (S):** Herr ordförande! När vi i valrörelsen talade om vinster i välfärden fick vi frågan: Varför får man tjäna pengar på att bygga ett sjukhus men inte på att driva ett sjukhus? Det är en bra fråga. Jag ska ställa en retorisk motfråga till det. Varför får man ställa krav på hur ett våtrum ska vara utformat när man bygger ett sjukhus men inte ställa krav på hur personalen ska behandlas när man upphandlar en bemanningstjänst? Det är klart att man får det. Man kan inte som upphandlande myndighet säga att vi ska ha säkert vatten i våra badrum, men man kan som upphandlande myndighet säga att vi ska ha en standard som uppfyller det som branschen kallar varumärket säkert vatten. Du behöver inte ha en auktorisation men du ska uppfylla de krav som finns.

Samma sak är det med personal. Du behöver inte vara medlem i Bemanningsföretagen, men du ska uppfylla de krav de har för att du ska kunna bli medlem. Det är väl rimligt? Jag förstår inte varför marknadsivrare inte vill att företag ska få konkurrera på lika villkor.

Med det sagt har vi fastnat i det andra benet i motionen, en otroligt bra motion. Den är skriven för att vi måste ta tag i det första benet. Nu har vi, tycker jag, ett gyllene fönster. Tryck in en boost i våra bolag så att de kan höja lönerna och anställa personal i egen regi i stället för att tvingas ta in dyra bemanningsföretag.

Eftersom det kommer att dröja ett tag vill jag passa på att yrka bifall till motionen.

Anförande nr 228

Lowisa Anderzon (S): En sakupplysning är kanske på sin plats, nämligen att det går att lösa detta. Den "lilla kommunen" Stockholms stad har gjort en jättestor upphandling enligt LOV. Den är certifierad på alla sätt och vis som tänkas kan. För att över huvud taget få någon ordning på de ca 350 bolag som vill vara med har de skrivit in kollektivavtalets hårda kärna och tagit upp de fem punkter som det handlar om. Därmed är frågan löst.

### **§ 82 Motion 2018:14 av Linda Älegård (S) om flytt av ålder för mässlingsvaccin**

Anförande nr 229

Robert Johansson (S): Jag har fått det fina uppdraget att säga att vi i detta fall nöjer oss med förvaltningens svar, och motionären och Socialdemokraterna går på besvarandeyrkandet.

Anförande nr 230

Regionrådet Starbrink (L): Jag vill yrka bifall till regionstyrelsens förslag. Jag kan konstatera att vi är eniga i denna fråga. Det var en intressant fråga som väcktes i motionen med anledning av de mässlingsutbrott som varit och det beslut man fattade i Västra Götaland, att under en kort tid tidigarelägga vaccinationen av de små barnen.

Med det underlag vi fått kan vi konstatera att det är klokt att hålla fast vid de nationella riktlinjerna om 18 månaders ålder. Jag gläder mig åt att vi är eniga i det beslutet.

### **§ 83 Motion 2018:18 av Per Carlberg (SD) om att främja det lokalhistoriska arvet**

Anförande nr 231

Per Carlberg (SD): Ordförande, ledamöter och åhörare! Stockholm är en ständigt växande stad och region. Tillströmningen av invånare som är födda eller uppväxta utanför regionen utgör en större del av invånartillväxten. En betydande del av de nyinflyttade till Stockholmsregionen saknar i dag grundläggande kunskaper i Stockholms lokalhistoria och därmed en förankring i och förståelse för regionen och dess utveckling.

Sverigedemokraterna anser att stockholmarna ska gynnas av lokalhistoriska lärdomar för att förstå dagens situation. Vi anser också att Stockholms lokalhistoria ska värnas, bevaras, förädlas och ligga till grund för kommande generationers identitet och bildning.

Sverigedemokraterna föreslår ett regiontäckande projekt vars målsättning ska vara att de lokalhistoriska kunskaperna ska kunna öka engagemanget för historieämnet. Det gäller såväl barn och unga som vuxna. Projektet ska ge möjligheter till fri folkbildning för både gamla och nya regioninvånare samt bidra till delaktighet i och kännedom om regionens historia. Projektet ska genomföras i nära samarbete med Stockholms läns högskolor, historiker, forskare, studieförbund, föreningar och myndigheter vilkas arbete och forskning relaterar till Stockholms lokalhistoria. Det breda spektrumet av deltagare i projektet ska säkerställa att projektet genomsyras av engagemang, intresse och objektivitet, det vill säga vara fritt från politiska och ideologiska inslag. Projektet ska genomföras med hjälp av installationer som anknyter till relevanta lokalhistoriska inslag eller förlopp som anknyter till deras geografiska placering.

Region Stockholm förfogar över ett betydande antal konstupställningar. Även dessa bör tas i beaktande i de fall det är lämpligt att ersätta dem med installationer med lokalhistoriska inslag. Presentationslösningar kan vara av varierande art, till exempel att text kombineras med bildmaterial eller att man använder dagens IT-lösningar. Presentationerna ska framställas på svenska och engelska för att även vara tillgängliga för de turister som besöker Stockholm och för dem som vistas tillfälligt i Stockholm.

I sin utredning av lämpliga ytor bör förvaltningen även ta i beaktande reklamator i kollektivtrafiken, som kan bli en del av projektet. Placeringen av kampanjmaterial bör ske i offentliga miljöer och ytor som Region Stockholm förfogar över, huvudsakligen sjukhus och kollektivtrafik. Placeringen ska även ta hänsyn till antalet visningar för att på så sätt säkra kampanjens höga exponering.

Med det sagt vill vi

att kulturnämnden ges i uppdrag att sammanställa en kostnadsram för genomförande av projektet,

att kulturnämnden ges i uppdrag att sammanställa vilka ytor som kan användas för exponering av lokalhistorisk art,

att kulturnämnden ges i uppdrag att organisera och framställa presentationslösningar utifrån de i motionen nämnda premisserna, samt

att kulturnämnden ges i uppdrag att inventera intresse samt initiera samarbete med utomstående parter.

Anförande nr 232

Regionrådet Stårbrink (L): Ordförande! Att tillsammans med kommunerna i länet få lyfta fram Stockholmsregionens kulturhistoria är ett viktigt uppdrag för Region Stockholm och dess kulturnämnd. Det är en spännande historia präglad av mångfald och möten, migration, en mötesplats för internationell handel, för internationella kulturmöten, för olika religioner. Det är en väldigt spännande historia.

Vi som besökt det nyöppnade Stadsmuseet i Stockholm kan glädja oss åt att vi återigen har fått en plats att verkligen grota ned oss i då det gäller stadens spännande historia. Men länet är större än staden, och vi behöver arbeta med dessa frågor, vilket kulturnämnden också gör.

Verksamhetsstöd ges till exempel till Skärgårdsmuseet, Stockholms Läns Hembygdsförbund och Stockholms läns hemslöjdsförening. Naturligtvis finns även stora kulturhistoriska inslag i hela scenkonsten, musiken, allt det fantastiska utbud som finns på exempelvis Stockholms konserthus och på många andra ställen. Det är också ett sätt att spegla vår spännande kulturhistoria.

Sedan 1983 har Region Stockholm sitt eget museum som arbetar med nämnda frågor och lyfter fram lokalsamhället. Att lyfta fram lokalsamhället är en prioriterad del av museets verksamhet. Vi samarbetar med kommunerna kring detta. Det är fantastiskt fint, och självklart ska vi fortsätta med det, liksom att lyfta fram alla stockholmares kulturarv. Jag tänker på minoritetskulturerna, till exempel det judiska Stockholm genom Judiska Museet, den romska kulturhistorien, som finns väl beskriven i exempelvis böckerna om Katitzi. Där var Stockholm en viktig plats. Vi har Sameföreningen och så vidare. Allt det är viktigt och något som kulturnämnden absolut ska fortsätta att arbeta med.

Jag tycker att Sverigedemokraterna kommer med ett förslag som man får tänka vidare på. Ni har i er budget ett yrkande om att göra en mycket kraftig besparing på kulturnämnden, på just det viktiga som handlar om att bygga vårt framtida kulturarv och spegla det historiska kulturarvet. Det vill ni spara på. Ni har inga pengar till ert projekt.

Det är intressant att ta del av anförandet och läsa motionen, för det går inte riktigt ihop att säga att vi inte ska ha någon politisk styrning och sedan i detalj tala om hur det ska gå till, vilka aktörer man bör vända sig till, vilka platser man ska vara på.

Jag förordar en kulturpolitik där vi låter de konstnärliga ledarna, de fria konstnärerna vara de som formar kulturutbudet i Stockholm. Där kan vår kulturnämnd vara en viktig aktör genom att vara med och bidra ekonomiskt eller på andra sätt hjälpa till att samordna

verksamheterna. Men den som i denna sal ena dagen lägger fram förslag om hur vi i detalj ska göra kulturpolitiska satsningar och nästa dag lägger fram besparingsförslag i 100-miljonersklassen, den är inte trovärdig.

Jag yrkar bifall till regionstyrelsens förslag.

#### Anförande nr 233

M s c i w o j S w i g o n (SD): Fru ordförande! Låt oss gå tillbaka till det som motionen egentligen handlar om, nämligen att vi ska utnyttja Stockholmsregionens allmänna ytor för att presentera de kulturprojekt som regionen har, som regionen själv bidragit till med våra skattemedel. Det handlar inte om några nya sätt att resonera kring vilka pengar som ska satsas, som föregående talare var inne på, utan snarare att redovisa det man redan gjort.

Varför ska man göra det? Jo, först och främst för att stärka Stockholmsregionen som folkbildare med prioritering av barn och unga i regionen. Region Stockholm är, som vi pratat om tidigare i dag, en kraftigt växande region, främst genom individer födda utanför Stockholmsregionen. En del är även födda utanför EU. Kunskap om regionen generellt och om regionens historia saknas ibland hos dem som kommit hit, och i många fall är kunskapen bristande eller ofullständig.

Vi behöver kunskap för att förstå dagens värld och vara rustade inför framtiden. Kunskaper krävs både för att förstå oss själva och vår kultur och också för att förstå andra. Lokalhistoriska kunskaper är ett sätt att främja den kommande generationens integration, identitet, samhörighet och bildning. Lokal historia finns i ett sammanhang, den är lätt att uppleva på plats och man befinner sig i direkt anslutning till den historiska platsen.

Motionens mål är även att öka transparensen och förståelsen för skattebetalarnas pengar som gått till olika kulturprojekt. Ett sätt att göra det är att regionens kultursatsningar och kulturella projekt som man varit inblandad i ställs ut på de allmänna ytorna i större utsträckning. Det handlar inte bara om att stödja och främja utan också om att presentera resultat på de allmänna ytorna. När det gäller aktörerna vill jag flika in att de aktörer vi efterlyser är inga konstnärer utan professionella kännare inom områdena, alltså vetenskapsmän och -kvinnor som jobbar inom kulturen. Det ska inte vara några större krav på konstiga externa leverantörer som inte har med ämnet att göra.

Jag yrkar bifall till motionen.

#### Anförande nr 234

L e o n i d Y u r k o v s k i y (SD): Ordförande, ledamöter och åhörare! Motionen anses vara besvarad med hänvisning till att det redan pågår ett arbete på området. Naturligtvis värderar även vi sverigedemokrater dagens gemensamma insatser som regionrådsberedningen lyfter fram. Den typen av insatser är dock inte det enda vi föreslår i motionen, som föregående talare var inne på. Motionen handlar inte bara om att ge mer resurser till utomstående aktörer, utan också om att vi själva ska använda våra ytor och resurser till att skapa ett omfattande projekt.

Motionens två viktigaste att-satser är att kulturnämnden ges i uppdrag att sammanställa vilka ytor som kan användas för exponering av lokalhistorisk art samt att kulturnämnden ges i uppdrag att organisera och framställa presentationslösningar utifrån de i motionen nämnda premisserna. Sista stycket i motionen konstaterar att placeringen av kampanjmaterialet bör ske i de offentliga miljöerna och ytorna som Region Stockholm förfogar över, huvudsakligen sjukhus och kollektivtrafik.

I svaret talas det en hel del om sjukhus, men annars är det något som förbises i regionrådsberedningens analys, anser jag, alltså användandet av reklam- och konstytor för ändamål som föreslås i motionen. Dessa ytor är våra kanske mest lättillgängliga och mest exponerade kommunikationsplattformar, men de används i dag delvis till att uppvisa

streckgubbar och menskonst. Det är uppenbart att utvecklingspotentialen är enorm, och man kan därför fråga sig varför vi ska delegera lokalhistorien till andra aktörer och till andra platser när vi själva uppenbarligen har mycket att arbeta med.

Sammanfattningsvis vill jag säga att ja, naturligtvis är det positivt att Region Stockholm redan i dag gör ett omfattande arbete för vår lokalhistoria, men motionen syftar på de områden där vi kan göra mer och göra det mer effektivt.

Jag yrkar bifall till Sverigedemokraternas motion.

Anförande nr 235

Regionrådet **Starkbrink** (L): Ordförande! Ni föreslår en kampanj, Leonid Yurkovskiy, och låtsas som att ni kan använda exponeringsytor fritt och gratis, att det inte ska kosta någonting. Ni har lagt en besparing på över 100 miljoner kronor i kulturnämnden. När ni tagit bort den besparingen då kan vi börja prata om vad vi ska använda pengarna till.

Sedan vill jag kommentera detta med menskonst som ni verkar fullkomligt besatta av i Sverigedemokraterna. Tanken att vi från Region Stockholm skulle gå in och politiskt recensera, förhandsgranska eller efteråt recensera konst politiskt och försöka styra det urval som SL eller kulturnämnden gör är så långt man kan komma från den demokratiska kultursyn som jag står för, och jag vet att jag har med mig den stora majoriteten i regionfullmäktige.

Jag yrkar med kraft avslag på era yrkanden i motionen.

Anförande nr 236

**Leonid Yurkovskiy** (SD): Fru ordförande! Alltid är det någon som ska bestämma vad skattepengarna används till, och alltid är det någon som ska bestämma vad det är för konst som ska hänga där uppe. Om sedan folkvalda har åsikter om det är det inte jag som är problemet; det är okända personer djupt inne i systemet som själva avgör det.

Anförande nr 237

Regionrådet **Starkbrink** (L): Det som är så obehagligt är att du inte ens förstår vad det är du säger, att vi ska ha en politisk bedömning vid valet av konst. Vilken konst är fin? Vilken konst är ful? Vilken konst passar dig? Vilken konst passar stockholmarna? Att du inte förstår vad det är du säger när du kräver ett politiskt ingripande i den offentliga konsten är mycket anmärkningsvärt och mycket, mycket oroande.

Anförande nr 238

**Leonid Yurkovskiy** (SD): Jag förstår alldeles utmärkt vad det är jag säger, Anna, och jag tycker att det är fullt naturligt att politiker har synpunkter på hur skattebetalarnas pengar används och hur vi använder våra offentliga ytor.

Anförande nr 239

**Ann Mari Engel** (V): Ja, fullmäktige, här ringer många varningsklockor. Förslaget kanske verkar oskyldigt, att vi ska lyfta fram det lokalhistoriska arvet. Kulturförvaltningen har svarat väldigt bra på det. Det gör vi redan i dag. Det arvet består av många olika kulturer. Genom kulturnämnden stöder vi många av dessa verksamheter.

Nu har det i debatten blivit tydligt att förslaget handlar om att byta ut konst som i dag finns på vissa ytor mot annan konst som Sverigedemokraterna tycker skulle vara lämpligare. Senast hörde vi att det inte skulle vara okända som bestämde det, utan politikerna skulle bestämma vilken konst som ska finnas. Det ligger i förslaget att man ska använda befintliga ytor, det vill säga att man ska byta ut den konst som finns och i stället

ställa dit någon sorts manifestation över det lokalhistoriska arvet. Det är en riktigt farlig kulturpolitik som jag hoppas att ingen annan här i salen någonsin tänker ställa sig bakom.

#### Anförande nr 240

Robert Steffens (C): Anna Starbrink höll ett förträffligt anförande om innehållet i motionen i stort så jag ska inte ta upp det. Jag hängde upp mig lite grann på det som gällde detaljstyrning.

Det framstår som lite oklart vad Sverigedemokraterna faktiskt tycker om detaljstyrning av kulturpolitiken. De skriver i motionen att projektet som de föreslår ska vara fritt från politiska och ideologiska inslag men gör i sina anföranden klart att de ändå ska vara inne och peta i vad som ska ingå i projektet. Det får mig att tro att det mer handlar om att det ska vara "rätt" politisk och ideologisk inriktning på projektet. Det är intressant att Sverigedemokraterna i en annan motion kritiserar finansiering av en stiftelse på grund av vad de uppfattar som ett politiskt innehåll eller en politisk inriktning hos stiftelsen.

Jag är av den bestämda uppfattningen att politiker ska hålla sig extremt långt ifrån och inte lägga sig i vad som är konst, vad som inte är konst och vad som ska visas i våra offentliga miljöer. Börjar man gå den vägen slutar det nästan alltid illa. Politiker ska inte ha någonting med det att göra. Det finns människor med kunskap och utbildning för att kunna bedöma sådant. Framför allt ska politiker inte göra det.

#### Anförande nr 241

Gabriel Kroon (SD): Robert Steffens! Du lyfter frågan om detaljstyrning av konsten. Jag kan instämma i det du säger. Vi ska inte ha detaljstyrning av konsten.

Låt oss ta ett exempel. Jag såg att många i salen reagerade på menskonst och blå streckgubbar. Vet du, Robert, vilka som tagit initiativet till att den konsten ska hänga i tunnelbanan? Det är inte vi politiker. Det är inte demokratiskt valda personer. Det är en liten grupp tjänstemän på trafikförvaltningen och SL som satt sig ned och tillsammans bestämt att den konsten ska vi ha. För mig låter det inte som en demokratisk aspekt av konsten.

Om man verkligen hade velat ha en demokratisk förankring kanske man skulle ha frågat fler. Man hade kanske frågat stockholmarna online eller via olika webbaserade verktyg vilken konst de vill ha. Men nej, i stället har man delegerat det till ett fåtal personer. Sedan står en del här i salen och säger att det är demokratiskt, att det är vad stockholmarna vill ha. Det är det vi ifrågasätter.

Men oavsett vilket vill jag att vi återgår till motionens innehåll, nämligen att lyfta fram det lokalhistoriska arvet på offentliga ytor.

#### Anförande nr 242

Robert Steffens (C): Jag har inte varit regionpolitiker särskilt länge, men jag har varit kommunpolitiker i fyra år och är tämligen säker på att det i regionen fungerar på samma sätt som i kommunen, att tjänstemännen har delegerad makt från nämnder som i sin tur har delegerad makt från fullmäktige. Det är så kommuner och regioner fungerar.

Vad mer vill Sverigedemokraterna? Blir alla beslut som fattas av tjänstemän automatiskt odemokratiska? Det är inte så våra styrsystem fungerar. Jag vet inte om Sverigedemokraterna inte förstår det eller om de bara gör sig till för att göra en poäng av det. Jag antar att det är det senare, för jag tror att åtminstone vissa av er är hyfsat intelligenta människor.

Ordföranden: Det finns en hetta i diskussionen, men jag vill att ni refererar till andra på samma sätt som ni själva vill bli refererade till. Ingen nämnd och ingen glömd. Jag vill bara påminna om det.

#### Anförande nr 243

Gabriel Kroon (SD): Fru ordförande! Ja, Robert, jag vet och förstår att du inte har särskilt mycket erfarenhet från landstingsverksamheten. Jag respekterar det. Jag hoppas dock att du i framtiden ändå kan fokusera på att ha anföranden om motionens innehåll.

Har du läst motionen? Vet du vad den handlar om? Det här handlar inte om att detaljstyra utan om att kartlägga vilka ytor vi har för att förstå hur vi på ett bättre sätt kan exponera vår konst och sådan konst som har med regionens verksamhet att göra. Det är inte märkligare än så.

Jag hoppas för övrigt att efterföljande talare också beaktar vad motionen handlar om och lämnar frågor om detaljstyrning, menskonst och så vidare därhän. Om man i stället fokuserar på innehållet kan vi ha en innehållsrik debatt.

#### Anförande nr 244

Robert Steffens (C): Jag har självklart läst motionen. Jag läser alla handlingar i ett ärende innan jag går upp i talarstolen och talar. Som jag sade i mitt anförande hänger jag upp mig på den del i er motionstext där det står att det ska vara fritt från politisk styrning.

Till presidiet vill jag be om ursäkt för mitt språkbruk i talarstolen. Det var inte okej.

Jag har självklart läst motionen. Oavsett om jag talar om den politiska detaljstyrningen eller om det övriga innehållet i motionen gör det inte att den blir bättre.

#### Anförande nr 245

Robert Johansson (S): Fru ordförande! Jag tror att de flesta reagerade på vad som sades i debatten. Det är här som enfalden i den sverigedemokratiska kulturpolitiken kommer in. När dessa ytor har inventerats och konst ska sättas upp ska det hela finansieras, precis som Anna Starbrink var inne på. Problemet är att ni i ert förslag till budget minskar anslaget till kulturförvaltningen en masse. Då måste någonting tas bort, och det är då den kulturella enfalden kommer in.

Jag blir dock glad, Gabriel, att du berättade svaret på dina partivänners fråga. Ett tag trodde jag att vi skulle få en konspirationsdiskussion. Cui bono? Vartill tjänar det? Vem är det som fattar besluten om konsten? Jag uppskattar verkligen att du själv svarade på den fråga som din partivän ställde. Vem som fattar dessa beslut är nämligen ingen hemlighet. Vi har en offentlighetsprincip i Sverige. Vartenda dokument som produceras i detta hus, i trafikförvaltningens hus eller i kulturförvaltningens hus är en allmän handling. En förkrossande majoritet av de allmänna handlingarna är också offentlig. Därför vet vi precis vem som har fattat beslut om konsten, om det är viktigt och vi vill veta det.

Med det sagt yrkar jag bifall i enlighet med regionstyrelsens förslag.

#### Anförande nr 246

Cecilia Elving (L): Ni i Sverigedemokraterna är väldigt aktiva i kulturdebatten, och ni lägger fram många olika förslag till kulturnämnden. Jag tycker som kulturnämndens ordförande att det är väldigt roligt. Mitt jobb blir lite svårare och lite mer spännande av en massa olika förslag till beslut, särskilda uttalanden och så vidare. Allt går dock i samma riktning, har jag noterat.

Jag skulle tro att ingenstans är skillnaden mellan liberala och mer auktoritära krafter tydligare än inom kulturpolitiken. För den nationalistiska högern är kulturen ett nyckelområde för en nationalistisk agenda. Det ser vi i princip i varje motion, så även i denna. I denna motion finns visserligen mycket som jag håller med om är viktigt. Det är sådant som vi redan arbetar med. Det här arbetet skulle garanterat bli väldigt mycket svårare att göra bra om man skar ned kulturbudgeten med 15 procent, alltså 125 miljoner.

Det finns enormt stora skillnader i synen på kultur, och det är här debatten förs. Vi kommer helt enkelt att återkomma om detta gång på gång.

Min och största delen av fullmäktiges linje är att kulturen ska vara fri. Vi politiker ska inte bestämma över den.

#### Anförande nr 247

**Anna Horn (L):** Ordförande, ledamöter, åhörare! Det är roligt när så stora ord som demokrati kommer upp i regionfullmäktige. Det talas här om att konsten ska vara demokratisk. Jag ryggar tillbaka när det sägs att den är demokratisk om det är politiker som bestämmer över konsten eller att vi ska onlineomröstningar på internet om konsten. Vet ni, demokrati är så mycket större än att bara majoriteten ska avgöra saker och ting. Den är så mycket större än att vi bara ska rösta utifrån en majoritet.

Det finns många värden i en demokrati som måste värnas. Ett sådant värde är yttrandefriheten. Konstnärer ska vara fria att yttra sig och skapa något utan att vi politiker bestämmer över det. En annan viktig princip är maktindelning. Makten ska inte enbart ligga hos politikerna. Vi har en verkställande makt hos myndigheter, en dömande makt hos domstolar och en lagstiftande makt hos politiker. Det är viktigt att vi håller på dessa olika uppdelningar. Vi kan inte ha det så att vi här inne ska avgöra vilken konst som ska finnas i tunnelbanan eller att vi ska ha onlineomröstningar för att majoriteten ska få bestämma.

Om vi ska ha folkrepresentation och politiker som representerar folket innebär det att demokratin också måste stå upp för andra värden. Det är därför vi ska bifalla regionstyrelsens förslag.

#### Anförande nr 248

**Bengt Larsson (V):** Tidigare i dag fick vi höra ett, enligt min mening, försvarstal till demokratin. Det var ett av de bättre tal jag någonsin har hört. Jag tror att det berörde väldigt många av oss här inne.

Konst och kultur ska vara fria från politiskt intrång. Det tror jag att det flesta här är överens om. Ja, jag har läst er motion. Det är inte det som oroar mig. Det som oroar mig är det som sägs av olika ledamöter här i salen. Det här är oroande.

Jag vill yrka bifall till regionstyrelsens svar.

#### Anförande nr 249

**Per Carlberg (SD):** Det blev en lite spännande debatt runt denna motion. Men det är ändå att-satserna som vi ska förhålla oss till. Jag ser inte att det finns något om politisk styrning i att-satserna om att ge uppdrag till kulturnämnden. Ordföranden i kulturnämnden har dessutom varit uppe och talat. Jag ser inte att det handlar om politisk styrning när det gäller vilka ytor vi ska använda för att exponera vårt lokalhistoriska arv. Det är möjligt att debatten har kommit in på någon pseudoväg. Att-satserna är dock inte i sig konstiga.

## **§ 84 Motion 2018:22 av Marit Normasdotter (V) om att behandla alla patienter med hepatit C i syfte att utrota sjukdomen 2030**

Anförande nr 250

Marit Normasdotter (V): Ordförande, ledamöter, åhörare! Under de senaste åren har en ny och effektiv medicin mot hepatit C kommit. NT-rådet har förhandlat fram ett mycket lägre pris som i dag ligger på en nivå under priset för den gamla medicinska behandlingen med interferon. Därtill kan tilläggas att den nya antivirala behandlingen är så gott som biverkansfri i motsats till interferonet som hade många och svåra biverkningar. Man kan alltså glädjande konstatera att vi nu har goda förutsättningar att klara av målet som Världshälsoorganisationen har satt om att globalt eliminera hepatit C till år 2030. Detta har även Sverige skrivit under på.

För att klara det behöver vi höja ambitionsnivån, skapa bättre strukturer och ge vården förutsättningar att nå alla patienter med diagnosen. Vi får inte glömma att denna patientgrupp är svår att nå. Många av dem befinner sig i ett aktivt intravenöst missbruk, och en hel del är dessutom hemlösa. Vi behöver gå ut på bred front om vi faktiskt ska kunna nå patientgruppen. Alla de aktörer som finns uppräknade i motionen är därför viktiga. Det handlar om beroendemottagningar, Kriminalvården, frivilligorganisationer och så vidare.

De flesta krav som finns i min motion kommer från professionen själv. Jag var för ett tag sedan på Huddinge sjukhus och träffade personal på infektionsmottagningen som jobbar just med hepatit C-behandling. Därifrån kommer dessa krav. Professionen kan se behoven. De har gjort en noggrann inventering av vilka resurser som behövs för att genomföra en effektiv behandling av patienterna och för att nå nämnda mål. Vi behöver lyssna på dem.

Därför tycker jag gott att vi kan bifalla motionen och inte bara anse den besvarad. Vi behöver nämligen tillsätta mer resurser till vården om vi ska nå patienterna på ett effektivt sätt. Om vi inte gör det utan är ostrukturerade är risken stor att människor återinfekteras av hepatit C. Man blir nämligen inte immun mot hepatit C och kan smittas om och om igen i motsats till hepatit A och B, som man kan vaccineras mot. Om vi ska nå målet är det därför viktigt att lyssna på professionen.

Anförande nr 251

Regionrådet Starbrink (L): Ordförande, fullmäktige! Denna motion tar upp en intressant och viktig fråga, nämligen hur vi ska kunna bidra till att få bort hepatit C som ju är en allvarlig sjukdom. Den klassas som en av smittskyddslagens 26 allmänfarliga sjukdomar. Därför är det hög prioritet på att mota smittspridningen.

Precis som motionären beskriver har vi de senaste åren sett en fantastisk utveckling med läkemedel som gör att man blir botad, om än inte immun. Man kan alltså få tillbaka smittan.

Under 2017 fick ungefär 600 patienter i vår region behandling mot hepatit C. Under 2018 kunde behandlingsfrekvensen kraftigt öka och till och med fördubblas. I motionssvaret kan man läsa ett väldigt intressant och bra svar från Smittskydd Stockholm. Där listar de vilka åtgärder som har gjorts, vilka som görs nu och hur vi ska arbeta vidare med detta. Det råder alltså ingen tvekan om att detta är en prioriterad fråga för Region Stockholm, och det är något som vi kommer att arbeta vidare med i hälso- och sjukvårdsnämnden.

Med detta vill jag yrka bifall till regionstyrelsens förslag.

Anförande nr 252

Victor Harju (S): Ordförande, ledamöter, åhörare! Socialdemokraterna delar bilden av att mer måste göras för att stödja denna grupp. Vi behöver höja ambitionsnivån, och därför yrkar jag bifall till motionen och Vänsterpartiets förslag.

#### Anförande nr 253

Christine Lorne (C): Ordförande, ledamöter, åhörare! Jag vill först tacka Marit för en viktig motion. Vi är alla överens om att den är viktig och att patientgruppen är viktig. Det är jättehäftigt att utvecklingen så snabbt har gått framåt.

Det blir lite upprepningar nu, men det är så pass viktigt, intressant och kul att behandlingen mot hepatit C de senaste åren har blivit både bättre och billigare. Tidigare kunde patienter dra sig lite för att gå och testa sig, framför allt de som var inne i ett aktivt missbruk. De visst ju att behandlingen var väldigt tuff och att de inte skulle klara av den. Det kunde handla om injektioner under upp till ett år med väldigt svåra biverkningar som följd. I dag är det i stället tabletter i två till tre månader. Detta klarar de allra flesta av att sköta.

I dag erbjuds alla här i Region Stockholm som har konstaterad hepatit C behandling. Dessutom pågår flera projekt för att vi ska hitta de patienter som har hepatit C utan att veta om det. Det finns mobila enheter ute där missbrukare rör sig. Brukarföreningen har i samarbete med Karolinska Institutet dessutom en öppen mottagning varje onsdag där man kan gå rakt in, utan köer, och få behandling. De kan också hjälpa till att förvara läkemedlen och liknande så att alla personer har möjlighet att delta i behandlingen.

Mycket görs alltså, och arbetet fortgår. Det är vi överens om. Jag yrkar bifall till regionstyrelsens förslag till beslut.

#### Anförande nr 254

Anne-Marie Strömberg (V): Jag yrkar bifall till motionen. Det gläder mig att vi över partigränserna tycks vara överens om vikten av denna fråga. Vi i Vänsterpartiet vill dock gå fortare fram. Det handlar både om mer resurser och om ett förändrat arbetssätt. Det är väldigt bra om det finns möjligheter till provtagning, behandling och vaccination inom olika verksamheter, men patienterna måste också komma dit.

I de grupper som riskerar att drabbas av hepatit C ingår socialt väldigt utsatta människor. Det är inte alla som är det men många. Det handlar om människor med missbruksproblematik eller samsjuklighet, det vill säga att de utöver missbruk också har psykisk ohälsa. Det finns de som har osäkra boendeförhållanden. Dessa nås inte alltid av brev. Det räcker inte med det. Man måste ofta söka upp dem. Väldigt ofta är det berget som måste komma till Muhammed. De klarar inte alltid av att passa tider. De kommer inte på beställda tider, utan de måste sökas upp. Jag skulle här vilja se ett mycket större samarbete mellan socialtjänsten och sjukvården.

Jag känner väl till socialförvaltningen i Stockholms stad. De har mycket duktiga uppsökare som är fena på att veta var hemlösa missbrukare finns. De är duktiga på att motivera och kan söka upp och följa med till behandlingen. Det handlar både om dem som redan har smittats av hepatit C och om dem som riskerar att få det.

Vi vill ha mycket mer av uppsökande arbete. För oss handlar det om att resurserna ska finnas till förebyggande arbete, vaccinering och åtgärder för dem som har drabbats men också om att söka upp så att patienterna verkligen kommer till behandlingen. Då kan man samtidigt passa på att motivera dem att behandlas för det missbruk som många av dessa patienter har.

Bifall till motionen!

#### Anförande nr 255

Susanne Nordling (MP): Fullmäktigeledamöter, åhörare, presidium! WHO har som målsättning angett att hepatit B och C ska vara utrotade till år 2030. År 2013 var hepatitsjukdomarna en väldigt vanlig dödsorsak. Enligt WHO:s beräkningar var det vanligare än hiv, tuberkulos och malaria. Hälsofrämjande förebyggande arbete lönar sig dock. Målsättningen är alltså att vi ska bli fria från hepatit till 2030. Det betyder inte bara

att man ska satsa på dem som i dag är drabbade utan vi måste också arbeta förebyggande och se till att inte fler insjuknar med det lidande och de kostnader som det skulle innebära för den enskilde och för samhället.

Hepatit C är, precis som tidigare talare har tagit upp, klassat som allmänfarligt. Det innebär att det är högsta prioritet att se till att förhindra smittan. Enligt inte helt säkra beräkningar har vi i Region Stockholm ungefär 5 000. Varför säger jag "inte helt säkra"? Jo, osäkerheten finns i antalet. Man har svårt att konstatera fall, eftersom det handlar om patienter som kan ha diagnostiserats för tio år sedan. De har kanske inte längre någon vårdkontakt hos oss längre. Det är svårt att hitta tillbaka till dem. Det kan ligga ännu längre tillbaka än tio år. Fall som kommer hit kan också vara helt odiagnostiserade. Vi har en stor inflyttning i länet. Hela tiden uppstår också helt nytillkomna fall, eftersom vi trots allt har smittkällor kvar.

År 2017 behandlade vi 600. År 2018 låg vi på 1 200 behandlade fall. Under perioden från 2017 till nu har vi gjort ganska mycket. Smittskydd Stockholm har totalt 4 000 kontakter som de söker brevlades bakåt i tiden för att hitta. Detta projekt pågick under 2018 men arbetet fortsätter också under 2019. Folkhälsomyndigheten har fått ett statligt uppdrag att behandla, förebygga och förhindra detta genom att ta fram en strategi för att kunna svara på tre frågor. Det gäller ett system för testning, behandling och övervakning av hepatit C-utvecklingen i vårt land. Denna rapport ska komma i juni 2019.

År 2017 gjordes ungefär 55 000 tester. Om vi tänker oss att vi kanske ligger på 5 000 fall handlar det verkligen om att söka för att hitta de patienter som berörs.

Eftersom WHO och European Centre for Disease Prevention and Control rekommenderar community outreach-projekt har vi ett projekt som heter Linkage C. Det är ett projekt som Karolinska Huddinge jobbar med tillsammans med LVM-hemmet Rebecka, beroendevården, rättspsykiatri, Kriminalvården och brukarföreningen. Detta gör man för att även inkludera civilsamhället. Det här är ett projekt som fortgår.

Vidare har vi sprututbytet vid beroendevården på S:t Göran. Vi kommer att öppna en ny sprututbytesmottagning vid Mariahuset. Det ser ut att bli i augusti efter att byggnationerna är klara. Man behövde byta dörrar och göra annan upprustning av lokalerna. Vi har också hemlöshetsverksamheten vid Pelarbacken, som har ett mobilt team. De kommer att få starta sprututbyte i det mobila teamets hemlöshetsbuss. Detta arbete startar nu i maj. Efter sommaren kommer det alltså att finnas tre olika former av sprututbytesverksamhet här i Region Stockholm.

I de nya avtal som gäller psykiatri och beroendevården och som trädde i kraft vid årsskiftet ingår testning och behandling av hepatit C på ett tydligare och bredare sätt än vad det tidigare gjorde i våra avtal.

Med detta och med de projekt och arbeten som pågår samt det arbete som Folkhälsomyndigheten håller på med anser jag att motionen är besvarad. Detta är givetvis en fråga som vi inte släpper, utan vi kommer att jobba vidare med den.

## **§ 85 Motion 2018:30 av Per Carlberg (SD) och Sebastian Lindqvist (SD) om avskaffad finansiering av Mångkulturellt centrum**

Anförande nr 256

Per Carlberg (SD): Ordförande, ledamöter, åhörare! Det var tänkt att Sebastian Lindqvist skulle hålla detta anförande, men han är inte längre kvar i landstingsfullmäktige. Denna motion skrevs efter att han hade varit på ett studiebesök i Mångkulturellt centrum.

Mångkulturellt centrum är en stiftelse baserad i Botkyrka kommun. Stiftelsen är delfinansierad av Stockholms läns landsting, eller Region Stockholm som det numera heter. Sverigedemokraterna anser att regionens finansiering av Mångkulturellt centrum

ska upphöra då stiftelsen aktivt arbetar för att främja mångkultur framför svensk kultur och även har en tydlig agenda som vilar på vänsterideologiska grunder.

Jag hade tänkt läsa upp mer ur motionen, men efter att vi har sett svaret kommer vi att ha ett annat yrkande.

Sverigedemokraterna ser på finansieringen av MKC som en helhet. Att förvaltningen i sak vill påstå att finansieringen enbart gäller vissa delar av MKC:s verksamhet får anses som tvivelaktigt utan det underlag som uppvisar den faktiska användningen och det ekonomiska stödet från Region Stockholm. I verksamhetsberättelsen, årsredovisningen från MKC 2017 som är den senaste som kan hittas på centrumets hemsida, framkommer inte hur de olika intäkterna har placerats och fördelats. Vi vill därför uppdraga åt förvaltningen att redovisa de exakta förhållandena vad gäller MKC:s hela användning av Region Stockholms ekonomiska stöd. Detta vill vi då förvaltningen i yttrandet antyder att det är viktigt att särskilja de olika verksamheterna inom MKC och att det ekonomiska stödet uppenbarligen är öronmärkt för speciella avdelningar inom MKC. Därmed bör det även vara enkelt att tydligt redovisa detta och säkerställa riktigheten i yttrandets karaktär.

Av detta skäl har vi till att börja med ett annat yttrande i stället för yrkande om bifall, och det gäller ett återremitterande av yttrandet över motionen om avskaffandet av finansiering av Mångkulturellt centrum. Vi vill ge förvaltningen i uppdrag att med tydlighet redovisa hur det ekonomiska stödet från Region Stockholm används i Mångkulturellt centrum. Om detta faller har vi ett annat yrkande om att bifalla motionen i dess helhet.

#### Anförande nr 257

Regionrådet Starbrink (L): Ordförande, fullmäktige! Denna motion handlar om kulturnämndens stöd till en specifik verksamhet. Låt mig inleda med att problematisera hela förfarandet med att fullmäktige ska lyfta upp och överpröva en nämnds beslut när det handlar om stöd till enskilda verksamheter. Jag ser framför mig ett ganska tungrott arbete för oss i regionfullmäktige om vi ska överpröva varje beslut som exempelvis kulturnämnden eller rent av hälso- och sjukvårdsnämnden fattar i framtiden. Jag vill verkligen hävda kompetensen hos våra olika nämnder att ta ansvar för sina områden. I detta fall gör ju kulturnämnden det, och dessutom med den äran.

Enligt Region Stockholms budget för 2019 ska kulturstöd omfatta en mångfald av konstnärliga uttryck, röster och metoder. Det kulturstöd som delas ut ska inte brukas som politiska pekpinor. Det är kanske det jag känner en liten vibration av i den motion som vi nu har på bordet. Att stoppa det finansiella stödet med hänvisning till ideologisk grund, det vill säga att man tycker att själva verksamheten är lite politiskt misshaglig, är milt uttryckt en farlig väg att gå in på. Det är ett sätt att inskränka det fria ordet och beskära det fria kulturlivet.

Jag kan tycka att olika verksamheter gör helt stolliga saker. Det kan vara min personliga uppfattning, men jag skulle inte göra politik av det. Jag vill varna för en sådan inriktning.

När det gäller denna specifika verksamhet riktas stödet till delar av Mångkulturellt centrumets verksamhet. Det handlar om biblioteksverksamhet och publik verksamhet riktad främst till barn och unga. Således utgår inget stöd exempelvis till forskning. Sedan har denna verksamhet naturligtvis också andra finansieringskällor. Det är svårt för oss att ha några synpunkter på det – och svårt även för dem som är hugade att ha synpunkter på kulturverksamheternas arbete.

Verksamhetsstöd föregås alltid av en utförlig granskning som sker årligen. Jag tycker att det är viktigt att den får göras i kulturnämnden, som har expertis till sin hjälp i form av en mycket kompetent förvaltning. Ingen organisation är garanterad stöd bara för att man tidigare har fått stöd. Det måste förtjänas på nytt.

När det gäller kulturnämnden har man i just detta fall justerat stödet till Mångkulturellt centrum med motiveringen att utvecklingen som har skett inom det mång- och interkulturella området har varit en grund för att förändra bidragen. I motionen står det att stödet är 1,4 miljoner, men det stämmer inte. Det var 800 000. Detta är ett beslut som kulturnämnden har fattat, och det behövde inte på något vis bekräftas av denna församling. Jag har fullt förtroende för kulturnämndens bedömning.

Vi kan konstatera att litteratur, populärvetenskap och forskning som berör skilda språk och kulturer liksom interkulturella perspektiv i dag har en större plats på folkbiblioteken, i medier, i folkbildningsverksamheten och inte minst inom universitet och högskolor. Det förändrar kanske också den bedömning som kulturnämnden gör av vilket stöd man ska ge till just denna verksamhet.

I sak tycker jag att Sverigedemokraterna har fel. Jag tycker dessutom att det är en väldigt dum och lite farlig idé att vi ska ta upp misshagliga beslut i nämnderna för överprövning i fullmäktige. Jag yrkar därmed bifall till regionstyrelsens förslag.

#### Anförande nr 258

Leonid Yurkovskiy (SD): Ordförande, ledamöter, åhörare! Jag vill kommentera kulturförvaltningens tjänsteutlåtande i vilket man beskriver värdet av MKC. Låt mig läsa upp vad de skriver. Jag gör det dock snabbt eftersom vi har ont om tid: "Idag bedrivs till exempel omfattande akademisk verksamhet präglad av interkulturella perspektiv inom landets och regionens universitet och högskolor, inte minst inom Södertörn högskola" – föga förvånande – "Litteratur, populärvetenskap och forskning som berör skilda språk och kulturer, liksom interkulturella perspektiv, tar utöver det idag en större plats på folkbiblioteken, i medier och i det offentliga samtalet. MKC fyller fortfarande en viktig roll som spjutspets i det mång- och interkulturella arbetet, men är numera en av flera aktörer som utvecklar kunskap och perspektiv på området."

Det är väldigt intressant hur man väljer att lyfta fram spridningen av mångkulturellt arbete som någonting positivt, i synnerhet då den moderna mångkulturens resumé är allt annat än imponerande. Jag vill här också lista några exempel på den kunskapsutveckling som man talar om. Sedan låter jag dem som lyssnar där hemma själva avgöra om de vill att deras skattepengar ska gå till detta.

Först har vi väggmålningar som hyllar grovt kriminella i Botkyrka. Botkyrkabyggen satte tillsammans med Mångkulturellt centrum upp en hyllande väggmålning som avbildade tre grovt kriminella personer. Vi talar om misshandel, narkotikabrott och rån. Detta väljer Mångkulturellt centrum att hylla.

De erbjuder utbildningar om vithetsnormer, vilket i sig är en ytterst vänsterpolitisk och vänsterideologisk tankebana. Vidare och på samma spår hittar vi en utställning som heter *Bland våra hjältar finns inga vita män*. Där kritiserades bland annat att européer lyfts fram som positiva exempel i historieböckerna. På hemsidan hävdar man dessutom att demokratin inte har sitt ursprung i västvärlden.

Slutligen har man för att publicera *Afrofobirapporten* rekryterat Feministiskt initiativs tidigare partiledare, Viktoria Kawesa, och även och ingen mindre än Tobias Hübinette. Han är en person med ett gediget förflutet såsom medverkan både i Afa i Uppsala och i polisens belastningsregister. I Creol: mångkulturellt magasin har han i ett nummer från 1996 uttryckt följande åsikter, som jag här återger: Att känna eller till och med tycka att den vita rasen är underlägsen på alla upptänkliga plan är naturligt med tanke på dess historia och nuvarande handlingar. Låt den vita rasens västerland gå under i blod och lidande. Leve det mångkulturella, rasblandade och klasslösa ekologiska samhället! Leve anarkin!

Ordförande! För mig är det helt uppenbart att Mångkulturellt centrum har en tydlig ideologisk drivkraft och att verksamheten är ett kontraproduktivt slöseri med skattebetalarnas pengar. Jag yrkar bifall till motionen.

## Ordningsfråga

### Anförande nr 259

Robert Johansson (S): Fru ordförande! Jag vet väldigt lite om Tobias Hübinette och Viktoria Kawesa och vilket förflutet de har. En del av det kan man naturligtvis faktakolla. Jag tycker dock att det i salen används invektiv om personer som inte är här och kan försvara sig. Jag önskar att presidiet kanske kan påpeka det för framtida talare. Jag tycker inte att vi ska använda invektiv om personer som inte ens är här. Man kan naturligtvis berätta att person A eller person B har gjort en viss sak, men här användes karaktärsmondsbeskrivande ord om dessa personer.

Jag önskar alltså ett påpekande och hoppas att presidiet kan ta till sig av det.

Ordföranden: Vi tackar Robert Johansson för rekommendationen till oss i presidiet. Vi har rent allmänt såklart ingen annan avvikande uppfattning.

Vi påminner om att vi här har det trevligt och mysigt tillsammans. Det kan vi alla vara överens om.

### Anförande nr 260

Regionrådet Starbrink (L): Ordförande! Personligen har jag inget emot att Sverigedemokraterna får möjlighet att uttrycka sina åsikter här, precis som jag tycker att andra, framför allt inom kulturlivets hägn, ska ha möjlighet att uttrycka sina åsikter, även om jag inte delar dem. Men jag kan efter den redogörelse vi fick från Sverigedemokraterna här i talarstolen på punkt efter punkt konstatera att det inte är denna verksamhet som kulturnämnden i Region Stockholm ger stöd till. Stödet går till andra delar av verksamheten.

Jag tycker att det är viktigt att det är kulturnämnden som får fatta de här besluten och vill verkligen varna för att man politiserar vartenda bidrag som kulturnämnden ger. Om det är i den riktningen Sverigedemokraterna vill gå skiljer det än mer i vår syn på kulturen än vad jag anade.

### Anförande nr 261

Ann Mari Engel (V): Ordförande, fullmäktige! Detta är ett unikt ärende. Det är unikt att ett parti lägger fram en motion i vilken man vill att fullmäktige ska styra bidragsgivningen i ett enskilt ärende utifrån en politisk agenda. Det är principiellt oerhört allvarligt. Det händer runt om i världen, inte minst i länder mitt i Europa, att politiker går in och styr över konsten. Så vill vi inte ha det här.

Lyckligtvis stöds detta förslag inte av något annat parti. Men vi tycker inte att det är tillräckligt att den anses besvarad. Vänsterpartiet yrkar i stället på att den här motionen ska avslås på grund av dels de principiella skälen, dels i sak eftersom Mångkulturellt centrum är en väldigt viktig aktör i regionen. Man arbetar systematiskt med att lyfta fram viktiga frågor för vårt samhälle och för våra invånare, och det görs det utifrån principer om demokrati, jämlikhet och yttrandefrihet.

Enligt kulturförvaltningen och deras utomstående referensgrupp, som ju är med och fattar alla beslut, fyller Mångkulturellt centrum en viktig funktion för regionen vad avser det mångkulturella arbetet. Just nu har man till exempel en utställning om demokratins historia i Sverige som heter *En för alla, alla för vem?*

Mångkulturellt centrum är en viktig del av svensk kultur. Tyvärr har kulturnämndens stöd till MKC sänkts två år i rad, vilket vi i Vänsterpartiet beklagar. Vi har tidigare reserverat oss mot det. Sänkningen har motiverats av begränsningar av att stödja vissa delar av verksamheten. Det beror också på att kulturstödet i sig är för litet. Sverigedemokraternas motivering till avskaffad finansiering är dock annorlunda. Den är rent ideologisk, och man

anger att skälet är att stiftelsen arbetar för att främja mångkultur framför svensk kultur och att den vilar på felaktiga ideologiska grunder.

Nu har Sverigedemokraterna också stått här i talarstolen och recenserat delar av verksamheten, utställningar och personer som har engagerats i verksamheten. Man skulle ändå vilja fråga dem som har totat ihop denna motion om de inte tycker att mångkultur alls är en del av dagens svenska kultur och om de skulle kunna ge några konkreta exempel på vad som enligt deras kriterier ska stödjas i stället för Mångkulturellt centrum. Finns det över huvud taget något exempel på den av er väldigt prisade svenska kulturen?

Vi yrkar avslag på motionen. Vi hade önskat att hela fullmäktige kunde göra det som en viktig principiell markering mot att vi inte vill ha förslag som detta i denna församling. Vi anser inte att vi som politiker ska gå in och styra över enskild bidragsgivning. Vi ska heller inte styra över konstens utformning och innehåll. Detta är en mycket viktig princip.

Bifall till Vänsterpartiets förslag!

#### Anförande nr 262

P e r C a r l b e r g (SD): Det är lite roligt att Vänsterpartiet ska tala om för oss vilka motioner vi får lägga och inte. Det är också lite underligt. Det påstås att vi vill förbjuda vissa saker, och samtidigt vill de i stort sett förbjuda oss att lägga fram motioner. Det var väl vad det handlade om här.

#### Anförande nr 263

A n n M a r i E n g e l (V): Jag sade inte att ni inte fick lägga fram motionen, utan jag sade att jag anser att den övriga församlingen ska avslå den eftersom jag tycker att den har ett felaktigt och farligt innehåll.

#### Anförande nr 264

T a r a T w a n a (S): Ordförande, fullmäktige, ledamöter! Mångkulturellt centrum är en viktig aktör när det gäller att öka det mångkulturella kapitalet bland människor som förutom sin svenska identitet även identifierar sig med en annan kultur. Utöver barn- och ungdomsverksamhet bedriver Mångkulturellt centrum nationell forskning i frågor som rör mångkulturens påverkan i vårt svenska samhälle.

Att strypa finansieringen, som motionärerna yrkar på, för en så viktig aktör som Mångkulturellt centrum kommer även att slå hårt mot den kulturella verksamhet som är riktad till allmänheten i främst utsatta områden såsom Botkyrka kommun. Att dessutom vilja göra det med argumentet att de arbetar för att främja mångkultur framför svensk kultur står i direkt strid med den svenska grundlagen. Offentliga medel ska förstås riktas till folket och reflektera folkets behov och begär. Vi i Sverige har en befolkning med ett rikt kulturellt bagage, något som snarare borde främjas än förtryckas.

Jag har flera gånger besökt Mångkulturellt centrum. De ger många människor i utsatta områden en chans att uttrycka sig både konstnärligt och på andra kulturella sätt. Mångkulturellt centrum håller även i många utbildningar med inriktning på bland annat segregation och diskriminering, mångfald, interkulturella processer och områdesutveckling i urbana miljöer. Detta gör Mångkulturellt centrum till en mycket viktig aktör, som bland annat har fått förtroende av kommuner, myndigheter och regeringen att ge konstnärlig rådgivning och hålla i utbildningar inom dessa områden.

Mångkultur får inte vara en grund för oro. Den måste få ses som en positiv plats där kulturyttringar kan samsas, självklart även den svenska kulturen med sina traditioner och värderingar. Glöm inte att kultur i sig är och alltid har varit något levande, i ständig förändring! Den är en smältdegel där man under årens lopp inspireras och påverkas av varandra och tar de delar man uppskattar och gör till sina.

Jag yrkar avslag på motionen.

Anförande nr 265

Victor Harju (S): Ordförande, ledamöter, åhörare! Jag hoppas att vi här i salen har en bred samsyn om vikten av fortsatt stöd till Mångkulturellt centrum. Vi tycker dock att det går lite inflation i att besvara alla motioner i stället för att bifalla dem eller avslå dem. Om man håller med om motionen bifaller man den. Menar man att arbetet redan är på gång kan man anse den besvarad. Däremot tycker vi att det är problematiskt att vi inte bara kan välja att avslå en motion när det i den anförts något som nog de flesta av oss tycker är ett dåligt förslag. Vi ser detta som ett mönster som återkommer på område efter område och vid motion efter motion när det i stället borde finnas ett tydligare ställningstagande.

Avslag på motionen!

Anförande nr 266

Marit Normasdotter (V): Ordförande, ledamöter! Inte långt ifrån där jag bor finns Mångkulturellt centrum. Jag bor i Alby, och MKC ligger i Fittja, en tunnelbanestation ifrån mig. Jag sitter i Botkyrka kommunfullmäktige och har i rätt många år nu jobbat inom kommunpolitiken. Jag kan försäkra er om att vi inte är inne och petar eller styr över vilket inflytande vi ska ha eller vad de ska göra på Mångkulturellt centrum. Det är inget vi pysslar med, eftersom det inte är något som vi inom politiken ska göra. De på Mångkulturellt centrum bestämmer själva vad de tycker är viktigt att lyfta fram. Det måste vi vara på det klara med.

Detta är en viktig institution. Där pågår forskning och utbildning. De tar emot studenter, och de bedriver ett förtjänstfullt arbete mot rasism och diskriminering. Här finns en stor kunskapskälla om hur man kan motverka segregation och jobba för att integrera människor. Det är en viktig verksamhet för såväl Botkyrka som Stockholm och Sverige. Till och med utanför Sverige har verksamheten blivit uppmärksammas för sitt mångkulturella och interkulturella arbete. De har dessutom ett bibliotek som är en viktig aktör i närområdet. Med andra ord är det en viktig institution som lyfter området.

Denna verksamhet vill Sverigedemokraterna slå undan benen för. De vill även gå in och detaljstyra i verksamheten. Ska vi gå in och detaljstyra hur läkare bedriver vård också? Det vore lite konstigt. Förra gången en motion om något sådant skrevs blev det ett väldigt ojande om att man gick in och detaljstyrde. Så kan man väl inte göra?

Jag tycker i allra högsta grad att vi kan avslå motionen och håller med föregående talare som sade att det är viktigt med ett ställningstagande vid en sådan här motion. Avslag på motionen!

Anförande nr 267

Msciwój Swigon (SD): Fru ordförande! Jag vill bara göra ett påpekande om det som Anna Starbrink tog upp. Denna verksamhet granskas politiskt i nämnden. Det görs faktiskt av politikerna. Vidare har Sverigedemokraterna inte förespråkat att vi här ska kontrollera verksamheten på något sätt. Vi vill helt enkelt avveckla den för att använda pengarna på ett annat sätt.

Anförande nr 268

Marit Normasdotter (V): Vi går inte in och detaljstyr vad de ska ha utställningar om eller hur de ska utföra verksamheten. Det är inte det vi gör. Däremot beviljar vi pengar så att de ska kunna göra det de vill göra av sådant de tycker är viktigt.

Anförande nr 269

Cecilia Elving (L): I kulturpolitiken talar vi ofta om armlängds avstånd mellan kulturen och politiken. Detta armlängds avstånd blir lite alltför ofta en armkrok, vilket vi borde tala mer om i en annan debatt. Men Sverigedemokraterna vill varken ha armlängds avstånd eller kroka arm, utan de vill i stället peka med hela handen.

Denna motion är ett väldigt tydligt exempel på Sverigedemokraternas kulturpolitik. De vill styra politiken och politiskt definiera vad som är rätt och vad som är fel, vad som är tillåtet och vad som är svenskt. Det är en farlig väg. Förebilder i länder som Ungern förskräcker. Sverigedemokraternas Europaparlamentariker Kristina Winberg har Viktor Orbán som sin politiska förebild och säger att han är precis den ledare som hon skulle vilja ha i Sverige. Flera andra ledande sverigedemokrater lyfter också upp Ungern och Orbán som förebild, kanske särskilt i kulturpolitiken. Det är djupt oroväckande.

Orbán's partis inskränkningar i demokratin ökar i takt med att Ungern rasar på listor över pressfrihet och yttrandefrihet. Det är så det blir i förlängningen när politiker tar kontrollen över kulturen och använder den som ett verktyg för sin egen agenda. Det är inte en sådan väg vi ska gå i kulturpolitiken i Region Stockholm. Vi ska värna principen om armlängds avstånd. Vi ska värna konstens frihet. Och vi ska inte diskutera den här typen av detaljfrågor i fullmäktige.

Denna debatt handlar egentligen inte om just denna organisations positiva eller negativa delar. Det är jätteviktigt att skattepengar kontrolleras och går till rätt saker, och detta är en av de aktörer som jag kommer att besöka. I stället handlar debatten om vad vi inom politiken ska besluta om och inte besluta om.

Kulturnämndens uppdrag är att verka för kvalitet och mångfald inom kulturområdet. Våra kulturstöd ska omfatta en mångfald av kulturella och konstnärliga uttryck, röster och metoder. I en tid när högerpopulister och extremister runt om i världen vill bygga murar mellan människor behöver vi kulturen ännu mer – kanske mer än någonsin – för att öka förståelsen och bygga broar. Ett gott liv för den enskilda individen såväl som för samhället i stort förutsätter tillgång till konst och kultur med mycket resurser men utan censur.

Anförande nr 270

Beata Milewcyk (SD): Fru ordförande! Jag tänkte bara göra ett påpekande om vad föregående talare sade. Det var på tapeten att vi inte ska blanda in personer som inte är här. Då skulle man kanske hålla sig till det och inte ta upp personer som inte kan bemöta det som sägs. Nu talar jag om Kristina som omnämndes.

Ordföranden: Jag konstaterar att det inte är alldeles lätt för någon i presidiet att alltid försöka förutse vart ett anförande är på väg. Ibland har ni något som känns lite flyktigt men som sedan landar i en strålende politisk poäng. Men ibland kvarstår det flyktiga som ganska flyktigt. Åtminstone för egen del ska jag jobba på att finna en kristallkula.

I väntan på den ber jag er alla att komma ihåg att jag vet att ni tycker väldigt många saker. Det är fantastiskt inspirerande att få möjlighet att lyssna på en debatt där det också är tydligt att ni har väldigt olika uppfattningar. Men om vi alla hjälps åt med att fundera lite grann så att vi landar i det som inte är så flyktigt utan i stället det konkret politiska kommer vi nog alla att tycka att debatterna är roligare, spänstigare, mer konkreta och kanske uppnår ett högre syfte med något mindre tid.

Detta säger jag inte riktat till någon enskild person, utan det är bara ett vänligt medskick och ett sätt att förklara när ni ibland kanske tycker att vi i presidiet har tillkortakommanden.

#### Anförande nr 271

Cecilia Elving (L): Jag tycker att det var väldigt tydligt att vi inte ska tala med nedsättande beteckningar om personer som inte är i rummet eller om någon alls. Att citera vad någon har sagt i viktiga tidningsintervjuer är en helt annan sak.

#### Anförande nr 272

Robert Steffens (C): Ordförande! Kära fullmäktige! Jag skulle vilja rida till Mångkulturellt centrum's försvar. Vi talade tidigare om lokal historia. Som numera, tyvärr, före detta Botkyrkabo vill jag bestämt hävda att mångkulturen är en del av min lokalhistoria. Jag tycker att den är en del av hela Stockholms historia. Ja, i hela Sveriges historia är mångkulturen en stor del.

Åter till ärendet. Många har sagt väldigt bra saker om att vi inte ska peta i saker som dessa. Mångkulturellt centrum's verksamhet är en extremt bra verksamhet. Jag personligen kan ha åsikter om vissa inslag, men jag som politiker ska inte ha åsikter om vad forskare forskar om. Jag ska inte ha åsikter om innehållet i kulturutställningar eller kulturella uttryck. Därför yrkar jag bifall till regionstyrelsens förslag till beslut.

#### Anförande nr 273

Robert Johansson (S): Fru ordförande! Jag vill tacka Cecilia från Liberalerna som kom ihåg vad jag sade, det vill säga man får gärna beskriva vad folk har gjort och vad de inte har gjort. Men man kanske inte ska tillskriva dem karaktärsdrag om de inte är här. Det var precis det jag menade. Tack, Cecilia!

Jag måste också ge både Sverigedemokraterna och oss som inte håller med Sverigedemokraterna en stor eloge. Eller rättare sagt ska jag ge Mångkulturellt centrum och Sverigedemokraterna en stor eloge. Mångkulturellt centrum har uppenbarligen vissa ord som är som kattmynta för Sverigedemokraterna. I motionen står det så här: "Mångkulturellt centrum verkar för ett samhälle där mångfalden reflekteras i den nationella självbilden och där migrationsrelaterade fenomen ingår som en självklar del i det svenska kulturarvet." Nu kommer MKC:s kattmynta mot SD. Denna beskrivning har SD tolkat som att "stiftelsen aktivt arbetar för att främja mångkultur framför svensk kultur". Ingenstans står det att mångkultur ska sättas framför svensk kultur! Utan det handlar om en reflexivitet av två olika kulturer: ett makroperspektiv och den svenska kulturen som en del i, ibland med och ibland mot, denna kultur.

Det handlar också om migrationsrelaterade fenomen. Ganska många av oss är en del av migrationsrelaterade fenomen. Min mormor är från Finland. Det fanns en del migrationsrelaterade fenomen i Sverige när hon kom hit. Mångkulturellt centrum sysslar gissningsvis även med dem.

Vad är då kattmyntan för oss andra i det som SD ger till oss? Jo, det är att vi reagerar så starkt på motionen. Jag ska inte förlänga debatten ytterligare utan vill yrka avslag. Sedan vill jag skicka ett välmenande tips till Sverigedemokraterna, och jag vill vara tydlig med att det inte är ett utslag av någon dryg härskarteknik. Jag gjorde samma sak i en debatt mot några borgerliga kommunföreträdare, men då talade jag om vikten av att kommuner kan bygga och tjäna stora pengar på ett visst förhållningssätt. Till er säger jag så här: Åk ut och snacka med dem! Jag tror att ni också kan ha nytta av dem. Jag vet att det till och med finns sverigedemokrater som sitter i styrelsen. Om ni inte har varit där ute så åk dit. Ni kanske har varit där – jag kanske är fördomsfull. Annars borde ni göra det. Då kanske ni också kan få en utväxling av deras verksamhet.

Avslag på motionen!

Anförande nr 274

Per Carlberg (SD): Tack, Robert! Jag inledde ju mitt anförande med att berätta att efter ett studiebesök på Mångkulturellt centrum valde Sebastian Lindqvist och vi att skriva motionen. Det var själva upprinnelsen till motionen.

Anförande nr 275

Robert Johansson (S): Då ber jag om ursäkt, Per, för att jag inte hörde det.

Jag fick här en teaterviskning om att närvaron hos era styrelseledamöter tydligen är låg eller obefintlig. Du kanske ska tala med dem.

Jag ber dock om ursäkt för att jag inte hörde att du har varit där ute. Alla kan missa saker.

Anförande nr 276

Thomas Melin (MP): Ordförande, ledamöter! Precis som Robert Steffens noterade så är den här motionen nästan som en pendang till diskussionen som vi förde nyss. Mångkulturellt centrum arbetar ju bland annat med lokal kultur och lokalt kulturarv. Varför vill då SD som säger sig vilja främja lokal kulturhistoria dra tillbaka stödet till MKC? Jo, SD beskriver i motionen att problemet är att MKC arbetar för mångkultur och att de har fel politisk åsikt.

Vidare har vi i debatten fått exempel på annat som enligt SD är misshagligt, nämligen forskare och politiker och högskolor samt att citera andra sverigedemokrater. Listan är lång men säkert inte uttömmande. Nu har vi det ändå svart på vitt: SD har inget intresse av att främja Stockholms lokala kultur. Syftet är att definiera den kultur som de inte vill ha. SD är inte ute efter något demokratiskt inflytande över skattepengar. Syftet är att tysta de röster de inte gillar.

Leonid sade att han förstår precis vilka förslag som de lägger och vilken innebörden i dem är. Det tror jag tyvärr är helt sant. Och det är det som jag tycker är så obehagligt.

Anförande nr 277

Msciwój Swigon (SD): Fru ordförande! Det är ju ganska magstarkt att säga att vi inte har föreslagit en lokalhistorisk motion här tidigare, en som Miljöpartiet faktiskt har röstat nej till. Sedan går ni upp och säger att vi inte föreslår någonting för kulturen över huvud taget.

Anförande nr 278

Thomas Melin (MP): Det är precis det jag menar. Ni säger att ni värnar om lokalhistoria, men ni vill dra tillbaka stödet till den lokalhistoria som ni inte gillar.

Anförande nr 279

Msciwój Swigon (SD): Jag förstod aldrig definitionen av mångkultur och lokalhistoria, eller att det skulle vara synonymer.

Anförande nr 280

Thomas Melin (MP): Tack, sverigedemokrater, för att ni visar att ni inte vet vad Mångkulturellt centrum arbetar med.

Anförande nr 281

Per Carlberg (SD): Jag bara konstaterar att vårt huvudyrkande är en återremittering, och att vi vill se vad stödet går till. Det är det som är det intressanta.

I andra hand yrkar vi bifall till motionen och att Mångkulturellt centrum jättegärna får fortsätta om de vill det, men vi ska inte stötta det.

## **§ 86 Motion 2018:6 av Håkan Jörnehed (V) och Catarina Wahlgren (V) om att inrätta ett centrum för vård av personer som utsatts för sexuella övergrepp**

Anförande nr 282

Catarina Wahlgren (V): Ordförande, fullmäktige! Nu kastar vi oss in i någonting helt annat. Under hösten 2017 besökte vi i Vänsterpartiet flera olika organisationer och vårdgivare som arbetar med vård och stöd till personer som utsatts för sexuella övergrepp. Vi träffade bland annat representanter för Röda korsets kris- och traumacentrum, Wonsa, Rise, Mikamottagningen, Ericastiftelsen och även BUP trauma.

Den bild vi fick från de olika ställena var samstämmig. Det finns ingen adekvat vård för dessa patienter inom regionens egna verksamheter. Personer som har utsatts för sexuella övergrepp söker ofta hjälp inom vården om och om igen utan att få den behandling som de behöver för sina traumatiska upplevelser. De tvingas berätta om sina upplevelser gång på gång för personer som inte alltid har kompetens att ta hand om dem, och det i sig är nedbrytande. De olika organisationerna vittnar också om att de inte vet vart de ska hänvisa de personer som kommer till dem med sina upplevelser. Man efterfrågar tydliga vägar inom vården och en tydlig plats där man vet att dessa trasiga personer kan bli väl omhändertagna.

Vår motion har tagit fasta på detta, och vi föreslår därför att vi ska inrätta ett centrum för specialiserad vård av barn, unga och vuxna som utsatts för sexuella övergrepp. Det finns, som framgår av svaret, en akutmottagning, men vad man efterfrågar är ett mer sammanhållet centrum dit man kan söka sig även när det akuta läget är över, där kunskap finns och möjligheter till samverkan finns med de olika idéburna organisationerna som verkar inom området och där de kan tas om hand. De olika aktörerna efterfrågar ett ställe där det finns personal som kan möta barn, ungdomar, vuxna och familjer, enskilt och tillsammans.

Det sägs också i det här svaret att det är viktigt att idé- och utvecklingskraften hos entreprenörer och idéburna organisationer ska tas till vara. Det här är en idé som har kommit bland annat från de idéburna organisationerna. Det är ett önskemål från dem, något som de saknar för att kunna hjälpa de människor som de dagligen har kontakt med.

Det vore också bra att kunna sammanlänka de olika vårdinsatser som enligt svaret redan existerar inom regionens utbud. Den utvecklingskraften vill vi väl inte vara utan. Jag yrkar bifall till motionen!

Anförande nr 283

Regionrådet Starbrink (L): Ordförande, fullmäktige! Motionen föreslår att vi ska besluta att inrätta ett särskilt centrum för vård av personer som utsatts för sexuella övergrepp. Jag tror att vi alla kan föreställa oss att det måste vara en fruktansvärd upplevelse att utsättas för något sådant. Och alla som drabbas lider svårt av detta.

Ur mitt perspektiv är det ju självklart viktigt att alla invånare i vårt län kan känna sig trygga med att man får en god och trygg vård med rätt stöd om man utsatts för de här övergreppen. I Region Stockholm är de traumarelaterade syndromen en högt prioriterad fråga, och en stor del av den psykiatriska vården finns också till för att stötta människor som befinner sig i en sådan här utsatt situation.

Precis som föregående talare nämnde så har vi en akutmottagning för våldtagna som tar emot både kvinnor och män. Det är en särskild enhet på Södersjukhuset. Den är viktig, men det finns förstås behov av vård även efter det akuta skedet, vilket motionärerna framhåller. Därför menar jag att det utbudet ska finnas och finns i regionens utbud av

psykiatrisk vård, både den vi bedriver i egen regi och den som vi bedriver genom andra aktörer.

Bland annat är Wonsa, som du nämnde, en viktig aktör och har avtal med, om jag är rätt underrättad, 39 husläkarmottagningar i regionen, så de fyller ju en viktig funktion. Det finns också många andra verksamheter som erbjuder vård för den här gruppen.

Traumabehandling, där behandling av sexuella trauman ingår, är en del av specialistpsykiatriens uppdrag i vår region. Det finns flertalet verksamheter som arbetar med den efterföljande vården, och hälso- och sjukvårdsförvaltningen bedömer att regionen erbjuder traumavård med hög kompetens, god tillgänglighet och snabb behandling.

Förvaltningen bedömer också att det ur ett behandlingsperspektiv inte är motiverat, med hänvisning till den evidens som finns, att splittra vården beroende på de bakomliggande orsakerna till traumat. Traumavården behövs för många olika grupper, men den behöver inte delas upp i mindre sektioner beroende på de bakomliggande orsakerna. Det är den professionella bedömningen. Jag har ingen annan eller någon politisk bedömning annat än detta.

Däremot tar jag fasta på den kritik som har framförts i den här salen i tidigare debatter och som jag tycker att det är viktigt att vi arbetar vidare med, och det är att utveckla informationen och guidningen för att säkerställa att alla verksamheter, men också självfallet alla patienter, känner till och hittar det vårdutbud som finns för den här målgruppen. I det avseendet har vi uppenbarligen brister, det har flera av er påpekat tidigare.

Jag delar regionstyrelsens förslag till beslut som jag därför yrkar bifall till!

Anförande nr 284

Hanna Jokio (S): Ordförande, ledamöter! År 2018 anmäldes 22 500 sexualbrott i Sverige. Vi vet att mörkertalet är stort.

Många av dem som utsatts för sexuellt våld väljer att söka vård först flera år efter det att de varit utsatta. Regionen har flera goda verksamheter som arbetar med invånare som har varit utsatta, bland annat Mika hälsa och SÖS akutmottagning för våldtagna. Behovet av vård, och framför allt behovet av behandling sträcker sig mycket längre än vad både Mika och SÖS kan erbjuda.

Köerna till behandling vid de mottagningar som finns, bland annat Wonsa som också nämns i svaret, är alldeles för långa. På deras hemsida kan man läsa "Vi vet att det är nästan omöjligt att få specialiserad vård efter sexuella övergrepp." "Vi har under en längre tid haft 2 års väntetid till behandling på kliniken. Sedan årsskiftet ändrades våra avtal och nu står köerna nästan stilla för patienter som kommer med remiss."

Att inrätta ett centrum för vård och behandling av personer som utsatts för sexuella övergrepp skulle minska det tryck som i dag finns på redan befintliga mottagningar och bidra till att fler patienter skulle få vård i tid. Att vänta i en kö i över två år för att få adekvat behandling av det sexuella trauma som de har varit utsatta för är inte rimligt.

Genom att få vård i tid kan andra följsjukdomar såsom svår ångest, djup depression och beroendesjukdom också förhindras. Ett specialiserat centrum skulle också förslagsvis kunna arbeta med uppsökande verksamhet och djupare samverkan med kommunerna, som också spelar en viktig roll, och samla den specialistkompetens som behövs för den här målgruppen.

Med de orden yrkar jag bifall till motionen!

#### Anförande nr 285

Marit Normasdotter (V): Ordförande, ledamöter, åhörare om det finns några kvar ute i *cyber space*! I svallvågorna av metoo-upproppen har många kvinnor som jag känner eller har pratat med blivit medvetna om varför de i många år har mått mycket dåligt – de har obearbetade trauman efter sexuella övergrepp i bagaget.

Många av dessa försöker därför nu få hjälp för att bearbeta detta. Det har i vissa fall varit väldigt svårt, precis som föregående talare nämnde: Jag blev skickad runt till olika vårdgivare med orden ”har du provat...”.

Och så har vi alla dem som är drabbade i dag som utsatts för våldtäkter. De ska slippa få till exempel PTSD eller andra konsekvenser av dessa trauman.

Det behövs en samlad profession som har kompetens och kunskap att bemöta just denna patientgrupp.

Vidare har vi barn som har varit utsatta för incest och andra sexuella övergrepp. För dem är tidiga insatser otroligt viktiga. Så snart detta är upptäckt behöver de få vård.

I alla de exempel som jag har nämnt skulle det vara en oerhörd fördel om man visste att man kan gå till Centrum för sexuella övergrepp för att få den hjälp som man behöver. Mot bakgrund av detta yrkar jag bifall till motionen!

#### Anförande nr 286

Susanne Nordling (MP): Ordförande, fullmäktigeledamöter och åhörare! Forskningen om trauma och posttraumatiskt stressyndrom har gått starkt framåt. Det har också behandlingen gjort.

Efter att tidigare ha uppmärksammat en grupp krigsskadade soldater som led av shell shock så har man nu kommit att studera andra områden, allt från trafikolyckor till våld och övergrepp, specifikt sexuella övergrepp.

Diagnoserna är naturligtvis mycket mer utarbetade i dag, icke desto mindre är behandlingen densamma oavsett orsak till traumatiseringen.

Att utsättas för sexuella övergrepp är fruktansvärt och man behöver snabbt få ett individanpassat och personcentrerat omhändertagande av vårdpersonal med rätt kompetens. Vi har nämnt här tidigare SÖS och Mika hälsa som absolut ligger i första när det gäller sexuella övergrepp, men vi behöver kunna ta till direktterapeutiska insatser snabbt. Och är de icke akuta så får man vård inom en till två veckor, om det är akut ska man kunna få vård samma dag.

Vi har traumavård inom specialistpsykiatri och vi gjorde om avtalen under förra åren, och de gäller nu från den 1 januari 2019. Det gör att vi har fem verksamheter som bedriver traumavård. De finns med här i underlaget. Vi har SLSO som har ett geografiskt område, vi har Capio Maria som har ett annat, vi har We mind, vi har Järvapsykiatri och vi har beroendecentrum Stockholm som bistår med traumavård. Vi har alltså gett flera verksamheter uppdrag med de nya psykiatriavtalen som vi tecknade under förra året.

Vi har också primärvården som har ett ansvar för lindrig och måttlig psykisk ohälsa. Wonsa har underleverantörsavtal till 39 vårdcentraler. Wonsa har givetvis också en specialistverksamhet och kunskap för att skicka patienter vidare eftersom deras underleverantörsavtal när det gäller husläkarmottagningarna inte omfattar traumavården.

Jag håller ändå helt med er när det gäller information och guidning både för patienter och för andra vårdgivare som träffar de här patienterna – den behöver bli bättre och skärpas.

Den här motionen skrevs i februari i fjol. Då fanns inte de nya avtalen. Efter avtalens tecknande gäller det också att informationen når ut till alla som möter dessa kvinnor.

Informationsinsatser behövs alltså fortfarande riktade både till dem som drabbas och mera specifikt till de vårdgivare och aktörer som träffar dem.

Det har också utarbetats ett nytt regionalt vårdprogram. Det blev klart hösten 2018, och med det som bas kommer vi att ha ett underlag för att planera insatser, resurser och kompetenshöjning framöver. Det är också något som vi måste göra.

Om det visar sig att vi har för lite inom ramen för de avtal som vi har nu, så måste vi givetvis se till att mer vård erbjuds. Men vi behöver se till att de här avtalen tas i bruk på det sätt som de är gjorda. Bifall till regionstyrelsens förslag!

Anförande nr 287

Chris Alm (S): Presidium, fullmäktige och åhörare! Det känns som att det finns en viss risk för att det kommer att bli rundgång i debatten där samma argument som framfördes förra gången frågan diskuterades kommer att upprepas igen och att samma motargument kommer att framföras igen.

Faktum kvarstår, oavsett hur mycket professionen finns och kompetensen finns så kommer den som det är i dag inte till patienterna. Det kan vi aldrig någonsin prata oss runt. Vi kan prata oss blå, röda och gröna och vilka färger vi vill i den här frågan. Professionen finns – ja. Kompetensen finns – ja. Vägarna ska finnas – de finns inte. Det är det som den här debatten i slutändan måste handla om.

Jag tänker inte förlänga debatten men jag tror att vi faktiskt måste komma fram till slutsatsen att det är det som är det absolut största problemet med all traumavård i Stockholmsregionen i dag. Det är inte vad som finns eller inte finns, det är frågan om hur patienterna får vården.

Anförande nr 288

Ola Hägg (S): Fullmäktige och åhörare och presidium! Vi förde ju den här debatten för ett tag sedan, men sedan dess har jag fått tag i det regionala vårdprogrammet som Susanne hänvisar till. Jag tror att det var Anna som talade om vikten av att vi får ut information. I det regionala vårdprogrammet, som alla så gärna vill ta del av, så ska vi titta var allt finns som stod i förra remissvaret. I vårdprogrammet för våld i nära relationer så står det om vilket stöd som kan erbjudas patienten. Man kan erbjuda samverkan med andra aktörer, stöd till patienten vid hemgång och anmälan till polis.

Det är ju väldigt egendomligt. Om man tittar på vilka samverkansaktörerna är så ser man att det är Origo, Operation Kvinnofrid och kvinnojourerna och så, men det är fortfarande så att man saknar det professionella, det som Susanne verkligen tar upp. Detta är inte känt ute i professionen. Det vet jag mycket väl, för jag har frågat alldeles nyligen.

Om man jämför med vad en konkurrerande region som Sörmland gör så ser man att det står att man ser till att det finns ett medicinskt omhändertagande, ett psykosocialt omhändertagande, hjälp i det akuta skedet och krisstöd. Specialistmottagning för sexuellt våldsutsatta i länet finns det tillgång till, och om man visar sig ha kvarstående problem efter det att man har varit utsatt för rättsväsendet och allt möjligt så får man motiverande samtal, bearbetande samtal, psykoterapi, traumabearbetning och kristerapi.

I rimlighetens namn – om vi nu gör ett nytt vårdprogram för detta område så borde det väl ändå finnas någon form av inslag av vård i det. Vi har ju precis färdigställt det. Precis som du säger, det var hösten 2018. Det finns inte någon tillstymmelse till behandlingsinsatser i vårdprogrammet. Jag tycker att det är väldigt egendomligt, och det stärker verkligen den här motionens aktualitet. Bifall till motionen!

## **§ 87 Motion 2018:28 av Per Carlberg (SD) och Sebastian Lindqvist (SD) om kameraövervakning på infartsparkeringar i landstinget regi**

Anförande nr 289

Per Carlberg (SD): Ordförande, ledamöter! Det här ska väl inte vara en så kontroversiell motion.

Parkeringsplatser är ofta mål för kriminalitet. År 2017 var ett rekordår i bildelsstöld. 4 208 incidenter rapporterades in under våren, enligt statistik från branschorganisationen Larmtjänst.

Sverigedemokraterna anser att regionen kan utöka det brottsförebyggande arbetet med mer omfattande kameraövervakning på de infartsparkeringar som regionen i dag har ansvaret för. Vi har goda belägg för kameraövervakningens effektivitet när det gäller brottsprevention.

Hösten 2007 genomförde Brottsförebyggande rådet, BRÅ, en metaanalys som omfattade 41 studier av kameraövervakningens brottsförebyggande effekter. När studierna vägdes samman syntes en signifikant minskning i de kameraövervakade försöksområdena, framför allt på parkeringsplatser intill kollektivtrafiken.

Infartsparkeringar är en del i det regionala trafiksystemet, och de finns inte minst för att möjliggöra smidigt byte från bil till kollektivtrafik. Länets invånare ska inte känna oro inför att parkera sin bil, i synnerhet inte på de platser som de själva har medfinansierat med skattepengar. Med tanke på att vi fick ett bra svar välkomnar Sverigedemokraterna regionrådsberedningens skrivelse och ambitioner att utöka åtgärder för kameraövervakning och trygghet.

Vi konstaterar att när vår motion skrevs, i mitten av 2018, var det ännu inte tydligt hur den nya majoriteten skulle förhålla sig till kameraövervakning. Av svaret konstaterar vi att majoriteten har en positiv inställning och aktivt avser att arbeta för att utöka kameraövervakningen, vilket rättfärdigar ett besvarande av motionen.

Vi anser däremot att en uppföljning bör genomföras framöver för att kartlägga hur arbetet med ökad kameraövervakning och därtill trygghet har fortskridit.

Anförande nr 290

Regionrådet T a m s o n s (M): Ordförande, regionfullmäktige! Vårt trygghetsarbete i kollektivtrafikens regi är ju extremt centralt, inte bara för den trygghet som vi vill markera ska gälla inne i vårt kollektivtrafiksystem utan också när det gäller att bidra till det trygghetsskapande arbetet i vår region i stort.

Vi har ju i olika sammanhang belyst i debatterna här hur vår kombination av olika trygghetsinsatser har gjort skillnad i det lilla och i det stora. Detta har också genom forskning belagts, alltså att vår kombination av trygghetsinsatser – där ju inte minst just arbetet med trygghetskameror under en längre tid nu varit en bärande del – har haft en bestående skillnad när det gäller brottsbelastningen i och runt kollektivtrafiken.

Utomstående bedömare har slagit fast att om övriga Sverige hade varit lika framgångsrika i sitt trygghets- och säkerhetsarbete som SL varit, så hade 253 000 färre brott begåtts i Sverige varje år. Det innebär att vart fjärde brottsoffer i det här landet aldrig hade behövt utsättas för brott.

Ta in de siffrorna en stund, ni som misstror en del av våra satsningar när det gäller trygghet och säkerhet och konstatera att detta har gjort skillnad för så många människor och är fortfarande en så viktig del när det gäller hur och på vilket sätt som vi arbetar med trygghets- och säkerhetsskapande insatser.

Men, som jag så ofta säger i den här talarstolen, är det en kamp mot klockan. Vi har sett under alltför lång tid hur övriga samhället har dragit tillbaka sina trygghetsresurser, allt från vårt rättsväsende till åklagarmyndigheter. Många kommuner har dragit benen efter sig när det gäller trygghets- och säkerhetsarbete och lämnat vår kollektivtrafik mer eller mindre ensam i en allt mer förråad samhällsmiljö där våld, brott och droger har försökt breda ut sin makt och sitt grepp om allas vår vardag.

Det är viktigt därför att vi fortsätter det arbetet, och det är också därför viktigt att vi, vilket vi har gjort från koalitionen sida, markerar att det här är ett arbete som är här för att stanna, inte minst också när det gäller vårt arbete med trygghetskamerorna. Vi ser framför oss att vi inte bara har bejakat utan också under en längre tid även slagits för detta. Vi ser ju hur det arbetet också skulle kunna ställas i det bredare samhällets tjänst.

Vi har därför legat på och försökt få till stånd en lagändring som innebär att trygghetskameror inte bara ska få användas inom kollektivtrafiken utan också till exempel vid entréer, vid kollektivtrafikens knutpunkter, vid infartsparkering och andra platser, men att lagen och tillämpningen av den så vitt gäller länsstyrelsen hittills inte har tillåtit detta.

Här finns nu en stor seger för oss som har kämpat en längre tid för detta här i regionen. Den segern består i den nya kamerabevakningslag som nu är ute på remiss och som regeringen initialt har bevakat.

Vi kommer ju inom kort att svara på den remissen från regionen. Det kommer att innebära, om allt vill sig väl, att vi får en ny kamerabevakningslag på plats från den 1 januari 2020. Det är en seger för alla oss som har kämpat för en modernisering av den lagstiftningen, en seger för alla oss som tror på ett breddat trygghets- och säkerhetsarbete där både ni som kollektivtrafikhuvudmän, som region men också kommuner och fastighetsägare och andra ska kunna vara med i det bredare trygghetsarbetet i hela vår region och i hela Sverige.

Det kommer också att möjliggöra till exempel att vi kan nå samverkan som rör till exempel våra infartsparkeringar, något som i dag inte är möjligt. Med det sagt vill jag också säga en annan sak och det är att vi ju många gånger kan tro att antalet infartsparkeringar som har kollektivtrafiken eller SL som huvudman är väldigt många, men detta är ju primärt ett primärkommunalt ansvar. Därför kan det vara värt att komma ihåg att antalet infartsparkeringar här i regionen som helt eller delvis har SL som huvudman inte ens är lika många som ena handens fingrar. Detta blir snarare ett viktigt uppdrag för oss gemensamt att följa upp när det gäller att kommunerna i så fall ska dra sitt strå till stacken när det gäller ett trygghets- och säkerhetsskapande arbete i och runt kollektivtrafiknära miljöer där våra infartsparkeringar ofta finns.

Med det anført och med ett arbete som jag tror att vi alla tycker är väldigt viktigt när det gäller trygghet och säkerhet kommenterat, så yrkar jag i enlighet med regionstyrelsen att motionen ska anses vara besvarad!

#### Anförande nr 291

Per Carlberg (SD): Ordförande! Jag vet inte om Kristoffer menar att det var vi som inte riktigt trodde på er satsning på kameraövervakning. Vi tror nog att det ska bli en bra affär med kameraövervakning.

Det är ju, som sagt, av vikt att vi i våra egna kommuner jobbar med, som Kristoffer sade, våra infartsparkeringar som är en kommunal angelägenhet, så att våra surt förvärvade arbetare som åker in med kommunala färdmedel också kan parkera bilen och komma tillbaka till en hel bil, inte uppbränd bil eller till en bil som saknar delar.

Vi ser fram emot att kameraövervakning installeras på våra infartsparkeringar.

## **§ 88 Motion 2018:29 av Per Carlberg (SD) och Sebastian Lindqvist (SD) om informationskampanj om fuskåkande i kollektivtrafiken**

Anförande nr 292

Per Carlberg (SD): Att vi ska behandla fyra av mina motioner i dag är ju fantastiskt trivsamt, men jag blir lite mör, men det ska nog fungera.

Plankning och fuskåkande är ett omfattande problem inom Stockholms kollektivtrafiktrafik. Trafikförvaltningens lägesrapport för år 2017 visar att fusket inom SL-trafiken bedöms uppgå till 3,1 procent och innebär ett intäktsbortfall på cirka 254 miljoner kronor. De pengarna skulle kunna användas till förbättrad kollektivtrafiken med exempelvis ökad service, ökad turtäthet och mer trygghetspersonal. Utöver detta skulle biljettpriserna kunna hållas på en lägre nivå. Fuskåkandet innebär också en stor förlust för regionen och för Stockholms läns skattebetalare.

Utöver de ekonomiska konsekvenserna anser Sverigedemokraterna att fuskåkandet medför en skada på samhällskontraktet, det vill säga vårt gemensamma ansvar. Vi anser att alla ska göra rätt för sig och betala för att åka med kollektivtrafiken. Och att betala i kollektivtrafiken ska vara en självklarhet.

När fuskåkande förekommit tvingas personer som gör rätt för sig att betala för dem som väljer att inte respektera sina medresenärer och våra gemensamma regler. Sverigedemokraterna anser att en omfattande informationskampanj som belyser problemet med plankning och fuskåkande skulle medföra ökad medvetenhet och förståelse för konsekvenserna samt i förlängningen bidra till dess minskning. Kampanjen kan förslagsvis utföras i stil med SL:s övriga informationskampanjer som är kopplade till regionens verksamhet.

Vi har ett gemensamt ansvar för en fungerande och säker kollektivtrafik i Stockholms län. Därför har vi ett gemensamt ansvar för att aktivt motarbeta plankning och fuskåkande.

Med anledning av det som jag just sade yrkar vi att regionen ger berörd instans uppdraget att genomföra en informationskampanj om de ekonomiska konsekvenser som plankning och fuskåkande får i kollektivtrafiken.

Anförande nr 293

Regionrådet T a m s o n s (M): Ordförande, regionfullmäktige! Vi ska inte när timmen är sen göra detta till en generaldebatt om fusk och tjuvåkning, även om det säkert finns en och annan som ser fram emot en sådan. Jag själv skulle så klart göra detta, det är ju ett ämne som ligger mig varmt om hjärtat.

Jag tänkte i stället ägna en stund åt just att kommentera lite grand precis det som förslaget rör, nämligen en särskild informationskampanj om fuskåkande i kollektivtrafiken. Jag kan konstatera att detta är någonting som SL i sina olika kommunikationskanaler återkommer till i olika sammanhang. En av de senaste kampanjerna, som också varit mycket uppskattad av resenärerna och som dessutom nått en mycket god spridning, är ju kampanjen om kollektivkurage som brett tar fasta på kollektivtrafiken som vårt gemensamma att bry oss om, att rå om också när det gäller skadegörelse och frågor som rör exempelvis fusk och tjuvåkning.

Den kampanjen är ju här för att stanna en tid och kommer förmodligen att återigen adressera frågorna. Mot den bakgrunden anser vi den här motionen besvarad. Detta är något som SL i sitt arbete informerar om och avser att fortsätta att informera om, enligt vad jag har fått mig berättat, och det tycker jag är bra.

Det kan också vara klokt att vi många gånger försöker samla ihop olika kampanjinsatser på ett klokt och bra sätt med omtanke om skattebetalarnas och resenärernas pengar.

Jag tänkte göra min lilla avslutning här, för jag är ju en människa som tycker att fakta och siffror många gånger kan slå hårdare än mycket annat. Jag och mina kära medarbetare har därför låtit göra den här studien som man kan göra om man tittar på hur och vilket annonsvärde som mina egna intervjuer och olika artiklar på just temat fusk och tjuvåkning har resulterat i.

Hör och häpna: detta har alltså inneburit ett marknadsföringsvärde, ett så kallat annonsvärde, motsvarande närmare 6,5 miljoner kronor, någonting som vi därmed har skapat helt gratis för kollektivtrafiken och för alla hederliga och betalande resenärer. Detta, mina vänner, får jag hoppas kan bli något som fler kan bidra till och se till att marknadsföringsvärdet ökar med fler uttalanden. För ju fler vi är som pratar om detta i vårt politiska värv och vårt politiska arbete desto mer får ökar vi också värdet i arbetet mot fusk och tjuvåkning, någonting som jag tror att vi alla sätter ett värde i att vi ska bekämpa.

Med detta sagt yrkar jag i enlighet med regionstyrelsens förslag till beslut, alltså att vi ska anse motionen besvarad!

Anförande nr 294

Regionrådet Sjöström (S): Ordförande, ledamöter och åhörare! Jag får se, Kristoffer, om du håller dig där nere eller om du kommer upp igen i talarstolen.

Det är inte alltid som vi är överens när vi står i talarstolen, du och jag, men i det här fallet är vi det. Det görs en hel del informationsinsatser och kampanjer mot just fuskåkandet. Det är också någonting som skapar ett värde eftersom den här regionen har hälften av finansieringen för kollektivtrafiken via biljettsystemen, och det bygger på att människor erlägger sina avgifter. Därför är det också högst rimligt att man behöver se till att vara noggrann med den delen av intäktsportföljen.

Däremot ska man också konstatera att de senaste dagarnas debatt i medierna och i DN:s olika artiklar som har handlat om huruvida vi kommer ett steg närmare eller inte kommer ett steg närmare målet att faktiskt få fler att erlägga sina avgifter och att inte fuska i kollektivtrafiken fortsätter. Det är klart att det säkert finns skäl för oss att återigen komma till en debatt om vad som också ger det här förtroendet som gör att människor faktiskt slutar att fuska.

Det är klart att man då kan konstatera ytterligare en sak, och därmed kommer jag till frågan om det SU som vi vill anmäla och lägga till protokollet i den här frågan. Det handlar naturligtvis om förtroendet för de biljettkontrollanter som genomför kontrollverksamheten. Vi har debatterat den frågan tidigare.

Jag vill bara påminna om den socialdemokratiska hållningen som är att det är viktigt att biljettkontrollantverksamheten övertas i egen regi. Det här tycker vi inte bara för att vi tror och tycker att allt ska vara i egen regi, utan det här handlar ju faktiskt om att vi vet att förtroendet för biljettkontrollanterna under de senaste årens olika episoder också uppmärksammats då det har uppdagats fusk bland biljettkontrollanterna. Detta underminerar naturligtvis hela den verksamheten.

Så lika väl som vi tycker att det är viktigt att människor erlägger sin avgift, att vi ser till att fortsätta de goda kampanjer och insatser som görs för att människor också ska göra rätt för sig i kollektivtrafiken, tycker vi att det är viktigt att vi inger förtroende för de människor som jobbar i kollektivtrafikens system och ser till att kontrollera biljetter.

Detta innebär att jag yrkar bifall till regionstyrelsens förslag!

#### Anförande nr 295

Regionrådet T a m s o n s (M): Vi diskuterar ju här frågan om huruvida vi ska ha en särskild informationskampanj om just fusk och tjuvåkning eller inte. Jag ska bara kortfattat kommentera några av Jens Sjöströms synpunkter utan att för den delen inleda en debatt om någonting annat.

Vi kan konstatera att de sammanställningar och rapporter som SL själv gör kan bekräfta att fusket och tjuvåkningen har minskat med en femtedel, för att stabiliseras på historiskt låga nivåer här i regionen. Det är bra, och det visar också styrkan i det arbete som pågår. Det innebär att vi på biljettintäktsidan har 70 miljoner kronor mer att röra oss med än vad vi annars skulle ha haft om vi jämför med utvecklingen för några år sedan.

Samtidigt har våra förstärkta kontroller, som ännu inte har kunnat få full effekt i trafiken, redan på kort sikt resulterat i att vi under de senaste åren har kunnat fördubbla antalet resenärer som är fuskare och tjuvåkare och tillika bötfälls i trafiken. Även det är ett gott tecken på att vi är på rätt väg. Fler och fler fuskare och tjuvåkare betalar också sina böter – även det är en positiv utveckling.

När det gäller förtroendet för våra biljettkontrollanter så kan det bäst bedömas i den mätning som görs när det gäller huruvida våra resenärer är nöjda med våra biljettkontroller eller inte. I det sammanhanget kan vi notera att vi har nått *all time high* – 83 procent av resenärerna var nöjda med biljettkontrollerna förra året.

#### Anförande nr 296

P e r C a r l b e r g (SD): Det blev en lite annorlunda debatt eftersom det handlar om fuskåkandet och en informationskampanj. Men jag kan bara konstatera att när jag har åkt buss och det har kommit ombord kontrollanter så brukar det bli positiv respons från resenärerna. De gör ett väldigt bra jobb, och människor blir glada när de ser dem för då vet man att det ändå är någon som kontrollerar att man har använt sig av en köpt biljett.

### **§ 89 Motion 2018:7 av Dag Larsson (S) varför kan inte vården av äldre arbeta mer i team**

#### Anförande nr 297

Regionrådet A l k u r d i (S): Arbetet med äldreteam i Huddinge gav en enorm trygghet för patienter och anhöriga som visste att de kunde få vård när behovet uppstod. Det här ledde till att man kunde undvika onödiga akutbesök och slutenvårdstillfällen. Det är ju det som den här motionen handlar om, att hämta inspiration från det tidigare arbetet och det projekt som bedrevs då.

Det var ju år 2007 som det här försöket startade i samarbete mellan dåvarande Stockholms läns landsting och Huddinge kommun, där team med olika vårdprofessioner såsom läkare, sjuksköterskor, undersköterskor, sjukgymnast, arbetsterapeut, dietist och biståndshandläggare ingick och bedrev avancerad hemsjukvård med syfte bland annat att få till stånd fler hembesök av läkare och underlätta för multisjuka äldre att bo kvar hemma och undvika vistelse på sjukhus – apropå debatter som vi har haft tidigare under dagen.

Läkarna var ju medicinskt ansvariga och tillhörde formellt geriatriken. Den övriga personalen var anställd av Huddinge kommun. Det var samverkan på riktigt.

Genom att erbjuda trygg vård i hemmet kunde patienternas slutenvårdsdagar drastiskt minska i antal. Det blev i genomsnitt ungefär 20 färre slutenvårdsdagar per patient. Eftersom slutenvården är väldigt dyr, vilket vi också har debatterat, så innebar det ju också väldigt stora besparingar för dåvarande landstinget.

Just utvärderingen av det projektet visade att patienter, anställda och anhöriga var väldigt nöjda. Patienterna kände sig väldigt trygga, trygga med att de kunde få den vård som de behövde när behovet uppstod. Före försöket hade de svårt att ta sig till sin vårdcentral,

och vårdcentralen hade sällan tid för akuta hembesök vilket ledde till att patienterna, vilket vi så många gånger vet om, i stället åkte in till akuten.

De anhöriga var också väldigt nöjda med projektet genom att de kände tryggheten att inte behöva vara vårdadministratörer. De visste att deras nära och kära fick den vård de behövde i hemmet och i tid.

Kostnaderna för utskrivningsklara dagar på akutsjukhusen minskade, multisjuka äldre slapp alltså bli liggande på våra akutsjukhus och kunde i stället få vård i hemmet. Dessutom minskade det här projektet behovet av platser på äldreboenden, och vi vet ju att det råder skriande behov. Det projektet innebar att äldre kunde bo kvar mycket längre i sina ordinarie boenden. Arbetet med de här teamen gav dessutom personal väldigt god kännedom om patienterna, vilket ledde till bättre kontinuitet och ökad trygghet.

Det här ju kan låta lite utopiskt, och det här är frågor som vi har diskuterat väldigt länge: Hur säkerställer vi att kontinuiteten förbättras för våra äldre? Hur säkerställer vi att våra äldre inte behöver ta sig till akutsjukhusen och att vi minskar belägningsgraden eller överbeläggningarna? Och så vidare. Det här har faktiskt existerat i form av projekt mellan regionen, dåvarande landstinget, och kommunen. Tyvärr lades projektet ned och finns inte längre.

Vi vill ändå ta efter detta med äldreteam och ha fokus på samverkan mellan kommun och region och få till stånd kontinuitet och sjukvård i hemmet för att undvika slutenvårdstillfällena. Vi säger nej till mer uppsplittrade vårdmarknader som ytterligare försvårar samverkan.

De blågröna hänvisar till arbetet med sammanhållen seniorvård, men där ingår inget arbete kring hur samverkan mellan kommuner kan stärkas utan fokus ligger på geriatriken, primärvården och vården i hemmet. Vi söker nyckeln, och det är just samverkan, att skapa de team som finns inom regionen och kommunerna och att det byggs upp i dessa team. Det är därför som vi yrkar bifall till motionen!

#### Anförande nr 298

Regionrådet Bo hlin (KD): Ordförande, presidium, ledamöter! Den här motionen ringar in något väldigt centralt. Den handlar om hela vårdkedjor för äldre. Vi behöver få till stånd fungerande samverkan mellan Region Stockholm och kommunerna. Den är väldigt väsentlig för våra äldre.

Vårdkedjorna ska fungera utan avbrott, och vi behöver ha en organisation som kännetecknas av en helhetssyn med patienten i centrum.

I dag utgör andelen åttioåringar ungefär 5 procent av befolkningen, och år 2050 kommer nästan var tionde svensk att vara över 80 år. I Region Stockholm förbereder vi oss för detta, och vi har gjort det under lång tid. Vi bygger ut antalet geriatriska vårdplatser och vi har utvecklat arbetssätt för en mer sammanhållen vårdprocess runt den äldre patienten.

När jag hör Talla tala så vill jag säga att jag inte har något emot de projekt som har bedrivits, absolut inte, men vi kan inte bedriva vård bara på projektbasis och i projektform. Vi måste ha en långsiktig tanke och en vård som håller ihop för de äldre. Jag bedriver hellre en stabil vård än projektvård för den äldre patienten.

För att kunna erbjuda en ledande äldresjukvård behöver vi i framtiden ta ett samlat grepp kring vården, och det är det som vi också gör. Vi arbetar i dag mer i multidisciplinära team och även med fast läkarkontakt, så detta är två viktiga insatser som har och har haft väldigt stor betydelse för att förbättra omhändertagandet.

Ett multidisciplinärt team kan innehålla kompetenser som sjuksköterska, geriatriker, sjukgymnast och arbetsterapeut. Vi kommer lite senare här att också diskutera en motion om hur äldre behandlas på akuten. I det fallet har vi många goda exempel där äldre

faktiskt får en gräddfil, ett snabbspår in på akuten. Vi har också utökat möjligheterna för olika former av vårdpersonal och kategorier att direktinskriva patienter till geriatriken.

Det finns väldigt mycket positivt att framhålla. Vi vet att återinskrivningarna till slutenvården inom sju dagar faktiskt har minskat. Färre patienter behöver tas om hand på akutmottagningar just tack vare direktintag till geriatriken. Men vi ska öka andelen direktintag. Jag vet att det varierar lite mellan mottagningarna, men i Nacka ligger direktintaget på drygt 65 procent.

Sedan år 2017 har vi utvecklingsprogrammet sammanhållen seniorvård, och målet är att skapa tryggare vård för regionens äldre och minska glappet mellan vård och omsorg. Det är ett antal vårdvalsområden som berörs och knyts samman. Det är husläkarverksamhet, ASIH, primärvårdsrehabilitering med flera.

Jag var nyligen vid Sollentuna sjukhus och tittade på hur bygget fortskrider. Det är ett otroligt fint fall framåt för Sollentuna sjukhus som har varit väldigt slitet. Det invigdes år 1978. Nu kommer det att vara i nyskick, och ungefär 150 nya geriatriska vårdplatser tillkommer. Målet för den upphandling som vi gör där är att skapa ett sammanhållet vårdkoncept som erbjuder trygg och säker vård för äldre. Just den här typen av upphandling har vi faktiskt inte gjort tidigare, så jag tycker att oppositionen inte ska vara för snabb med att döma ut det som vi gör på Sollentuna sjukhus. Upphandling brukar ju falla er i smaken.

Det får inte finnas några oklarheter om vilken vårdgivare som har huvudansvaret för att samordna patientens vård. Inom gruppen äldre finns det multisjuka patienter som behöver stärkas så att deras vårdbehov tillgodoses på ett bra sätt.

Det är vanligt att personer som får hemsjukvårdsinsatser också får stöd av kommunal hemtjänst. Som ni säkert känner till så misslyckades vi i förhandlingarna om att kommunalisera hemsjukvården, vi nådde inte ända fram. Därför har nu hälso- och sjukvårdsförvaltningen fått uppdraget att se över hur hemsjukvården kan förstärkas. På grund av att vi hela tiden har haft det här målet att kommunalisera den här vården så har vi faktiskt inte utvecklat hemsjukvården, och man kan säga att dess status har fallit lite. Det vill jag ändra på. Hemsjukvården ska vara en fungerande vård som ges av regionen framöver.

Med detta anser jag att motionen ska anses vara besvarad!

Anförande nr 299

Regionrådet Alkurdi (S): Med all respekt för att det är väldigt sent vill jag ändå säga en del om motionen.

Anledningen till att den här motionen väckts är ju att vi vill att regionen ska få till stånd en långsiktig struktur just med arbete i team kring våra äldre. Om det är det som man eftersträvar så kan man mycket väl bifalla den här motionen.

Och du nämnde, Ella, just det här med att man misslyckades med kommunaliseringen av hemsjukvården. Desto viktigare är det då att vi skapar struktur för samverkan. Att splittra vården ännu mer gör det ännu svårare för regionen att kunna samverka med kommunerna. Det är just det här som man behöver komma åt.

Anförande nr 300

Regionrådet Bohlin (KD): Ordförande! Jag uppskattar, Talla, att du sträcker ut en hand, men det är omöjligt för mig när du i samma andetag säger att vi vill splittra och slå sönder vården för äldre genom att vi har en del vårdval på det här området. Det går inte att bifalla en sådan motion. Jag är ledsen, men tyvärr är det så.

#### Anförande nr 301

M a r i a n n e B e r g E k b o m (V): Jag yrkar bifall till den här motionen, och det gör jag utifrån det faktum att mitt tidigare uppdrag var att vara ordförande i Norrmalms stadsdelsnämnd här i Stockholms stad. Det är det stadsdelsområde som har den största andelen äldre i befolkningen i Stockholms stad. Jag kunde ganska tydligt se att det är så att vi pratar om samarbete, att vi pratar om samverkan men inte får till stånd någon. Vi får inte till stånd samverkan, utan man går in med sin organisation, staden eller regionen. Och så pratar vi samverkan, men vi får inte till stånd samverkan på ett bra sätt.

Det här är ju så otroligt viktigt, särskilt med tanke på att Stockholms stad faktiskt har beslutat att vi ska vara en äldrevänlig stad. Även Norrmalms stadsdelsområde ska vara det.

Jag tycker att det har varit svårt att se detta i praktiken. Vi är alla överens om samarbete och samverkan, men vi får inte till det på ett bra sätt.

Därför tycker jag att vi ska bifalla den här motionen! Det behövs ett tydligt och klart politiskt beslut om en strategi som säger att vi inte jobbar utifrån våra organisationer, utan att vi ska jobba utifrån den äldres behov och perspektiv när det gäller vad personen behöver. Man behöver både vård och omsorg när man blir äldre.

Jag kan se att det finns väldigt, väldigt stora möjligheter att förbättra för våra äldre. Bifall till motionen!

#### Anförande nr 302

K e n t I v a r s s o n (C): Herr ordförande, ledamöter och åhörare! Antalet äldre, framför allt åldergruppen över 80 års ålder, kommer att öka kraftigt under ett decennium framöver. Det största behovet finns hos äldre, de som är multisjuka och multiviktande. Kännetecknande för dessa äldre är att de har flera medicinska diagnoser kombinerat med kännbara effekter av normalt åldrande och förändringar i den sociala situationen. Vi upplever i dag att ofrivillig ensamhet har blivit en allt större hälsorisk, och detta drabbar många äldre i dag.

Motionären tar upp ett angeläget område som handlar om att en sammanhållen process kring de äldre är nödvändig för att öka kvaliteten i omhändertagandet av våra äldre. En förutsättning för detta är ju en strukturerad process mellan dels regionens vårdgivare, dels dessa och berörda kommunala instanser.

Precis som Ella Bohlin sade har hälso- och sjukvårdsnämnden gett förvaltningen i uppdrag att utveckla en sammanhållen vård för äldre. Arbetet bereds inom program–met Sammanhållen seniorvård, vars mål är att öka samordningen av våra äldre. En viktig del i denna problembild var när kommunaliseringen av hemsjukvården avbröts, vilket innebar att regionen även i fortsättningen har ansvaret för hemsjuk–vård i ordinärt boende. Utöver hemsjukvården är det flera andra vårdavtalsområden som är centrala i en sammanhållen seniorvård, till exempel husläkarverksamhet, ASIH, läkarinsatser i särskilt boende och primärvårdsrehabilitering.

Jag tycker att vi är på god väg. Vi har genomfört två stora dialogkonferenser där företrädare för akutsjukvården, geriatriken, primärvården, kommunerna och andra aktörer har diskuterat denna fråga. Det finns mycket erfarenhet och kunskap inom professionen i äldresjukvården.

Inom projektet Sammanhållen seniorvård har man inlett en dialog med Storstock–holms kansli med syftet att utveckla ett samarbete mellan regionen och kommunerna för att se över detta. En förstudie har tagits fram. Tanken med den är att hitta former för ett genomgripande hälso- och sjukvårdsavtal mellan regionen och länets 26 kommuner. Vi står inför en grannliga uppgift innan beslut fattas om en genom–förandeplan om en mer utvecklad samverkan och ett teamarbete hos samtliga aktörer inom hela vårdkedjan.

Vi måste helt enkelt göra rätt den här gången. Det handlar nämligen om en väldigt skör åldersgrupp, och vi måste hitta en överenskommelse som är långsiktig och har en tydlig struktur. Vi står inför gigantiska utmaningar inom äldrejukvården. Det är viktigt att vi ser de äldre och hela deras livssituation. Vi har ju ett heltäckande ansvar för våra äldre patienter.

Jag yrkar bifall till regionstyrelsens förslag om att motionen ska anses besvarad.

#### Anförande nr 303

Catarina Carbell (S): Ordförande, fullmäktige! Vi har under åren fått många exempel på innovativa, lokala insatser för att ge äldre bästa möjliga vård. Dessa exempel skulle kunna spridas aktivt inom vår koncern och ge fler verksamheter inspiration till att utveckla sina verksamheter. Förutom inspiration behövs också förutsättningarna för att kunna göra detta.

Dessa exempel har jag gett även de blågröna så att de har förstått det kloka i att utveckla det vidare, men de har inte gjort det till åtgärder i den riktningen. I stället har nya vårdval införts. Det har talats och skrivits om samverkan, men i stället ökar splittringen. Professionen, det vill säga sjuksköterskor, läkare och liknande som utför jobben, har gång på gång sagt ifrån. Revisionen har gång på gång pekat på bristen på insikt om att bättre och tydligare leda i riktning mot samverkan. Organisationer som företräder medborgarna pekar gång på gång på behovet av samverkan. Det är dags att äntligen gå från ord till handling. Det innebär att man genomför krävd samverkan och ger förutsättningar för det.

Bifall till vår motion!

#### Anförande nr 304

Ola Hägg (S): Jag tänkte börja ur en annan vinkel. Statens folkhälsoinstitut har tagit fram fyra hörnpelare för ett friskt åldrande. Inom dessa ryms social gemenskap, stödmöjlighet att kunna bidra och påverka, meningsfullhet, möjlighet att kunna känna delaktighet och kunna klara sig själv, fysisk aktivitet, goda matvanor och liknande. Man kan undra vad detta har med sammanhängande vård att göra. Jo, det handlar om att man ska kunna känna sig trygg när man börjar bli sjuk. Om man har kontakt med sitt nätverk, med läkare och vårdpersonal som man känner innebär det att man också har en möjlighet att tillfriskna mycket fortare.

Svaret som förvaltningen ger är att utvärderingarna av omhändertagandet visar på olika brister utifrån att den övergripande processen för den enskilda patienten inte är sömlös. Att skapa en bättre sömlöshet är egentligen vad hela motionen syftar till.

Under kvällens gång har jag fascinerats över att vi å ena sidan under exempelvis bokslutsdebatten fick höra att det nu har gått tolv år sedan vi i Socialdemokraterna gjorde alla våra fel. Men när man å andra sidan talar om dessa saker är det som om man drar upp ett draperi och utbrister: "Nu är det nytt! Nu ska ni få höra om alla möjliga saker som är på gång." Så här var det förra året också när jag satt i beredningen för äldre och multisjuka. Men sedan drar man igen draperiet om de där tolv åren. Det borde ju ha varit tolv års utveckling, och ändå har man inte kommit längre. Ella säger att vi inte kan tala om projekt. Men ni har ju haft tolv år på er att göra projekt till verksamhet. För mig är det därför konstigt att vi ska behöva påpeka att det kanske behövs en starkare plan för att genomföra det här.

Under förra mandatperioden fick vi väldigt många vittnesmål om att äldre hade det svårt såväl på akutmottagningar som med att få kontakt med vården. I min roll i kommunen är det också många äldre som undrar hur de ska hitta rätt i allt detta. Alla saker som ska komma finns redan. Det ska ju bli en ny seniorvård och allt det där. Men det blir som öar. Oavsett vad man tycker om vårdval hänger det inte riktigt ihop.

Även i forskningsberedningen, där jag sitter nu, får vi ta del av detta. Inte heller forskningen har möjlighet att hänga med och få ihop vården så att de erfarenheter som görs kommer in i en och samma databas och att patienten därigenom kan se att det blir ett flöde i de egna vårdepisoderna.

Vi är väldigt överens om att vi ska erbjuda människor en möjlighet till sammanhängande vård med vårdplaner och annat. Motionens ödmjuka förslag är egentligen att uppdra åt regionstyrelsen att arbeta fram en genomförandeplan för att starta ett arbete för en bättre vård- och omsorgsverksamhet för de äldre.

Det var intressant att höra Kent uppe i talarstolen. Vi har haft många bra dialoger. När han talade läste han nästan upp exakt det som utgör vårt förslag till beslut. Vi vill med en genomförandeplan få till en bättre systematik i hela vården så att alla dessa olika öar kan gå ihop.

Mot bakgrund av detta vill jag, liksom Kent egentligen sade men inte ville säga, yrka bifall till motionen.

#### Anförande nr 305

**Bengt Larsson (V):** Presidium, åhörare, fullmäktige! Till en början vill jag säga att jag håller med dig, Ella, om att vi inte ska fortsätta att driva lyckade projekt i projektform, utan dem ska vi arbeta in i verksamheten och se till att det finns medel till det. Det finns alltför ofta en projektsjuka. Vi vet vad som fungerar, och vi ska jobba utifrån det.

Hälso- och sjukvården i regionen är i stor utsträckning uppsplittrad och lider av bristande kontinuitet, skulle jag vilja påstå. Det gäller speciellt åldersgruppen över 65 år – eller egentligen över 75 och närmare 80 år. Genom att arbeta mer i vårdteam som överskrider organisationsgränser, såsom kommun och region, kan vården bli mer sammanhållen för patienten. Erfarenheterna av sådan vård är väldigt goda, och detta behöver vi inte beforska mer.

Om man i dag tittar på vårdtillfällen för patienter över 65 år kan man se att det enbart är 13 procent som vid utskrivningstillfället får någon form av planering. Samtidigt vet vi att det här är den sköraste gruppen. Detta måste vi ändra på. Min uppfattning är även att samarbete inte underlättas av de olika vårdval som har införts under de senaste åren. Där har vi dock inte samma uppfattning.

Mot denna bakgrund yrkar jag bifall till motionen.

#### Anförande nr 306

**Hanna Stymne-Bratt (S):** Ordförande, fullmäktige! Tidigare talades det om när den stora andelen äldre i framtiden kommer att öka. I den del av regionen där jag bor, Norrtälje, är vi redan där. En väldigt stor andel av vår befolkning är äldre över 80.

Samordning av vården och sammanhållna vårdkedjor är avgörande för vården av de sköraste äldre. Det är smart, effektivt och ger en bättre och tryggare vård. Teamarbete och vård- och omsorgssamverkan kan se olika ut beroende på vilka förutsättningar som finns. I Norrtäljemodellen är hemsjukvården integrerad i hemtjänstuppdraget. Det är ett sätt att garantera en sammanhållen vård. Alla kvalitetsundersökningar som görs visar också att man inom vården i Norrtälje håller en god kvalitet och god kontinuitet.

När vi utvecklar vården för äldre bör vi därför se på var det faktiskt fungerar, där vi har lyckats bra. Låt oss utveckla detta arbete bättre i hela vår region! Bifall till motionen!

#### Anförande nr 307

N i n o s M a r a h a (L): Ordförande, fullmäktige! Vad gäller det historiska projekt som motionen hänvisar till har jag ingen närmare information än det som framgår i just motionen. Det var bevisligen bra men kunde av oklara anledningar inte implementeras i linjeorganisationen. Det är detta som är det svåra med projekt.

Många projekt genomförs som sedan är svåra att implementera. Samtidigt är det en styrka att kunna pröva sig fram. Om vi blickar framåt kan vi se att det inte bara genomförs projekt, utan vi tar även strukturella omtag. Jag tycker att det i motionssvaret ges en bra överblick över vad som pågår.

Ett av initiativen är det uppdrag som hälso- och sjukvårdsnämnden har gett förvaltningen om att utveckla en mer sammanhållen vård för de äldre invånarna i länet. Fokus i detta är det som anges i motionen. Ett parallellt och kompletterande arbete är hälso- och sjukvårdsnämndens översyn av alla avtalsområden med syfte att kunna ge de bästa förutsättningarna för en sammanhållen vård av de äldre i team. Ett tredje övergripande samarbete som pågår är det mellan regionen och staden.

Detta är kanske en sammanfattning av vad som redan har sagts här, men jag tycker att det är viktigt att peka på de olika arbeten och initiativ som pågår. Alla handlar om att förbättra vården för de äldre, och inte minst i team. Man vill få till ett bra samarbete mellan Region Stockholm och länets 26 kommuner.

Vi har vidare den primärvårdsstrategi som hälso- och sjukvårdsnämnden kommer att fatta beslut om i juni. Den kommer att knyta ihop olika delar av dessa frågor. Den berör såklart inte enbart äldre och arbetet om hur man samarbetar kring äldre i team, men den kommer att beröra äldrevården också.

Sammantaget görs mycket i en av vårdens största utmaningar. Framöver behöver detta sippra ned i en mer konkret och bättre struktur för en sammanhållen vård för äldre och multisjuka.

Jag yrkar bifall till regionstyrelsens förslag till beslut.

#### Anförande nr 308

K e n t I v a r s s o n (C): Ordförande! Ja, Ola Hägg, jag uppskattar i hög grad värdet av de samtal vi har i frågan. Det är en väldigt grannliga fråga, och jag tror att vi är överens om att detta helt enkelt måste bli bra. Vi har nämligen en gigantisk utmaning vad gäller äldres sjukvård, och de beslut vi fattar gäller kanske i fem, tio eller femton år framöver. Vi måste ha en bra äldrevård när volymen av äldre hela tiden ökar.

Jag talade om en förstudie. Jag vet inte om Ola har läst den förstudie som kom för någon månad sedan. Jag läste den i går kväll. Den visar hur komplext detta är och att det krävs väldigt stor eftertanke innan vi fattar beslut. Det är detta som är grunden för att regionstyrelsen anser motionen besvarad. Vi måste fundera igenom allt detta så att det verkligen blir bra.

Jag uppskattar att vi kan samtala om detta, men jag yrkar bifall till regionstyrelsens förslag om att motionen ska anses besvarad.

### **§ 90 Motion 2018:10 av Tara Twana (S) om att alla kvinnor har nytta av mammografi**

#### Anförande nr 309

T a r a T w a n a (S): Ordförande, fullmäktige, ledamöter! Vi svenskar lever allt längre, mycket tack vare både den moderna medicinens utveckling och den svenska välfärdens trygga famn. Trots en ökad livslängd och ett större välmående allt längre upp i åldrarna finns dock fortfarande hotet att drabbas av en allvarlig sjukdom. Cancer är en av vår tids

största bekymmer, men utvecklingen har givit oss metoder att identifiera och förebygga den.

För bröstcancer är bröstscreening en sådan metod. Alla kvinnor mellan 40 och 74 år kallas till detta. Men trots att statistiken visar att var femte kvinna som insjuknar är 75 år eller äldre erbjuds denna grupp ingen kontroll. Vi måste ställa oss frågan vad detta beror på. Ses äldre kvinnors liv som mindre värda? En kvinna som är 75 år förväntas ju i dagsläget leva i genomsnitt i ytterligare tolv år, ett liv som inte ska behöva förkortas på grund av en utebliven rutinkontroll.

Bröstcancer är en sjukdom som blir alltmer frekvent med åldern. I Sverige finns ca 500 000 kvinnor som har fyllt 75 år. I vårt land, där vi strävar efter en jämlik sjukvård för alla, är det självklart att även denna målgrupp får tillgång till gratis screening. Jag menar att detta är något som Stockholmsregionen snarast måste införa. Jag finner det därför glädjande att se att alla partier i vårdens kunskapsstyrningsnämnd, tyvärr dock inte Sverigedemokraterna, tillsammans i en skrivelse har kommit överens om ett koalitions gemensamt förslag om att utreda frågan. Det gläder mig oerhört mycket. Min förhoppning är att det kommer att ges ett formellt uppdrag till hälso- och sjukvården om en utredning.

Landets äldre kvinnor måste få ta del av den kontroll de behöver. Det förtjänar de. Med detta yrkar jag bifall till motionen.

#### Anförande nr 310

Gabriel Kroon (SD): Jag vill bara understryka att Sverigedemokraterna självklart också står bakom denna skrivelse i vårdens kunskapsstyrningsnämnd. Problemet var bara att just vid detta tillfälle var båda våra ledamöter där sjuka. Vi kunde alltså inte säga det på plats.

#### Anförande nr 311

Regionrådet Bohlin (KD): Ordförande, presidium, ledamöter! Bröstcancer drabbar nästan var nionde kvinna, varav majoriteten faktiskt blir botad. Årligen dör dock ungefär 1 500 svenska kvinnor i spridd bröstcancer där man inte har upptäckt den i tid. Bröstcancer är mycket enklare att behandla ju tidigare den upptäcks. Det är därför mammografi är oerhört viktigt. Det är avgörande med en tidig diagnos så att man också kan sätta in rätt behandling och medicinering.

Detta är en väldigt bra motion. Jag delar intentionerna fullt ut. Som Tara tog upp sade alla partier ja vid det senaste sammanträdet i vårdens kunskapsstyrningsnämnd till ett koalitions gemensamt förslag om att fortsätta utreda bröstcancerscreening också för kvinnor som är över 74 år. Det är förstås väldigt glädjande.

Det är Socialstyrelsen som utfärdar riktlinjer för mammografi. Vi har alltid följt dem och kommer att fortsätta göra det. Men dessa riktlinjer inrättades 1999 och är 20 år gamla. Vid den tiden beslöt man att Barsebäck skulle stängas och Charlotte Perrelli vann Eurovision med *Take me to your heaven*. Ja, ni hör ju att det var ganska länge sedan.

I dag lever vi allt längre, och vi blir allt friskare. Man kan säga att 50 är det nya 30. I dag är 75 år en ålder då många aktiva fortsätter att leva likadant som när de var 55. För mig är det obegripligt varför man inte också screenar kvinnor som är över 74 år. Det är därför jag är glad över att Region Stockholm går före och ser över den gamla åldersgränsen.

Med tanke på att vi redan har gett ett utredningsuppdrag måste motionen anses besvarad. Därför yrkar jag bifall till regionstyrelsens förslag.

#### Anförande nr 312

T a r a T w a n a (S): Tack, Ella, för ditt svar! Det gläder mig jättemycket att vi har samma uppfattning i denna fråga. Men jag undrar varför ni inte lägger prestigen åt sidan och bifaller motionen. De äldre kvinnorna i regionen förtjänar detta.

#### Anförande nr 313

R e g i o n r å d e t B o h l i n (KD): Med tanke på att vi redan har gett uppdrag om en utredning och att tjänstemännen redan har börjat arbeta med detta menar vi att det rimligaste är att motionen kan anses besvarad. Processen är redan påbörjad.

#### Anförande nr 314

C h r i s t i n e L o r n e (C): Ordförande, ledamöter, åhörare! Vi har talat om mammografiåtgärder tidigare. Eftersom alla här i salen lyssnar uppmärksamt vet vi att ett uppdrag redan pågår om att se över mammografi även för kvinnor över 74 år. Dagens rekommendationer lades fast, som Ella sade, på 90-talet. Jag hörde i dag av en läkare att det var på 70-talet, men i så fall kanske de ändrades på 90-talet. Det har ju hänt en hel del sedan dess. Jag tänker framför allt på behandlingarna och på hur mycket bättre de är i dag. Det innebär att även äldre kan orka med och klarar av en tuff cancerbehandling. Som tidigare har nämnts har en 75-åring i dag förhoppningsvis flera år kvar i livet.

Forskning om bröstcancer och mammografi pågår för fullt, bland annat via Karmastudien som utförs på Södersjukhuset. 70 000 patienter är anslutna till den. Man håller just nu på att lära datorer och AI att titta på och jämföra alla bilder för att man både ska kunna upptäcka cancertumörer i dag och titta på gamla bilder för att upptäcka mikroförändringar. Man kanske kan se mycket små mikrokärl som har funnits sedan tidigare men som man inte har sett förut. Detta kan kanske AI hjälpa till att upptäcka.

En annan väldigt spännande sak är att forskningen visar att det är tätheten i bröstet som avgör risken att få bröstcancer. Den ser olika ut hos olika kvinnor. Det är också något som vi bör ha med vid en eventuell ny rekommendation om mammografiscreening. Vi måste kanske då gå mot en mer individuell riskbedömning och en screening utifrån det.

Eftersom ett arbete redan pågår om att ta fram en ny plan yrkar även jag bifall till regionstyrelsens förslag till beslut.

#### Anförande nr 315

C a t a r i n a W a h l g r e n (V): Ordförande, fullmäktige! Precis som Christine nyss sade har vi här i salen diskuterat detta tidigare. Vi i Vänsterpartiet har haft en liknande motion om mammografi för kvinnor som är över 74 år. Därför är det naturligt för oss att vilja yrka bifall till motionen.

Det var lite krångligt när vi tog upp motionen i regionstyrelsen. Det blev dessutom ett tilläggsbeslut. Därför vill jag här yrka bifall till motionen och till det tilläggsbeslut som vi även yrkade bifall till i regionstyrelsen.

#### Anförande nr 316

S a n d r a I v a n o v i c R u b i n (MP): Även jag tycker att motionen är jättebra. I mitt parti är vi väldigt måna om jämlik sjukvård. Det är otroligt bra när man tänker ett steg till och uppdaterar rekommendationerna. Som alla andra med otroligt bra argument har tagit upp behöver vi bedriva jämlik sjukvård. Att uppgradera de parametrar som jämlik sjukvård bland annat utgår från är ett steg i detta. Tack för detta!

#### Anförande nr 317

Lars Bryntesson (S): Jag vill inledningsvis, liksom Vänsterpartiet, yrka bifall till tilläggsyrkandet i regionstyrelsen.

Framför allt vill jag gratulera Tara Twana. Hon skrev en motion den 13 februari 2018, och den 6 november bestämde sig koalitionen för att hålla med henne. Hon fick igenom sin vilja, vilket alla här är glad över. Jag kan förstå att man ibland och på olika sätt vill ta åt sig äran och anser att en motion är besvarad för att man redan har bestämt något – nio månader efter att förslaget lämnades in. Det får man vara ödmjuk och inse.

Jag vill dock uppmärksamma en annan sak. Vi har i dag haft en diskussion om årsredovisningen. Jag upplever att vi ändå har varit överens om en sak, nämligen att vi måste titta ordentligt på styrningen i vår region. Jag måste här göra koalitionen lite besviken. Koalitionen är inte en regional instans. Den kan inte ge uppdrag. Sådant kan arbetsutskott göra. Till och med regionstyrelsens ordförande kan ge uppdrag till regiondirektören. Men koalitionen är inte en instans i regionen.

När det i yttrandet då står, vilket vi ställde upp på, att koalitionen ger hälso- och sjukvårdsdirektören i uppdrag att utföra en hälsoekonomisk utredning är det luft. Denna möjlighet finns inte i egentlig mening. Koalitionen är ingen beslutsinstans eller uppdragsgivare. Regionstyrelsens ordförande kan mycket väl säga att hon gör det till sitt uppdrag. Allra snyggast hade det varit om regionstyrelsen eller regionfullmäktige hade gjort det till sitt uppdrag, då hade vi nämligen gjort det vi tidigare i dag var överens om, det vill säga blivit bättre på att styra och skilja mellan det som är informella samråd – samverkan ska ha politiska lösningar – och det som faktiskt är styrning.

Detta är skälet till att vi här är lite petiga och yrkar bifall till motionen och tilläggsyrkandet i regionstyrelsen. Då blir det också formellt korrekt. Eftersom det är en viktig fråga borde vi alla vara angelägna om det.

#### Anförande nr 318

Regionrådet Bohlin (KD): Jag håller med om att det blev väldigt många turer när vi behandlade detta i regionstyrelsen. Jag förstår inte riktigt oppositionens agerande där. Vi har ju processen i vårdens kunskapsstyrningsnämnd innan dess, så jag hänvisar till uppdraget därifrån.

#### Anförande nr 319

Mervi Mäkinen Andersson (S): Ärade presidium, kära ledamöter! Det är min premiär i denna talarstol. Jag tänkte inte gå upp i dag eftersom timmen är sen. Men när inte ens min kamrat Lars Bryntessons ekvilibriskan kan godtas talar jag med burdus folklighet.

Under våren skulle min mamma ha fyllt 76 år. Vid 68 års ålder fick hon en ganska aggressiv bröstcancer, som tyvärr tog henne ifrån oss. Eftersom det är sent och jag tyvärr inte kan uttrycka mig bättre säger jag: Jag ber er, ödmjukt, att bifalla motionen som skulle rädda din mamma, din syster, din dotter, din kusin, din trevliga granne eller någon annan du känner. Min mamma fick den bästa möjliga tänkbara vård. I det har vi inga klagomål på Stockholms läns landsting. Men var goda och rädda fler kvinnor: Bifall motionen!

#### Anförande nr 320

Lars Bryntesson (S): Jag ska vara mycket kort. Jag vill tacka Ella Bohlin för samarbetet i vårdens kunskapsstyrningsnämnd, där vi även kom överens i sakfrågan. Vi i Socialdemokraterna anslöt oss tydligt till förslaget. Även Vänsterpartiet gjorde det vid tillfället, och Sverigedemokraterna gör det här i dag. Därför blir det ännu mer irrationellt att ha formuleringen ”koalitionen ger i uppdrag”. Vi är allihop överens. Det är ju mycket starkare.

Det var behandlingen i vårdens kunskapsstyrningsnämnd och att vi där var överens som var skälet till att det var relevant att lägga förslaget i regionstyrelsen. Det är bra om vi har ordning på styrningen. Låt oss dock glädjas åt att vi nu också är överens i sak.

## **§ 91 Motion 2018:8 av Dag Larsson m.fl. (S) om förenklad hjälpmedelsprocess och bättre rehabilitering för synskadade**

Anförande nr 321

Regionrådet Sjöström (S): Ordförande, ledamöter, åhörare! Först av allt vill jag tacka för svaret på vår motion om förenklad hjälpmedelsprocess och bättre rehabilitering för synskadade. Vi skrev motionen efter att vi varit på besök på några platser och diskuterat frågan om hur rehabiliteringen och hjälpmedelsprocessen för synskadade fungerar. Ibland kanske man måste säga "inte fungerar". Signalerna kom både från Synskadades Riksförbund och i samtal med ansvariga på Stockholms Syncentral om hur man där upplevde situationen.

I grunden tror jag att vi här är helt överens om att det finns en del att önska vad gäller synrehabiliteringen och hjälpmedelsprocessen. Många av oss har tagit del av vittnesbörd om långa väntetider för att få hjälpmedel, långa väntetider för att få hjälp med installationer och uppdateringar och svårigheter med beställningsportalen. Samtidigt är det svårt att få stöd i rimlig tid för att skapa en möjlighet att lära sig leva med funktionsnedsättningen, att leva sitt dagliga liv och att vara aktiv i samhället.

Det som ofta återkommer i debatten är frågan om vem som egentligen håller ihop rehabiliteringen och hjälpmedelsförsörjningen i länet. Samspelet mellan Kommsyn, vår länsövergripande hjälpmedelsverksamhet, och Stockholms Syncentral och dess rehabilitering och habilitering har många gånger brustit. Lidande blir den enskilde som inte får hjälpmedel i tid eller får det stöd som man behöver.

Syncentralen, som sedan våren 2017 drivs av Sodexo, beskriver vid samtal med oss det hela som framför allt en otydlighet. Även om de delar vår målbild tycker de att målbilden från Region Stockholms sida är otydlig. De uttrycker det som att det mer känns som en vision än en konkret målbild med tydliga handlingsplaner. De framförde önskemål om att Region Stockholm skulle bli tydligare genom en plan för hur man ska hålla samman rehab och hjälpmedel. I denna plan ska även de olika parternas roller, inklusive kommunsektorns roll, framgå.

Till detta ska också läggas kompetensförsörjningen av främst synpedagoger men även it-pedagoger, där det finns stora brister och problem. Många synpedagoger har under de senaste åren gått i pension, och det är svårt att rekrytera ny personal. Det har lett till att man tidigare har haft svårt att klara vårdgarantitiderna. För något år sedan ledde det till att man prioriterade äldre i rehabiliteringen medan andra fick vänta längre. I grunden handlar detta om att det i dag råder brist på utbildningsplatser för synpedagoger i Sverige och inte minst i Stockholmsregionen. På det nationella planet finns en mindre masterutbildning i synpedagogik och synrehabilitering som ges i samverkan mellan universitetet i Sørøst-Norge och Göteborgs universitet. Den kurs vid Härnösands folkhögskola som det i yttrandet hänvisas till finns tyvärr inte längre kvar.

I dag har Stockholms Syncentral därför infört en intern utbildning för befintlig personal som en tillfällig lösning för att få verksamheten att fungera. Detta kan dock inte anses vara en robust och hållbar lösning för framtiden. Man kan inte jämföra en utbildning för synpedagoger på högskolenivå med ett internt utbildningsprogram. Det leder i längden till en utarmning av kompetensen för stödet till synskadade i vår region.

I samband med valdebatten hos SLF Stockholm och Gotland fick jag stöd från nästan alla partier när jag föreslog att Region Stockholm skulle ta initiativ till och ansvar för att en uppdragsutbildning för synpedagoger kommer till stånd. På så sätt skulle man i första hand kunna täcka behovet i vårt eget län. Jag hade därför också hoppats på att få bifall vad gäller åtminstone den andra att-satsen i motionen, men så blir tyvärr inte fallet. Därför

kommer jag i dag att lämna in en ny motion som är mer konkret i frågan om just kompetensförsörjningen. Vi hoppas på och ser fram emot att den får en välvillig behandling vid kommande fullmäktigemöte.

Avslutningsvis: Om vi ska få en väl fungerande rehabkedja finns det ett antal viktiga frågor som inte minst Synskadades Riksförbund självt pekar på. Det behövs ett systematiskt arbete från att en synnedsättning inträffat till att man lever med och lär sig att acceptera den. Digitala hjälpmedel och teknisk kompetens måste stärkas. Utbildning och kompetensförsörjning måste säkerställas. Evidensbaserade metoder och utveckling måste systematiseras. Inte minst stödet till närstående behöver utvecklas. Stöd till självständighet för den enskilde måste prioriteras. Samarbetet med framför allt kommunerna behöver stärkas i deras ansvar att stötta människor i den vardag de lever i.

Även om jag är glad över att ha fått svar på motionen tycker jag kanske att svaret känns ganska tunt. Det är mer en genomgång av vilka verksamheter som i dag finns och vilken situation som råder. Jag hade hoppats på att motionen skulle bifallas, eftersom jag som sagt i grunden tror att de flesta av oss här skulle vilja att utvecklingen sker på ett betydligt bättre sätt då det finns saker som behöver göras för att stärka arbetet kring hjälpmedelsprocessen och rehabiliteringen av synskadade.

Återigen yrkar jag bifall till motionen.

Anförande nr 322

Regionrådet B o h l i n (KD): Ordförande, presidium, ledamöter! Jag tackar för motionen.

Den som är synskadad har rätt till ett aktivt liv och att kunna kommunicera, läsa och orientera sig både utomhus och i det egna hemmet samt att kunna använda datorer och telefoner. Jag håller med om att mycket kan förbättras för personer som lider av någon synnedsättning vad gäller delaktigheten i samhället. Samtidigt tror jag att vi måste inse vad som är regionens mandat och vad som är ett nationellt ansvar. Här tycker jag att socialdemokraterna skyndsamt borde uppsöka sina regeringsvänner och lobba för en utbildning.

Precis innan fullmäktigesammanträdet började försökte jag hitta utbildningen i Härnösand på nätet men den fanns inte. Det kunde även jag konstatera. Det har förmodligen ändrats sedan svaret skrevs.

Jag tror som sagt att du, Jens, har bättre kontakter i regeringen än vad jag har. Vi behöver nog någon form av nationell utbildning för synpedagoger, eftersom många går i pension. Precis som motionären skriver är bristen på synpedagoger och datapedagoger ett av de största problemen. Samtidigt finns på nationellt håll ingen plan för utbildningsplatser, och det tycker jag är en stor brist. Jag som regionråd har ett väldigt litet mandat. Jag kan tyvärr inte göra något åt detta.

Det är regionen som har ansvar för förskrivning av synhjälpmedel och rehabiliterande insatser. Du, Jens, tyckte att motionssvaret var för tunt. Anledningen till att det är ganska pedagogiskt uppbyggt beror på att jag tycker att det verkar som om ni inte riktigt har grepp om hur det fungerar i regionen.

I går besökte jag Sodexo Hjälpmedelsservice ute i Rissne tillsammans med seniorvårdsberedningen, som jag är ordförande i. Det var ett väldigt bra besök. Det är en viktig verksamhet, och jag kan konstatera att aktören Sodexo gör detta med stor skicklighet. Där arbetar bland annat hjälpmedelskonsulenter och tekniker. Det här är en väldigt uppskattad verksamhet, och jag vill uppmana alla som är intresserade av dessa frågor att besöka Sodexo i Rissne och hjälpmedelscentralen.

Kommsyn är den verksamhet som förskriver hjälpmedel. Det är en regionövergripande verksamhet. Både brukare och förskrivare får utbildning på Kommsyn.

Stockholms Syncentral är en specialistverksamhet. Dit kommer patienter med remiss från ögonläkare.

Sodexo AB har sedan 2003 och på uppdrag av Stockholms läns landsting bedrivit hjälpmedelsverksamhet i norra Stockholms länssdelar.

Syncentralen och hjälpmedelsverksamheten i Region Stockholm upphandlades 2017 respektive 2016. Vi politiker har möjlighet att påverka och styra verksamheten genom de uppdragsbeskrivningar som vi gör, och det sker via avtalen.

Kompetensförsörjning är helt centralt för hälso- och sjukvården. Synpedagoger är naturligtvis en viktig personalgrupp som vi vill värna genom att bland annat ha en bra arbetsmiljö. Vad vi däremot kan göra är att se till att synpedagoger och datapedagoger har rätt till fortbildning och att vi har en arbetsmiljö som gör att de vill stanna här i regionen. Det finns tydliga skrivningar i vårt avtal vad gäller kompetensutbildning i Syncentralens uppdragsutbildning. Ett utbildningsprogram med kurser inom bland annat optik, it samt orientering och förflyttning har tagits fram. För att personer i behov av synhjälpmedel ska få tillgång till den senaste tekniken och nya hjälpmedel tror jag att även kunskapen om teknik och innovationer måste vara mycket hög. Detta försöker vi även att reglera i avtalen. Syncentralen samverkar dessutom med universitet och folkhögskolor om utbildningsplatser.

I både Syncentralens och Kommsyns avtal läggs väldigt stor vikt vid samverkan. Det görs för att stärka samverkan mellan remitterter och vårdgivare för att det ska bli en hel och fungerande vårdkedja.

Av dessa skäl anser jag att motionen ska anses besvarad.

#### Anförande nr 323

Regionrådet Sjöström (S): Tack för svaret, Ella! Jag blir lite fundersam över din syn på ditt eget ansvar. Självklart styr högskolorna över sina inriktningar och vilka utbildningar de bedriver. En utredning har dessutom tillsatts för att se över myndighetsfriheten och om den är helt adekvat. Det kan man många gånger verkligen fundera över. Det har dock varit en bred politisk överenskommelse om detta. Därför förutsätter jag även en bred politisk överenskommelse om man vill göra något annat.

Vad vi pekar på i denna motion är att en av få möjligheter i dag för oss att själva styra är att lägga fram ett bra underlag för en uppdragsutbildning. Vi som region kan ta initiativ och samla parter så att det finns platser och tillgång om finansieringen för en sådan utbildning skulle garanteras.

Vad du säger angående vad Sodexo i dag gör i sin verksamhet är något helt självklart. De ska stå för fortbildning och vidareutveckling av sin personal. Det tycker jag är givet när man har ett avtal med en uppdragsgivare.

#### Anförande nr 324

Regionrådet Bohlin (KD): Ordförande, presidium, ledamöter! Ska Region Stockholm rycka ut och betala för en uppdragsutbildning varje gång regeringen från nationellt håll har misslyckats? Det är väldigt kostsamt att starta uppdragsutbildningar. Vi har gjort det i flera fall eftersom vi har en situation med kompetensbrist inom många olika specialistområden. Men man kan inte vänta sig att Region Stockholm varje gång som S-regeringen misslyckas ska öppna plånboken och fixa till egna utbildningar. Vi har tyvärr inte pengar till det.

#### Anförande nr 325

Regionrådet Sjöström (S): Ella! Bristen på synpedagoger och hur nedgången har skett tror jag finns väl dokumenterad sedan årtionden tillbaka. Det är nog inte bara *en* regering som är ansvarig för detta.

Den expansion av högskoleplatser som nu har skett under den socialdemokratiskt ledda regeringen ger förutsättningar för högskolorna att bedriva fler utbildningar. Däremot är det viktigt huruvida man också kan tala om vilka bristyrkesgrupper som högskolorna ska inrikta sina utbildningar till. Det kanske inte bara ska vara sådant som för dagen är aktuellt och lönsamt.

Region Stockholm har dock ett ansvar för att de som har en synnedsättning, en funktionsnedsättning, får en bra hantering av sina problem. De ska också ha en möjlighet att leva ett vanligt och drägligt liv och på ett smidigt sätt komma in i hjälpmedelsverksamheten.

#### Anförande nr 326

Ann Mari Engel (V): Vänsterpartiet vill yrka bifall till motionen. Jag ska väldigt kort försöka säga varför.

Vi tycker att den pekar på ett generellt och väldigt stort problem i våra verksamheter, och det är bristen på samordning mellan olika instanser och organ. För invånarna kan det vara oöverskådligt att ta sig fram genom byråkratin. Det finns många olika instanser och olika aktörer, och det råder brist på samordning.

Dag Larsson lyfte fram allt detta. Ett exempel är hjälpmedelsprocessen för synskadade. Han föreslog att hälso- och sjukvårdsnämnden får i uppdrag att förbättra processen. Vi tycker inte riktigt att man svarar på detta. Man talar om att Sodexo arbetar med kompetensutveckling av sin personal. Man svarar inte heller på frågan om den framtida kompetensförsörjningen.

Man löser alltså inte det som motionen lyfter fram. Det kan sammanfattas med orden krånglig administration, bristande kommunikation och oklar ansvarsfördelning. Därför yrkar jag bifall till motionen.

### **§ 92 Motion 2018:11 av Dag Larsson m.fl. (S) om snabbspår för äldre på länets akutmottagningar**

#### Anförande nr 327

Regionrådet Alkuri (S): Min företrädare skrev fantastiskt bra motioner, och jag har den stora glädjen att debattera en av dem kvart i tio på kvällen.

Det är verkligen en glädje för denna motion är högst angelägen tillsammans med tidigare debatter som vi har haft både nu under kvällen och i förmiddags. Den handlar om att våra äldre får vänta ovärdigt länge på akutmottagningarna. Anledningen till det är att vi har brist på vårdplatser och personal. Enligt statistiken får sex av tio äldre över 80 år vänta mer än fyra timmar på akuten. Två av tio väntar mer än åtta timmar. Trenden går mot längre och längre väntetider för de äldre på akutmottagningarna.

Det finns dock en akutmottagning som sticker ut med betydligt kortare väntetider för de äldre, och det är Norrtälje sjukhus. I Norrtälje får endast 1 procent av alla patienter över 80 år vänta på vård i mer än åtta timmar. Det är en markant skillnad mot hur det ser ut i resten av länet. Anledningen är att Norrtälje sjukhus har ett snabbspår för äldre, kallat Silverstigen. Det innebär att äldre prioriteras så att de snabbt får träffa läkare och annan personal för bedömning. Vi socialdemokrater skulle vilja att man inför detta på alla akutmottagningar över hela länet. Det kan man göra genom att satsa på personalen och införa snabbspår för länets äldre på samtliga akutmottagningar.

Svaret som vi får på motionen är bra, tycker jag. Men vi kan inte enbart hoppas på att akutsjukhusen kanske hittar någon form av snabbspår för de äldre. Här krävs ett politiskt initiativ och beslut. Man måste ange att det ska finnas snabbspår för de äldre på alla akutmottagningar. Även Socialstyrelsen rekommenderar samtliga landsting att införa snabbspår.

Jag kan tänka mig att de allra flesta i denna församling inser vikten av att vi inför en sådan reform, och jag hoppas innerligt att alla också yrkar bifall till motionen. Det handlar om att med politisk handlingskraft visa att vi ska ha snabbspår för de äldre på akutmottagningarna.

#### Anförande nr 328

Regionrådet B o h l i n (KD): Ordförande, presidium, ledamöter! Motionen handlar om snabbspår för äldre på akutmottagningarna., och den går ut på att öka omvårdnadskvaliteten för äldre som söker akut vård och att hålla nere väntetiderna. Så långt är vi helt överens.

Äldre patienter kan vara sköra – de kan till och med fara illa – och hälsotillståndet kan förvärras om de måste vänta länge på akut vård. Äldre patienter har ofta ett komplext vårdbehov. Men det finns många goda exempel från våra akutsjukhus på hur ett sådant arbete kan organiseras – det görs redan – och hur patientsäkerheten kan stärkas.

Talla lyfte upp Norrtälje som exempel, och det hade även jag tänkt ta upp i mitt anförande. Där finns något som heter Silverstigen, som är ett väldigt bra sätt att arbeta för att äldre ska slippa sitta och vänta alltför länge på akuten.

Arbetsätt som syftar till att förbättra omhändertagandet av äldre patienter och identifiera den som sökt akut är något oerhört viktigt, och det måste fungera. Medarbetarna på Norrtälje sjukhus har tillsammans med ledningen för Tiohundra utvecklat Silverstigen. Modellen som Norrtälje har använt sedan 2015 har fungerat som inspiration för flera andra av akutmottagningarna i regionen. Arbetsättet har anpassats för att passa lokala förutsättningar och uppdrag. I december 2018 införde man ett fast track som gör det möjligt att lägga in patienter från akutmottagningen direkt på den geriatrika avdelningen.

Det är precis så vi vill att det ska fungera. Karolinska universitetssjukhuset i Huddinge har infört något som heter clinical frailty scale, en bräcklighetsskala. Det är ett verktyg för att bedöma patientens vårdbehov och identifiera dem som ska tas om hand enligt ett särskilt spår och ett särskilt flöde. Bland annat mäts syresättningen i blodet och inflammatorisk aktivitet. Genom detta kan sköra patienter identifieras snabbt och tas om hand på avdelningen Tema åldrande. Patienterna behöver inte vänta på en läkarbedömning.

Det finns många andra exempel. Silverspåret på Danderyds sjukhus och Silverexpressen på Södertälje sjukhus är ytterligare två. Det handlar om att skapa särskilda patientflöden och införa ett arbetsätt som förenklar identifieringen av patienter så att väntetiderna för äldre på så sätt kan hållas nere. Genom ökad tillsyn av uppkomsten av trycksår, uttorkning etcetera kommer sådana åkommor hos patienten att förhindras. Vi får dock inte glömma att andra faktorer än det akuta omhändertagandet på våra sjukhus har betydelse för att vården kring de äldre ska fungera optimalt.

Det finns nu en ny utskrivningsprocess utifrån lagen om samverkan vid utskrivning från hälso- och sjukvårdssystemen. Syftet med lagen är att hålla ledtiderna mellan slutenvård och vård i omsorg i det egna hemmet eller särskilt boende så korta som möjligt.

Beslut om vården av den äldre måste fattas av professionen på respektive sjukhus. Jag har stor tilltro till vår kompetens, men jag tycker inte att regionfullmäktige ska bestämma exakt hur varje akutsjukhus ska arbeta. Då hade vi inte kunnat ha det goda exempel som finns på Norrtälje sjukhus. Där var det personal som arbetade fram detta arbetsätt. Jag tycker inte att politiker ska detaljstyra vården, utan professionen ska ha stor frihet att

utforma den. Professionen är utbildad för att arbeta med sköra, sjuka människor. Vi måste ha en tilltro till att man också klarar av att hitta nya arbetssätt och organisera vården runt den äldre för allra bästa utfall.

Som jag beskrivit har flera sjukhus nu etablerat program, vilket visar att det finns en stor initiativkraft ute i regionerna. Jag är inte säker på att en enda modell passar alla i detta fall.

Bifall till regionstyrelsens förslag!

Anförande nr 329

Gabriel Kroon (SD): Sverigedemokraterna följer upp sitt ställningstagande i regionstyrelsen och yrkar bifall till motionen.

Anförande nr 330

Bengt Larsson (V): Vi talade tidigare, för någon motion sedan, om att lyckade projekt inte ska fortsätta vara projekt, utan de ska arbetas in i verksamheten. Vi har i snart tio år utrett det här med snabbspår och tittat på hur man ska hantera äldre multistjuka. Vi vet vad som fungerar. Det behöver inte utredas mer, tycker jag.

Självklart ska vi inte detaljstyra snabbspåret. Men politiskt ska vi ändå ange en färdriktning, och det är att man ska ha snabbspår på akutmottagningarna. Vårt ansvar som region är att se till att så sker. Därmed vill jag yrka bifall till motionen.

Anförande nr 331

Catarina Carbell (S): Ordförande, fullmäktige! Det som skrivs som svar på vår motion ger utmärkta exempel på hur man skulle kunna göra. Jag tycker också att Tallas inlägg med de kompletteringar som gjordes där räcker som övergripande motivering. Jag skulle bara vilja säga: Ta det övergripande ansvaret! Sätt mål och ge förutsättningar! Det är ändå vår uppgift.

Bifall till motionen!

Anförande nr 332

Henrik Eriksson (C): Ordförande, fullmäktige! Jag tycker självklart att detta är en viktig sak. Situation för de äldre på regionens akutmottagningar behöver bli bättre, men svaret är inte att vi politiker ska tvinga på alla akutmottagningar samma lösning. Det absolut viktigaste är ändå majoritetens satsningar på primärvården som kommer att göra verklig skillnad. Då kommer fler äldre att få sin vård nära hemmet och behöver inte ta sig till akutmottagningen. De äldre som ändå behöver uppsöka en akutmottagning ska självklart inte behöva vänta längre än nödvändigt.

De olika mottagningarna har olika behov och förutsättningar. Det finns ingen universallösning som fungerar överallt, utan det är när medarbetarna på varje enskild akutmottagning utarbetar arbetssätt som fungerar just där som vi kommer att lyckas. Initiativ som Silverstigen, Silverspåret och Silverexpressen är guld värda. Därför yrkar jag bifall till regionstyrelsens förslag.

Anförande nr 333

Christina Enocson-Mårtensson (S): Ordförande, fullmäktige! Om man måste åka in på akuten, vilket en del måste, mår man ungefär som ni mår nu i denna sena timme. Sedan ska ni sitta, eller oftast ligga, i sex till åtta timmar. Tänk er att sitta kvar i stolen sex till åtta timmar till! Han ni tur får ni en kopp kaffe för ni har en anhörig mer er. Personalen gör vad de kan, men de springer väldigt mycket. Du får möjligtvis träffa läkare,

du blir bedömd, du ska vidare till geriatriken. Då har du två timmars väntetid på sjuktransport — om du har tur, för det finns inte tillräckligt med vårdplatser på sjukhusen.

Det är lite grann så det ser ut för de mest sjuka sköra äldre. Därför måste vi ha ett snabbspår, och snabbspåret ska formas efter varje sjukhus möjligheter beroende på var det ligger, närheten till geriatriken och mycket annat. Det ska formas tillsammans med personalen. Det har vi lärt oss. Ett snabbspår är viktigt. Vi har det på folktandvårdens akut. Där går alla barn som är små före oss som är äldre.

Jag yrkar bifall till motionen.

#### Anförande nr 334

**Annika Linde (L):** Ingen av oss vill väl sitta här längre än nödvändigt och bli utmattad. Men vi har alla olika sätt att ta oss hem, och vi är, skulle jag tro, också olika trötta. Det är just olikheten som är så viktig. Det har också påpekats för dem som vill tillstyrka motionen att det ser olika ut på olika ställen. En del har längre till geriatrikavdelningen, och det finns olika samarbetsformer med kommunerna. Där har Norrtälje en väldigt fin form medan det tyvärr är lite sämre på andra ställen.

Allt detta måste vi ta hänsyn till. Det finns ingen av oss som inte vill att man ska ha så kort vårdtid som möjligt på akuten, det gäller för både äldre och yngre, men det måste ske individualiserat, som bland annat Ella har påpekat. En handske passar inte alla händer, utan man måste jobba för det på varje enskilt ställe. Det svar som regionstyrelsen gett tror jag ger underlag för det, och jag vill därför att vi tillstyrker det.

#### Anförande nr 335

**Regionrådet Bohlin (KD):** Ordförande, presidium, ledamöter! Jag vill tacka för en engagerad debatt. Det är roligt att se att så många vill diskutera den här frågan, för den är oerhört viktig. Det har av de exempel som flera talare gett ganska tydligt framgått vad som sker där ute. Vi har Silverstigen, Silverexpressen, Silverspåret. Det finns bedömningsverktyg som gör att man enkelt ska kunna identifiera den geriatriska patienten som därmed ska kunna skrivas in rätt på geriatriken.

Det har tydligt framgått att vi har ett pågående arbete som bygger på mångfald, och jag tycker att vi ska ha den tilltron till professionen att den klarar av att utforma vården runt den äldre så att den blir så bra som möjligt och att vi slipper långa väntetider på akuten.

Jag yrkar bifall till regionstyrelsens förslag. Tack för en bra debatt!

## § 94 Valärenden

#### Anförande nr 336

**Tove Sander (S):** Fru ordförande, fullmäktige! Som tidigare anförts av ledamöter från Socialdemokraterna tycker vi att det är bekymmersamt att frånga principen om proportionella val. Därför yrkade vi återremiss på valberedningen i morse. Vi hade förhoppningen att vi skulle kunna föra samtal och enas om namn till Konserthusstiftelsen. Det återremissyrkandet vann inte bifall. Vi vill inte sätta konserthuset och dess personal i ett läge där verksamheten påverkas av att man inte har en styrelse på plats. Därför kommer vi, som Erika Ullberg tidigare sagt, att avstå från att yrka återremiss i kväll, men vi väljer att inte delta i beslutet vad gäller val till Konserthusstiftelsen. Vi lägger också fram den protokollsanteckning som Erika redan tidigare läst upp och som är likalydande med den i ärende 20 och kommande ärende 38.

#### Anförande nr 337

**Ann Mari Engel (V):** Vänsterpartiet hanterar ärendet på samma sätt som Socialdemokraterna eftersom vi hade samma återremissyrkande.



Förteckning över talare  
(siffrorna avser anförandets nummer)

Jonas Lindberg (V) 3:1, 7, 12, 64, 66, 88, 90, 143, 146, 148, 177, 179, 182  
Regionrådet Svenonius (M) 3:2, 8, 49, 51, 65, 67, 85, 87, 93, 102, 104, 106, 108, 112, 114, 162, 171, 181, 183, 187, 199, 205, 208, 210, 212, 215, 217, 221, 223  
Britt-Marie Canhasi (SD) 3:3, 68, 70, 144  
Oppositionsregionrådet Alkurdi (S) 3:4, 60, 62, 133, 135, 137, 139, 141, 297, 299, 327  
Marit Normasdotter (V) 3:5, 9, 20, 30, 213, 250, 266, 268, 285  
Regionrådet Starbrink (L) 3:6, 61, 63, 77, 79, 98, 134, 136, 155, 189, 206, 230, 232, 235, 237, 251, 257, 260, 283  
Bengt Larsson (V) 3:10, 32, 202, 248, 305, 330  
Amelie Tarschys Ingre (L) 3:11  
Oppositionsregionrådet Sjöström (S) 3:13, 26, 33, 72, 74, 125, 127, 129, 294, 321, 323, 325  
Regionrådet Tamsons (M) 3:14, 31, 37, 53, 55, 57, 59, 73, 75, 124, 126, 128, 290, 293, 295  
Benjamin Dousa (M) 3:15, 157  
Elinor Odeberg (S) 3:16, 214, 220, 222, 225  
Sara Svanström (L) 3:17  
Aristide Bamane Ngabissio (S) 3:18, 36  
Leif Gripestam (M) 3:19, 28  
Fredrik Saweståhl (M) 3:21, 159  
Gabriel Kroon (SD) 3:22, 56, 58, 96, 105, 107, 109, 111, 117, 119, 121, 123, 167, 172, 174, 176, 178, 180, 241, 243, 310, 329  
Michaela Haga (C) 3:23, 161  
Lina El Yafi (V) 3:24, 218  
Susanne Nordling (MP) 3:25, 203, 255, 286  
Oppositionsregionrådet Sehlin (V) 3:27, 52, 54, 131, 186, 188  
Lisa Rasmussen (V) 3:29  
Anna Attergren Granath (L) 3:34  
Karl Henriksson (KD) 3:35, 130  
Veronica Kallander (V) 3:38, 43, 46  
Regionrådet Bohlin (KD) 3:39, 69, 71, 81, 83, 99, 184, 298, 300, 311, 313, 318, 322, 324, 328, 335  
Fredrik Wallén (KD) 3:40, 44, 47, 142  
Conny Fogelström (S) 3:41  
Maria Mustonen (V) 3:42  
Ann-Marie Strömberg (V) 3:45, 254  
Oppositionsregionrådet Ullberg (S) 3:48, 50, 94, 101, 103, 110, 113, 115, 120, 122, 169, 170, 173, 175, 190, 192, 211  
Ann Marie Engel (V) 3:76, 78, 193, 196, 239, 261, 263, 326, 337  
Roland Johansson (SD) 3:80, 82  
Robert Johansson (S) 3:84, 86, 150, 152, 216, 227, 229, 245, 259, 273, 275  
Regionrådet Nässén (M) 3:89, 91, 132, 138, 140  
Lars Lingvall (-) 3:92  
Catarina Wahlgren (V) 3:95, 168, 198, 282, 315  
Regionrådet Hemming (C) 3:97, 116, 118, 185  
Regionrådet Eriksson (MP) 3:100, 151  
Martina Mossberg (M) 3:145, 147, 149  
Samuel Klippfalk (KD) 3:153  
Lars Bryntesson (S) 3:154, 156, 163, 195, 197, 200, 204, 207, 209, 317, 320  
Staffan Norberg (V) 3:158  
Lars Rådén (M) 3:160  
Revisor Kenneth Strömberg (S) 3:164  
Revisor Hans-Erik Salomonsson (S) 3:165  
Revisor Turid Stenhaugen (MP) 3:166  
Olle Reichenberg (M) 3:191, 194  
Karin Fälldin (C) 3:201  
Henrik Eriksson (C) 3:219, 332  
Magnus Persson (C) 3:224, 226  
Lowisa Andersson (S) 3:228

Per Carlberg (SD) 3:231, 249, 256, 262, 274, 281, 289, 291, 292, 296  
Msciwoj Swigon (SD) 3:233, 267, 277, 279  
Leonid Yurkovskiy (SD) 3:234, 236, 238, 258  
Robert Steffens (C) 3:240, 242, 244, 272  
Cecilia Elving (L) 3:246, 269, 271  
Anna Horn (L) 3:247  
Victor Harju (S) 3:252, 265  
Christine Lorne (C) 3:253, 314  
Tara Twana (S) 3:264, 309, 312  
Beata Milewczyk (SD) 3:270  
Tomas Melin (MP) 3:276, 278, 280  
Hanna Jokio (S) 3:284  
Chris Alm (S) 3:287  
Ola Hägg (S) 3:288, 304  
Marianne Berg Ekblom (V) 3:301  
Kent Ivarsson (C) 3:302, 308  
Catarina Carbell (S) 3:303, 331  
Hanna Stymne-Bratt (S) 3:306  
Ninos Maraha (L) 3:307  
Sandra Ivanovic Rubin (MP) 3:316  
Mervi Määkinen Andersson (S) 3:319  
Christina Enocson-Mårtensson (S) 3:333  
Annika Linde (L) 3:334  
Tove Sander (S) 3:336